

วารสารศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ Arts and Culture Journal, Surindra Rajabhat University

ปีที่ 9 ฉบับประจำปีการศึกษา 2557

ISSN 1905 - 6265

สำนักงานวารสาร

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม อาคาร 38(อาคารม่วง-เขียว) ชั้น 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

186 หมู่ 1 ถนนสุรินทร์ – ชื่องจอม ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000

โทรศัพท์ / โทรสาร 044-515227

E-mail : artculturesrru@hotmail.com : Web-site : <http://culturesrru.srru.ac.th>

วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่ผลงานการศึกษาค้นคว้า วิจัย ทางด้านศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เพื่อการอนุรักษ์ พัฒนา ส่งเสริม สืบสาน และเพื่อปลูกจิตสำนึกให้นักศึกษา คณาจารย์ และชุมชน ตระหนักและเห็นคุณค่าของมรดกทาง วัฒนธรรมตลอดจนสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น

ประธานที่ปรึกษาบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.เกษม จันทร์แก้ว

นายกสภามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

รองศาสตราจารย์ ดร.อัฉรภา ภาณุรัตน์

รักษาราชการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ที่ปรึกษาบรรณาธิการ

นางปลั่งศรี มูลศาสตร์

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำสำนักศิลปะและวัฒนธรรม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรเชต วรรณวิชัย

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำสำนักศิลปะและวัฒนธรรม

นายธงชัย มุ่งเจริญพร

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำสำนักศิลปะและวัฒนธรรม

นายวีรธรรม ตระกูลเงินไทย

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำสำนักศิลปะและวัฒนธรรม

นางแก่นจันทร์ นามวัฒน์

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำสำนักศิลปะและวัฒนธรรม

นายอุทัย พลพวง

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำสำนักศิลปะและวัฒนธรรม

นายสุตใจ สะอาดยิ่ง

ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์

พืชมพิจารณา (Peer review)

ศาสตราจารย์สุวิทย์ ธีรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สารภี วรรณตรง

รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยพันธ์ แสนทวีสุข

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรเชต วรรณวิชัย

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉลอง สุขทอง

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.ฐาปนา บุญหล้า, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทพนารินทร์ ประพันธ์พัฒน์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนศักดิ์ อัครจุฬามณี, ดร.กฤษ ตรองจิตต์, นางอัษฎพร สุขทอง, นายพรณราย คำไสภา, นางภัทรวรรณ ลีลาพัฒนาชัยกุล, นายธานิก นามวัฒนา, นางนิมิตรา บุตรกันหา, นายสมชาย มิถุนดี, นางสาวพวงฤดี สุกล, นางสาวปาหนัน รุ่งเรือง, นางสาวอัษฎิศา สมบัติพิทักษ์สุข, นางสาวนุชสรา พันแก้ว, นายเอกราช สร้อยจิต

ศิลปกรรมและประชาสัมพันธ์

นายอนุชา ถือสมบัติ

วารสารศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
Arts and Culture Journal, Surindra Rajabhat University

เล่มแม่ข่าย

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ปีที่ 9 ฉบับประจำปีการศึกษา 2557

ISSN 1905 - 6265
พิมพ์ครั้งแรก กรกฎาคม 2557
จำนวน 1,000 เล่ม

สงวนลิขสิทธิ์

จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
186 หมู่ 1 ต.นอกเมือง อ.เมือง จ.สุรินทร์ 32000
โทรศัพท์ 044-041590, 044-041591

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์วินัย อ.เมือง จ.บุรีรัมย์ โทรศัพท์ 044-611392

บทบรรณาธิการ

วารสารลุ่มแม่น้ำมูล เป็นวารสารด้านศิลปะและวัฒนธรรม โดยสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เป็นวารสารที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ บทความวิจัย บทความวิชาการและกิจกรรมสำคัญๆ ด้านศิลปะและวัฒนธรรม ของปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิ และนักวิชาการ เพื่อการสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ ส่งเสริมและเผยแพร่องค์ความรู้จากภูมิปัญญาให้เป็นที่ประจักษ์ในวงกว้างทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาวารสารให้มีข้อมูลและสารประโยชน์ตรงตามมาตรฐานและข้อกำหนดของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

ในวารสารฉบับนี้ประกอบด้วย บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความปริทัศน์ นอกจากนี้ยังมี ข้อมูลท้องถิ่นซึ่งเรียบเรียงจากปราชญ์และภูมิปัญญาในสาขาต่างๆ เกี่ยวกับ ประวัติของท้องถิ่น นิทานพื้นบ้าน และอาหารพื้นเมือง นักวิชาการหรือนักวิจัย รวมทั้งผู้ที่สนใจทั่วไปสามารถส่งบทความมาให้คณะกรรมการพิจารณาตีพิมพ์ได้โดยไม่ต้องเป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ โดยให้ส่งบทความมาที่สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ทั้งนี้เพื่อให้ทางกองบรรณาธิการได้ส่งบทความดังกล่าวไปให้คณะกรรมการพิจารณา (Peer Reviewed) ได้ตรวจพิจารณา ก่อนการจัดพิมพ์ กองบรรณาธิการขอขอบคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้ ที่ให้ความสนใจและสนับสนุนวารสารลุ่มแม่น้ำมูล ของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ด้วยดีเสมอมา

บรรณาธิการ

เรื่องจากปก

พยุหหรือพะยุง : ไม้วัฒนธรรมที่สูงค่า แห่งผืนป่าเขาศาลา เทือกเขาพนมดงรัก บรรณาธิการ.....	6
--	---

บทความวิจัย

มิติสัมพันธ์แห่งคุณค่าที่ถูกลืมบนรูปร่างของบ้านอีสานใต้ The Southern Isaan house has been forgotten in spatial value สนธยา มุลาลินน์.....	10
การพัฒนารูปแบบการทำเกษตรอินทรีย์ครัวเรือนชนบทลุ่มแม่น้ำมูล บนฐานเศรษฐกิจพอเพียง Development of Organics Rural Farms Model on the Moon River Base on Sufficiency Economy สุริยະ ชนะชัย.....	23
องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับคชศาสตร์และคติชนวิทยาเพื่อพัฒนาศิลปะการแสดงของ กลุ่มคนนับถือช้างในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขง อัคราพร สุขทอง.....	34
พิธีกรรมสู่ขวัญข้าวของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย – ลาว The Kwangkaw worship of Thai-Lao ethnicgroup ณัฐกานท์ ถือสมบัติ.....	50

บทความวิชาการ

เอกลักษณ์ทางความเชื่อคนต่างวัฒนธรรม : จากลุ่มน้ำโขงในจีนตอนใต้สุดสายที่แก้มังกรในเวียดนาม ประทีป แพร่มย์.....	62
ภูมิปัญญาตลาดชาติพันธุ์ ในจังหวัดสุรินทร์ อัจฉรีย์ มาลีหวล.....	71

บทความปริทรรศน์

วัฒนธรรมคือกุศโลบายเพื่อความอยู่รอดมั่นคง สรเชต วรคามวิชัย	80
MAATAF FESTIVAL มหกรรมวัฒนธรรมสัมพันธ์ในดินแดนศักดิ์สิทธิ์...อิสราเอล ฉลอง สุขทอง.....	82

ภูมิปัญญาท้องถิ่น / ปรากฏท้องถิ่น

คำประกาศเกียรติคุณ พระพิศาลศาสนกิจ

วาสนา แก้วหล้า.....100

ปกิณกะ

ประวัติท้องถิ่น / ชื่อบ้าน นามเมือง

อำเภอลำดวน

สุดใจ สะอาดยิ่ง.....110

นิทานพื้นบ้าน (ไทยกุย)

ตำนานพระมอเฒ่า(กานายหาววอูเต็มมออาจิง)

อารีย์ ทองแก้ว.....112

เสน่ห์ มนตรา คุณค่า แห่งไหมมัดหมี่

ผ้าไหมลายโฮล

ธนพร เวทย์ศิริยานันท์.....116

อาหารพื้นบ้าน

ชั้นลอตรวาต๊ะไตรยอ้ง (แกงเผือกใส่ปลาอย่าง)

สมนึก รัตนกำเหนิด.....118

พยูงหรือพะยูง : ไม้วัฒนธรรมที่สูงค่า แห่งผืนป่าเขาศาลา เทือกเขาพนมดงรัก

วิกฤตการณ์การลักลอบตัดไม้พยูง การกวาดล้างจับกุมมอดไม้และผู้ค้าบนเส้นทางลำเลียงส่งมอบตามแนวชายแดนเป็นข่าวใหญ่บนสื่อทุกประเภทมีให้เห็นกันจนเคยชินในรอบ 4-5 ปี ที่ผ่านมา ระวังโทษหนักที่ตราไว้หาได้เป็นที่กลัวเกรงของผู้ค้าและผู้ที่เกี่ยวข้องแต่อย่างใด การลักลอบตัดไม้และวิธีการค้ากระทำการเป็นกระบวนการที่แยบคายเปรียบไปไม่ต่างจากรูปแบบการค้ายาบ้า ยิ่งปราบปราม ยิ่งจับกุมก็เหมือนกับเติมเชื้อไฟให้ลุกไหม้เป็นขบวนการใหญ่ค้าขายข้ามชาติ ขณะชำเลื่องดูประเทศเพื่อนบ้าน เวียดนาม ลาว กัมพูชา ไม่มีไม้พยูงหลงเหลือ พื้นที่ภาคอีสานและภาคตะวันออกของไทยคือป่าแหล่งสุดท้ายของไม้พยูงบนผืนโลก อนาคตอันใกล้ป่าไม้พยูงของไทยจะยังคงยืนต้นไปได้นานแค่ไหน เป็นคำถามที่ผู้คนสนใจใคร่รู้

พยูงหรือพะยูง เป็นไม้เนื้อแข็งเช่นเดียวกับไม้สัก ไม้ตะเคียนหรือไม้ประดู่ เป็นไม้ยืนต้นสูงประมาณ 15-25 เมตร เปลือกมีสีเทา ใบมีลักษณะเหนียวคล้ายแผ่นหนังบางๆ รูปไข่ พุ่มใบกว้างขนาด 3-4 ซม. ยาว 4-7 ซม. ปลายใบแหลม มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า “*Dalbergia cochinchinensis* Pierre” มีถิ่นกำเนิดอยู่ในประเทศไทย พม่า กัมพูชา ลาว และเวียดนาม มักขึ้นอยู่ในป่าดิบแล้งและป่าเบญจพรรณทั่วไปโดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคตะวันออกของไทย มีชื่อเรียกขานแตกต่างกันไปตามท้องถิ่นต่างๆ อาทิ ชาวเขมรจังหวัดสุรินทร์เรียกว่า กระยงหรือกระยุง จังหวัดอุบลราชธานีเรียกว่า ชะยุง เช่น ห้วยชะยุงเป็นลำห้วยที่มีต้นชะยุงเป็นจำนวนมาก ชลบุรีเรียก ประดู่ลาย สระบุรีเรียกว่า พะยูงไหม ตรวดเรียกว่า ประดู่เสน จันทบุรีเรียก ประดู่ตม คนจีนแผ่นดินใหญ่รู้จักไม้พยูงในชื่อ หิวสีเมาะ โดยมีชื่อทางการค้าในตลาดต่างประเทศว่า Siamese Rosewood หรือ Thailand Rosewood

ป่าเขาศาลา ในเขตพุทธอุทยานวัดเขาสาลาอตุลฐานะจาโร ตำบลจรัส อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ ตั้งอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยทับทัน-ห้วยสำราญ แนวเทือกเขาพนมดงรัก พรหมแดนธรรมชาติกั้นระหว่างไทยกับ

กัมพูชา เป็นป่าต้นน้ำที่มีความสำคัญและอุดมสมบูรณ์มากที่สุดเพียง แห่งเดียวของจังหวัดสุรินทร์ อีกทั้งยังเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญ ได้แก่ ห้วยทับทัน ห้วยสำราญ ห้วยเสนง ห้วยลำชี ฯลฯ ซึ่งไหลหล่อเลี้ยงชีวิตชาวสุรินทร์และจังหวัดใกล้เคียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม้พยุง จากการสำรวจป่าเขาศาลาพบว่ามีไม้พยุงมากกว่า 40,000 ต้น จนเป็นที่ลือตาเลื่องของผู้ค้าและชาวบ้านทั้งฝั่งไทยและกัมพูชาที่ความโลภเข้าตายอมเสี่ยงเอาชีวิตเข้าแลกเป็นมอดไม้หวังรวยทางลัด จนมีการสนธิกำลังแรงกายและสติปัญญาเพื่อปกป้องผืนป่าจากหลายหน่วยงานในพื้นที่ เช่น กองกำลังสุรนารี กรมป่าไม้ และพุทธอุทยานวัดเขาศาลาตูลฐฐานะจารี โดยพระพิศาลศาสนกิจ (หลวงพ่อยิ้ม ชนติพล) เจ้าสำนักผู้มืบทบพาทสำคัญในการสร้างพลัง คือ วัด ชุมชน ป่าไม้ ให้สามารถอยู่อาศัยร่วมกันได้อย่างสมดุล จนเกิดเป็นแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พืชสมุนไพร และสัตว์ป่านานาชนิดตามแนววิถีพุทธ รวมทั้งการปกป้องรักษาไม้พยุงที่สูงค่าเอาไว้ให้คงอยู่กับผืนป่าเขาศาลา และแผ่นดินไทยสืบไป

กระแสความต้องการไม้พยุงพุ่งสูงขึ้นอย่างมากในรอบ 4-5 ปี ที่ผ่านมา โดยเฉพาะในประเทศจีนกับเวียดนามจนนำมาซึ่งการลักลอบค้าและการทำลายป่าไม้พยุงในประเทศไทยจนก้าวสู่ภาวะวิกฤตเครือข่ายนายทุนต่างชาติแผ่ขยายทำลายไม้พยุงในลาว กัมพูชา และเวียดนาม จนสูญสิ้น ไทยจึงเป็น

แหล่งสุดท้ายที่มีไม้พยุงหลงเหลืออยู่ แต่จากการปั่นราคาจนกลายเป็นไม้ที่มีราคาแพงที่สุดประดุจทองคำ ราคาขายประมาณลูกบาศก์เมตรละ 250,000-300,000 บาท เป็นผลมาจากความเชื่อเมื่อจีนนำเข้าไม้พยุงไปซ่อมแซมพระราชวังเทียนอันเหมิน หรือ พระราชวังต้องห้าม (Forbidden Palace) ในช่วงการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก ในปี พ.ศ. 2551 ต่อมาระยะหลังไม้พยุงมีราคาพุ่งสูงขึ้น

มาก นายทุนจึงหันมาทำเป็นวัดถ่มงคลและของแต่งบ้านชิ้นเล็กๆ เช่น ตัวปี่เซียะ เทพเจ้า สก ลก ชิว หรือการทำป้ายชื่อที่หลุมศพของบรรพบุรุษ เนื่องจากความละเอียดยิ่งแกร่งและสีสนลวดลายบนเนื้อไม้ กระแสความนิยมจึงพุ่งตามมา

ในประเทศไทย คนเชื่อว่าบ้านใดปลูกไว้ประจำบ้าน จะทำให้บุคคลในบ้านมีแต่ความเจริญ มีฐานะดีขึ้นช่วยไม่ให้ชีวิตตกต่ำ เพราะพยุงคือการประคับประคองให้คงอยู่ ให้มั่นคงหรือการยกให้สูงขึ้น ไม้พยุงจึงถูกจัดเป็นไม้มงคลที่แข็งแกร่งและมีอิทธิฤทธิ์ นิยมนำมาทำเครื่องใช้ต่างๆ และเครื่องดนตรี เช่น ขลุ่ย ซอ ระนาด คนไทยจัดลำดับไม้พยุงให้อยู่ใน 9 ชนิดไม้มงคลที่ควรปลูกไว้ในบ้าน ประกอบด้วย ชัยพฤกษ์ ราชพฤกษ์ ทองหลวง ไม้สีสุก กันกรา ทรงบาดาล สัก พยุงและขนุน กระทั่งมีกลอนบทหนึ่งทีกล่าวถึงไม้มงคลทั้ง 9 ในส่วนของไม้พยุงว่า “ไม้พะยุง พยุงฐานงานทำนั้น ให้คงมั่นพลัน ยิ่งทุกสิ่งที ปลูกไว้กันนั้นคุณจุนเจือมิ ไม้ดีดีไม่ดูตายหายไป”

ไม้พยูงเป็นไม้เนื้อแข็งมากที่ปลูกยาก โตช้า ใช้เวลามากถึง 40 ปี ถึงจะนำมาใช้ประโยชน์ได้ หากการแก้ปัญหาไม้ไม่ถูกทางป่าไม้พยูงของไทยคงไม่ตกทอดไปให้รุ่นลูกรุ่นหลานได้รู้จัก การรณรงค์เพื่อปลูกจิตสำนึกให้ชาวบ้านรู้คุณค่าและหวงแหนในทรัพยากรป่าไม้จนกลายเป็นพลังของแผ่นดินจากการร่วมมือของชุมชน วัด และหน่วยงานของรัฐ ควบคู่ไปกับมาตรการเฝ้าระวังอย่างเข้มงวดตามแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้วิถีพุทธ ที่พระพิศาลศาสนกิจ (หลวงพ่อยิ้ม ชนติพล) แห่งพุทธอุทยานวัดเขาสาลาอตุลฐานะจาวริ อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ ได้วางเอาไว้จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งซึ่งได้พิสูจน์แล้วว่ามีประสิทธิภาพยิ่งต่อการคงอยู่ของป่าไม้พยูงผืนสุดท้ายของไทย

ฉลอง สุขทอง

บรรณาธิการ

บทความวิจัย

มิติสัมพันธ์แห่งคุณค่าที่ถูกลืมบนรูปร่างของบ้านอีสานใต้

The Southern Isaan house has been forgotten in spatial value

สนธิยา มุลาตินันท์

การพัฒนารูปแบบการทำเกษตรอินทรีย์ครัวเรือนชนบทลุ่มแม่น้ำมูล

บนฐานเศรษฐกิจพอเพียง

Development of Organics Rural Farms Model on the Moon River Base on Sufficiency

Economy

สุริยะ ชนะชัย

องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับคชศาสตร์และคติชนวิทยาเพื่อพัฒนาศิลปะการแสดงของ

กลุ่มคนนับถือช้างในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขง

อัคราพร สุขทอง

พิธีกรรมสู่ขวัญข้าวของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย – ลาว

The Kwangkaw worship of Thai-Lao ethnicgroup

ณัฐกานท์ ถีอสมบัติ

มิติสัมพันธ์แห่งคุณค่าที่ถูกลืมบนรูปร่างของบ้านอีสานใต้

The Southern Isaan house has been forgotten in spatial value.

สนธยา มุลาลินน์*

บทคัดย่อ

มิติสัมพันธ์แห่งคุณค่าที่ถูกลืมบนรูปร่างของบ้านอีสานใต้ ด้วยระนาบรูปด้านภายนอกโครงสร้างและรูปแบบ ของบ้านไทยอีสานตอนใต้ ในมุมมองที่มีสาระสำคัญต่อคุณค่าแห่งความงามทางทัศนศิลป์ สอดคล้องกับความงามตามหลักทฤษฎีอัตราส่วนแห่งทองคำหรือไม่ มีแนวคิดภูมิปัญญาใด ที่จะสามารถส่งเสริมไปสู่การขยายผล ให้เกิดคุณค่าความงามแห่งสุนทรีย์ภาพ ที่สำคัญต่อเอกลักษณ์ร่วมสมัย วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและอธิบายความคิด ที่แฝงอยู่ในมุมมองแห่งคุณค่าและความงามทางทัศนศิลป์ ในอัตราส่วนทองคำ ซึ่งเป็นมิติสัมพันธ์ที่มองเห็นรับรู้ได้จากภายนอก ด้วยรูปร่างส่วนประกอบของบ้านอีสานใต้ วิจัยใช้หลักการด้านมานุษยวิทยาในการกำหนดพื้นที่ศึกษาแบบสุ่มเชิงคุณภาพ ด้วยการสำรวจ สัมภาษณ์ ศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านผู้รู้ในท้องถิ่น นักวิชาการ นักออกแบบ สถาปัตยกรรม และผู้ทั่วไป (30 คน) ข้อมูลจากเอกสารหลักฐาน ข้อมูลภาพจากสถานที่จริง นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ออกแบบการทดลองด้วยข้อมูลอ้างอิง ผลการวิจัยพบว่าบ้านอีสานใต้ มีขนาดรูปร่างของพื้นที่ใกล้เคียงกับอัตราส่วนแห่งทองคำอยู่บ้าง แต่ไม่นิยมเอามาใช้เป็นแบบแผนชัดเจน นิยมสร้างบ้านให้มีขนาดรูปร่างสัดส่วนของพื้นที่ให้สัมพันธ์กับแบบแผนพื้นบ้าน และอ้างอิงหน่วยวัด ระยะเวลา สัมพันธ์ต่อการผลิตวัสดุจากโรงงาน นำเสียดายคุณค่าอัตราส่วนแห่งทองคำ

คำสำคัญ (Keywords) : อัตราส่วนแห่งทองคำ (Golden Ratio), พายหรือไพ (Pi), ฟาย (Phi), บ้านอีสาน (Isaan house, Northeastern house), อีสานใต้ (South of Northeastern region of Thailand, Southern Isaan)

Abstract

The Southern Isaan house has been forgotten in spatial value as plane external structure and model of the Southern Isaan house. The aspect of important value in the beauty

* อาจารย์สาขาศิลปะ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

of the visual arts has been researched to examine the beauty of golden ratio and wisdom knowledge. This will be promoted the value of visual arts beauty that significant to contemporary era. The purposes of studying and explaining that conceal in the aspect of value and the beauty of the visual arts in the golden ratio can be perceived in external side of the Northeastern house model. The research applied research methods as anthropology model to identify sampling area, qualitative randomization pattern with survey, interview, and wisdom studying. The sampling groups are from wisdom local people, academic fields, architectural designers and specialists in general knowledge. (30 persons) The information such as document and photograph data from sampling group people was brought to evaluate, synthesize and design the experiment. The research result showed that the sizes of the Southern Isaan house are still similar to the ratio of gold but there are unpopular to be patterned. The favor structures of the Southern Isaan house are proportion suitable of sizes and areas that related to local house pattern and reference measuring size of construction material from factory, but, unfortunately, the ratio of gold value is unfavorable.

Keywords : spatial value, South of Northeastern region of Thailand, Southern Isaan, Golden Ratio

บทนำ (Introduction)

ความงามในธรรมชาติ ที่ปรากฏอย่างเป็นระบบแบบแผน เช่น รูปแบบของดอกทานตะวัน ตา สับปะรด ขดลายกันหอย ซึ่งมีการคิดค้นคำตอบจากระบบแบบแผนนั้นมาเป็นสมการทางคณิตศาสตร์ ที่เรียกว่า "พาย" หรือ "ไพ" (Pi) ค่าคงตัวทางคณิตศาสตร์ ได้จากความยาวเส้นรอบวงหารด้วยเส้นผ่าน ศูนย์กลางของวงกลม และ "ฟาย" (Phi) ซึ่งเป็นสมการที่ส่งผลต่ออัตราส่วนแห่งทองคำที่ก่อให้เกิด รูปแบบที่มนุษย์ยกย่องให้เป็นระบบแบบแผนของความงดงามที่มีอยู่แล้วอย่างแท้จริงในธรรมชาติ ซึ่ง องค์ความรู้ทางวิชาการข้อนี้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ศิลปกรรมต่างๆ โดยศิลปินนักคิด นักออกแบบในโลกตะวันตกมาแล้วตั้งแต่สมัยกรีกเกี่ยวกับ "ฟาย" และในโลกตะวันออกเกี่ยวกับ "ฟาย" ดังหลักฐานการใช้ฟาย ในโครงสร้างเสาและรูปร่างรูปทรงของวิหารพาเธนอนแห่งกรีกโบราณ (Mario Livio, 2002. page 73-86) ภาพวาดส่วนประกอบโครงสร้างแนวเส้นตั้งเส้นนอนผลงาน ของพีท มองเดรียน ศิลปินตะวันตกสมัยใหม่ และประติมากรรม "พระสมเด็จวัดระฆัง" อันมีชื่อเสียงเป็นที่เลื่อมใส ศรัทธาในประเทศไทย แบบแผนความงามที่แฝงอยู่ในองค์ประกอบโครงสร้างของผลงานเหล่านี้ย่อม แสดงด้วยคุณค่าแห่งอัตราส่วนทองคำ " 1 : 1.618 "

รูปแบบบ้านโดยทั่วไป เรียกชื่อตามหน้าที่การใช้งานได้แก่ เรือนนอนใหญ่ เรือนเกย เรือนแฝด เรือนมีโขงไม่มีโขง เรือนชาน และเรือนครัวหรือเรือนไฟ นอกจากนี้ยังแบ่งตามลักษณะวิธีการได้แก่ เรือนผูก เรือนสับ และอาคารก่อสร้างกึ่งร้านค้ากึ่งที่อยู่อาศัย แบ่งตามคุณสมบัติได้แก่ เรือนชั่วคราว เรือนกึ่งถาวร และเรือนถาวร โดยเฉพาะเรือนถาวร ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของครอบครัวรวม มีความสัมพันธ์ต่อกัน ทางสังคมและวัฒนธรรม ช่วยเหลือ เอื้ออาทรต่อกัน เรือนถาวรที่เป็นเรือนใหญ่แบบประเพณีดั้งเดิมของชาวอีสานที่สืบทอดกันมาพร้อมกับพื้นฐานด้านความเชื่อต่างๆ เช่น มีการเลือกไม้ทำเสาจากไม้มงคลเนื้อดี การแทกโศกหรือวัดขนาดสัดส่วนกว้างยาวสูงต่ำ การบริหารพื้นที่ภายในบ้าน 3 ส่วนใหญ่ๆ แต่ละส่วนกว้าง 3-4 เมตร ซึ่งประกอบด้วย ส่วนเบ่งคือบริเวณที่ใช้สำหรับบูชาผี บูชาพระ บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ได้ยึดเหนี่ยวจิตใจ คุ่มครองป้องกันภัยแก่ครอบครัวให้พบความสุขความเจริญ จึงมีการตั้งหิ้งวางเครื่องบูชาของขลังต่างๆที่เคารพนับถือ เครื่องครัดต่อคะลำหรือข้อห้ามข้อควรปฏิบัติต่างๆ ส่วนกลางคือบริเวณที่นอนของพ่อแม่รวมทั้งลูกชาย และส่วนที่เป็นห้องคือที่นอนของลูกสาวและลูกเขย (สมชาย นิลอาธิ, 2532. หน้า 118-121) วัสดุที่เลือกใช้มีความเหมาะสม ด้วยคุณสมบัติของวัสดุ เช่น ไม้ อิฐ กระจก กระเบื้อง สังกะสี โลหะ อลูมิเนียม คอนกรีต พอเพียงกับคุณภาพที่ต้องการ ประหยัดงบประมาณ สามารถป้องกันแดดและฝน ทนต่อการสั่นสะเทือน และการรับน้ำหนัก สามารถรองรับแรงบกดจากภายนอก ไม่เก็บความร้อน ป้องกันไฟ เป็นต้น กระบวนการก่อสร้างยากง่ายแตกต่างกันกับต้นทุนค่าจ้าง โครงสร้างมีความแข็งแรงทนทานตามสภาพอายุการใช้งาน ช่วยปกป้องคุ้มภัยให้คนในบ้านได้อยู่อาศัยปลอดภัย ไม่เดือดร้อน นอนหลับสบาย ลักษณะการแสดงออกทางกายภาพสื่อความหมายต่อจิตวิทยาการรับรู้และความเข้าใจที่เชื่อมโยงให้เกิดการรับรู้ถึงโครงสร้างและเอกลักษณ์ในขณะเดียวกันด้วยองค์ประกอบที่มองเห็น (ปาริชาติ ทองมี, 2549. หน้า 106) คติอีสานโบราณเชื่อว่าการวางผังบ้านแบบ “ล่องตาเ็น” ช่วยให้บ้านเย็นเป็นมงคลแก่ผู้อยู่อาศัย เพราะระนาบผนังหลังคาสามารถทำหน้าที่บังแสงอาทิตย์ได้มากที่สุด ด้วยชายคาที่ยื่นยาว ช่วยบังผนังบ้านส่วนบน ด้วยความลาดชันของหลังคาสูงได้หลังคาจึงมีพื้นที่จำนวนมากสำหรับการระบายความร้อน ประกอบกับการมีช่องลมต่างๆช่วยในการถ่ายเทความร้อนออกไปจากใต้หลังคา แต่ถ้าเป็นหลังคาที่มีความลาดต่ำมาก วัสดุผนังหลังคาอย่างเดียวกัน เมื่อมีการจัดวางหลังคาหันไปทางทิศตะวันออก ทิศใต้และทิศตะวันตก ก็ไม่สามารถป้องกันความร้อนได้แตกต่างกัน ส่วนของพื้นที่ใดมีช่องว่างหรือช่องลมมากกว่าก็จะสามารถช่วยระบายความร้อนได้ดีกว่า (พงษ์ศักดิ์ ลอยฟ้า, 2550.-) ปัจจุบันมีการประยุกต์ใช้ฉนวนป้องกันความร้อน ส่วนประกอบของบ้าน สร้างความงามที่กลมกลืนในลักษณะรูปทรงของบ้านและสภาพธรรมชาติสิ่งแวดล้อมภายนอก อีกทั้งมีจุดเด่นที่สะท้อนภาพลักษณ์ของเจ้าของบ้านผสมผสานเป็นรูปแบบวิถีชีวิตทุกขั้นตอนในการสร้างบ้านคำนึงถึงความเหมาะสม กับสภาพภูมิอากาศเขตร้อนชื้น โครงสร้างที่มองเห็นประกอบด้วยส่วนบนที่เป็นหลังคา ส่วนกลางที่เป็นตัวบ้านและส่วนล่างที่เป็นเสาใต้ถุน มุมมองที่มีความงามสง่าย่อมเกิดจากความสะอาดเรียบร้อยจากการจัดวางสัดส่วนองค์ประกอบของบ้าน

ส่วนประกอบของบ้านอีสานใต้ มีลักษณะระนาบหลังคาตรง ลาดเอียงในระดับที่แตกต่าง บ้านที่มีคุณสมบัติชั่วคราว นิยมมุงหญ้าคาหญ้าแฝก มัดด้วยตอกไม้ไผ่ติดกับซีกโครงไม้ไผ่ หรือใช้ไม้เถา (เถาวัลย์) ชนิดเหนียวทนทานต่อแรงรัดดึง มัดหญ้าคาหรือหญ้าแฝกแต่ละฟ่อน ให้ติดแน่นอยู่กับแป ที่เป็นไม้ระแนง เป็นโครงต่อเนื่องไปยังจันทัน ออกไก่ ซื่อเป็นไม้เนื้อแข็งหรือไม้ไผ่ และใช้ไม้ไผ่ผ่าซีกประกบหน้าหลังทับหญ้าคาหรือหญ้าแฝกให้มีความประณีตเรียบร้อย หรือมุงหลังคาด้วยแป้นไม้เนื้อแข็ง (แผ่นไม้ทับซ้อนหลายแผ่นจากส่วนล่างไต่ระดับขึ้นสู่ส่วนบนของหลังคา น้ำฝนจะไหลจากบนลงล่าง โดยไม่ทันได้รั่วซึม) บริเวณหน้าจั่วใช้เพิงหญ้าคา ฝาผนังหญ้าคาหรือไม้ไผ่สานขัดแตะ หลังคากิ่งถาวรมุงด้วยไม้ไผ่ โครงสร้างใช้เสาไม้และผนังไม้ไผ่หุ้มดิน หลังคาเรือนถาวรมุงด้วยแป้นไม้เนื้อแข็งหรือวัสดุทนทานชนิดอื่นๆ ขอบหลังคาจั่วมีปั้นลมหรือแป้นลมไม้เนื้อแข็งประกบยึดเป็นเชิงชาย บริเวณหน้าจั่วใช้ไม้แผ่นฝากระดานเรียงซ้อนเป็นลายแนวนอนหรือแนวตั้งหรือแนวเฉียง ทำเป็นกันสาด ส่วนหนึ่งนิยมทำเป็นรูปดวงอาทิตย์กระจายแสงพุ่งขึ้น หลังคาจั่วสามเหลี่ยมรูปทรงสูง มีพื้นที่ว่างมากบริเวณใต้หลังคา และช่องลมกันสาด ช่วยระบายถ่ายเทอากาศได้ดีขึ้น

หลังคาโดยทั่วไป มีรูปทรงต่างๆ ได้แก่ หลังคาทรงแบน (Flat Slab roof) แนวสมัยใหม่ (Modern) ดูเหมือนไม่มีหลังคา โดยซ้อนหลังคาที่ลาดชันเล็กน้อยด้วยแนวผนังล้อมกรอบ ทำเป็นหลังคาแดดฟ้าหล่อคอนกรีตเนื้อเดียวชนิดกันซึม ไม่ให้มีรอยต่อรอยรั่วป้องกันน้ำซึม หนาอย่างน้อย 10 เซนติเมตร มีระบบกันซึมและทางระบายน้ำ ปรับระดับพื้นลาดเอียงให้น้ำไหลลงสู่ทางระบายน้ำได้ โดยไม่ให้มีแอ่งน้ำขัง อาจยกกระดานเหนือพื้นคอนกรีตให้เกิดช่องอากาศสำหรับกรองความร้อนจากแสงแดด ด้วยการปูพื้นไม้หรือวิวาบอร์ดเพิ่มอีกชั้น หรือทำสวนแดดฟ้าให้มีร่มเงากรองความร้อนใช้พื้นที่ทำประโยชน์อื่นๆ ได้ หลังคาทรงเพิงหมาแหงน (Lean to roof) มีความลาดเอียงลง เพียงฝั่งเดียว โดยฝั่งหนึ่งสูงกว่าอีกฝั่งหนึ่ง ระบายน้ำได้ดี สามารถป้องกันการไหลย้อนซึมของน้ำฝนเข้าสู่ตัวอาคารจากฝั่งที่สูงกว่า เป็นที่นิยมมาตั้งแต่สมัยโบราณ สร้างง่ายไม่สลบซับซ้อนเหมือนหลังคาอื่น ด้วยโครงสร้างไม้หรือโลหะ มุงหลังคากระเบื้องลอน กระเบื้องแผ่นเรียบ สังกะสี เป็นต้น ช่วยประหยัดวัสดุโครงสร้างมุงหลังคาและงบประมาณค่าใช้จ่ายด้านค่าจ้างแรงงาน ปัจจุบันได้รับความนิยมมากขึ้น ใช้ได้กับบ้านหลังเล็กถึงหลังใหญ่ มีข้อดีคือสามารถบังแดดและฝนได้ทิศทางเดียว จึงต้องระวังเรื่ององศาความลาดเอียงที่ไม่มากเกินไป หลังคาทรงปีกผีเสื้อ (Butterfly roof) ลักษณะยกแหงนออกสองฝั่ง โดยมีฝั่งนอกสูงกว่าฝั่งใน ลาดระดับลดลงมายังรางน้ำกลางตัวบ้าน ซึ่งเป็นรางน้ำที่ลาดเอียงให้น้ำไหลลงมาด้านใดด้านหนึ่ง ป้องกันปัญหาการไหลย้อนซึมของน้ำฝนเข้าสู่ตัวบ้านจากฝั่งที่สูงกว่า ปัญหาการรั่วซึมบริเวณรางน้ำกลางบ้าน หลังคาทรงนี้จึงไม่ค่อยเป็นที่นิยม หลังคาทรงจั่ว (Gable roof) เหมือนหลังคาแบบเพิงหมาแหงนหันหน้าชนกัน ลาดชันตามความเหมาะสมสวยงามและประหยัดวัสดุ นิยมใช้มานาน มีปัญหาการรั่วซึมน้อยมาก น้ำฝนไหลลงได้ดีขึ้นกับความลาดชัน ที่มากหรือน้อย มีกันสาดที่จั่วบ้านและเหนือประตูหน้าต่าง ยื่นชายคาให้กว้างขึ้น ช่วยป้องกันฝนสาดได้ดี หลังคาทรงปั้นหยา (Hip roof) หลังคาลาดเอียง

ความชันลงทั้งสี่ด้านสามารถลู่ลมได้ครบทุกด้าน รูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าจะมีสามเหลี่ยมสองด้านและมีสี่เหลี่ยมคางหมูสองด้าน มีความลาดเอียงทั้งสี่ด้านที่สมดุล ต่อกันก่อให้เกิดความงาม ซึ่งต่างจากรูปทรงปิรามิด (Pyramid roof) ที่มีสามเหลี่ยมทั้งสี่ด้าน มีรางน้ำได้รอบทั้งสี่ด้าน โดยลาดระบายน้ำลงไปได้ทั้งสองทางด้านหน้าหรือด้านหลัง ด้านซ้ายหรือด้านขวา นอกจากนี้ยังสามารถติดตั้งหน้าต่างบานเกล็ดกันสาดยื่นออกจากหลังคาบนด้านที่ลาดเอียง ให้เป็นช่องระบายอากาศที่ร้อนระอุอยู่ใต้หลังคา โดยมีฝ้าเป็นช่องลมอยู่ใต้ชายคา ช่วยให้เกิดแรงดันอากาศเข้าออกมีชายคาเป็นอุปกรณ์ช่วยบังแดดและฝนได้ทั้งสี่ด้าน ในแนวนอน โดยเฉพาะด้านที่สอดคล้องกับทิศทางการสาดส่องของแสงอาทิตย์ ซึ่งให้ผลต่อปริมาณแสงสว่างที่เหมาะสม ลอดผ่านช่องแสงที่นิยมใช้วัสดุเป็นกระจกโปร่งแสงติดตั้งไว้เหนือหน้าต่างได้ดีที่สุดตลอดระยะเวลาช่วงกลางวัน (ฉันทมน โพรพิทักซ์, 2546. หน้า 356) รอยต่อของหลังคามีมาก การมุงหลังคาที่ได้มาตรฐานช่วยป้องกันการรั่วซึมของน้ำฝน หลังคาทรงมะนิลา (Manila roof) ผสมระหว่างหลังคาจั่วทรงสูงซึ่งมีระนาบเอียงที่ลาดชันเป็นหลัก และมีหลังคาปั้นหยารับช่วงปลายแผ่ออกในระนาบลาดเอียง ที่แตกต่างจากหลังคาจั่ว ใช้เป็นชายคากันสาดทั้งสี่ด้าน ชายคาที่ยื่นยาวออกมาคลุมทั้งสี่ด้านช่วยป้องกันแดดฝนให้กับตัวบ้านได้เป็นอย่างดี เป็นข้อดีทั้งสองแบบ ที่ได้นำมาประยุกต์ใช้ร่วมกัน เสริมเป็นชาค้ำรองรับน้ำหนักและเพิ่มความมั่นคงแข็งแรงให้กับชายคาที่ยื่นยาวบนหลังคาจั่ว ด้านข้างทั้งสองด้าน อาจติดตั้งหน้าต่างยื่นออกมา ช่วยระบายอากาศที่ร้อนระอุอยู่ใต้หลังคาและเพิ่มช่องแสงสว่างหากมีการประยุกต์ใช้เป็นห้องใต้หลังคา นิยมใช้กับบ้านสไตล์คันทรี่และบ้านร่วมสมัย สามารถระบายน้ำฝนได้อย่างรวดเร็ว เหมาะกับสภาพภูมิอากาศแบบร้อนชื้นเป็นอย่างมาก หลังคาทรงโค้ง (Arched) นิยมใช้กับบ้านสไตล์โมเดิร์น ด้วยวัสดุมุงหลังคาที่ทำด้วยโลหะเมทัลชีท (Metal sheet) และอลูมิเนียมที่มีน้ำหนักเบา มีรอยต่อค่อนข้างน้อย สามารถเลือกใช้ความยาวได้ตลอดแนวหลังคา ช่วยลดปัญหาการรั่วซึมของน้ำฝนในภายหลัง ขึ้นรูปโค้งด้วยเครื่องจักร ในรูปแบบโค้ง ครึ่งวงกลมหรือโค้งจุ่มที่ส่วนปลาย หรือกรณีแผ่นมุงหลังคามีความกว้างมาก ๆ ก็สามารถขึ้นรูปโค้งด้วยน้ำหนักของแผ่นมุงหลังคานั้นได้ โดยมีการติดตั้งให้สัมพันธ์ได้อย่างลงตัวพอดีกับขนาดองศาของโครงสร้างหลังคา โครงหลังคาสำเร็จรูปจากโรงงาน ก็มีให้เลือกใช้ได้อย่างสะดวกสบาย หลังคาผสมผสานหลากหลายแบบไร้ทิศทาง (Modern Style) มีการนำหลังคาชนิดต่างๆ มาผสมรวมกัน อาจดัดแปลงโดยนำบางส่วนของหลังคาบางชนิดมาสร้างประกอบกัน เกิดความงามในรูปแบบใหม่ตามที่ต้องการ

วัสดุที่ใช้ทำโครงหลังคาเป็นได้ทั้งไม้ โลหะและอลูมิเนียมทั้งสำเร็จรูปจากโรงงาน ส่วนวัสดุที่ใช้เป็นฉนวนกันความร้อน ฉนวนระบายความร้อน ฉนวนดูดซับเสียงดังจากน้ำฝนที่ตกลงมากระทบหลังคาเป็นส่วนประกอบของโครงหลังคา วัสดุที่นิยมนำมามุงหลังคามีทั้งหญ้าคา หญ้าแฝก ใบตาล ใบตองตึง ไม้แป้น กระเบื้อง ดินเผา สังกะสี โลหะเมทัลชีท อลูมิเนียม บ้านอีสานได้ส่วนใหญ่นิยมหลังคาจั่วสูงจั่วเตี้ย และเพิงหมาแหงน การต่อเติมขยายพื้นที่ใช้สอย มักจะใช้ทั้งแบบจั่วและเพิงฯ ทั้งในส่วนที่ต่อเติมจากบริเวณจั่วหน้าหรือจั่วหลัง ชายคาด้านซ้ายหรือด้านขวา กรณีพื้นที่ใช้สอยด้านล่างที่มีอยู่สูงโปร่ง

เพียงพอ มักจะทำระนาบลาดเอียงของหลังคาส่วนที่ต่อเติมรับตรงลงมาตามแนวหลังคาเดิม แต่ถ้าหากว่าพื้นที่ใช้สอยใต้หลังคานั้นไม่สูงโปร่งเท่าที่ควรและต้องการความสูงโปร่งให้เหมาะสมกับการใช้งาน จึงจำเป็นต้องมีการปรับยกระดับชายคาด้านท้ายสุด ในส่วนที่ต่อเติมนั้นให้สูงขึ้นจากแนวลาดเอียงของหลังคาเดิม คงเหลือระดับความลาดเอียงเล็กน้อย ลักษณะแตกต่างกันนี้ดูเหมือนจะคล้ายกับด้านข้างของหลังคามะนิลา กรณีที่ต่อเติมเชื่อมจากชายคาเดิม และต่อเติมเปลี่ยนระดับลดหลั่นลงมาจากชายคาเดิม ซึ่งแนวลาดเอียง ที่ไม่สอดคล้องกับของเดิมก็ให้ความงามไปอีกแบบหนึ่ง

โครงสร้างตัวบ้านอีสานได้แบบดั้งเดิม ใช้ไม้เนื้อแข็งตอกยึดด้วยเดือยและสลักด้วยลิ่มอย่างแน่นหนา ฝาผนังบ้านใช้ไม้ไผ่สานขัดแตะ ใช้แผ่นไม้กระดานวางซ้อนในแนวตั้งและแนวนอน โครงสร้างพื้นเรือน และขานแดด ใช้ไม้เนื้อแข็งหรือไม้ไผ่ปูพื้นเป็นซี่พากลับที่มีหวายหรือเถาวัลย์ ถักมัดติดกันเป็นผืน โครงสร้างการวางผังที่เรียกว่า เรือนนอนใหญ่ เรือนโข่ง เรือนแฝด เรือนเกย ส่วนใหญ่ยังคงเอกลักษณ์แบบแผนเดิม ปัจจุบันการใช้วัสดุและเทคโนโลยีในการก่อสร้างนิยมเลือกใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ นอกจากนั้นแล้วเป็นการวางผังโครงสร้างใหม่ ในลักษณะดัดแปลงจากแบบแผนเดิมและออกแบบใหม่ให้สอดคล้องตามรสนิยมในวิถีชีวิตของผู้เป็นเจ้าของบ้าน บานประตูและหน้าต่าง ใช้ไม้ไผ่สานขัดแตะเข้ากรอบลำไม้ไผ่ ส่วนใหญ่เปิดผลักออก ฝาผนัง ใช้แผ่นไม้กระดานผาวางซ้อนแนวตั้ง ติดยึดแน่นหนาด้วยตะปูตอกหรือตะปูอัดลม บนคร่าวนอน ที่มีด้านซ้ายด้านขวาตอกยึดติดกับตัวเสาด้วยตะปู และแผ่นไม้กระดานผาวางซ้อนแนวนอนบนคร่าวตั้งที่มีด้านบนใช้ตะปูติดยึดกับอะเสและด้านล่างติดยึดกับพื้นตงและคาน คร่าวนอนด้านบนติดยึดกับเสาซ้ายขวาก่อนวางคร่าวตั้ง โครงสร้างหลังยุคแรกยังคงใช้ลิ่มและเดือยไม่นิยมตะปู จนกระทั่งถึงยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม วัสดุโรงงานแพร่หลาย จึงค่อยๆ หันมานิยมความสะดวกรวดเร็วและเทคโนโลยีสมัยใหม่ บริเวณจั่วนิยมตีไม้แผ่นลายนอนซ้อนกันคล้ายฝา หลังคายังนิยมมุงแป้นไม้หรือกระเบื้องไม้ จนถึงวัสดุสมัยใหม่ บันลมหรือแป้นลมตียึดกับแปหรือระแนงโดยใช้ตะปู ยอดจั่วนิยมเรียบเสมอป้านจั่ว ชายหลังคายื่นยาวคลุมกันแดดกันฝน ประตูและหน้าต่างสามารถประยุกต์ให้อยู่ในลักษณะเปิดออก-เปิดเข้า-เลื่อน-พับและกระทุ้ง ผังส่วนบนได้ชายคา มีช่องลมหรือกันสาด ที่บริเวณหน้าจั่วได้ชายคาก็มีทั้งแบบช่องลมกันสาดและแบบทึบ

เสากลม (ทรงกระบอก) ขนาดแตกต่างกันไป โครงสร้างเสาคาน สกัดเจาะยึดด้วยการเข้าเดือยตอกลิ่มและสกรูขันน็อต ไม้เนื้อแข็งนิยมตากด้วย ปากหวาน ผากลวดลายเป็นรอยหวานตากได้อย่างมีเอกลักษณ์ที่สวยงาม ตั้งแต่ยุคแรกเริ่มเป็นต้นมา แสดงคุณค่าฝีมือเชิงช่างแบบดั้งเดิม ปัจจุบันมีเลื่อยไฟฟ้าใช้ตัดผ่า และกะบไฟฟ้าใช้ไสขัดแต่งผิวไม้ ให้มีความเรียบเนียน อย่างไรก็ตาม บ้านอีสานรูปแบบดั้งเดิมนิยมให้คุณค่ากับรอยหวานตาก มากกว่ารอยขัดไสที่ดูเรียบเนียน ลักษณะดั้งเดิมจะเห็นรอยตากของเครื่องมือ ที่เป็นหวานตากเกิดรอยตามคมปากหวาน ให้รูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิม “เสากลมคมปากหวาน” ปัจจุบันก็ยังนิยมรอยหวานตากอยู่บ้าง รวมมาถึงรอยสิ่วตากด้วย (สิ่วทองไค้) ชีวิตประจำวันในอดีตเป็นต้นมานั้น คนโบราณมักดำเนินชีวิตอยู่กับการบุกเบิกเข้าป่าถางดง โดยนิยมใช้หวานเป็น

อุปกรณ์เครื่องมือทำงานด้านการตัดไม้ ถากเถลาไม้ให้เรียบร้อย ก่อนนำมาปลูกสร้างเรือนโรงที่อยู่อาศัย ผ่าท่อนไม้ ทำพื้น แยกย่อยจากท่อนใหญ่ให้เป็นท่อนน้อยๆ สะดวกใช้เป็นเชื้อเพลิงหุงต้มประกอบอาหาร ยวน มุลาลินน์ เกษตรกรชาวนาวัย 84 ปี อดีตช่างไม้รับจ้างสร้างบ้านในอีสานได้ทำหนึ่ง เล่าให้ฟัง สืบเนื่องจากเรื่องขวานถากไม้ว่า เพราะเหตุความเคยชินในวิถีชีวิต ของคนโบราณดั้งเดิม เฉพาะคนนิสัย ที่ชอบพูดจารุนแรง ปากร้ายกับคนอื่น ต้องการพูดจาด้วยคำหยาบคาย ทำให้เกิดความรู้สึกเจ็บแสบ ภาษาไทยใช้คำว่า “ไ้ปากขวานผ่าหน้าผาก หรือไ้ปากขวานผ่าหัว” ภาษาเขมรท้องถิ่นสุรินทร์คำว่า “อาปะเทากาบอันเจิม หรืออาปะเทากาบกะบาล” ปัจจุบันภาษาไทยรวมเป็นคำว่า “ไ้ปากขวานผ่าซาก” ซาก ซึ่งหมายถึง ซากท่อนไม้ทำพื้นนั่นเอง (ยวน มุลาลินน์, 2557. มิถุนายน 1)

สงวน มุลาลินน์ เกษตรกรชาวนา วัย 83 ปี อดีตผู้ช่วยช่างไม้ เล่าให้ฟังต่อเกี่ยวกับขวาน อีกว่า ขวานมีสองแบบ ภาษาเขมรท้องถิ่นสุรินทร์ เรียกชื่อแตกต่างกันอย่างชัดเจน ขวานแบบแรกเรียกว่า “ปะเทา” ลักษณะปากขวานวางลงพื้น ติดตั้งด้ามขวานเสียบไว้ด้านข้าง (มีสันขวาน) ใช้ขวานผ่าลงไป ตรงๆ เมื่อท่อนพื้นที่ตั้งอยู่แยกขาดจากกัน ท่อนพื้น จะกระเด็นออกไปทางด้านข้างทั้งสองด้านอย่าง ปลอดภัย ไม่กระเด็นมาโดนคนผ่าพื้น และเมื่อขวานมีสันขวาน คนก็เอามาใช้สื่อแทนความหมายที่หยาบ คาย ด้วยภาษาไทยคำว่า “ไ้สันขวาน” ภาษาเขมรท้องถิ่นสุรินทร์คำว่า “อาชนะองปะเทา” คำหยาบแทบ ทุกคำ มักขึ้นต้นด้วย “ไ้” หรือ “อา” ขวานแบบที่สองเรียกว่า “เคื่อง” ลักษณะปากขวานวางลงพื้น ติดตั้ง ไม้เถลาเสียบไว้แน่นที่ช่องรูด้านบนของขวาน และช่องรูด้านข้างของไม้แน่นก็เสียบด้ามขวานไว้แน่น สามารถติดตั้งใช้งานได้สองแบบ โดยพลิกปากขวาน ในลักษณะเครื่องหมายบวกคือ แบบแรก วางปาก ขวานในเครื่องหมายแนวเส้นตั้ง ใช้ขวานผ่าลงไปตรงๆ เมื่อท่อนพื้นที่ตั้งอยู่แยกขาดจากกัน ท่อนพื้นจะ กระเด็นออกไปทางด้านข้างทั้งสองด้าน อย่างปลอดภัย ไม่กระเด็นมาโดนคนผ่าพื้นเช่นเดียวกัน ส่วนการ วางปากขวานในเครื่องหมายแนวเส้นนอน ใช้ถากไม้ด้วยการถากดึงเข้าหาตัวอย่างระมัดระวัง การถาก ไม้ลักษณะนี้ ควรยืนกางขาออกให้ห่างจากปากขวานที่ดึงเข้ามา นั้นหมายถึง ยืนกางขาทั้งสองข้างอย่าง มั่นคงอยู่บนที่สูงเหนือท่อนไม้ที่จะถาก ซึ่งมีการค้ำยันหรือล้อยึดท่อนไม้นั้นให้ติดอยู่กับที่เสียก่อน โดย การตอกสลักท่อนไม้ขนาดย่อมลงมาขวางไว้ตรงหัวท้ายของท่อนไม้ที่วางนอนอยู่นั้น การถากซีก ก็ เหมือนกับการใช้จอบถากหญ้าออกจากผืนดิน (สงวน มุลาลินน์, 2557. มิถุนายน 1) ได้ฟังแล้วเกิด จินตนาการเห็นภาพชัดเจนทีเดียว ต่อมาเมื่อขวานลดบทบาทลงในปัจจุบัน คำหยาบคายเหล่านั้นจึง เลือนหายไปตามกาล ใครยังใช้ถ้อยคำเช่นนั้นอยู่ถือว่าโบราณมาก และคงไม่ได้ร่วมสมัย เหมือนกับรอย ขวานถากที่ปรากฏอยู่บนผิวไม้เนื้อแข็ง คนปัจจุบันยังต้องการรอยขวานถากและมีการอนุรักษ์สืบสาน คงไว้ซึ่งรอยอันทรงคุณค่า “รอยขวานถากเอกลักษณ์แห่งบ้านอีสานดั้งเดิม” ปัจจุบันสามารถใช้เลื่อยยนต์ หรือเลื่อยไฟฟ้าตัดไม้ให้เป็นเสาสี่เหลี่ยม แปดเหลี่ยม(ดูระยะใกล้เคียงกลม) ใช้กับไฟฟ้าและเครื่องขัด ไฟฟ้าทำให้ผิวไม้เรียบเนียน เกลี้ยงเกล่าเป็นลักษณะเสากลมก็ได้

เสารูปทรงอิสระตามธรรมชาติ หลังจากขุดลอกเปลือกออกและตัดแต่งลำต้นพอสมควร มีขนาดไม่แน่นอน นำมาใช้สร้างบ้านเพื่อสนองความรู้สึกใกล้ชิดความเป็นธรรมชาติ ด้วยปัจจุบันไม้เนื้อดีเป็นวัสดุที่หายากและราคาแพง ไม้ที่มีรูปทรงแก่นในตรงได้ขนาดต้นปลายสม่ำเสมอ หามาทำเป็นเสากลมลำบาก จึงนำท่อนไม้เหลี่ยมที่มีขนาดต่างๆมาแทนด้วยการต่อประกอบหุ้มรอบเสาคอนกรีต แล้วขัดเจียให้ได้รูปทรงกลม ตามต้องการ ประยุกต์ทำเป็นเสาหุ้มผิวไม้ทรงกลมที่มีขนาดใหญ่เล็กได้ตามต้องการ เมื่อเลื่อยยนต์หรือเลื่อยไฟฟ้าเข้ามามีบทบาทกับงานไม้มากขึ้น จึงนำมาช่วยในการเลื่อยตัดแต่งไม้ให้เป็นเสาเหลี่ยมได้สะดวกรวดเร็วและเป็นที่ยอมรับมากขึ้นในปัจจุบัน

เสาหล่อและฉาบปั้นทรงกลม (ทรงกระบอก) ใช้ท่อนซีเมนต์ทรงกลม (ทรงกระบอก เทคอนกรีตหล่อขึ้นรูปทรง หรือใช้แบบพิมพ์โลหะขึ้นรูปหล่อสำเร็จจากโรงงาน หรือประกอบแบบพิมพ์เทคอนกรีตหล่อขึ้นรูปทรงฯ หรือฉาบปั้นแต่งเสาคอนกรีตเสริมเหล็กให้เป็นรูปทรงฯ ที่บริเวณหน้างาน โดยช่างชำนาญการ ต่อมาเริ่มมีความนิยมในการปรับเปลี่ยนได้ถูกลงไปรื้อให้มีผนังล้อมชิดเสาบ้านแต่ละช่วงเสาให้เป็นห้องห้องขนาดแตกต่างกันตามความต้องการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ให้เป็นเฉพาะส่วนมากขึ้น แต่ก็ยังคงมีผสมผสานกับช่องว่างของช่วงเสาในความเป็นได้ถูกลง แบบดั้งเดิม (ธานี หงส์สูง, 2554. กรกฎาคม 10)

ได้ทุนบ้านที่มีทั้งปล่อยโล่งและก่อกำบัง ส่วนของได้ทุนปล่อยให้มีช่องว่างเปิด ซึ่งเป็นพื้นที่ว่างจริง (นิโรธสินธุ์ นิธิ, 2550. หน้า 72-77) อากาศสามารถถ่ายเทได้เป็นอย่างดี ใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่อเนกประสงค์ อาศัยหลบเลี่ยงความร้อนตอนกลางวันในช่วงฤดูร้อน แบบก่อผนังทึบติดตั้งประตูหน้าต่างมั่นคงปลอดภัย พัฒนาการจากบ้านชั้นเดียวมีได้ทุนเตี้ยและได้ทุนสูงโปร่งมาเป็นบ้านสองชั้นก่อผนังบ้านอีสานใต้ที่เรียกว่า “บ้านอีสานคลาสสิก” ได้พัฒนาด้านวัสดุมาใช้ไม้เนื้อแข็งเป็นส่วนประกอบโครงสร้างที่สำคัญ ยกย่องในคุณค่าด้านเทคนิคกรรมวิธีฝีมือแบบโบราณ เช่น ไม้ที่มีรอยถากที่เกิดจากขวานหรือสิ่ว การต่อไม้และยึดโครงไม้ด้วยการสกดตอกเดือยเข้าลิ้นในลักษณะเรือนสับ

สนม ศิริทวี เกษตรกรชาวนา อาจารย์หมอดูตำราเขมรและเป่ามนต์คาถาวัย 84 ปี อดีตช่างไม้รับจ้างในอีสานใต้อีกท่านหนึ่ง เล่าให้ฟังว่า บริเวณหน้าบ้านรวมถึงลานโล่งหน้าบ้านมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ต่อความมีสง่าราศรีและโชคลาภด้วยเชื่อและนับถือในเรื่องโชคลาภ พลังงานเชิงบวก ความมีมงคล เทพเจ้าเทวดาอำนาจลึกลับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภูมิปัญญา เตือนสติคน ที่มีครวญอยู่หน้าบ้านหรือใกล้บริเวณหน้าบ้าน มีการชำระล้าง พื้นดินเฉอะแฉะ มีน้ำคร่ำและเศษอาหาร มีถังขยะหรือกองขยะ มีการเลี้ยงสัตว์ถ่ายสิ่งปฏิกูลสกปรก ส่งกลิ่นเหม็นอากาศเสีย มีเสื้อผ้าตากแขวนผูกโยง มีสิ่งจืดจางรกรุงรัง ขวางสายตาไม่น่ามอง ไร้ซึ่งความเป็นระเบียบเรียบร้อย จะทำให้พลังเชิงบวกและความมีมงคลหายไป เทพแห่งเงินทองและความโชคลาภมีลาภยศ จะผ่านเลย ใจเป็นอย่างไรวินัยก็เป็นอย่างนั้น สะท้อนเอกลักษณ์แห่งตนคู่กับธรรมชาติและความพอเพียง (สนม ศิริทวี. 2554, มกราคม 25)

จากสารระดังกล่าวก้าวข้างต้น วิเคราะห์เห็นได้ว่า มิติสัมพันธ์แห่งคุณค่าที่ถูกลิ้มบนรูปร่างของบ้านอีสานใต้ ด้วยระนาบรูปด้านภายนอกโครงสร้างและรูปแบบ ของบ้านไทยอีสานตอนใต้ ในมุมมองที่มีสาระสำคัญ ต่อคุณค่าแห่งความงามทางทัศนศิลป์หรืออัตลักษณ์เชิงนามธรรม (เกียรติศักดิ์ ฤกษ์บุตรศรี, 2548. หน้า 77-80) มีการวิจัยหาคำตอบว่า สอดคล้องกับความงามตามหลักทฤษฎีอัตราส่วนแห่งทองคำ หรือไม่ มีแนวคิดภูมิปัญญาใด ที่จะสามารถส่งเสริมนำไปสู่การขยายผลให้เกิดคุณค่าความงามแห่งสุนทรียภาพ ที่สำคัญต่อเอกลักษณ์ร่วมสมัย ในดินแดนอีสานใต้

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาและอธิบายความคิด ที่แฝงอยู่ในมุมมองแห่งคุณค่าและความงามทางทัศนศิลป์ ในอัตราส่วนทองคำ ซึ่งเป็นมิติสัมพันธ์ ที่มองเห็นรับรู้ได้จากภายนอก ด้วยรูปร่างส่วนประกอบของบ้านอีสานใต้

วิธีการศึกษา (Research Methodology)

วิธีวิจัยใช้หลักการด้านมานุษยวิทยาในการกำหนดพื้นที่ศึกษา แบบสุ่ม เชิงคุณภาพด้วยการ สัมภาษณ์ ศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านผู้รู้ในท้องถิ่น นักวิชาการ นักออกแบบสถาปัตยกรรม และผู้รู้ทั่วไป (30 คน) ข้อมูลจากเอกสารหลักฐาน ข้อมูลภาพจากสถานที่จริง นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ออกแบบการทดลองด้วยข้อมูลอ้างอิง เช่นเดียวกับกระบวนการออกแบบ สิ่งประดิษฐ์สร้างสรรค์ทั่วไป ที่เริ่มต้นด้วยการร่างภาพจำนวนมากเพื่อคัดเลือกเพียงแบบเดียวหรือไม่ก็แบบเพื่อนำไปผลิตเป็นผลงานจริง กระบวนการวิจัยนี้ก็เป็นทำนองคล้ายกันคือ เริ่มด้วยกระบวนการสุ่มสำรวจเบื้องต้น ลงพื้นที่ภาคสนาม หมู่บ้านริมถนนหลวงสายหลัก ของจังหวัดในอีสานตอนใต้ รวบรวมสาระข้อมูล บันทึกภาพ บ้าน คัดเลือกภาพฯ จำแนกคุณสมบัติ แยกประเภท จัดลำดับ วิเคราะห์คัดเลือกเอกลักษณ์ที่โดดเด่น สอบถามความคิดเห็นเพิ่มเติมจากกลุ่มตัวอย่างทางการวิจัย โดยการมีส่วนร่วม แล้วนำผลสรุปมา สังเคราะห์ ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยมีการถอดแบบภาพจำลองจากทัศนียภาพมุมมองสามมิติ นำสู่ภาพสองมิติ และสร้างภาพสองมิติ ที่อ้างอิงตรงต่อหน่วยวัดจริงกับข้อมูล ที่ได้มาจากการสำรวจ นำผลของตัวเลขที่ได้มาจากรูปร่าง บนระนาบพื้นที่ของภาพที่ได้จากการถอดแบบจำลองและการ สร้างภาพจากมุมมอง ที่กำหนดว่าสำคัญต่อการมองเห็นสาระแห่งความงาม อันได้แก่ มุมมองด้านหน้า (Front View) ด้านข้าง (Side View) ซึ่งจะมีผลต่อการรับรู้ในมุมมองทัศนียภาพสามมิติ (Perspective) ด้านหน้าเฉียง เข้าสู่ระบบการแปลผลอ้างอิงต่ออัตราส่วนแห่งทองคำ

ผลการศึกษาและอภิปรายผล (Results and Discussion)

ทฤษฎีอัตราส่วนแห่งทองคำหรือสัดส่วนแห่งความงาม (1 : 1.618) องค์ความรู้ทางวิชาการที่เปิดเผยจากความจริงแท้ของธรรมชาติ ยังสืบทอดอยู่ในดินแดนตะวันตกและตะวันออก เป็นที่ทราบกันดีในวงการนักวิชาการ สถาปนิกนักออกแบบอาคาร และช่างพื้นบ้าน ที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันต่างๆ บ้านอีสานตอนใต้ ในมุมมองที่มีสาระสำคัญด้านอัตราส่วนที่มีต่อคุณค่าแห่งความงาม ทางทัศนศิลป์ บนระนาบภาพด้าน ที่ปรากฏอยู่ภายนอกโครงสร้าง ซึ่งต่างจากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้บางชนิด นักออกแบบได้พิจารณาเลือกใช้ อัตราส่วนแห่งทองคำในการออกแบบฯ เช่น อัตราส่วนของจอโทรศัพท์ จอคอมพิวเตอร์ จอโทรทัศน์ เครื่องดนตรีก็ตา เป็นต้น เช่นเดียวกับกรณีการประดิษฐ์เรือสำเภาจำลอง ตามขนาดสัดส่วนที่มาจากฐานความเชื่อเรื่องฤกษ์ยามเจาะจงสำหรับ ผู้ครอบครอง ช่างพื้นบ้านทั่วไป มิได้ให้ความสำคัญเท่าใดนัก กับเรื่องความงาม ที่สอดคล้องกับทฤษฎีอัตราส่วนแห่งทองคำ ส่วนใหญ่ไม่ทราบเกี่ยวกับสาระความรู้วิชาการเรื่องนี้ และยังสร้างบ้านให้มีขนาดพื้นที่ ตอบสนองต่อความพึงพอใจของเจ้าของบ้านที่ไม่เคยทราบสาระเรื่องอัตราส่วนแห่งทองคำนี้เลย

บ้านอีสานใต้กลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่ง ได้รับการพิจารณาคัดเลือกคุณสมบัติความงดงาม ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ขนาดรูปร่างส่วนประกอบบางส่วนในโครงสร้างของตัวบ้านฯ ที่สำคัญต่อการมองเห็น ซึ่งเป็นมุมมองทัศนียภาพสามมิติ มาสู่มุมมองสองมิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นเครื่องมือช่วย อย่างมีกระบวนการของตรรกะทางวิทยาศาสตร์ มีการระบุขนาดเป็นสัดส่วน กว้างและยาว รูปร่างสัดส่วนของระนาบพื้นที่ แสดงผลของความสัมพันธ์ ที่นำมาใช้อ้างอิงต่อทฤษฎีอัตราส่วนแห่งทองคำ ซึ่งมีความงามปรากฏเป็นส่วนประกอบ มีอยู่บ้างเล็กน้อยที่มองเห็น รับรู้ได้จากภายนอกในสัดส่วนกว้างและยาวสัมพันธ์ใกล้เคียงกับอัตราส่วนแห่งทองคำ ทั้งนี้เพราะความคิดเริ่มต้นจากขั้นตอนการออกแบบ เพื่อก่อสร้าง ไม่นิยมเอาทฤษฎีอัตราส่วนแห่งทองคำ มาประกอบเป็นเงื่อนไขด้านการคำนวณเป็นแบบแผนมาตรฐานสากล แต่นิยมสร้างบ้านให้มีขนาดรูปร่างสัดส่วนของพื้นที่ ให้สัมพันธ์กับแบบแผนพื้นบ้าน ด้วยรูปร่างรูปทรงในเอกลักษณ์ของบ้านอีสานใต้ ซึ่งภายในประกอบไปด้วยมวลและที่ว่างที่มีต่อบทบาทการใช้พื้นที่เพื่อดำเนินวิถีชีวิตของสมาชิกในครอบครัว และขนาดพื้นที่นั้นอ้างอิงต่อหน่วยวัดระบบเมตริกซ์ ที่มีหน่วยเรียกกระยะขนาดเป็นเมตร ฟุต นิ้ว เซนติเมตร มิลลิเมตร วา ศอก คืบ ที่สัมพันธ์ต่อการผลิตวัสดุจากโรงงาน การนำวัสดุมาใช้งานจะคำนึงถึงวัสดุที่มีขนาดลงตัวหรือใกล้เคียง อาจจำเป็นต้องมีการตัดบางส่วนของวัสดุออกไปบ้างหรือตัดต่อบ้าง เพื่อให้ได้ขนาดตามที่ต้องการ บนแนวคิดของความประหยัด จึงควรมีการฟื้นฟูคุณค่าความงดงามในอัตราส่วนแห่งทองคำ นำมาพัฒนาใช้กับการออกแบบก่อสร้างบ้านอีสานใต้ให้แพร่หลาย เพื่อเชิดชูคุณค่าทางภูมิปัญญาดั้งเดิม โดยมีอัตราส่วนแห่งทองคำสำหรับอ้างอิงการอธิบายในสาระอัตราส่วนสัมพันธ์ ที่ก่อให้เกิดความงาม ซึ่งมีอยู่ทั้งการมองเห็นรูปธรรมของวัตถุเป็นตัวบ้านฯ และความรู้สึกอันเป็นนามธรรมที่มีอยู่ในจิตใจของคนตอบสนองต่อจิตวิทยาการรับรู้ อันสอดคล้องกับแนวคิดของอริสโตเติลและเพลโต นักปรัชญาทาง

ตะวันตก สองมุมมองทั้งวิทยาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สอดคล้องกับแนวคิดเชิงพุทธ แนวคิดเซนลัทธิเต๋า ซึ่งเป็นปรัชญาทางตะวันออก ที่เน้นให้สาระสำคัญนั้นอยู่กับการเข้าถึงสภาวะภายในจิตใจ รู้จักกับความพอประมาณ รู้จักปล่อยวางกิเลส รู้จักเพียงพอและพอเพียง รู้จักพึงพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ เป็นการมองโลกอย่างเข้าใจทั้งสภาวะรูปธรรมและนามธรรม การรักษาความสมดุลแห่งจิตใจของตานั้น ก็นับเป็นอัตราส่วนแห่งทองคำในอีกรูปแบบหนึ่งเช่นกัน.

ข้อเสนอแนะ เพื่อมุ่งพัฒนาความคิดที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทฤษฎีอัตราส่วนแห่งทองคำ (Golden Retio) สำหรับออกแบบสร้างสรรค์บ้านอีสานได้ร่วมสมัย ประยุกต์ความเรียบง่ายคู่กับรูปแบบการดำเนินชีวิตพอเพียง รวมทั้งออกแบบสร้างสรรค์สัญลักษณ์การ สื่อความหมายต่างๆ โดยเน้นให้มีโครงสร้างและรูปแบบปรัชญาความคิดจากรากเหง้าภูมิปัญญาดั้งเดิม ที่แฝงไปด้วยอัตลักษณ์ลูกอีสาน(อีสานใต้) ให้มีผลต่อความรู้สึกและประโยชน์ใช้สอย มุ่งสู่คุณค่าที่สัมผัสรับรู้ได้ในองค์ประกอบกายภาพทางรูปธรรมที่สัมพันธ์กับนามธรรมและสัมพันธ์ไปยังมิติอื่นๆ ด้วยสาระความงามแห่งสุนทรียภาพ

สรุป (Conclusion)

สัดส่วนของระนาบพื้นที่ ซึ่งมีความงาม ปรากฏเป็นส่วนประกอบรูปร่างและที่ว่างสัมพันธ์มองเห็นและรับรู้ได้จากภายนอก ในสัดส่วนกว้างและยาว ด้วยอัตราส่วนแห่งทองคำ หากจะนำไปใช้ สืบสานด้วยบ้านอีสานใต้ รูปธรรมอันทรงคุณค่า ทางจิตวิทยาการรับรู้ ให้มีสาระแห่งความงามทางทัศนศิลป์ อันประกอบไปด้วยเหตุผล เชิงตรรกะทางคณิตศาสตร์ ผู้ที่ใช้ปรัชญา แนวคิด ทฤษฎี และความเข้าใจในคุณค่าพื้นถิ่นของตน ด้วยสภาพธรรมเช่นนี้ ทำสิ่งใดอยู่ที่ไหน ย่อมมีความงามปรากฏเสมอ

กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement)

งานวิจัยนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ โดยความเห็นชอบของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2554

เอกสารอ้างอิง

กัตัญญ ชูชื่น. (2526). **ความรักถิ่นฐานของชาวชนบท.**

กรุงเทพฯ : งานวิจัยวัฒนธรรมของสำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

เกียรติศักดิ์ ฤกษ์บุตรศรี. (2548). **การรับรู้ความเคลื่อนไหวทางสายตากับการออกแบบ**

สถาปัตยกรรม. วิทยานิพนธ์ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. (2536). **ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท.** กรุงเทพฯ :

อมรินทร์พริ้นเตอร์กรุ๊ป. คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี. (2525).

งามพิศ สัตย์สงวน. (2542). **การวิจัยทางมานุษยวิทยา.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ :

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2531). **ทิศทางหมู่บ้านไทย.** กรุงเทพฯ : หมู่บ้าน.

_____. (2538). **วิเคราะห์ภูมิปัญญาอีสาน.** มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ฉันทมน โทธิพิทักษ์. (2546). **การศึกษารูปแบบของอุปกรณ์บังแดดและช่องแสงทางด้านข้าง**

เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการใช้แสงสว่างจากธรรมชาติภายในห้องเรียน.

วิทยานิพนธ์ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ธานี หงษ์สูง. (2554, กรกฎาคม 10). **ช่างรับเหมาก่อสร้างบ้าน หมู่ที่ 1 บ้านสลักได. สัมภาษณ์.**

ชัยยศ วัชรวัชรพันธุ์. (2543). **ธรรมชาติ ที่ว่างและสถานที่.** โฟล์คฮิมเมจ พริ้นต์กรุ๊ป.

เดชณรงค์ วณสันเพ็ญ, (...). **การศึกษาเรือนอีสาน – เขมร ตำบลห้วยเหนือ อำเภออุบลรัตน์**

จังหวัดศรีสะเกษ. ...มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.

ธรรมะ.อำพัน กิจงาม และคณะ. (2531). **อดีตอีสาน.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.

น.ณ ปากน้ำ. (2548). **แบบแผนบ้านเรือนในสยาม.** พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : ...

วิทยานิพนธ์ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นิตา ชูโต. (2548). **การวิจัยเชิงคุณภาพ.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : พรินต์ไฟร์.

ปาริชาติ ทองมี. (2549). **การศึกษาลักษณะทางกายภาพของงานสถาปัตยกรรมในเชิง**

สื่อความหมาย. วิทยานิพนธ์ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหา

บัณฑิต ภาควิชาสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ประเวศ วะสี. (2536). **การศึกษาชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น : ภูมิปัญญาชาวบ้าน**

กับการพัฒนาชนบท. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ปฤณรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์. (2547). **ศิลปศึกษา จากทฤษฎีสู่การสร้างสรรค์.**

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พงษ์ศักดิ์ ลอยฟ้า. (2550). **การศึกษาประสิทธิภาพในการลดความร้อนของหลังคาโลหะ**

ด้วยการใช้หลังคาสองชั้น. วิทยานิพนธ์ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหา

บัณฑิต ภาควิชาสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ยวน มุลาลินันท์, สงวน มุลาลินันท์. (2557, มิถุนายน 1). ผู้อาวุโสหมู่ที่ 1 บ้านสลักได. สัมภาษณ์.

วิจิต คลังบุญครอง. (2535). **โครงการวิจัยเรื่องสถาปัตยกรรมบ้านพักอาศัยพื้นเมือง**

ของชาวไทยอีสานกลุ่มต่าง ๆ ไทย-ผู้ไท. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สนม ศิริทวี. (2554, มกราคม 25). ผู้อาวุโสหมู่ที่ 1 บ้านสลักได. สัมภาษณ์.

สมชาย นิลอาธิ. (2532). **การสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงของเรือนอีสาน**

กรณีศึกษาบ้านหนองขาม จังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหา

บัณฑิต ภาควิชามานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เสาวภา ไพทยวัฒน์. (2538). **พื้นฐานวัฒนธรรมไทย : แนวทางอนุรักษ์และการพัฒนา**.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.

อดิน รพีพัฒน์. (2551). **วัฒนธรรมคือความหมาย ทฤษฎีและวิธีการของคลิฟฟอร์ด เกียร์ซ**.

กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

เอกชัย สุนทรพงศ์ และเสาวนิตย์ แสงวิเชียร. (2529). **ความงามสุนทรียศาสตร์สำหรับผู้ไม่รู้**.

กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

Jill Britton, (____). "Golden Section in Art and Architecture". Address:

<http://britton.disted.camosun.bc.ca/goldslide/jbgoldslide.htm>

Online 10/02/2012.

Mario Livio, (2002). **The Golden Ratio : The Story of Phi, The World's Most Astonishing**

Number. New York : Broadway Books.

Theodor Landscheidt, (2005). "The Golden Section: A Cosmic Principle". Address:

<http://bourabai.narod.ru/landscheidt/consider.htm> Online 4/03/2011.

การพัฒนารูปแบบการทำเกษตรอินทรีย์ครัวเรือนชนบทลุ่มแม่น้ำมูล บนฐานเศรษฐกิจพอเพียง

Development of Organics Rural Farms Model on the Moon River Base on
Sufficiency Economy

สุริยะ ชนะชัย

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการทำเกษตรอินทรีย์ครัวเรือนชนบทลุ่มแม่น้ำมูลบนฐาน เศรษฐกิจพอเพียง ” มีวัตถุประสงค์หลัก คือ ศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการผลิตเกษตรอินทรีย์และบริบทชุมชนของครัวเรือนชนบท ทำการเกษตรอินทรีย์ เพื่อทราบองค์ประกอบ และเงื่อนไขที่เหมาะสม ทำให้ประสบความสำเร็จ การผลิตเกษตรอินทรีย์ นำไปสู่การพัฒนาแบบการทำเกษตรอินทรีย์ของครัวเรือนชนบทที่พึงประสงค์ในแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์และจัดประชุมปฏิบัติการโดยใช้เครื่องมือการจัดการความรู้ (Knowledge Management) เทคนิคการจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group) กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งหมด 91 ครัวเรือน ในพื้นที่บ้านโนนโขงโหล อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 23 ครัวเรือน , บ้านบ่อแก อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 36 ครัวเรือน และบ้านดอนหม้อ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 32 ครัวเรือน

ผลการศึกษาพบว่า

กลุ่มตัวอย่างครัวเรือนเกษตรอินทรีย์ ในอดีตมุ่งที่จะทำนาเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเป็นสำคัญ ดำรงชีวิตเรียบง่ายจากบรรพบุรุษ บนหลักการพึ่งตนเองและความพอเพียง จากกระแสการเปลี่ยนแปลงโลกาภิวัตน์ เกษตรกรได้มีการปรับตัวเพื่อหาทางอยู่รอด หันมาทำการผลิตการเกษตรอินทรีย์ โดยใช้เทคโนโลยีเพื่อลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ และเพิ่มผลผลิต **องค์ประกอบที่เป็นเงื่อนไขจำเป็น** เกษตรกรต้องมีอุดมการณ์ที่มั่นคงในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มีจิตวิญญาณมุ่งมั่น มีความเชื่อในหลักการพึ่งตนเอง พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ มีความขยัน อดทน อดออม ประหยัด มีการเรียนรู้ธรรมชาติแต่ละฤดูกาล และการทำนาแบบมืออาชีพ รูปแบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมคือ เน้นการผลิตให้เพียงพอในการบริโภคของครัวเรือนเป็นสำคัญ มีการทบทวนการ

ถอดบทเรียน การปรับความคิด ปรับตัว รู้เท่าทัน สถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา อีกทั้งมีการบริหารจัดการทรัพยากรในครัวเรือนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

ความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์จำเป็นจะต้องมีแรงจูงใจจากรัฐบาล ส่งเสริมให้ราคาสินค้าอินทรีย์ โดยเฉพาะข้าวเปลือก สูงกว่าราคาข้าวทั่วไป มีปัจจัยสำคัญคือ มีแหล่งน้ำที่พอเพียง การเตรียมดิน เพื่อความอุดมสมบูรณ์ในธาตุอาหารของดิน องค์ความรู้ในการบริหารจัดการทรัพยากรในครัวเรือน ความรู้เชื่อมโยงของน้ำ ดิน พืช อากาศ พันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ การรวมกลุ่มแบบสหกรณ์

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ คือ ให้มีการขยายผลรูปแบบเกษตรอินทรีย์ที่เน้นการผลิตเพื่อบริโภคให้เพียงพอในครัวเรือน ใช้หลักการพึ่งพาตนเอง มีการให้ความรู้เกษตรอินทรีย์ผ่านโรงเรียนเกษตรกร และศูนย์บริการ ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบล มีการอบรม ฝึกปฏิบัติ ให้เกษตรกรมีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์อย่างสม่ำเสมอ จัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ กลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์ กลุ่มผู้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ และกลุ่มยุวเกษตรกรอินทรีย์

คำสำคัญ : รูปแบบการทำเกษตรอินทรีย์ , ลุ่มแม่น้ำมูล , เศรษฐกิจพอเพียง

บทนำ

ชุมชนหมู่บ้านในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีวิถีชีวิต วัฒนธรรมความเชื่อ และประเพณีที่บรรพบุรุษสะสมความดีงามมาอย่างยาวนานจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งตกทอดตามกันมา การผลิตเน้นการผลิตทางการเกษตร โดยการใช้แรงงานครัวเรือนเป็นหลัก ทำการผลิตเพื่อการยังชีพ ก่อนมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ชุมชนแห่งนี้ทำการเกษตรแบบธรรมชาติ พื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่มีความอุดมสมบูรณ์ มีความสมดุลของสิ่งแวดล้อม เมื่อมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ปี พ.ศ 2504) นโยบายของรัฐ ส่งเสริมการผลิตโดยมุ่งที่จะผลิตเพื่อการค้าและ ส่งเสริมการส่งออกเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการเพิ่มผลผลิต สมองความต้องการของประชากรโลกที่มีการเพิ่มขึ้นตลอดเวลา ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และทุนนิยมที่มุ่งการแข่งขัน เพื่อหากำไรสูงสุดนั้น ก่อให้เกิดความฟุ้งเฟ้อ ผู้บริโภคมีค่านิยม “กระแสการบริโภคนิยม” ผลจากนโยบายของรัฐในการผลิตให้ได้ผลผลิตปริมาณที่มากนั้น จึงมีการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมี สารเพิ่มผลผลิต ยาปราบศัตรูพืชจำนวนมากด้วย ก่อให้เกิดปัญหามากมายทั้งในระบบนิเวศ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรม ดินเสื่อมสภาพ ในขณะที่การผลิตทางการเกษตรต้องอาศัยแหล่งน้ำตามธรรมชาติ พึ่งพาน้ำฝนเป็นหลัก โดยเฉพาะพื้นที่เพาะปลูกเขตอีสานตอนล่าง ที่มีแหล่งลุ่มแม่น้ำมูลเป็นแม่น้ำสายหลัก เพื่อการอยู่อาศัยและใช้ทำมาหากิน จนกระทั่งในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 - 2544) รัฐบาลได้ให้การสนับสนุน การใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่ไปกับการฟื้นฟู บูรณะให้มีความอุดมสมบูรณ์

และรณรงค์การบริโภคสินค้าเกษตรปลอดภัย เน้นการบริโภคเพื่อสุขภาพ หาทาเลือกให้เกษตรกรเลือกรูปแบบในการทำการเกษตรของตนเอง เช่น การปลูกพืชปลอดภัย การทำการเกษตรอินทรีย์ การทำการเกษตรแบบธรรมชาติ และการทำการเกษตรแบบผสมผสาน เป็นต้น

แต่จากผลการดำเนินงานในช่วง 5 – 10 ปีที่ผ่านมา การทำการเกษตรอินทรีย์ของครัวเรือนเกษตรกร บางครัวเรือนประสบความสำเร็จ ในขณะที่หลายครัวเรือนประสบความล้มเหลวแตกต่างกันไป ตามลักษณะของพื้นที่หรือลักษณะภูมิศาสตร์ อันเนื่องมาจากในแต่ละพื้นที่มีระบบนิเวศแตกต่างกัน โดยเฉพาะความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี แรงบันดาลใจของครัวเรือนเกษตรกรในการมุ่งมั่น เพื่อทำการเกษตรแบบยั่งยืน มีไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ลักษณะการผลิตของครัวเรือนเกษตรกรมักมีปัจจัยในด้านลักษณะภูมิศาสตร์ของพื้นที่ เป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนดความสำเร็จของการทำการเกษตรแบบเกษตรอินทรีย์

แนวทางหนึ่งในการที่จะช่วยแก้ไขปัญหาความยากจน และให้ครัวเรือนเกษตรกรชนบท ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ มีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง และมีความสุขทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ จึงน่าจะศึกษา ถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของการดำเนินชีวิตของผู้คนในอดีต เงื่อนไขของเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และการขยายตัวของโลกาภิวัตน์ไปสู่ชนบท เพื่อที่จะเป็นทางเลือกของเกษตรกรในการแก้ไขปัญหาความยากจน ด้วยการทำการเกษตรอินทรีย์ ในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง น่าจะมีรูปแบบใด หรือมีปัจจัยอะไรเป็นตัวกำหนดความสำเร็จ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาครัวเรือนชนบททำการเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำมูล มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อทราบประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการผลิตเกษตรอินทรีย์
2. เพื่ออธิบายบริบทของครัวเรือนชนบททำการเกษตรอินทรีย์
3. เพื่อทราบองค์ประกอบและเงื่อนไขที่เหมาะสมที่ทำให้ประสบความสำเร็จการผลิตเกษตรอินทรีย์
4. เพื่อพัฒนารูปแบบการทำเกษตรอินทรีย์ของครัวเรือนชนบท ในแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ในการศึกษา โดยคำนึงถึงลักษณะของแม่น้ำมูลที่ครอบคลุมบริเวณพื้นที่กว้างใหญ่ จึงเลือกบริเวณพื้นที่ต้นน้ำ ในหมู่บ้านโนนโขงโคง ตำบลดงใหญ่ อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดนครราชสีมา ในช่วงกลางน้ำได้เลือกหมู่บ้านบ่อแก ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา และในช่วงปลายน้ำได้เลือกหมู่บ้านดอนหมู ตำบลขามเฒ่า อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งพื้นที่ที่เลือกศึกษานั้น มีทั้งลักษณะที่คล้ายคลึงกันในการทำการผลิตข้าวและ

แตกต่างกันในลักษณะทางภูมิศาสตร์ โดยหมู่บ้านโนนโง้งโง้ง เป็นหมู่บ้านในเขตชลประทาน ซึ่งได้รับน้ำตลอดปี หมู่บ้านบ่อแก อยู่ในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ อาศัยการเพาะปลูกจากน้ำธรรมชาติ และหมู่บ้านดอนหมู อยู่ในพื้นที่ดอนเนินสูง มีความอุดมสมบูรณ์จากปุ๋ยธรรมชาติ ซึ่งเกิดจากการหมักและย่อยสลายตามธรรมชาติของใบไม้ ต้นพืชขนาดใหญ่สะสมกันมานานจากป่าธรรมชาติ จากลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน อธิบายได้ถึงผลผลิตข้าวต่อพื้นที่เพาะปลูกแตกต่างกันด้วย

ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 เพื่อทราบประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการผลิตเกษตรอินทรีย์ ประมวลผลและรวบรวมข้อมูล โดยศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการผลิตเกษตรอินทรีย์ ในพื้นที่ หมู่บ้านโนนโง้งโง้ง ตำบลงิ้วใหญ่ อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดนครราชสีมา หมู่บ้านบ่อแก ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์ และหมู่บ้านดอนหมู ตำบลขามเฒ่า อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ใช้วิธีการค้นเอกสาร บันทึกต่าง ๆ และแบบสอบถามหัวหน้าครัวเรือน ชนบททำการเกษตรอินทรีย์ เพื่อทราบถึงข้อมูลพื้นฐานครัวเรือน ใช้อธิบายความสัมพันธ์การใช้ปัจจัยการผลิต กับวิถีการดำเนินชีวิต

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาบริบทชุมชนของครัวเรือนชนบททำการเกษตรอินทรีย์ วิเคราะห์ในเชิงนโยบายหรือยุทธศาสตร์ในการทำการผลิตเกษตรอินทรีย์ในช่วง 10-20 ปีที่ผ่านมา เพื่ออธิบายบริบทของครัวเรือนชนบททำการเกษตรอินทรีย์ ใช้วิธีการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือการจัดการความรู้ เทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้วิธีการจัดเวทีสนทนา 3 ครั้ง เพื่อค้นหาวิถีชีวิตจากอดีตถึงปัจจุบัน และการยืนยันข้อมูลที่เป็นจริง การจัดเวทีครั้งที่ 1 ตั้งโจทย์เล่าถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของหมู่บ้าน จัดเวทีครั้งที่ 2 ตั้งโจทย์ การปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตเป็นเกษตรอินทรีย์ เพื่อทราบองค์ประกอบและปัจจัยความสำเร็จ จัดเวทีครั้งที่ 3 ตั้งโจทย์การวาดภาพอนาคตของครัวเรือนเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ โดยมีภูมิปัญญา และผู้เชี่ยวชาญด้านเกษตรอินทรีย์ที่ดำเนินการจนประสบความสำเร็จ เข้าร่วมการเสวนา

ขั้นตอนที่ 3 เพื่อทราบองค์ประกอบและเงื่อนไขที่เหมาะสมต่อการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ ในแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยประมวลความรู้ พุดคุย สังเกต และฝังตัวของผู้วิจัยในพื้นที่ ศึกษา 1 - 3 เดือน สังเกตพฤติกรรม สมาชิกครัวเรือนเกษตรอินทรีย์ รวบรวมข้อมูลอธิบายความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ และผลกระทบของปัจจัยต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน

ขั้นตอนที่ 4 นำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1-3 มาพิจารณาประกอบการกำหนดรูปแบบการทำเกษตรอินทรีย์ของครัวเรือนชนบท โดยการรวบรวมข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แล้วใช้การวาดภาพอนาคต โดยผู้เชี่ยวชาญในเวทีเสวนา สรุปผล รูปแบบของครัวเรือนชนบททำการเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสม

ขอบเขตการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ กำหนดขอบเขตการศึกษา 2 ลักษณะ คือ **ลักษณะแรก** ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาครัวเรือนเกษตรกรอินทรีย์ที่ดำเนินการทำเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่องกัน ในกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งหมด 91 ครัวเรือน ของพื้นที่บ้านโนนโขงโลง อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 23 ครัวเรือน ,บ้านบ่อแก อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 36 ครัวเรือน และบ้านดอนหมู อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 32 ครัวเรือน **ลักษณะที่สอง** ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้ศึกษาประวัติศาสตร์การผลิตเกษตรอินทรีย์ตั้งแต่ปี พ.ศ.2500 ถึงปัจจุบัน ศึกษาบริบทของครัวเรือนชนบททำเกษตรอินทรีย์ เพื่อทราบองค์ประกอบ และเงื่อนไขความสำเร็จการทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อนำไปสู่การกำหนดรูปแบบครัวเรือนเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสม ในแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการศึกษาพบว่า

ประวัติศาสตร์ในอดีต กลุ่มตัวอย่างครัวเรือนเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ลุ่มน้ำมูล เพาะปลูกตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาโดยตลอด เป้าหมายทำการเกษตรนั้นมุ่งที่จะทำนาเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเป็นสำคัญ โดย เรียนรู้วิธีการเพาะปลูกพืช ที่เหมาะสมกับพื้นที่ ที่แตกต่างกัน ดำรงชีวิตเลียนแบบจากบรรพบุรุษ บนหลักการพึ่งตนเองและความพอเพียง กระแสการเปลี่ยนแปลงโลกาภิวัตน์ในระบบทุนนิยมที่มุ่งการค้าเป็นสำคัญ เกษตรกรได้มีการปรับตัวเพื่อหาทางอยู่รอด โดยใช้เทคโนโลยีเพื่อลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ และเพิ่มผลผลิต จากเทคนิคการใช้จุลินทรีย์ น้ำหมักชีวภาพ การเอาใจใส่ในการเตรียมดินให้สมบูรณ์โดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์เป็นหลัก การพัฒนาเมล็ดพันธุ์ข้าวให้มีความสมบูรณ์ การดูแลบำรุงรักษา ตรวจแปลงนาสม่ำเสมอ จนกระทั่งเก็บเกี่ยว มีการเรียนรู้ความต้องการธาตุอาหาร NPK สำหรับพืช เพื่อเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้น ทุก ๆ ปี ในปีเพาะปลูก 2554/55 กลุ่มตัวอย่างครัวเรือนเกษตรอินทรีย์ จากการสอบถามหัวหน้าครัวเรือนตามแบบสอบถาม โดยเลือกครัวเรือนชาวนาด้อยอย่างทั้งหมด 91 ครัวเรือน จากหมู่บ้านโนนโขงโลง หมู่บ้านบ่อแก และหมู่บ้านดอนหมู จำนวน 23 , 36 และ 32 ครัวเรือน ตามลำดับ พบว่า ขนาดของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างเฉลี่ยต่อครัวเรือน จำนวน 4.39 , 4.47 และ 5.09 คน ตามลำดับ ทั้งนี้ ในหมู่บ้านโนนโขงโลง ได้รับการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และปริญญาตรี ร้อยละ 59.40, 29.70 และ 10.90 ตามลำดับ หมู่บ้านบ่อแกมีระดับการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และปริญญาตรี ร้อยละ 58.38 , 28.57 และ 13.05 ตามลำดับ และหมู่บ้านดอนหมูมีระดับการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และปริญญาตรี ร้อยละ 52.15 , 38.04 และ 9.81 ตามลำดับ ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ยังมีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ จึงเป็นอุปสรรคในการนำความรู้ใหม่ๆ ไปถ่ายทอด นอกจากนี้ยังหลงกับการโฆษณาชวนเชื่อได้ง่าย โดยเฉพาะการโฆษณาขาย

ปุ๋ยเคมีและสารเคมี ยาปราบศัตรูพืช อันส่งผลต่อต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น และตกอยู่กับการครอบงำความเชื่อที่ว่า “ถ้าไม่ใส่ปุ๋ยเคมีจะไม่ได้ข้าวกิน”

ในขณะที่มีกรรมสิทธิ์ถือครองที่ดิน อยู่ในรูปแบบประเภท นส.3 , ส.ป.ก และโฉนดที่ดิน โดยถือครอง เฉลี่ยต่อครัวเรือน 32.16 ไร่ เป็นพื้นที่เพาะปลูกข้าวอินทรีย์ เฉลี่ยต่อครัวเรือน 6.59 ไร่ พื้นที่ที่เหลือเป็นการปลูกข้าวในระยะปรับเปลี่ยนเข้าสู่การทำเกษตรอินทรีย์ GAP จากการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแบบสอบถาม เกี่ยวกับการใช้ที่ดินเพื่อการเพาะปลูกและผลผลิตข้าว ปีเพาะปลูก 2554/2555 พบว่า การผลิตข้าวอินทรีย์ในพื้นที่หมู่บ้านโนนโงโง และหมู่บ้านบ่อแก ครัวเรือนได้ทำการปรับปรุงระบบการผลิต ในแนวทางการปรับเปลี่ยน เข้าสู่กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ตามมาตรฐาน GAP เป็นส่วนใหญ่ และได้ทำการผลิตข้าวอินทรีย์อย่างเต็มรูปแบบเฉลี่ยครัวเรือนละ 3-5 ไร่ ในขณะที่ หมู่บ้านดอนหมู ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการปรับเปลี่ยนเข้าสู่กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์มากกว่า 4 ปี มาแล้ว ทำการผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ยครัวเรือนละ 7 ไร่ โดยพฤติกรรมการเพาะปลูกของทั้ง 3 หมู่บ้าน พบว่า มีลักษณะคล้ายกันที่ทำการผลิตข้าวในกระบวนการที่เตรียมพร้อมจะเข้าสู่การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เมื่อพิจารณาในด้านผลผลิตที่ได้ พบว่า ผลผลิตข้าวในหมู่บ้านโนนโงโง หมู่บ้านบ่อแก และหมู่บ้านดอนหมู สามารถผลิตข้าวได้ เฉลี่ยต่อไร่เท่ากับ 480.46 , 385.43 และ 289.08 กิโลกรัม ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่า หมู่บ้านโนนโงโง มีผลผลิตต่อไร่สูงกว่า ทั้งนี้ เพราะพื้นที่เพาะปลูกอยู่ในเขตชลประทาน ในขณะที่หมู่บ้านดอนหมู พื้นที่เพาะปลูกอยู่ในที่ดอนเนินสูง จะมีผลผลิตต่ำที่สุด ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากผลผลิตข้าวทั้งหมด 3 หมู่บ้านได้ผลผลิตข้าวเฉลี่ยต่อไร่ เท่ากับ 390.38 กิโลกรัม ครัวเรือนเกษตรอินทรีย์มีแหล่งรายได้หลักจากการขายข้าว , ขายสัตว์เลี้ยง , ขายผักและผลไม้ , การทอผ้า และการรับจ้าง เฉลี่ยต่อครัวเรือน เท่ากับ 207,196.10 บาท รายจ่ายเพื่อการผลิตข้าว เฉลี่ยต่อครัวเรือน เท่ากับ 39,210.49 บาท รายจ่ายสำหรับการบริโภคในครัวเรือนตลอดปี เฉลี่ยต่อครัวเรือน เท่ากับ 107,608.96 บาท และมีภาระหนี้สิน เฉลี่ยต่อครัวเรือน เท่ากับ 209,107.69 บาท ในช่วงปีเพาะปลูก 2554/55 จากการสำรวจ พบว่า ราคาขายข้าวได้ ขึ้นกับช่วงระยะเวลา การขาย และการหักค่าความขึ้น-ลึงเจือปน ซึ่งโรงสีหรือพ่อค้าเป็นผู้กำหนด ทั้ง 3 หมู่บ้าน สามารถขายข้าวได้โดยเฉลี่ยกิโลกรัมละ 18.39 บาท ในขณะที่ หมู่บ้านโนนโงโง ราคาเฉลี่ย กิโลกรัมละ 19.77 บาท หมู่บ้านบ่อแก ราคาเฉลี่ยกิโลกรัมละ 16.74 บาท และหมู่บ้านดอนหมู ราคาเฉลี่ยกิโลกรัมละ 19.25 บาท ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างมีการใช้ที่ดินเพื่อเพาะปลูกข้าวอินทรีย์ เฉลี่ย 6.59 ไร่ สามารถผลิตข้าวได้ผลผลิตเฉลี่ย 390.38 กก./ไร่ ราคาขายเฉลี่ย 18.39 บาท/กก. จึงมีรายได้เฉลี่ยจากการขายผลผลิตข้าวอินทรีย์ทั้งหมด 47,310.11 บาท ในขณะที่มีต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 39,210.49 บาท ได้กำไร เฉลี่ย 8,099.62 บาท อย่างไรก็ตามในทุกครัวเรือนมีการปลูกพืชผักสวนครัว เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ เลี้ยงหมู เป็นอาหารปลอดสารพิษไว้สำหรับการบริโภคตลอดทั้งปี

บทบาทของการเตรียมคน เป็นหัวใจสำคัญ เพื่อที่จะเพิ่มศักยภาพในการผลิตเกษตรอินทรีย์ ซึ่งต้องเริ่มต้นจากเยาวชนก่อน อันจะเป็นการปลูกฝังให้จิตใจมีความหยั่งลึกถึงรากเหง้าของตนเอง เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมของเยาวชนในกลุ่ม โดยการเสริมความรู้เกี่ยวกับศีลธรรมและงานพัฒนา กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มของเยาวชน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ทั้งนี้โดยมีบรรพบุรุษหรือผู้สูงวัยมาเป็นวิทยากรหรือเป็นครูผู้สอน และนำไปสู่การปฏิบัติในแปลงนา อย่างแท้จริง หากย้อนกลับไปดูในอดีต ทุกหมู่บ้านต่างก็เลี้ยงชีวิตอย่างพออยู่พอกิน มีข้าวเลี้ยงชีวิตตลอดปี ก็ถือว่าอบอุ่นในครอบครัว สภาพความเป็นอยู่ของแต่ละครอบครัว มีทุนครัวเรือนอยู่อย่างเต็มเปี่ยม ซึ่งได้แก่การมีข้าวบริโภคตลอดปี การปลูกผักรอบบริเวณบ้าน อาศัยการเลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ การทอดผ้าใช้เอง รวมถึงการอยู่พร้อมหน้าระหว่างพ่อ แม่ ลูก กินข้าวด้วยกันทุกมื้อ แต่ในปัจจุบันความเจริญจากทุนนิยมเข้ามาทำให้ครัวเรือนแตกแยก ต่างคนต่างอยู่ เนื่องจากต้องมุ่งหาเงินตราเพื่อจับจ่ายใช้สอย โดยการรับจ้างตามความต้องการในการบริโภคแบบไม่จำกัด จึงมีความจำเป็นที่จะต้องอบรม ฝึกฝนเยาวชนให้รู้เท่าทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ในความเป็นจริงของชีวิต การสั่งสอนธรรมะทำให้เยาวชนมีหลักยึดที่จะนำพาตนเองเข้าไปสู่รากเหง้าของสภาพความเป็นจริงของชีวิต เกิดการร่วมมือร่วมใจกันของชาวนาในชุมชน ใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิตแยกแยะ สิ่งใดมีประโยชน์สามารถชักจูงนำไปเพื่อปฏิบัติ สิ่งใดที่ไม่มีประโยชน์ให้หลีกเลี่ยง เป็นการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ในครัวเรือนและจิตใจควบคู่กันไป หลักคิดหลักปฏิบัติของกลุ่ม คือ แนวทางการยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง และทางสายกลาง คำนึงถึงความสมดุลของสรรพสิ่งในธรรมชาติ ดิน น้ำ เมล็ดพันธุ์ข้าว สุขภาพจิต และสุขภาพกายต้องสมดุลกัน การพัฒนาทางวัตถุอันเป็นสิ่งอาศัยของกาย สมควรที่จะได้รับการพัฒนาพร้อมกับใจและสมดุลกัน ซึ่งจะช่วยให้ครัวเรือนเกษตรอินทรีย์สามารถปฏิบัติตนเอง ให้มีความกินดีอยู่ดี มีความสุข และมีความพ้นจากทุกข์ หากเกิดจากความไม่สมดุลกัน ก็จะนำไปสู่ปัญหาทางสังคมได้ การถ่ายทอดการเรียนรู้และประสบการณ์ โดยผ่านโรงเรียนชาวนาที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้สำหรับเยาวชนและทุก ๆ คนในหมู่บ้านให้สามารถมีหลักคิดในการนำไปสู่การปฏิบัติในแปลงนาได้

องค์ประกอบที่เป็นเงื่อนไขจำเป็นสำหรับพฤติกรรม ของครัวเรือนเกษตรอินทรีย์ต้องมียุคธรรมะที่มั่นคงในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มีจิตวิญญาณมุ่งมั่น มีความเชื่อในหลักการพึ่งตนเอง ใช้หลักธรรมะในพระพุทธศาสนาเพื่อฝึกจิตใจ ขจัดความโลภ ความหลงในวัตถุ พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ มีความขยัน อดทน อดออม ประหยัด มีการเรียนรู้ธรรมชาติแต่ละฤดูกาล และการทำนาแบบมืออาชีพ รูปแบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมนั้นคือ เน้นการผลิตที่บริโภคเพียงพอในครัวเรือนเป็นสำคัญ โดยใช้หลักการพึ่งพาตนเอง มีการทบทวนการถอดบทเรียน และการปรับความคิด ปรับตัว รู้เท่าทันสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา อีกทั้งมีการบริหารจัดการทรัพยากรในครัวเรือนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

ความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์จำเป็นจะต้องมีแรงจูงใจจากรัฐบาล ส่งเสริมให้ราคาสินค้าอินทรีย์ โดยเฉพาะข้าวเปลือก สูงกว่าราคาข้าวทั่วไป มีปัจจัยสำคัญคือ มีแหล่งน้ำที่พอเพียง การเตรียมดิน เพื่อความอุดมสมบูรณ์ในธาตุอาหารของดิน องค์ความรู้ในการบริหารจัดการทรัพยากรในครัวเรือน ความรู้ในช่วงเวลาที่พืชต้องการธาตุอาหารในแต่ละฤดูกาล ความรู้เชื่อมโยงของน้ำ ดิน ฟ้า อากาศ พันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ การรวมกลุ่มแบบสหกรณ์ และกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ การสร้างโอกาสและการเรียนรู้การแปรรูปผลิตภัณฑ์ เพื่อเพิ่มมูลค่า

กลไกและกระบวนการผลิตเกษตรอินทรีย์

แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มีเป้าหมายสำคัญที่จะให้เกิดการพัฒนาเป็นขั้นตอนทีละขั้น เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติ ความเข้าใจในแนวทางนั้นจำเป็นที่จะต้องสร้างจิตวิญญาณให้เกิดขึ้นและมีความตระหนักอยู่ตลอดเวลา การดำเนินการตามขั้นตอนที่นำไปสู่กระบวนการผลิตเกษตรอินทรีย์นั้น มีกลไกที่จะดำเนินการใน **ขั้นตอนที่หนึ่ง** เป็นการเตรียมดินเกษตรอินทรีย์ให้มีมูลค่าและคุณค่าของธาตุอาหารในดินอย่างสมบูรณ์ พร้อมทั้งจะให้เมล็ดพันธุ์พืช และสัตว์ เจริญเติบโตอย่างเต็มที่ **ขั้นตอนที่สอง** การทบทวนและถอดบทเรียนของตนเองเพื่อที่จะก่อให้เกิดการปรับตัวให้เข้าใจและเชื่อมโยงกับสรรพสิ่งในสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว **ขั้นตอนที่สาม** การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากกิจกรรมการผลิตในครัวเรือน โดยการจัด คัด แยก และแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น **ขั้นตอนที่สี่** การเพิ่มผลผลิตต่อหน่วยให้สูงขึ้น โดยการเรียนรู้และใช้ความรู้ในการให้ธาตุอาหารของพืช ตรงกับความต้องการในแต่ละช่วงเวลาของการเจริญเติบโต รวมทั้งการใช้เทคนิคและเทคโนโลยีด้านปุ๋ยจุลินทรีย์ชีวภาพ เข้ามาเสริมทั้งทางใบ ลำต้น และรากของพืช **ขั้นตอนที่ห้า** การลดต้นทุนการผลิต ซึ่งครัวเรือนเกษตรอินทรีย์ต้องเข้าใจในการนำเอาปัจจัยการผลิตอันได้แก่ ที่ดิน แรงงาน ทุน เข้าสู่กระบวนการผลิตและกิจกรรมต่าง ๆ จนกระทั่งได้ผลผลิตออกมาเป็นสินค้าบริโภค โดยกระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นการเตรียมดิน การเตรียมเมล็ดพันธุ์ การดูแล บำรุงรักษา การเก็บเกี่ยว และการบรรจุหีบห่อ ต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้น โดยให้รู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงและการเชื่อมโยงของกิจกรรมนั้น ๆ เพื่อลดต้นทุนการผลิต **ขั้นตอนที่หก** การสร้างพฤติกรรมชาวนาแบบมืออาชีพ โดยเฉพาะการทำเกษตรอินทรีย์ ชาวนาจะต้องมีองค์ความรู้ในการทำปุ๋ยอินทรีย์ และการใช้น้ำหมักชีวภาพ ปุ๋ยจุลินทรีย์ รวมทั้งต้องเอาใจใส่ในการบำรุงรักษาต้นข้าว ให้แข็งแรง ดูการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำ การกำจัดวัชพืช แมลง เพลี้ย โดยจับปล้นเพื่อไม่ให้แพร่กระจายไปสู่แปลงนาของครัวเรือนอื่น ๆ จึงจำเป็นที่จะต้องเอาใจใส่อย่างมากในช่วงระยะเวลาการเจริญเติบโตของต้น **ขั้นตอนที่เจ็ด** องค์ความรู้เชื่อมโยงของดิน-ฟ้า-อากาศ และพลังสรรพสิ่งรอบตัว ชาวนาจะต้องเข้าใจถึงหลักความไม่แน่นอนของการเปลี่ยนแปลงในสภาพดิน ฟ้า อากาศ ก่อให้เกิดอิทธิพลที่มีต่อการเจริญเติบโตของพืชและสัตว์ในแต่ละฤดูกาล **ขั้นตอนที่แปด** องค์ความรู้เกี่ยวกับช่วงเวลาของการเจริญเติบโตของพืชและสัตว์ ขึ้นอยู่กับลักษณะของพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์แต่ละชนิดที่มีความต้องการธาตุอาหารในปริมาณแตกต่างกัน สภาพดิน ฟ้า อากาศ มีอิทธิพลต่อ

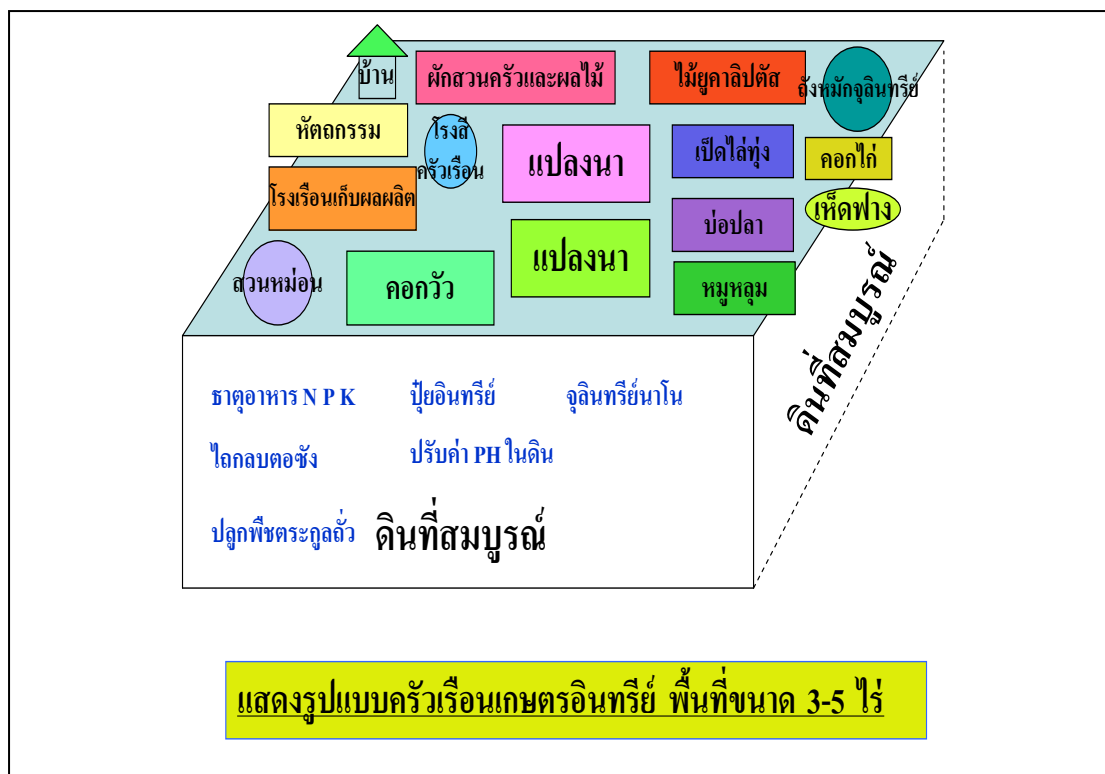
การเจริญเติบโตของพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์มีไม่เท่ากัน เช่น ความร้อนขึ้น อากาศหนาวเย็น ภาวะโลกร้อน การเปลี่ยนแปลงของกระแสลม เป็นต้น

ภาพที่ 1 กลไกกระบวนการผลิตเกษตรอินทรีย์

รูปแบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสม

ครัวเรือนเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำมูล จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้ความสำคัญกับการเตรียมดินในแปลงนา ซึ่งมีพื้นที่ขนาด 3-5 ไร่ ให้มีธาตุอาหารที่สมบูรณ์ประกอบไปด้วย ธาตุอาหาร NPK ธาตุปุ๋ยจุลินทรีย์ การใช้น้ำหมักจุลินทรีย์ การไถกลบตอซัง และการปลูกพืชตระกูลถั่ว การปลูกปอเทือง เพื่อปรับค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) ในดินให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมกับการเจริญเติบโตของต้นข้าว นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องจัดการบริหารทรัพยากรที่มีอยู่ในครัวเรือน อันได้แก่ ทุน แรงงาน สมาชิกในครัวเรือน ปฏิบัติทำกิจกรรมในแปลงนาอย่างเป็นระบบ โดยใช้หลักความรู้ในการจัดการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์และการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผลผลิตในแปลงนาและการมีกิจกรรมเสริมเพื่อที่จะเป็นรายได้ให้กับครัวเรือน โดยกิจกรรมที่ครัวเรือนเกษตรอินทรีย์ได้จัดระบบการผลิตนั้น แสดงดังภาพที่ 2 และภาพที่ 3 ดังนี้

รูปแบบการผลิตแบบพึ่งพาตนเอง

ภาพที่ 3 รูปแบบเกษตรอินทรีย์ของครัวเรือน ในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสม

1.ให้มีการขยายผลการทำเกษตรอินทรีย์ ในรูปแบบการผลิตเกษตรอินทรีย์เพื่อเน้นการผลิตให้เพียงพอบริโภคในครัวเรือน โดยการเตรียมคน และปลูกฝังหลักธรรมะในพระพุทธศาสนาให้มีศีล สมาธิ และปัญญา ขจัดความโลภ ความหลง ต่อวัตถุ ให้ ยึดมั่นในสิ่งที่ตนมีอยู่

2. ให้ความรู้เกษตรกรอินทรีย์ผ่านโรงเรียนเกษตรกร และศูนย์บริการ ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบล มีการอบรม ฝึกปฏิบัติ เน้นการให้เกษตรกรมีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์อย่างสม่ำเสมอ เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยจุลินทรีย์ชีวภาพ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด น้ำหมักชีวภาพ
3. ส่งเสริมการจัดทำหมูบ้านเกษตรกรอินทรีย์ต้นแบบ โดยการสร้างสัญลักษณ์เกษตรกรอินทรีย์
4. ส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ผู้ผลิตเกษตรกรอินทรีย์ กลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์ กลุ่มผู้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ กลุ่มยุวเกษตรกรอินทรีย์
5. รัฐบาลจำเป็นต้องสร้างแรงจูงใจ ให้มีการกำหนดราคาผลผลิตเกษตรกรอินทรีย์ให้สูงกว่าราคาทั่วไป

เอกสารอ้างอิง

- จันทรทิพย์ นาถสุภาและคณะ. (2541). **ทฤษฎีและแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนชาวนา**. กรุงเทพมหานคร : โครงการวิถีธรรมชาติ.
- มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย). (2549). “**เทคนิคการทำเกษตรยั่งยืน แนวคิดและเทคนิค การสร้างความยั่งยืนให้แก่อาชีพเกษตรและสังคมเกษตรกรรม.**” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : http://www.Sathai.org/Techinecs/sa_Concept.html
สืบค้น 18 เมษายน 2549.
- วิฑูรย์ ปัญญากุล. (2547). **เกษตรยั่งยืน วิธีการเกษตรเพื่ออนาคต**. แปลจากหนังสือ Farming for the Future. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสายใยแผ่นดิน.
- สถาบันวิจัยข้าว. (2542). **การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตข้าวอินทรีย์**. กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2552). **เศรษฐกิจพอเพียงกับการประยุกต์ใช้ : จากงานวิจัยขยายผลสู่ชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : สามลดา.
- เสรี พงศ์พิศ. (2546). **ชาวบ้านชวนคิดภาพนิมิตการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : พลังปัญญา.
- _____. (2549). **เศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนายั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร : พลังปัญญา.
- Balchin, Jon. (2000). *Quantum Leaps 100 Scientists who changed the world. Capella : Archturus.*
- Williams, Walter, Ed. (1982). *Studying Implementation*. Chatham : Chatham House
- Williams, Walter and Elmore, Richard F. (1976). *Social Program Implementation*. New York : Academic Press.

องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์และคติชนวิทยาเพื่อพัฒนาศิลปะการแสดงของกลุ่มคนนับถือช้างในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขง

อัคราพร สุขทอง

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแนวชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Research) ใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาเอกสาร (Document) การลงพื้นที่ภาคสนาม (Field Study) เพื่อสังเกต สัมภาษณ์ ผลิตงานกับวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์และคติชนวิทยาเพื่อพัฒนาศิลปะการแสดงของกลุ่มคนนับถือช้างในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขง พื้นที่ในการศึกษาเป็นกลุ่มคนนับถือช้างบ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอดำรงวิทยารุจิราธิปไตย จังหวัดสุรินทร์ ประเทศไทย และกลุ่มคนนับถือช้างบ้านเกียดไ้ง แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักและได้คัดสรรพัฒนาข้อความคำสัมภาษณ์เหล่านั้นเป็นแบบสอบถามองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์และคติชนวิทยาของกลุ่มคนนับถือช้างในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขงทั้งในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 60 ข้อ ผ่านการพิจารณาตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหมุนแกนแบบออร์โธกอนอล (Orthogonal Rotation) วิธีแวนิแมกซ์ (Varimax) ผลการหมุนแกนได้แบบแผนองค์ประกอบตามค่าน้ำหนักว่าข้อคำถามใดควรจะอยู่ในองค์ประกอบใด โดยเลือกข้อที่มีน้ำหนักขององค์ประกอบที่มีค่าตั้งแต่ .30 ขึ้นไป จากนั้นจึงนำไปสำรวจกับกลุ่มคนนับถือช้างในประเทศไทยในพื้นที่อำเภอดำรงวิทยารุจิราธิปไตย จังหวัดสุรินทร์ รวมจำนวน 500 คน ประกอบด้วย หมอช้าง ความรู้ช้างหรือคนเลี้ยงช้าง นักวิชาการ ครูอาจารย์ นักเรียนนักศึกษา และผู้ชมการแสดง ครอบคลุมเกณฑ์และเงื่อนไขของระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบ Exploratory Factor Analysis

ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์และคติชนวิทยาเพื่อพัฒนาศิลปะการแสดงของกลุ่มคนนับถือช้างในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขง มีทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ 1) วิถีทางผีปะกำและสายสัมพันธ์ปะชัญญะครูบาศาธาร 2) ผ้าสมปักยศหมอช้างช้างถักทอผืนสอซิ่นและ

* สาขาวิชานาฏศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

วัฒนธรรมข้าวชาวสืค 3) การไล่ล่าช้างตามหลักวิชาศาสตร์ช้างฉลาดเพราะสตรีมีคชศิลป์ 4) ตำนานรักฟ้าฝน ป่าทำนาคา น้ำ ฮีตคองสามคติชนชวมณฑลคนนับถือช้าง ผลจากการศึกษาของคปประกอบผู้วิจัยได้นำมาพัฒนาเป็นศิลปะการแสดงเกี่ยวกับคชศาสตร์และคติชนวิทยาของกลุ่มคนนับถือช้างในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขง โดยให้ชื่อว่า นาฏกรรมโฟนช้าง เนื้อหาของการแสดงได้สอดแทรกองค์ความรู้เรื่องการโฟนช้าง การออกแบบท่ารำ การแต่งกาย และดนตรี ในแนวอนุรักษ์บูรณาการกับศิลปะการแสดงร่วมสมัย โดยอิงจากอัตลักษณ์ร่วมของภูมิปัญญาคชศาสตร์และคติชนวิทยาของกลุ่มคนนับถือช้างในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขง การแสดงนาฏกรรมโฟนช้าง มีเนื้อหาสื่อถึงแนวคิด 4 ด้าน ประกอบไปด้วย ฉากที่ 1 ให้ชื่อว่า วิถีทางฝึกฝนและสายสัมพันธ์ปะชาญครุบาดชาธาร เป็นการนำเสนอ นาฏกรรมวิถีชีวิตของชาวกูยเลี้ยงช้าง ฉากที่ 2 ให้ชื่อว่า ผ่าสมบักยศหม่อช้าง ถักทอสานส่อซ้อชะล่าและวัฒนธรรมข้าวชาวสืค เป็นการนำเสนอ นาฏกรรมพิธีกรรมบูชาศาลปะกำและการเสี่ยงทาย ฉากที่ 3 ให้ชื่อว่า การไล่ล่าช้างตามหลักคชศาสตร์ ช้างฉลาดเพราะสตรีมีคชศิลป์ เป็นการนำเสนอ นาฏกรรมการโฟนช้างและศิลปะการใช้อุปกรณ์เครื่องมือคล้องช้าง และฉากที่ 4 ให้ชื่อว่า ตำนานรักฟ้าฝน ป่าทำนาคา น้ำฮีตคองสามคติชนชวมณฑลคนนับถือช้าง เป็นการนำเสนอ นาฏกรรมการนำช้างกลับหมู่บ้านและพิธีการต้อนรับช้าง

การศึกษาคปประกอบที่เกี่ยวข้องกับคชศาสตร์และคติชนวิทยาเพื่อพัฒนาศิลปะการแสดงของกลุ่มคนนับถือช้างในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขง เป็นแนวทางหนึ่งในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมทางด้านคชศาสตร์และคติชนวิทยาของกลุ่มคนนับถือช้างในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขง โดยเฉพาะในเขตพื้นที่อีสานใต้ของประเทศไทยซึ่งมีภูมิปัญญาทางด้านคชศาสตร์สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน โดยใช้วิธีการศึกษาแนวชาติพันธุ์วรรณนาผสานกับการวิจัยเชิงปริมาณ มาสนับสนุนและพัฒนาเป็นศิลปะการแสดงที่สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบันเพื่ออนุชนรุ่นหลังสามารถเข้าถึงและสืบทอดภูมิปัญญาคชศาสตร์ให้คงอยู่คู่กับสังคมไทยสืบไป

คำสำคัญ : การพัฒนาศิลปะการแสดง คชศาสตร์ คติชนวิทยา กลุ่มคนนับถือช้าง อนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขง

บทนำ

แม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำสายสำคัญสายหนึ่งของโลกมีต้นกำเนิดมาจากเขตปกครองตนเองทิเบตประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ไหลหล่อเลี้ยงสรรพชีวิตทั้งคนและสัตว์ในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขงรวม 6 ประเทศ ประกอบด้วย จีน เมียนมาร์ เวียดนาม ไทย ลาว และกัมพูชา ความอุดมสมบูรณ์ของแม่น้ำโขงเปรียบได้กับเส้นเลือดใหญ่ที่พร้อมสมบูรณ์ทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ สัตว์ป่า ปลา และสัตว์น้ำนานาพันธุ์ เป็นระบบนิเวศเหมาะสมต่อการดำรงชีพของทั้งคนและสัตว์ นับตั้งแต่อดีตเป็นต้น

มา มีการสำรวจพบว่า มีชนเผ่าต่างๆ ตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่มาช้านาน ด้วยเหตุนี้บริเวณลุ่มน้ำแม่โขงจึงเปรียบได้กับแอ่งอารยธรรมที่สำคัญแหล่งหนึ่งของโลก เพราะเป็นถิ่นอาศัยของหลายชนเผ่าที่มีลัทธิชนธรรมนิยมประเพณี ความเชื่อและวิถีชีวิตชุมชนที่หลากหลาย

อนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขงตอนล่างซึ่งประกอบด้วยพื้นที่ในเขตภาคอีสานของไทย ลาว กัมพูชา รวมทั้งเวียดนาม นับว่าเป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญนับเนื่องมาตั้งแต่สมัยบุพกาล เพราะเป็นที่ตั้งของชุมชนโบราณ เป็นศูนย์กลางของอารยธรรม รวมทั้งศาสนสถานต่างๆ จำนวนมาก อาทิ ปราสาทนครวัด และโบราณสถานต่างๆ ในประเทศกัมพูชา ปราสาทวัดพูในแขวงจำปาสักของลาว ปราสาทพนมรุ้ง และปราสาทพิมายในประเทศไทย เป็นต้น ซึ่งโบราณสถาน โบราณวัตถุ และชุมชนโบราณ เป็นหลักฐานแสดงให้เห็นว่า ได้มีชุมชนในอาณาบริเวณดังกล่าวมาช้านานตั้งแต่ก่อนยุคประวัติศาสตร์ โดยมีกลุ่มชาติพันธุ์ตระกูลมอญ-เขมร เป็นคนกลุ่มแรกที่เข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าว ซึ่งพบว่ามีมากกว่า 150 กลุ่ม กระจายอยู่ในบริเวณกว้างแต่อาศัยอยู่อย่างหนาแน่นในเขตประเทศลาวตอนล่างหรือลาวใต้ บริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยเฉพาะตามแนวเทือกเขาพนมดงรักซึ่งเป็นพรมแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา ซึ่งกลุ่มคนสายตระกูลมอญ-เขมรนี้เองที่ เป็นผู้สร้างอารยธรรมมอญ-เขมร โดยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ได้สถาปนาอาณาจักรขะแมร์ขึ้นในราวปลายพุทธศตวรรษที่ 17 และมีกษัตริย์สืบเชื้อสายตามมาอีกหลายพระองค์ อารยธรรมมอญ-เขมร ได้สร้างสิ่งปลูกสร้างคือปราสาทไว้มากมายตามความเชื่อและลัทธิทางศาสนาจนกลายเป็นมรดกที่สำคัญของโลกในเวลาต่อมา เช่น ปราสาทนครวัด ปราสาทบายน ภาพแกะสลักมากมายที่จารึกไว้ตามผนังปราสาทดังกล่าว นอกเหนือจากบอกเล่าถึงความเชื่อทางศาสนาแล้ว หลายภาพยังแสดงให้เห็นถึงเหตุการณ์ต่างๆ วิถีชีวิตของผู้คนที่ผูกพันอยู่กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังปรากฏภาพแกะสลักนูนต่ำแสดงถึงวิถีชีวิตคนกับช้าง ช้างคู่บารมีของพระมหากษัตริย์ ช้างศึก ช้างบรรพบุรุษสัมภาระ ภาพจำหลักเหล่านั้นได้สะท้อนให้เห็นว่าในเขตอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขงตอนล่างเป็นแหล่งชีวมณฑลขนาดใหญ่ของช้าง มีช้างป่าอาศัยอยู่มากมายเห็นได้จากบทบาทของช้างทั้งในวิถีชีวิตประจำวันของผู้คน ด้านความเชื่อและประเพณีมาเป็นระยะเวลายาวนาน ซึ่งภูมิปัญญาคหศาสตร์และคติชนวิทยาดังกล่าวได้ถูกถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นจวบจนปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่าช้างมีบทบาทและมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตผู้คนในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขงหลายด้าน ทั้งด้านการเมืองการปกครอง ศาสนา คติความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรม รวมทั้งด้านเศรษฐกิจทั้งในระดับชุมชนและประเทศชาติ ทั้งในระดับราชสำนักและสามัญชนทั่วไป มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาการจับช้างป่า การฝึก และเลี้ยงช้างเพื่อการใช้งาน ตลอดจนประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับช้าง จนกลายเป็นวิถีชีวิตระหว่างคนกับช้าง ซึ่งภูมิปัญญาคหศาสตร์และคติชนวิทยาเหล่านี้ได้ถูกหล่อหลอมเป็นแบบแผนวัฒนธรรมฝังแน่นอยู่ในวิถีชีวิตชุมชนของกลุ่มคนนับถือช้างในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขงในกาลต่อมา เช่น ชุมชนเลี้ยงช้างบ้านตากกลาง อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ประเทศไทย ชุมชนเลี้ยงช้างบ้านเกียดโง้ง เมืองปะทุมพอน แขวงจำปาสัก ในประเทศลาว

การเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศและระบบสังคมในยุคปัจจุบันได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาศาสตร์และคติชนวิทยาของกลุ่มคนนับถือช้างทั้งในประเทศไทยและประเทศลาว การสืบทอดภูมิปัญญาช้างและวิถีชีวิตคนกับช้างให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้เข้าใจและร่วมกันอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาที่มีคุณค่าเหล่านั้นให้คงอยู่สืบไปนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง การศึกษาเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์และคติชนวิทยาเพื่อพัฒนาศิลปะการแสดงของกลุ่มคนนับถือช้างในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขง จึงเป็นแนวทางการอนุรักษ์และสืบทอดองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ความงดงามของจารีตประเพณี พิธีกรรม คติความเชื่อ วิถีชีวิตและวัฒนธรรม ของกลุ่มคนนับถือช้างในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขงให้ยั่งยืนสืบต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์และคติชนวิทยาเพื่อพัฒนาศิลปะการแสดงของกลุ่มคนนับถือช้างในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขง

วิธีดำเนินการศึกษา

วิธีการศึกษาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์และคติชนวิทยาเพื่อพัฒนาศิลปะการแสดงของกลุ่มคนนับถือช้างในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแนวชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Research) ใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผสมกับวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Exploratory Factor Analysis) เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับศาสตร์และคติชนวิทยาของกลุ่มคนนับถือช้างในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขงจำนวน 60 ช้อ ผ่านการพิจารณาตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหมุนแกนแบบออร์โทกอนอล (Orthogonal Rotation) วิธีแวนแมกซ์ (Varimax) ผลการหมุนแกนได้แบบแผนองค์ประกอบตามค่าน้ำหนักว่าข้อคำถามใดควรจะอยู่ในองค์ประกอบใด โดยเลือกข้อที่มีน้ำหนักองค์ประกอบที่มีค่าตั้งแต่ .30 ขึ้นไป จากนั้นจึงนำไปสำรวจกับเป้าหมายในพื้นที่ที่ศึกษา รวมจำนวน 500 คน แล้วนำมาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อให้ได้องค์ประกอบตามเงื่อนไขของระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเขียนรายงานผลการศึกษา

พื้นที่ศึกษาและกลุ่มเป้าหมาย

การรวบรวมข้อมูลในการศึกษานี้ หลังจากสร้างกระทงคำถามจากกรอบเนื้อหาเกี่ยวกับศาสตร์และคติชนวิทยาของกลุ่มคนนับถือช้างในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขง ที่ได้จากข้อค้นพบในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จากนั้นผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างในการแจก

แบบสอบถามแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในชุมชนชาวภูไทเลี้ยงช้างบ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอดำรงวิทยารมย์ จังหวัดสุรินทร์ ประเทศไทย จำนวน 500 คน ประกอบด้วย หมอช้าง ควาญช้างหรือคนเลี้ยงช้าง นักวิชาการ ครูอาจารย์ นักเรียนนักศึกษา และผู้ชมการแสดง ครอบคลุมเกณฑ์และเงื่อนไขของระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ

องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับคชศาสตร์และคติชนวิทยาของกลุ่มคนนับถือช้างในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขง

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับคชศาสตร์และคติชนวิทยาของกลุ่มคนนับถือช้างในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขงทั้งในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทั้งหมดจำนวน 60 ข้อ โดยได้ผ่านการพิจารณาตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) แล้วนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับชุมชนเลี้ยงช้างกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอดำรงวิทยารมย์ จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 500 คน ได้ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ดังนี้

1. วิเคราะห์จำนวนองค์ประกอบ ค่าการร่วม (Communality) ค่าไอเกน (Eigen Value) ค่าร้อยละของความแปรปรวน (% of variance) และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสม (Cumulative % of variance) สกัดองค์ประกอบด้วยเทคนิคแกนสำคัญ (Principal Component Analysis) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

ตัวแปร	ค่าการร่วมกัน (Communality)	ค่าไอเกน (Eigenvalue)	ค่าร้อยละของความแปรปรวน	ค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสม
1	1	21.670	36.117	36.117
2	1	2.755	4.592	40.709
3	1	2.302	3.836	44.545
4	1	1.670	2.784	47.329

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรองค์ประกอบที่มีค่าไอเกนมากกว่า 1 มีทั้งสิ้น 4 องค์ประกอบ ค่าความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบทั้ง 4 องค์ประกอบเท่ากับ ร้อยละ 47 ของความแปรปรวนทั้งหมด

2. ผลการหมุนแกนภายหลังการสกัดองค์ประกอบ เพื่อให้ตัวแปรสัมพันธ์กับองค์ประกอบมากขึ้น โดยการหมุนแกนแบบออร์โธโกนอล (Orthogonal Rotation) วิธีแวนิแมกซ์ (Varimax) ผลการหมุนแกน

ได้แบบแผนองค์ประกอบ ซึ่งผู้วิจัยได้พิจารณาคำนวณน้ำหนักองค์ประกอบเพื่อกำหนดว่าข้อคำถามใดควรจะอยู่ในองค์ประกอบใด โดยเลือกข้อที่มีน้ำหนักองค์ประกอบที่มีค่าตั้งแต่ .30 ขึ้นไป (โดยไม่พิจารณาว่าเป็นค่าบวกหรือค่าลบ) แล้วนำผลมากำหนดเป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับคชศาสตร์และคติชนวิทยาได้ 4 องค์ประกอบ รวมทั้งสิ้น 60 ข้อ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 มี 15 ข้อ ประกอบด้วยข้อคำถามที่แสดงถึงวิถีทางผีปะก่าและสายสัมพันธ์ ปะชิญย คุรบาชาธาร

องค์ประกอบที่ 2 มี 11 ข้อ ประกอบด้วยข้อคำถามที่แสดงถึงตำนานรักฟ้าฝนป่าท่อนาคาน้ำฮีดครอง สามคติชนชีวมณฑลคนนับถือช้าง

องค์ประกอบที่ 3 มี 22 ข้อ ประกอบด้วยข้อคำถามที่แสดงถึงการไล่ล่าช้างตามหลักวิชาคชศาสตร์ ช้างฉลาดเพราะสตรีมีคชศิลป์

องค์ประกอบที่ 4 มี 12 ข้อ ประกอบด้วยข้อคำถามที่แสดงถึงผ้าสมปักยศหมอช้างช้างถักทอผสานส่อ ข้อชะล่าและวัฒนธรรมข้าวขาว

3. การตั้งชื่อองค์ประกอบ ผู้วิจัยตั้งชื่อตามที่วิเคราะห์ได้ทั้ง 4 องค์ประกอบ โดยพิจารณาจากข้อย่อย และข้อความโดยรวมทั้งหมดที่มีอยู่ในองค์ประกอบนั้น รายละเอียดปรากฏผลดังตารางที่ 2-5 ตามลำดับ ตารางที่ 2 องค์ประกอบที่ 1 “วิถีทางผีปะก่าและสายสัมพันธ์ปะชิญยคุรบาชาธาร”

ข้อ	ข้อความ	น้ำหนัก องค์ประกอบ
19	คชลักษณ์ที่ดีของช้างได้แก่ งวงยาว งางาม หางยาว ขนดกขึ้นเป็นพวง หลังและไหล่ตรง หัวเชิด บั้นท้ายใหญ่ หูใหญ่ ตาไม่โปน เป็นต้น	0.710
17	ลำดับผู้ควบคุมช้างได้แก่ ตีญาย ปะก่าหลวง คุรบา หมอสะด้า หมอเสดียง และจา	0.702
15	ดินและแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ เป็นทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณป่าดง กะลอ และวังทะลุมีความสำคัญต่อการเลี้ยงช้าง	0.65
16	ข้อชะล่า (ข้อห้าม) ถูกใช้เพื่อป้องกันความเสี่ยงทุกกรณี จึงเป็นหัวใจสำคัญของวิชาคชศาสตร์	0.638
23	การฝึกช้างป่าให้เป็นช้างบ้าน หมอช้างต้องใช้ความอดุทธสาหะ สื่อสารกับ ช้างด้วยภาษาผีปะก่า รวมทั้งให้ความเมตตากรุณาแก่ช้าง	0.604

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	น้ำหนัก องค์ประกอบ
18	การทำสไลด์ เชือกปะกำหนังรองนั่ง ฯลฯ ทำจากสัตว์บริวารช้าง เช่น วัวควาย เป็นต้น ถือเป็นส่วนหนึ่งในวิชาคหศาสตร์	0.602
24	การให้สาลปะกำเสมือนการยกย่องหรือให้ไว้ฟาก่อนหรือหลังการเรียนรู้วิชาคหศาสตร์เรื่องการคล้องช้าง	0.568
25	การเตรียมสัมภาระและการทำหนังปะกำสำหรับช้างและคนเดินทางต้องเป็นไปตามองค์ความรู้คหศาสตร์และการกำกับของหมอช้าง	0.564
20	การกำกับและบังคับช้าง จะใช้ข้อสับช้างอย่างมีศิลปะ ตามตำราคหศาสตร์	0.556
22	ช้างมีความชาญฉลาด ละเอียดยรอบคอบ เวลาขึ้นที่สูงหรือที่เสี่ยงภัยจะเดินเฉียงไปมาตามแนวทางสลับฟันปลาทั้งเชิงช้าและอดทน	0.550
26	ผู้ดูแลช้างต้องเรียนรู้ภาษาฝึปะกำและข้อห้าม (ข้อชะล่า) ในการปฏิบัติกับช้างอย่างเคร่งครัด	0.541
14	อาหารที่ช้างชอบกินคือข้าว หน่อไม้และหญ้าเพ็ด หากช้างเจ็บป่วยก็รู้จักรักษาตนเอง โดยเดินหาเครือไม้ชนิดขมและฝาดเปรี้ยว	0.515
28	ข้อปฏิบัติของครุบาใหญ่ สะด้า และเสเดียง เป็นไปตามบทบัญญัติของวิชาคหศาสตร์	0.513
21	การเยื้องย่างของช้าง ดูเป็นสง่างามเพราะใช้เท้าหลังขับเคลื่อนกระทบบนพื้นก่อนเท้าหน้า	0.506
13	นำมีความสำคัญกับชีวิตช้างและคนเลี้ยงช้าง ฉะนั้นควรตั้งถิ่นฐานให้ช้างอยู่ใกล้แม่น้ำลำคลอง	0.410

จากตารางที่ 2 พบว่า หลังการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจแล้ว องค์ประกอบที่ได้ประกอบด้วยความสัมพันธ์ และวิถีชีวิตของช้างกับคน ไม่ว่าจะเป็นหมอสะเดียง หมอสะด้า ครุบาใหญ่ รวมถึงการให้สาลปะกำ ประกอบกับข้อคำถามที่มุ่งไปในทิศทางเดียวกัน ผู้วิจัยจึงตั้งชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “วิถีทางฝึปะกำและสายสัมพันธ์ปะชาญัยครุบาครุบาชาธาร”

ในตารางที่ 2 จะเห็นว่า ชุมชนคนเลี้ยงช้าง ประชาชนทั่วไปรวมทั้งครู-อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา ให้ความสำคัญกับคชลักษณ์ ที่ดีของช้างได้แก่ งวงยาว งางาม หางยาว ขนดกขึ้นเป็นพวง หลังและไหล่ตรง หัวเข็ด บั้นท้ายใหญ่ หูใหญ่ ตาไม่โปน เป็นต้น และลำดับของหมอช้างหรือผู้ควบคุมช้าง ได้แก่

ติญาย ปะกำหลวง คุรฺปา หมอสะด้า หมอเสดียงและจาโดยมีค่าน้ำหนักขององค์ประกอบ 0.710 และ 0.702 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 องค์ประกอบที่ 2 “ตำนานรักฟ้าฝนป่าทำนาคาน้ำฮี้ตครองสามคติชนชีวมณฑลคนนับถือช้าง”

ข้อ	ข้อความ	น้ำหนัก องค์ประกอบ
55	ลวดลายผ้าขาวม้า ลายปลาชะโด ลายช้าง ลายม้า ลายนก ลายดอกไม้ เกิดจากภูมิปัญญาของกลุ่มคนนับถือช้างตามจินตนาการ	0.708
53	การยิงบั้งไฟทุกครั้งต้องติดพญานาคขึ้นไปเพื่อขอพระอินทร์เล่นน้ำใน สระโบกขรณีจนน้ำล้นขอบสระกลายเป็นฝนในทุกเดือนหก	0.661
50	เชือกปะกำคือสัญลักษณ์ทางความเชื่อและการบูชาในพิธีกรรมสำคัญ ของคนเลี้ยงช้าง	0.506
51	มีการนำตำนานหมอเฒ่าและพระครูปะกำของชาวกูยเลี้ยงช้างที่นำไป แสดงในงานประจำปีของจังหวัดสุรินทร์	0.619
54	ผาแดงในตำนานบุญบั้งไฟ คือสัญลักษณ์แทนกลุ่มชาติพันธุ์ ไทย-ลาว ผู้มีความรักภักดีต่อสตรีเขมรอันหมายถึง 3 ประเทศ คือ พี่น้องกัน	0.654
59	ศิลปะการแสดงจากตำนานในงานช้างแฟร์ สามารถทำให้ผู้ชมเห็น คุณค่าและซาบซึ้งกับภูมิปัญญาของกลุ่มคนนับถือช้าง	0.628
52	การรำกล่อม เป็นการรำเพื่อเสี่ยงทายและรักษาอาการป่วยไข้ได้	0.619
56	เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาศาสตร์ของคนกับช้างจึงมีกระบวนการเรียนรู้ ตำนานวิทยา เรื่องพระมอเฒ่า เนียงตวลสตรา และผาแดงนางไอ่ ฯลฯ เพื่อสื่อให้เห็นถึงระบบนิเวศที่เหมาะสม	0.611
49	ช้างคือเจ้าป่า เพื่อป่าและน้ำลำธารอุดมสมบูรณ์ช้างจะมีบิวารเป็นสัตว์ น้อยใหญ่หลากหลายชนิด	0.571
60	ประเพณีแห่บั้งไฟ ในปัจจุบัน เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงศิลปะและ วัฒนธรรมอันงดงาม ควรค่าต่อการอนุรักษ์สืบไป	0.539
57	ตำนานพื้นบ้านเรื่องผาแดงนางไอ่เป็นการรักษาระบบนิเวศที่สมบูรณ์ให้ คงถึงปัจจุบัน	0.519
58	คติชนเรื่องผาแดงนางไอ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องขอฝนเพื่อให้ ถูกต้องตามฤดูกาลและประเพณีโบราณ	0.506

จากตารางที่ 3 พบว่า หลังการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจแล้ว องค์ประกอบที่ได้ประกอบด้วย ลักษณะของวิถีชีวิต ความเชื่อ พิธีกรรมที่เกี่ยวกับพระมอเฒ่า เนียงตวลสตรา และผาแดงนางไอ่ ประกอบกับข้อคำถามมุ่งไปในทิศทางเดียวกัน ผู้วิจัยจึงตั้งชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “ตำนานรักฟ้าฝน ป่าทำนาคาน้ำฮีดครองสามคตชนชีวมณฑลคนนับถือช้าง”

ในตารางที่ 3 จะเห็นว่า ชุมชนคนเลี้ยงช้าง ประชาชนทั่วไปรวมทั้งครู-อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา ให้ความสำคัญกับลวดลายผ้าขาวม้า ลายปลาชะโด ลายช้าง ลายม้า ลายนก ลายดอกไม้ เกิดจากภูมิปัญญาของกลุ่มคนนับถือช้างตามจินตนาการ และการยิงบังไฟทุกครั้งต้องติดพญานาคขึ้นไปเพื่อขอพระอินทร์เล่นน้ำในสระโบกขรณีจนน้ำล้นขอบสระกลายเป็นฝนในทุกเดือนหกโดยมีค่าน้ำหนักขององค์ประกอบ 0.708 และ 0.661 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 องค์ประกอบที่ 3 “การไล่ล่าช้างตามหลักวิชาคชศาสตร์ ช้างฉลาดเพราะสตรีมีคชศิลป์”

ข้อ	ข้อความ	น้ำหนัก องค์ประกอบ
37	ช้างมีสมองฉลาด เรียนรู้พืชสมุนไพรหลายชนิด ภูมิปัญญาชาติพันธุ์ผู้เลี้ยงช้างจึงซ่อนรหัสลับความรู้เรื่องการหมักและอบผมให้หอมไว้ในนันทนพื้นบ้าน งวงช้างที่งามต้องมีความยาวระพื้นดิน ช้างสามารถใช้งวงแสดงฝีมือทางศิลปะได้ จึงมีคติชนว่าช้างหวีและประดับผมให้ลูกสาว ในเรื่องเนียงตวลสตรา	0.654
38	ชุมชนคนนับถือช้างมีคติชนที่เป็นความรักอย่างซาบซึ้ง ระหว่างผู้หญิงกับช้าง เพื่อตระหนักถึงการรักษานิเวศและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน	0.619
39	คติชนวิทยาเรื่องเนียงตวลสตราเป็นการสะท้อนความเชื่อประเพณีวิถีชีวิตของกลุ่มคนนับถือช้างตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน	0.589
44	น้ำปัสสาวะของหมอช้าง ใช้เป็นปุ๋ยอย่างดีแก่พืช และใช้ผสมยาตำรักษาโรคบางอย่างในคนจึงเป็นสาระสำคัญและรหัสลับภูมิปัญญาปรากฏอยู่ในคติชน	0.571
36	เรื่อง เนียงตวลสตรา แห่งปราสาทบ้านพลวงสุรินทร์ สัญลักษณ์ผาแดงและนางไอ่ขี่ม้าเทวดาในประเพณีบุญบังไฟ เพื่อหนีพญานาคนั้น เป็นคติชนวิทยาสำหรับผู้นับถือช้างในชีวมณฑล ช้างจากอีสานได้ถึงลาวได้	0.567

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	น้ำหนัก องค์ประกอบ
47	กลุ่มคนนับถือช้าง เคยผ่านประสบการณ์ทางปกครองของพวงขอมมาก่อน จึงสมมติให้สตรีผู้เลอโฉมดงามเป็นชนชาติขอมในนิทานเรื่อง ผาแดงนางไอ่ปรีชาของคณนัถราช พยายามผูกเรื่องนิทานให้นางผมหอม สัมพันธ์กับพญาช้าง ถือเป็นเจตนาให้คนรุ่นหลังมีความรู้เรื่องช้างเผือก นั่นเองกลุ่มชาติพันธุ์กุ่มในราชอาณาจักรไทยมีความชำนาญในการจับช้าง และเลี้ยงช้าง	0.566
42	คติชนวิทยา เรื่องเนียงตวลสตรานอกจากจะเน้นเตือนสำนึกให้กตัญญูแล้วยังแสดงค่านิยมการรักษาผมให้หอม เสมือนช้างที่มีขนหางดกดำงามและสะอาด	0.485
43	นิทานพื้นบ้านของคนนับถือช้าง มักผูกเรื่องที่สัมพันธ์ระหว่างช้างปราสาทและป่าโดยเฉพาะเทพเทวดาผู้รักป่าและต้นไม้ จะมีอิทธิฤทธิ์ทำให้คนกลัว จึงไม่กล้าทำลายป่า	0.474
45	ตำนานเรื่องเนียงตวลสตราเป็นสัญลักษณ์ของความรักและผูกพันของมนุษย์และสัตว์โดยเฉพาะกลุ่มคนนับถือช้างในจังหวัดสุรินทร์	0.474
41	ช้างเป็นสัตว์ที่มีคุณค่ามากในยุคที่มีการสร้างศาสนสถานของทุกศาสนา จึงปรากฏบทบาทช้างทางวิศวกรรมศาสตร์ในคติชนวิทยาเอเชีย	0.468
35	หมอช้างจะเป่าสไนเพื่อเป็นสัญญาณเตือนการเตรียมความพร้อมในการเดินทางออกไปคล้องช้างป่า เป่าเรียกหากันเวลาหลงทางและเป่าตอนใกล้จะกลับถึงบ้าน	0.457
32	เสียงเป่าสไนหรือเสนงเกล เป็นไปตามหลักวิชาคชศาสตร์คือช่วงพิธีเบิกไพร หลงป่า และพิธีลาปะกำ	0.455
31	การดับไฟในพิธีลาปะกำ มีความหมายว่าทั้งช้างและความทุกข์กลับคืนสู่การเป็นชาวบ้านปกติ	0.439
59	กลุ่มคนนับถือช้าง นิยมใช้ปฏิทินที่มีช้างเป็นศูนย์กลางจักรวาลที่มีช้างเป็นศูนย์กลางจักรวาลที่มีสัตว์ 12 ราศี รายล้อมเป็นบริวาร	0.427
30	เงื่อนไขก่อนเรียนวิชาคชศาสตร์ ผู้เรียนต้องทำพิธีปะสะ คล้ายการสมาทาน และถือศีลเพื่อชำระล้างบาป	0.326

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	น้ำหนัก องค์ประกอบ
33	กลุ่มคนนับถือช้าง เลี้ยงช้างเชื่อว่าเชือกปะกำที่ใช้ในการคล้องช้างคือ ที่รวมของวิญญาณสิ่งศักดิ์สิทธิ์	0.314
27	ก่อนเรียนรู้วิชาทศศาสตร์ หมอช้างต้องเข้าพิธีปะชิช้าง เสมือนการยกครูหรือขอเป็นลูกศิษย์	0.307
29	ตำนานพระมอเผ่ามีสาระที่เป็นเกร็ดความรู้ทางวิชาทศศาสตร์	0.306
34	กลุ่มคนนับถือช้าง มีความเชื่อว่าเครื่องรางของขลังช่วยป้องกันภัยจากการออกไปจับช้างป่าเพื่อสร้างความอึดเหนี่ยวได้	0.304

จากตารางที่ 4 พบว่า หลังการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจแล้ว องค์ประกอบที่ได้ประกอบด้วย ลักษณะการสะท้อนความเชื่อประเพณีวิถีชีวิตของกลุ่มคนนับถือช้างตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันตามหลักวิชาทศศาสตร์ ประกอบกับข้อคำถามที่มุ่งไปในทิศทางเดียวกัน ผู้วิจัยจึงตั้งชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “การไล่ล่าช้างตามหลักวิชาทศศาสตร์ ช้างฉลาดเพราะสตรีมีศรัทธา”

ในตารางที่ 4 จะเห็นว่า ชุมชนคนเลี้ยงช้าง ประชาชนทั่วไปรวมทั้งครู-อาจารย์ นักเรียน นักศึกษาให้ความสำคัญกับ ช้างมีสมองฉลาด เรียนรู้พืชสมุนไพรหลายชนิด ภูมิปัญญาชาติพันธุ์ของผู้เลี้ยงช้างจึงซ่อนรหัสลับความรู้เรื่องการหมักและอบผมให้หอมไว้ในนิทานพื้นบ้าน และวงช้างที่งามต้องมีความยาวระพื้นดิน ช้างสามารถใช้งวงแสดงฝีมือทางศิลปะได้ จึงมีคติชนว่าช้างหวีและประดับผมให้ลูกสาวในเรื่องเนียงตวลสตราโดยมีค่าน้ำหนักขององค์ประกอบ 0.654 และ 0.619 ตามลำดับ

ตารางที่ 5 องค์ประกอบที่ 4 “ผ้าสมปักยศหมอช้างช่างถักทอผืนสานสอซอชะล่าและวัฒนธรรมข้าวชาวสืดอ”

ข้อ	ข้อความ	น้ำหนัก องค์ประกอบ
3	กรรมวิธีที่ย่างยากซับซ้อนของการถักทอเป็นการต่อยอดการปฏิบัติตามซอชะล่า อย่างเคร่งครัด	0.681
2	การถักทอและสวมใส่เครื่องนุ่งห่มที่ผลิตด้วยฝ้ายและไหมของสตรีในชุมชนคนเลี้ยงช้าง เป็นเจตนาให้สตรีสัมพันธ์กับช้างอย่างใกล้ชิด	0.645
1	การแต่งกายของหมอช้างเน้นการไม่สวมเสื้อ ถือเป็นเจตนาเพื่อกลมกลืนและใกล้ชิดกับสัตว์ป่าอื่นๆ อันเป็นช่องทางเข้าถึงช้างป่าต่อไป	0.612

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	น้ำหนักองค์ประกอบ
9	นกชนิดต่างๆ มีความหมายกับชีวิตช้างเพราะเป็นตัวนำ จัดพันธุ์พืชสมุนไพรจากทั่วโลกมาให้ป่าทามของช้าง	0.610
10	ต้นกระโดนมีความหมายกับชีวิตช้างและคนมาก นอกจากจะเป็นยาสมุนไพรแล้วยังนำมาทำเครื่องนอนนั่งและคลุมหลังช้างด้วย	0.587
8	การกินอาหารของคนนับถือช้าง ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติทางศาสนา และข้อชะล่า ถือห้ามกินสัตว์ 10 ชนิด ถือเป็นภูมิปัญญารักษานิเวศวิทยาวัฒนธรรมช้างนั่นเอง	0.555
6	ด้วยช้างและคนเลี้ยงช้างอยู่ในวัฒนธรรมข้าวเราจึงต้องเลี้ยงสัตว์อาทิ ช้างป่า วัวควาย หมูไก่ ฯลฯ ร่วมกับชุมชนช้าง	0.552
4	ชุมชนคนเลี้ยงช้าง นอกจากที่หมู่บ้านช้าง(ตากกลาง)แล้วยังปรากฏในหมู่บ้านอื่นๆ ทั่วไปในจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดใกล้เคียง	0.545
12	เราสามารถตัดดอกไม้จากต้นไม้ทุกต้นในป่าที่มีผีเสื้อดูดเกสรนำทางว่าใช้เป็นยารักษาช้างได้	0.544
5	ระบบนิเวศวิทยาของช้างในภาคอีสานของไทยที่ใช้เลี้ยงช้างควรเป็นป่าทามควรบรรจงสร้างป่าให้ช้าง ที่มีพืชประเภทเครือแก ที่มีรสและฤทธิ์เป็นยา ซึ่งรักษาได้ทั้งช้างและคน	0.540
11	ภาคอีสานของไทย มีลักษณะดินดอนและดินโป่งหลายพื้นที่จึงเหมาะสมกับการเลี้ยงช้าง	0.516

จากตารางที่ 5 พบว่า หลังการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจแล้ว องค์ประกอบที่ได้ประกอบด้วยลักษณะการถักทอและสวมใส่เครื่องนุ่งห่มที่ผลิตด้วยฝ้ายและไหมของสตรีในชุมชนคนเลี้ยงช้าง การแต่งกายของหมอช้าง ตลอดจนการกล่าวถึงข้อชะล่าและวัฒนธรรมข้าว ประกอบกับข้อคำถามที่มุ่งไปในทิศทางเดียวกัน ผู้วิจัยจึงตั้งชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “ผ้าสมปักยศหมอช้างช้างถักทอผาสนส่อข้อชะล่าและวัฒนธรรมข้าวชาวสืดอ”

ในตารางที่ 5 จะเห็นว่า ชุมชนคนเลี้ยงช้าง ประชาชนทั่วไปรวมทั้งครู-อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา ให้ความสำคัญกับ กรรมวิธีที่ยุ่งยากซับซ้อนของการถักทอเป็นการตอกย้ำการปฏิบัติตามข้อชะล่าอย่างเคร่งครัดและการถักทอและสวมใส่เครื่องนุ่งห่มที่ผลิตด้วยฝ้ายและไหมของสตรีในชุมชนคนเลี้ยงช้าง

เป็นเจตนาให้สตรีสัมพันธ์กับช้างอย่างใกล้ชิดโดยมีค่าน้ำหนักขององค์ประกอบ 0.681 และ 0.645 ตามลำดับ

การพัฒนาศิลปะการแสดงของกลุ่มคนนับถือช้างในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขง

จากผลการวิเคราะห์ องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับคชศาสตร์และคติชนวิทยาของกลุ่มคนนับถือช้างในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขง ผู้วิจัยได้นำมาพัฒนาศิลปะการแสดงด้านคชศาสตร์โดยให้ชื่อนาฏกรรมโพนช้าง ซึ่งมีเนื้อหาที่สื่อถึงแนวความคิด 4 ด้าน ตามลำดับความสำคัญขององค์ประกอบทั้ง 4 ประการ ก่อนหลัง ดังนี้

1. วิถีทางผีปะกำและสายสัมพันธ์ปะชีญ์ครุบาชาธาร

การพัฒนาศิลปะการแสดงจากแนวคิดด้าน วิถีทางผีปะกำและสายสัมพันธ์ปะชีญ์ครุบาชาธาร เป็นการนำเอาความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตของชาวกูย/กวยอะจิง (ชาวกูยเลี้ยงช้าง) ซึ่งมีความเชื่อในเรื่องวิถีชีวิตการนับถือผีปะกำ เป็นเผ่าพันธุ์ที่เคร่งครัดในประเพณีพิธีกรรมเป็นอย่างมาก มีความเชื่อเรื่องของผีสาংเทวดา ไม่ลบหลู่สิ่งที่ตนเองเคารพบูชา ในแต่ละครอบครัวจะมีผีซึ่งตนเองเคารพอยู่ประจำ เรียกว่า ผีปะกำ การนำมาพัฒนาเป็นการแสดงจึงได้ใช้นักแสดงหลักในฉากนี้จำนวน 12 คน ประกอบด้วย หมอช้าง 4 คน (ครุบาใหญ่ 1 หมอสะดำ (ครุบา) 1 หมอสะเดียง 1 หมอจา 1 มะ 4 คน และช้างต่อ 4 คน รวมนักแสดงหลักในฉากทั้งสิ้น 12 คน โดยเริ่มการแสดงด้วยการจำลองวิถีชีวิตของชาวกูยเลี้ยงช้าง เช่น มีกลุ่มแม่บ้านกำลังสาวไหม ผัดข้าว ชายชาวบ้านกำลังทำเครื่องจักสาน หวานแห มีกลุ่มเด็กวิ่งเล่นน้ำก้านกล้วยหรือเล่นตีจับด้วยความสนุกสนาน ต่อด้วยขบวนนางรำกล่อมโดยเน้นให้เห็นการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของกลุ่มชาวกูยมานั่งล้อมเพื่อเข้าร่วมในการประกอบพิธี

2. ฝ่าสมบักยศหมอช้างช้างถักทอผสานส่อซ้อชะล่าและวัฒนธรรมข้าวชาวสือดอ

การนำเอาแนวคิดเรื่อง ฝ่าสมบักยศหมอช้างช้างถักทอผสานส่อซ้อชะล่าและวัฒนธรรมข้าวชาวสือดอ มาพัฒนาเป็นศิลปะการแสดง ผู้วิจัยได้นำมาเสนอในรูปแบบของการแสดงละคร โดยใช้นักแสดงหญิงสวมบทบาทของแม่บ้านจัดเตรียมข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็นในการออกคล้องช้างนำมาให้กับหมอช้างผู้เป็นสามี มีการแสดงอาการห่วงใยที่จะต้องพลัดพรากจากสามีผู้เป็นที่รักชั่วคราว และแสดงออกให้เห็นถึงการถือซ้อชะล่าด้วยการแต่งหน้าแบบธรรมชาติรวมถึงทรงผมแบบปล่อยยาวแบบธรรมชาติ แต่งกายด้วยผ้าพื้นเมืองลายต่างๆ มีการสวมเสื้อหรือพันอกบ้างซึ่งล้วนแต่เป็นผ้าเก่า การแต่งกายของหมอช้างและมะช้างใช้ผ้าจิกกะน้อบ (ผ้าหางกระรอก) นุ่งโจงกระเบนแบบพันเกลียว ไม่สวมเสื้อ ไม่โปกศีรษะ พาดสไบแบบกูย คล้องคอด้วยสายชนก (อุปกรณ์สำหรับใช้ทรงตัวและยึดไม่ให้ตกจากหลังช้างขณะคล้องช้าง) คาดเอวด้วยกระไทครู (หัวผ้าชิ้นของมารดาหรือภรรยานำมาห่อหุ้มเครื่องรางของขลัง)

การแต่งกายของนางรำประกอบพิธีกรรมเกลมอเน้นการแต่งกายสำหรับร่วมพิธีกรรม คือสวมเสื้อสีดำย้อมมะเกลือแขนยาว นุ่งผ้าถุงลายหมี่ชั้นเป็นแนวทางดั่ง ใช้ไหมควยยืนพื้นสีน้ำตาลอมดำ มีหัวขึ้นที่ยืนพื้นสีแดงลายขีด และพาดสไบสีขาว การแต่งกายของนักแสดงบทข้างบ้าน ใช้ผ้าไหมสีเทาถุงจีบทับเสื้อรัดรูปสีดำ คาดเอวโดยใช้ผ้ามาจับเป็นหูช้างและวงช้าง ศีรษะสวมด้วยหัวช้าง ช้างจำเริญซึ่งผู้วิจัยกำหนดให้เป็นช้างสำคัญใช้ผ้าสีขาวนุ่งจีบคาดเอวด้วยผ้าขาวม้าแบบเดียวกับข้างบ้าน สวมหัวช้างสีขาว แสดงให้เห็นว่าเป็นช้างสำคัญด้วยการประดับมงกุฏ ฉากนี้ใช้ผู้แสดงชายจากฉากที่ 1 จำนวน 8 คน นางรำจากฉากที่ 1 จำนวน 4 คน เหล่าแม่บ้าน จำนวน 3 คน รวมนักแสดงในฉากนี้ทั้งสิ้น 19 คน

3. การไล่ล่าช้างตามหลักวิชาคชศาสตร์ช้างฉลาดเพราะสตรีมีคชศิลป์

การไล่ล่าช้างตามหลักวิชาคชศาสตร์ช้างฉลาดเพราะสตรีมีคชศิลป์ เป็นลักษณะที่สะท้อนถึงความเชื่อประเพณีและวิถีชีวิตของกลุ่มคนนับถือช้างที่มีมาตั้งแต่อดีตจวบจนถึงปัจจุบันตามหลักของวิชาคชศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเอาแนวความคิดเรื่อง การไล่ล่าช้างตามหลักวิชาคชศาสตร์ช้างฉลาดเพราะสตรีมีคชศิลป์ มาพัฒนาเป็นศิลปะการแสดงโดยใช้ลีลาทางนาฏศิลป์สื่อให้เห็นถึงการโพนช้างตามขั้นตอนการโพนช้างที่ได้กล่าวไว้แล้ว ในฉากนี้ใช้นักแสดงชาย (หมอช้างและช้างต่อ) จากฉากที่ 1 และ 2 จำนวน 12 คน ในฉากนี้ได้เพิ่มนักแสดงในบทของช้างป่า จำนวน 5 คน (ช้างป่า 4 คนและช้างเผือกอีก 1 คน) การแสดงในฉากนี้สิ้นสุดลงตอนที่ครูบาสามารถคล้องช้างเผือกได้และหมอจากบมได้นำเชือกปะกำที่คล้องช้างไปผูกเข้ากับต้นไม้ใหญ่

4. ตำนานรัก ฟา ฝน ป่า ทำนาคา น้ำ ฮีตคองสามคติชนชีวมณฑลคนนับถือช้าง

ตำนานรักฟาฝนป่าทำนาคา น้ำ ฮีตคองสามคติชนชีวมณฑลคนนับถือช้าง เป็นลักษณะของวิถีชีวิต ความเชื่อ พิธีกรรมที่เกี่ยวกับคติชนวิทยาของกลุ่มคนนับถือช้างจากเรื่อง พระมอเฒ่า เนียงตวล สตรา และผาแดงนางไอ่ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเอาแนวความคิดเรื่อง ตำนานรักฟาฝนป่าทำนาคา น้ำ ฮีตคองสามคติชนชีวมณฑลคนนับถือช้าง มาพัฒนาเป็นศิลปะการแสดงโดยต้องการสื่อให้เห็นถึงความสำเร็จและความร่วมเย็นเป็นสุขจากการปฏิบัติตามจารีต ข้อชะล่า หรือฮีตในสังคม โดยจะเป็นการแสดงในตอนที่เหลือความอยู่ช้างคล้องช้างป่าได้สำเร็จและนำช้างกลับสู่หมู่บ้าน ทุกคนก็ออกมาแสดงความดีใจ มีการจัดบายศรีออกมาต้อนรับขวัญหมอช้างและช้างป่าที่จับได้ เพื่อเป็นการแสดงการต้อนรับช้างป่าที่จะกลายเป็นช้างบ้าน และจะเป็นสมาชิกในครอบครัวต่อไปในภายหน้า

สรุป

การศึกษา องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับคชศาสตร์และคติชนวิทยาเพื่อพัฒนาศิลปะการแสดงของกลุ่มคนนับถือช้างในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขง เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาโดยใช้กระบวนการวิจัยแนวชาติพันธุ์วรรณนาทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ จนได้สาระองค์ความรู้ทางด้านคชศาสตร์และคติชนวิทยาของกลุ่มคนนับถือช้างในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขงที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบุพกาลจวบจนปัจจุบัน

จากนั้นเพื่อเป็นการยืนยันข้อมูลเชิงคุณภาพจึงได้ใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณให้ได้องค์ประกอบจากกลุ่มตัวแปรที่สัมพันธ์กัน ก่อนนำไปสู่ขั้นตอนของการพัฒนาเป็นศิลปะการแสดงของกลุ่มคนนับถือช้าง ซึ่งเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาศาสตร์เอาไว้ให้คงอยู่สืบไปจนถึงรุ่นลูกหลาน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณพบว่า องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับคชศาสตร์และคติชนวิทยาของกลุ่มคนนับถือช้างในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขง มี 4 ประการ ประกอบด้วย 1) วิถีทางผีปะกำและสายสัมพันธ์ปะชีญยครูปาชาธาร ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของชาวกวย/กวยอะจิงหรือชาวกวยเลียงช้าง ที่มีความเชื่อยึดมั่นอยู่กับการนับถือผีปะกำ เป็นชนเผ่าที่เคร่งครัดในประเพณีพิธีกรรมเป็นอย่างมาก มีความเชื่อเรื่องของผีสาংเทวดา ไม่ลบหลู่สิ่งที่ตนเองเคารพบูชา ในแต่ละครอบครัวจะมีผีซึ่งตนเองเคารพอยู่ประจำ เรียกว่าผีปะกำ 2) ผ้าสมปักยคหมอช้างช้างถักทอผืนสานสอซ้อชะล่าและวัฒนธรรมข้าวชาวลีดอ ประกอบด้วยประเด็นวิถีชีวิตของชาวกวยเลียงช้างในด้านการแต่งกายจากเส้นใยที่ถักทอไว้ใช้เอง การถือซ้อชะล่าหรือซ้อห้ามต่าง รวมทั้งการประเพณีวัฒนธรรมข้าว 3) การไล่ล่าช้างตามหลักวิชาคชศาสตร์ช้างฉลาดเพราะสตรีมีคชศิลป์ เป็นลักษณะที่สะท้อนถึงความเชื่อประเพณีและวิถีชีวิตของกลุ่มคนนับถือช้างที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันตามหลักของวิชาคชศาสตร์ 4) ตำนานรักฟ้าฝนป่าทอานาคาน้ำฮืดคองสามคติชนชีวมณฑลคนนับถือช้าง เป็นลักษณะของวิถีชีวิต ความเชื่อ พิธีกรรมที่เกี่ยวกับคติชนวิทยาของกลุ่มคนนับถือช้าง

การวิเคราะห์องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับคชศาสตร์และคติชนวิทยาของกลุ่มคนนับถือช้างในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขง ผู้วิจัยได้นำมาพัฒนาเป็นศิลปะการแสดงนาฏกรรมโพนช้าง เพื่อเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาศาสตร์และคติชนวิทยาของกลุ่มคนนับถือช้างในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขง เพื่อสร้างการเรียนรู้และความเข้าใจในภูมิปัญญาศาสตร์มรดกอันทรงคุณค่ายังให้แพร่กระจายไปในวงกว้างและให้อนุชนรุ่นหลังช่วยกันสืบสานต่อไป

บรรณานุกรม

- กฤษฎา บุญชัย. (2553). **ประวัติศาสตร์ภูมิภาคลุ่มน้ำโขง**. วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง. 6 (1), 85-106.
- เครือจิต ศรีบุญนาถ. (2550). **การพัฒนาศิลปะการแสดงจากพิธีกรรมกินฮืดของชนเผ่าดั้งเดิม
สายตระกูลมอญ-เขมร ในเขตอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- จิตร ภูมิศักดิ์. (2540). **ความเป็นมาของสยาม ไทย ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อ
ชนชาติ(พิมพ์ครั้งที่ 4)**. กรุงเทพมหานคร : สยาม.
- เจริญ ไวรวัจนกุล. (2533). **การสำรวจวัฒนธรรมลุ่มน้ำมูลโครงสร้างและภาวะการรับรู้**.
กรุงเทพมหานคร : สารมวลชน.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และกัมปนาท ภัคติกุล. (2549). **แม่น้ำโขง : จากต้าจู-ล้านช้าง-ตนเลทม ถึงกัว
ล่อง**. สมุทรปราการ : มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.
- ชื่น ศรีสวัสดิ์. (2529). **การเลี้ยงช้างของชาวไทยกวย (ส่วย) ในจังหวัดสุรินทร์**. กรุงเทพมหานคร :
มูลนิธิเจมส์ เอช ดับเบิลยู ทอมสัน.
- แผนกศิลปศาสตร์ เมืองปะทุมพอน แขวงจำปาสัก. (2553). **ข้อมูลข้างปี 2010**. จำปาสัก :
แผนกศิลปศาสตร์เมืองปะทุมพอน แขวงจำปาสัก.
- พานิธิ สีสว. (2540). **สุนทรียะทางนาฏศิลป์ไทย**. กรุงเทพฯ : ภาควิชานาฏศิลป์ คณะวิชา
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- ไพฑูรย์ มีกุล. (2531). **ไทยกวย**. โครงการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร :
สมาคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย.
- รักษพล สกุลวัฒนา. (2538). **คนเลี้ยงช้างชาวไทยกวย จังหวัดสุรินทร์**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสังคม
วิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุดใจ สะอาดยิ่ง. (2544). **ตำนานพระมอเฒ่า**. สุรินทร์ : สถาบันราชภัฏสุรินทร์.
- อัจฉรา ภาณุรัตน์ สุภักดิ์ ตลับทอง และปิ่นเพชร ชูทรงเดช. (2539). **เส้นทางช้างสุรินทร์**. สุรินทร์ :
สถาบันราชภัฏสุรินทร์.
- Aymonier Etienne. (1897). **Voyage dans le laos**. แปลโดย ทองสมุทโร โตเร และสมหมาย เปรมจิตต์.
เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- _____. (1898). **Voyage dans le laos**. แปลโดย ทองสมุทโร โตเร และสมหมาย เปรมจิตต์.
เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Boas Franz. (1940). **Race Language and Culture**. New York : Free Press.
- Keo Narom. (2005). **Cambodia Music**. Cambodia : JSRC.
- Spencer Pual. (1985). **Society and Dance**. Cambridge : Cambridge University Press.

พิธีกรรมสู่ขวัญข้าวของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย – ลาว

The Kwangkaw worship of Thai-Lao ethnicgroup

ณัฐกานท์ ถือสมบัติ*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา ความเชื่อ และการประกอบพิธีกรรมพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว พื้นที่การศึกษา คือ บ้านไผ่ หมู่ 13 ตำบลไผ่ อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีวัฒนธรรมของชาวลาวอย่างชัดเจน การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีดำเนินการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ ด้วยเทคนิควิธีการแบบมีส่วนร่วม และสัมภาษณ์แบบเชิงลึกจากหมอสู่ขวัญ ปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว รวมถึงชาวบ้านที่มาร่วมพิธีกรรมผลการศึกษาพบว่า พิธีกรรมสู่ขวัญข้าว แม้ว่าจะหายจากสังคมชาวนาไปนาน หากแต่ชาวนาที่บ้านไผ่ หมู่ 13 ตำบลไผ่ อำเภอรัตนบุรี ยังคงยึดถือปฏิบัติตามที่บรรพบุรุษได้เคยทำไว้เป็นตัวอย่างโดยเป็นการกระทำในพื้นที่นาของตนเอง ซึ่งพวกเขาเชื่อว่าข้าวมีแม่โพสพคอยดูแลรักษาข้าวให้อุดมสมบูรณ์ จึงต้องดูแลเอาใจใส่ กตัญญูต่อแม่โพสพ โดยเฉพาะในช่วงที่ข้าวเปลี่ยนสถานะจากรวงข้าวที่อยู่บนต้นข้าว กลายเป็นเมล็ดข้าว จากการนวด ด้วยวิธีฟาด หรือการย่ำของวัวควายเพื่อให้เมล็ดข้าวหลุดออกจากรวง อาจทำให้ข้าวตกใจเสียขวัญได้ จึงเป็นช่วงเวลาที่ต้องเอาอกเอาใจขวัญของข้าว ไม่ให้หนีหายโดยมีแม่โพสพเป็นตัวแทนในการเชื่อมต่อระหว่างพิธีกรรมกับเมล็ดข้าว ชาวนาจึงได้มีการเรียกขวัญข้าวก่อนนำขึ้นยุ้งฉางของตน สำหรับชาวบ้านไผ่มีพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวขึ้นเพื่อให้พิธีกรรมดังกล่าวอยู่คู่กับสังคมต่อไป เพื่อเป็นมงคลต่อการปลูกข้าว และเพื่อเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ คือพระแม่โพสพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวนาเชื่อว่าเป็นผู้ประทานความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ท้องถิ่น ตลอดจนยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามัคคีภายในชุมชน อันจะนำไปสู่การเป็นชุมชนที่เข้มแข็งอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : พิธีกรรม, ขวัญ, สู่ขวัญข้าว, แม่โพสพ, กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว

บทนำ

สังคมไทยจัดเป็นสังคมเกษตรกรรม ที่ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา คนไทยปลูกข้าวกินข้าวเป็นอาหารหลัก และส่งข้าวออกขายไปยังต่างประเทศเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก ข้าวจึงมีความ

* นักศึกษาปริญญาโทสาขาวิชาวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น(กลุ่มศิลปะการแสดงพื้นบ้านนานาชาติ)
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

สำคัญกับชีวิตคนไทยเป็นอย่างมากจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์บ่งบอกได้ว่าข้าวอยู่คู่กับสังคมไทยมาเป็นเวลานาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบนพื้นที่ทางภาคอีสานที่มีร่องรอยทางประวัติศาสตร์ เกี่ยวกับการปลูกข้าวในอดีตของบรรพบุรุษชาวอีสานไว้มากมาย ไม่ว่าจะเป็นหลักฐานจากวัฒนธรรมบ้านเชียงที่จังหวัดอุดรธานี พบว่าบริเวณแห่งนี้มีการปลูกข้าวมานานกว่า 5000 ปี รวมถึงภาพเขียนฝาผนังถ้ำโบราณที่บอกเล่าเรื่องราวการปลูกข้าวของคนไทยโบราณที่ผาหมอนน้อย บ้านตากุ่ม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีอายุกว่า 2,000 ปี สิ่งเหล่านี้บ่งบอกได้ว่า พื้นที่ราบสูงทางภาคอีสาน เป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญและเก่าแก่แห่งหนึ่งของโลก (สุกัญญา สุขฉายา. 2547 : 14)

การปลูกข้าวของชาวอีสานโดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว ต้องอาศัยพึ่งพิงธรรมชาติ อาศัย ดิน น้ำ อากาศ เป็นปัจจัยหลัก ในขณะที่พื้นที่ส่วนใหญ่มีสภาพพื้นดินแห้งแล้งกันดารบางแห่งฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาล ชาวนาทางภาคอีสานจึงต้องดิ้นรนเพื่อหาวิธีแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในพื้นที่เพาะปลูกของตนเพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ จึงหันไปพึ่งพาสีงเหนือธรรมชาติ เพราะเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้การทำนาเพาะปลูกได้ผลผลิตดี สีงเหนือธรรมชาติจะช่วยให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ช่วยปกป้องข้าวจากแมลงและช่วยให้ข้าวอุดมสมบูรณ์ โดยผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ จนกระทั่งพิธีกรรมกลายเป็นสิ่งสำคัญในการช่วยให้ชาวนาสามารถเผชิญกับปัญหาทางธรรมชาติที่ไม่สามารถควบคุมได้ โดยสร้างพิธีกรรมอันเกี่ยวเนื่องกับการปลูกข้าว ตั้งแต่เริ่มตระเตรียมดิน เริ่มต้นเพาะปลูก บำรุงรักษา จนกระทั่งถึงการเก็บเกี่ยวเข้ายุ้งฉาง ซึ่งเรียกว่า “พิธีกรรมสู่ขวัญข้าว” เป็นพิธีกรรมเพื่อขออ้อนวอนขอให้พระแม่โพสพและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่เหนือธรรมชาติช่วยให้ผลผลิตอุดมสมบูรณ์

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

เพื่อศึกษาพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว จังหวัดสุรินทร์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้องค์ความรู้เรื่องพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว
2. เพื่อให้เยาวชนได้เห็นถึงคุณค่าของพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย พิธีกรรมสู่ขวัญข้าว ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว เพื่อศึกษาพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว ในเขตพื้นที่ บ้านไผ่ หมู่ 13 ตำบลไผ่ อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ โดยใช้แนวทางการวิจัยเพื่อพัฒนา (Research for Development) ด้วยเทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เทคนิคการเก็บข้อมูลจากเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก และการเข้าร่วมในสถานการณ์จริง แล้วนำมาถอดบทเรียน สังเคราะห์ข้อมูล และเขียนรายงานผลการศึกษา

ขอบเขตการศึกษา

การวิจัยเรื่องพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว ครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดหน่วยของการวิจัยในเขต บ้านไผ่ ตำบลไผ่ อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ เพราะในพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีการปลูกข้าวที่ยังคงมีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คุ้มครองผืนนา และมีกลุ่มบุคคลที่มีความรู้และมีส่วนเกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวหลังจากฤดูเก็บเกี่ยว

วัฒนธรรมข้าวของคนไทย

ประเทศไทยจัดเป็นสังคมเกษตรกรรมที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ดังจะเห็นได้จากการที่ประเทศไทยสามารถส่งข้าวเป็นสินค้าส่งออกอยู่ในอันดับต้น ๆ ของโลก และยังมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์หลายอย่างที่ยืนยันว่าพื้นที่ในประเทศไทยโดยเฉพาะพื้นที่ทางภาคอีสาน เป็นแหล่งปลูกข้าวที่เก่าแก่แห่งหนึ่งของโลก ไม่ว่าจะเป็นแหล่งประวัติศาสตร์อารยธรรมบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานีที่มีหลักฐานระบุว่าที่แห่งนีมีการปลูกข้าวมาแล้วไม่น้อยกว่า 5,000 ปี รวมถึงภาพเขียนฝาผนังที่ผาหมอนน้อย บ้านตากุ่ม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเขียนเป็นภาพคนไล่สัตว์ในนาข้าวที่มีอายุกว่า 2,000 ปี (ชาญวิทย์เกษตรศิริ และ ชูชาติ สวัสดิศิริ. 2527 : 124)

คนไทยบริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก ข้าวจึงถือเป็นสิ่งสำคัญของคนไทย และในวิถีชีวิตของคนไทยยังมีความผูกพันกับข้าวอย่างแยกไม่ออก ข้าวมีความสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ ในฐานะที่เป็นพืชอาหารที่มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของชีวิต จนข้าวกลายเป็นบ่อเกิดของสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งวิถีชีวิตของชาวนา ได้สร้างแบบแผนการดำเนินชีวิตจนเกิดเป็นวัฒนธรรมข้าว ชาวนามีประเพณีและพิธีกรรมเพื่อขอให้ต้นข้าวในนาอยู่รอด ปลอดภัย ได้ผลผลิตอุดมสมบูรณ์ มีพิธีกรรมตั้งแต่ก่อนการปลูกจนกระทั่งเก็บเกี่ยวได้เมล็ดข้าวไปเก็บไว้ในยุ้งฉาง มีทั้งพิธีกรรมที่จัดทำขึ้นเฉพาะในครอบครัว เรียกว่า พิธีราษฎร์ นอกจากนี้ยังมีพิธีหลวงเรียกว่าพระราชพิธีด้วย โดยทั่วไปพิธีกรรมอันเดียวกับข้าวที่จัดขึ้นนั้นมีเป้าหมาย 4 ประการคือ 1) เป็นการขอร้องอ้อนวอนผีหรืออำนาจลึกลับให้ช่วยดูแลต้นข้าวเจริญงอกงาม มีผลผลิตจำนวนมากตามความต้องการ 2) เป็นการขออนุญาตผีหรือเทพที่ประจำสิ่งที่อยู่ในธรรมชาติ เพื่อขออนุญาตใช้สอยในสิ่งนั้น ๆ เช่น ดิน น้ำ ฝน 3) เป็นการขอขมาต่อธรรมชาติหรือสิ่งเหนือธรรมชาติเมื่อได้ล่วงเกิน เช่นการขุดดิน ไถดิน และ 4) เป็นการเสี่ยงทายเป็นการประเมินผลผลิตในอนาคต เพื่อเตรียมรับมือต่อภัยธรรมชาติ และเตรียมพร้อมสำหรับสิ่งที่จะเกิดขึ้นกับพืชผลในอนาคต

คนไทยเชื่อว่าข้าวเป็นพืชศักดิ์สิทธิ์ มีวิญญาณข้าวหรือเทพประจำต้นข้าว พิทักษ์รักษาข้าว เรียกว่า แม่ข้าว ขวัญข้าว ยาขวัญข้าว หรือแม่โพสพ โดยมีเรื่องเล่าว่า หากแม่ข้าวไม่พอใจจะหนีไปจากทุ่งนา มนุษย์ก็จะเกิดความอดอยาก ดังในตำนานแม่มาลัยข้าวของชาวเหนือและชาวอีสาน และตำนานเรื่องแม่โพสพน้อยใจที่คนหันไปกราบไหว้พระพุทธรูเจ้าจึงหนีไปจนทำให้เกิดภาวะอดอยากขึ้นบนโลกของ

ชาวภาคกลางและภาคใต้ ดำเนินการดังกล่าวแสดงให้เห็นพัฒนาการของความเชื่อของคนในสังคมที่นับถือผีสางเทวดา และเปลี่ยนมารับพระพุทธรูปศาสนาโดยประนีประนอมกับความเชื่อดั้งเดิม (ฉลอง สุขทอง. 2555 : 33)

กลุ่มชาติพันธุ์ไทย – ลาว

ในบรรดากลุ่มชาติพันธุ์ทั้งหลาย กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวนับได้ว่าเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด มีการเคลื่อนย้ายไปตั้งหลักแหล่งทำมาหากินในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย โดยเฉพาะพื้นที่ทางภาคอีสานของไทย ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว ได้มีวัฒนธรรมข้าวที่เกี่ยวข้องกับ “ฮีต 12” ซึ่งหมายถึงประเพณีอันดีงามและทรงคุณค่าของสังคมชาวอีสานของไทยที่ได้มีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน

กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวในภาคอีสานของไทยมีกระจายอยู่ทั่วไปตามพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขงและแม่น้ำชีในเขตอีสานกลางและอีสานเหนือ ซึ่งเป็นท้องถิ่นที่ชาวลาวตั้งบ้านเรือนกันอยู่มาเนิ่นนานแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ ถือเป็นพื้นที่ซึ่งมีชนพื้นเมืองชาวลาวอาศัยอยู่มากที่สุดแห่งหนึ่ง มีการกล่าวกันว่าในอดีตชาวลาวจากแขวงจำปาสักได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานที่นี้ก่อนที่จะมีบ้านมีเมืองพื้นที่ของอำเภอรัตนบุรี แต่เดิมเคยเป็นที่อยู่ของพวกขอมสมัยเรืองอำนาจ เพราะปรากฏหลักฐานต่างๆ เช่นปราสาทหิน ซึ่งมีอยู่ทั่วไปในเขตอำเภอรัตนบุรี เช่น ปราสาทบ้านธาตุ ปราสาทบ้านสนม ปราสาทบ้านชุมดิน นอกจากนี้ยังมีศิลาแลงซึ่งจมอยู่ในที่หลายแห่ง เช่น ที่บ้านดงเปือยตำบลแก บ้านม่วงบุญมี ตำบลแก บ้านทางเก่า ตำบลแก บ้านโกสัม ตำบลน้ำเขียว บ้านคอนสวรรค์ ตำบลไผ่ ปราสาทเหล่านี้สันนิษฐานว่าคงจะมีอายุใกล้เคียงกับสมัยที่สร้างปราสาทหินพิมาย หรือ สร้างเขาพนมรุ้ง และนครชุม

ความเชื่อเรื่องขวัญ

ขวัญเป็นมรดกทางความเชื่อของคนไทโบราณที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ความเก่าแก่ของความเชื่อนี้ เราอาจพิจารณาเห็นได้จากการที่คนไทกลุ่มต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ อินเดี๋ย จีน เมียนมา ก็ยังคงมีการใช้คำว่า “ขวัญ” ใช้อยู่ในภาษาเหมือนกันรวมทั้งมีขนบธรรมเนียมต่าง ๆ เกี่ยวกับพิธีขวัญในทำนองเดียวกันอีกด้วย ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่อง “ขวัญ” จึงปรากฏมีอยู่ในสังคมไทถิ่นต่าง ๆ ทั่วไปเหมือนกันความหมายของขวัญ คำว่า “ขวัญ” ตามที่เข้าใจกันมีความหมายเป็น 2 อย่าง คือ หมายถึง ขนที่ขึ้นเวียนกันเป็นก้นหอย โดยมากมีที่ศีรษะ แต่อาจมีตามร่างกายส่วนอื่นก็ได้ และอีกอย่างหนึ่งเป็นนามธรรมอันหนึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตน คล้ายกำลังของจิต นิยมกันว่ามีอยู่ในตัวหรือประจำชีวิตของมนุษย์และสัตว์ และสิ่งของบางอย่าง ตั้งแต่เกิดขึ้นมา หรือสร้างขึ้นมา และเชื่อกันว่าถ้าขวัญอยู่กับเนื้อกับตัวก็จะเป็นสิริมงคล เป็นสุขสบาย ทำให้จิตใจมั่นคง ปลอดภัย ถ้าหากตกใจหรือขวัญเสีย ขวัญก็มักจะออกจากร่างหรืออาจจะออกจากสิ่งนั้นไป อาจทำให้ คน สัตว์ หรือสิ่งของนั้นได้รับผลร้าย หรืออันตรายได้

คนไทยมีความเชื่อเรื่องขวัญมาช้านาน โดยเชื่อว่า ขวัญเป็นสิ่งที่อยู่ในร่างกายทุกคน ขวัญมีลักษณะเบา เคลื่อนไหวได้ ไม่อาจเห็นเป็นรูปเป็นร่างได้ ขวัญแฝงอยู่ในคน สัตว์และสิ่งของ เมื่อใดที่ขวัญอ่อนลงหรือหย่อนจะทำให้ ภาวะของร่างกายและ จิตใจของเจ้าของขวัญจะรู้สึกเสียใจ ตกใจ ทำอะไรเมื่อเจ้าของขวัญมีขวัญดีจะรู้สึกสุขสบายในและกล้าหาญ มีพลังเต็มเปี่ยม

การสู่ขวัญหรือการทำขวัญนั้น สันนิษฐานว่าน่าจะมีวิวัฒนาการมาจากศาสนาพราหมณ์ กล่าวคือ ศาสนาพราหมณ์สมัยพระเวทจะเคารพเทพว่าอยู่เหนือมนุษย์ สามารถให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ได้ ถ้าปรารถนาความเป็นสิริมงคล ก็ต้องทำพิธีพลีบูชา พิธีที่ทำก็เพื่อขอสิ่งที่ตนปรารถนา เช่น ขอให้พ้นภัย ไข้เจ็บ ขอความสำเร็จ เช่นการสู่ขวัญข้าวก็เป็นการขอให้พืชผลอุดมสมบูรณ์ (สุวรรณี สุขเกษม. 2539 : 6)

หลักฐานที่แสดงว่าความเชื่อเรื่องขวัญได้ฝังรากลึกอยู่ในวัฒนธรรมของคนไทยนั้น เราอาจเห็นได้จากการที่คนไทยมีพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับขวัญในทุกช่วงสำคัญของชีวิต ตั้งแต่เกิดไปจนถึงวาระสุดท้ายก่อนตาย ดังเรามีพิธีรับขวัญเด็กเกิดใหม่ พิธีทำขวัญนาค พิธีขวัญในงานแต่งงาน พิธีสู่ขวัญต้อนรับแขกผู้มาเยือน พิธีขวัญสำหรับหญิงมีครรภ์ พิธีเรียกขวัญคนป่วย ฯลฯ เราอาจจะกล่าวได้ว่าทุกครั้งที่มีการสำคัญเกิดขึ้นกับคนในครอบครัว หรือในสังคมรอบตัว คนไทยจะจัดให้มีพิธีกรรมเกี่ยวกับขวัญ นอกจากนี้แล้วสิ่งใดก็ตาม ที่มีความสำคัญต่อชีวิตของคนก็นับว่ามีขวัญด้วย คนไทยจึงมีพิธีทำขวัญเรือน ขวัญเรือ ขวัญข้าวหรือแม่โพสพ และพิธีขวัญสำหรับสัตว์ เช่น ช้าง ควาย (วิไลวรรณ ขนิษฐานนท์ . 2535: 76-85)

ชาวนาเชื่อว่า ข้าวมีขวัญ มีจิตวิญญาณ ซึ่งเหมือนกับมนุษย์ที่มีชีวิตอยู่ต้องมีขวัญ ซึ่งขวัญนั้นเปราะบางและกระทบกระเทือนได้ง่าย และเมื่อไม่พอใจก็จะหนีไป จนทำให้เกิดการเจ็บป่วย ขวัญข้าวก็เช่นเดียวกัน ครั้นเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยว ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงของข้าว จากที่อยู่บนต้นจับกันเป็นรวงข้าว ก็ต้องถูกนวดออกมาเหลือเพียงเมล็ดข้าวเปลือก โดยเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้จะทำให้ขวัญข้าวตกใจ และตกหล่นอยู่ตามทุ่งนา ชาวนาจึงต้องจัดพิธีสู่ขวัญข้าวหลังจากที่ได้ทำการเก็บเกี่ยวเสร็จ โดยชาวนามีความเชื่อว่าเป็นตอนแรกข้าวอยู่ในเพิงหรือยุ้งฉาง ซึ่งมีพระแม่โพสพอยู่ในเพิงข้าวด้วย เมื่อชาวบ้านเอาข้าวออกไปหว่านในทุ่งนา พระแม่โพสพก็จะออกไปอยู่ในทุ่งนาด้วย ดังนั้นเมื่อเก็บเกี่ยวข้าวมาแล้วก็ต้องทำพิธีเรียกพระแม่โพสพกลับมาพร้อมกับข้าวด้วย โดยมีความเชื่อว่าพิธีกรรมดังกล่าวจะทำให้ข้าวที่ปลูกอุดมสมบูรณ์ตลอดไปจึงได้มีการจัดพิธีสู่ขวัญข้าวขึ้น ชาวนาสวนใหญ่มักจะยึดถือวันในการเก็บเกี่ยว หรือลงนาอย่างเคร่งครัด โดยพิจารณาเวลาจากดวงจันทร์ข้างขึ้น ข้างแรมเป็นหลัก กล่าวคือหากเป็นเวลาข้างขึ้นให้ใช้เวลาดี และหากเป็นข้างแรมให้ใช้เวลาคู่ มักใช้วันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 เป็นวันประกอบพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว เป็นการทำเพื่อบูชาเจ้าแม่โพสพ (อนุชาติ ทองเกลี้ยง. 2553 : 31)

ชุมชนบ้านไผ่ ตำบลไผ่ อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ เป็นชุมชนหนึ่งทางภาคอีสาน ที่มีชื่อเสียงในการด้านการปลูกข้าวหอมมะลิ และยังคงมีความเชื่อเรื่องผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็น และมีความ

เชื้อเรื่องขวัญข้าว โดยกำหนดให้มีพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี ณ บริเวณลานชุมชนของหมู่บ้าน ร่วมกันจัดขึ้นทุกปีอย่างต่อเนื่อง เพื่อหวังที่จะอนุรักษ์พิธีดังกล่าวและหวังให้ลูกหลานได้ศึกษาเรียนรู้ต่อไป

การประกอบพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว

การเตรียมงานสู่ขวัญข้าวชาวบ้านจะช่วยกันจัดสถานที่ โดยมีหัวหน้าชุมชน หมอสู่ขวัญประจำหมู่บ้าน และชาวบ้านผู้ชาย โดยก่อนวันงานชาวบ้านจะช่วยกันโยกฝ้ายสายสิญจน์จากกองข้าวเปลือกที่นำมารวมกันออกไปตามยี่งองของชาวบ้านที่เปิดรอรับขวัญไว้จนครบทุกขอครัวเรือน

ในขณะที่ชาวบ้านฝ่ายหญิง ช่วยกันเตรียมสำหรับอาหารคาวหวาน และฉีกใบตองมาทำบายศรีสำหรับเซ่นไหว้ บายศรีที่ใช้ในพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว เป็นบายศรีสามชั้น ต้นเดียว

ภาพที่ 2 พ่อเมือง ภูลี หมอสู่ขวัญ และบายศรี

อ.รัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์

ที่มา : ฐานงานที่ ถือสมบัติ 2555 : กุมภาพันธ์ 14

ตกแต่งด้วยดอกไม้มงคลเช่น ดอกกรัก ดอกดาวเรือง ดอกบานไม่รู้โรย และข้าวตอกติดกับก้านมะพร้าว แต่ละชั้นมีข้าวสารวางเป็นพื้น ก่อนจะนำ ข้าวต้ม กล้วยมาใส่ในชั้นล่าง และชั้นที่สองโดยมีความเชื่อว่า ชั้นของบายศรี หมายถึงกระเพาะ (ท้อง) ซึ่งบรรจุอาหารที่จัดเตรียมไว้ (สุวรรณดี สุขเกษม.2539:7) ส่วนชั้นบนของบายศรีใส่เครื่องแต่งตัวสำหรับผู้หญิงเช่น กระຈก หวี แป้ง เพราะมีความเชื่อว่าเป็นเครื่องสังเวยให้กับแม่โพสพ แม่ขวัญข้าว เมื่อมารับเครื่องเซ่นแล้ว หลังจากทานอาหารคาวหวานที่ได้เตรียมไว้เสร็จ ก็จะได้ตกแต่งร่างกายให้สวยงาม เพื่อให้แม่โพสพเกิดความพึงพอใจ โดยมีความเชื่อเมื่อแม่โพสพพึงพอใจก็จะอำนวยการให้น้ำข้าวอุดมสมบูรณ์ ยอดบนสุดของบายศรีทำเป็นกรวยมีเทียนอยู่บนยอด เรียกว่าเทียนชัยเมื่อเริ่มพิธี เจ้าพิธีจะต้องจุดเทียนชัยเพื่อเอาฤกษ์เอาชัย จากนั้นจึงจุดธูปปักไว้ตามเครื่องเซ่นต่าง ๆ ที่ยกมาร่วมพิธี

ในการประดิษฐ์บายศรีเพื่อใช้ในพิธีกรรมต่างๆ นั้น มีมานานแต่ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด แต่เชื่อว่าเป็นการประยุกต์มาจากกระทงที่นางนพมาศประดิษฐ์ถวายพระร่วง ตามความเชื่อของผู้ที่จัดทำบายศรีต่างๆ นั้น เชื่อว่างานบายศรีเป็นงานที่มีเทพประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ เทพองค์นั้นเรียกว่า “แม่ใบศรีหรือแม่บายศรี” บางแห่งเรียกว่า “ครูบายศรี” ก่อนจะลงมือทำบายศรี ผู้ทำบายศรีจะต้องจุดธูปบอกกล่าวแก่แม่ใบศรี หรือครูบายศรีให้ทราบและเป็นการขอขมาลาโทษ หากกระทำความผิด (สุวรรณดี สุขเกษม.2539:6)

ก่อนวันจัดพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว ชาวบ้านจะนำข้าวเปลือกมากองรวมกันที่ลานประกอบพิธี ข้าวเปลือกเหล่านี้ถือเป็นน้ำใจของชาวบ้านที่ร่วมบริจาคให้กับสหกรณ์ชุมชน ซึ่งข้าวที่นำมาร่วมพิธีเป็นข้าวขาวดอกมะลิ 105 ซึ่งเป็นพันธุ์ข้าวที่ชาวนาสวนใหญ่นิยมปลูก เพราะมีความนุ่ม มีกลิ่นหอม ทาน

อร่อย และขายได้ราคาดี รองลงมาคือข้าวพันธุ์ กข 15 ชาวนาบางรายแบ่งพื้นที่นาของตนสำหรับปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองไว้สำหรับรับประทานในครัวเรือน เช่น ข้าวลูกปลา ข้าวอีเก้ง ข้าวบองกษัตริ์ โดยให้เหตุผลว่าข้าวพันธุ์พื้นเมืองทานแล้วอึดนานกว่าข้าวที่ทางการแนะนำให้ปลูก และชาวนาบางรายมีการปลูกข้าวเก่าข้าวเหนียวสีดำที่เชื่อกันว่าเป็นพญาข้าวโดยจะปลูกบริเวณหัวนา เพื่อนำมาใช้เป็นส่วนผสมร่วมกับสมุนไพร (ผึ้ง ภูลี. สัมภาษณ์ . 2555 : มกราคม 26)

ภาพที่ 3 ภาพกองข้าวและอุปกรณ์ตกแต่งเพื่อใช้ในพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวที่บ้านไผ่ อ.รัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์
ที่มา : ฐานานท์ ถือสมบัติ 2555 : กุมภาพันธ์ 13

บนยอดภูเขาข้าวเปลือกชาวบ้านในหมู่บ้านร่วมกันบริจาค ถูกประดับตกแต่งด้วยขวัญข้าวซึ่งมาจากรวงข้าวที่สมบูรณ์มัดรวมกันหนึ่งกำมือ และต้นกล้วยกับต้นอ้อยต้นไม่มงคลที่แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ รอบ ๆ กองข้าวเปลือก ตกแต่งด้วย ตาเหลว ไม้ไผ่ที่ตอกเป็นเส้นแล้วขัดเป็นรูปคล้ายดาววางอยู่ทั้งสี่มุมของกองข้าว มีใบไม้มงคล เช่น ใบเงิน ใบทอง ใบคูณ ใบยอ วางอยู่รอบกองข้าว และมีอุปกรณ์ทำนา เช่น คราด แอกใหญ่ที่ใช้คล้องคอวัวควาย แอกเล็กไว้ติดที่ปลายคันไถซึ่งทำจาก

เปลือกปอหนู ม้าหาบข้าวที่ใช้หาบข้าวที่เกี่ยวเสร็จแล้วมามัดเป็นฟ่อนเพื่อหาบมาที่ลานนวดข้าว ไม้ตีฟางเพื่อใช้ตีให้เมล็ดข้าวหลุดออกจากฟาง ไม้กวาดฟาง กระดังเพื่อมัดข้าวที่สับแบนไม่ได้ขนาดออก สิ่งเหล่านี้ถูกรวบรวมและวางไว้ในพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว โดยชาวบ้านเชื่อว่าเป็นการเรียกขวัญให้กับข้าวของเครื่องใช้อุปกรณ์ในการทำนาเช่นกัน (สาคร ไยบัว . สัมภาษณ์ . 2555 : มกราคม 26)

พิธีกรรมสู่ขวัญข้าวของชาวบ้านไผ่ เริ่มต้นในเช้าของวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ชาวบ้านผู้หญิงเริ่มเตรียมอาหารสำหรับเซ่นไหว้ตั้งแต่ตีห้า สำหรับในการเซ่นประกอบด้วย ข้าวสวย ปลาทอด ต้มปลา ผีอกมันต้ม ไช้ต้ม ข้าวแดกงา ซึ่งเป็นข้าวเหนียวดำให้เข้ากับน้ำตาลอ้อยและงา นอกจากนี้ยังมี ผลไม้ ดอกไม้ ยาสูบ น้ำหวาน น้ำดื่ม เหล้าขาว ขนม ข้าวต้ม นำไปจัดวางเรียงกันข้างบายศรี ซึ่งอาหารที่นำมาเซ่นไหว้จะไม่ใช้เนื้อสัตว์ชนิดอื่นนอกจากปลา ตามความเชื่อของตำนานพระแม่โพสพ

ก่อนเริ่มพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว ชาวบ้านจะต้องนำสารพัดเล็ก ๆ พร้อมด้วยน้ำดื่ม น้ำหวาน และเหล้าขาว ทำพิธีปลงแม่ธรณี เพื่อบอกกล่าวต่อพระแม่ธรณี และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่สถิตอยู่ ณ ที่แห่งนี้ ให้รับรู้ก่อนที่จะจัดงานพิธีใด ๆ ต่อไปโดยวิธีปลงธรณีส่วนใหญ่มักทำบริเวณพื้นดินได้ต้นไม้ นำเครื่องเซ่นไหว้มาวาง จุดธูป บอกกล่าว พร้อมกับเทน้ำดื่ม น้ำหวาน และเหล้าขาว อย่างละครั้ง วนจนครบ 3 รอบ โดยเชื่อกันว่า การเรียกให้พระธรณีมากินของเซ่นไหว้

ภาพที่ 4 อาหาร เครื่องเซ่นสำหรับเซ่นแม่โพสพในพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวที่
ที่มา : ฐานานท์ ถือสมบัติ 2555 : กุมภาพันธ์ 14

การเพำน้ำดื่ม น้ำหวานและเหล้าขาวในรอบแรก คือการเรียกให้มากินอาหารเครื่องเช่น รอบที่สองเป็นการดื่มเพื่อให้อิ่มอาหารง่าย รอบที่สามเป็นการล้างมือหลังจากกินอาหารเครื่องเช่นอิมแล้ว

การเริ่มพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวของชาวบ้านไผ่ ชาวบ้านจะนั่งล้อมวงรอบภูเขาข้าวเปลือก ด้านในของฝ่ายสายสิญจน์ที่ล้อมไว้ ก่อนพิธีมีการเสี่ยงทายด้วยไขไก่ โดยนำไขไก่ที่ต้มแล้วมาปอกเปลือกจากนั้นจึงใช้ด้ายสีขาวยาวไข่ออกครั้งหนึ่ง เพื่อเสี่ยงทายว่าไขแดงหรือไขขาวด้านไหนมากกว่ากัน แสดงถึงความสมบูรณ์ในการเพาะปลูกคราวต่อไป ก่อนเริ่มพิธีจะมีการจุดเทียนชัยที่อยู่บนยอดของบายศรีโดยให้ประธานในการจัดงานเป็นผู้จุดเทียนชัย จากนั้นหมอสู่ขวัญประจำหมู่บ้านเริ่มสวดบทสู่ขวัญข้าว การสวดบทสู่ขวัญจะเริ่มจากอัญเชิญพระแม่โพสพ รวมถึงเทพยดานางฟ้า ที่อยู่ตามทุ่งนา ให้ออกมาเพื่อนำความอุดมสมบูรณ์มาสู่มนุษย์ทั่วทั้งโลก

ระหว่างที่ทำการสวด จะมีช่วงเวลาที่ชาวบ้านที่เข้าร่วมพิธีจะต้องทำการโยนข้าวเปลือก 3 ครั้ง เพื่อปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายทั้งปวง และเป็นการเรียกขวัญ พิธีกรรมสู่ขวัญข้าว ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว สะท้อนให้เห็นถึงความคิด ความเชื่อเรื่องที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเองนับถือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการดำรงชีพและการเพาะปลูกที่ต้องอาศัยธรรมชาติในการช่วยดูแลผลผลิตจะช่วยให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ ในบทสวดเรียกขวัญข้าวบางตอนแสดงให้เห็นถึงความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อธรรมชาติเป็นการแสดงถึงความกตัญญูทักท้วงต่อผู้มีพระคุณ อันหมายถึงพระแม่โพสพที่ได้ทรงประทานธัญญาหารให้กับมนุษย์เหนือสิ่งอื่นใด การรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อร่วมประกอบพิธีกรรมเช่นนี้ได้ก่อให้เกิดความสามัคคีขึ้นในหมู่คณะเพราะพิธีกรรมดังกล่าวไม่อาจสำเร็จเสร็จสิ้นได้ด้วยคนเพียงคนเดียว หากแต่ต้องอาศัยพลังแห่งการร่วมแรงร่วมใจกันของคนในชุมชนในการจัดเตรียม จนเกิดเป็นพิธีกรรมอันยิ่งใหญ่ และจะไม่สามารถเกิดการร่วมมือกันได้หากไม่เกิดความรู้สึกศรัทธาต่อพิธีกรรมที่ได้เข้าร่วม และเมื่อชุมชนมีความสามัคคี จึงเป็นหนทางที่นำไปสู่ชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืน

หลังจากเสร็จพิธีผู้อาวุโสจะนำฝ่ายสายสิญจน์มาผูกแขนให้กับผู้เข้าร่วมงานเพื่อเป็นสิริมงคล ฝ่ายสำหรับผูกแขนเป็นความเชื่อที่ได้มาจากศาสนาพราหมณ์ ความเชื่อเรื่องฝ่ายผูกแขนเกี่ยวข้องกับเรื่องคติความเชื่อในเรื่องของขวัญ การผูกแขนคือการผูกขวัญให้อยู่กับเนื้อกับตัว เพราะเมื่อใดที่ขวัญอยู่กับเนื้อกับตัวจะทำให้เจ้าของขวัญมีความสุขสบาย ดังนั้นฝ่ายผูกแขนจึงเปรียบเสมือนความตั้งใจ ความมุ่งมั่นของผู้ผูกที่มีเจตนาจะให้เจ้าของขวัญมีความสุขสมหวังในสิ่งที่ต้องการ (ประไพ เจริญบุญ . 2540 : 11)

หลังจากเสร็จพิธี ชาวบ้านจะร่วมกันรับประทานอาหาร สำหรับข้าวเปลือกในพิธีจะถูกกองไว้ที่ลานชุมชนต่ออีก 3 วัน ก่อนจะนำเข้าสู่กองกลางของสหกรณ์ในหมู่บ้าน เพื่อนำไปเก็บไว้ช่วยเหลือ

ภาพที่ 5 ผู้อาวุโสผูกแขนให้ผู้ร่วมงานเพื่อเป็นสิริมงคล บ้านไผ่ อ.รัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์

ที่มา : อนุรักษ์ ก้อนสมบัติ 2555: กุมภาพันธ์ 14

สมาชิกในชุมชนที่ได้รับความเดือดร้อนต่อไป จากนั้นชาวบ้านจะกลับไปที่ยุ้งนางของตนเอง นำอาหารเครื่องเส้นไปที่ยุ้งนางของตนเองอีกครั้ง ก่อนจะเปิดประตูเพื่อเชิญขวัญข้าวคือพระแม่โพสพไปยังยุ้งนางของตน และอาศัยอยู่ในนั้นเพื่อความอุดมสมบูรณ์ และจะออกสู่ท้องนาอีกครั้งเมื่อถึงฤดูกาลเพาะปลูก

ภาพที่ 6 ชาวบ้านกลับไปปิดยุ้งนางของตนเอง

ที่มา : อนุรักษ์ ธีธสมมติ 2555: กุมภาพันธ์ 14

สรุปผลการวิจัย

ชาวไทยทางภาคอีสาน มีความผูกพันฉันพี่น้องกับชาวลาวมาเป็นเวลานาน มีการนับถือศาสนาพุทธ เป็นสังคมเกษตร และมีวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกัน ไม่ว่าจะเป็นการถือฮีตใน ฮีต 12 ครอง 14 มีวัฒนธรรมน้ำ และวัฒนธรรมข้าวที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งแม้ว่าชาวไทยในภาคอีสานจะนิยมปลูกข้าวขาวดอกมะลิ ด้วยเหตุผลทางพาณิชย์ ในขณะที่ชาวลาวนิยมปลูกข้าวเหนียว ข้าวเจ้าและข้าวไร่บนภูเขา แต่ทั้งชาวลาวและชาวไทยอีสานก็ให้ความสำคัญกับข้าวในลักษณะที่คล้ายคลึงกันนั่นคือ มีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับข้าวเกิดขึ้นตลอดทั้งปี รวมถึงพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว ที่จัดขึ้นเพื่อบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และอ้อนวอนขอให้สิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติที่มนุษย์ไม่สามารถควบคุมได้ช่วยเหลือให้การปลูกข้าวอุดมสมบูรณ์ มีน้ำฝนเพียงพอ ไม่มีนก หนู แมลง มาทำความเสียหายให้เกิดกับนาข้าว ชาวลาวมีพิธีกรรมฆ่าวัวฆ่าหมูเพื่อเซ่นสรวงผีที่ช่วยให้ผลผลิตอุดมสมบูรณ์หลังการเก็บเกี่ยว โดยมีความเชื่อว่าหากไม่ได้กระทำจะเกิดการเจ็บป่วย และจะทำให้ได้ผลผลิตไม่ดีในปีต่อไป ในขณะที่ชาวไทยอีสาน จัดเตรียมอาหาร คาว หวาน อุปกรณ์แต่งตัวของผู้หญิงเพื่อเซ่นสรวงแม่โพสพ เทพแห่งข้าว ที่ช่วยปกป้องรักษาข้าวให้เติบโตอย่างอุดมสมบูรณ์ และชาวนาทั้งสองประเทศยังมีการยึดถือวันปฏิบัติที่คล้ายคลึงกันคือยึดตามเวลาจากดวงจันทร์ข้างขึ้น ข้างแรม เป็นหลัก ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวนอกจากจะเป็นการอนุรักษ์พิธีกรรมดี ๆ ที่เป็นขวัญและกำลังใจให้กับชาวนาแล้ว ยังเป็นการแสดงถึงพลังความสามัคคีของชาวบ้านภายในชุมชนที่แสดงออกถึงความกตัญญูต่องานที่ต่อผู้มีพระคุณโดยถือว่าพระแม่โพสพ เป็นผู้มียุบุญคุณต่อมนุษย์ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวนาเชื่อว่าได้ประทานข้าว และความอุดมสมบูรณ์มาให้

ข้อเสนอแนะ

แม้ว่าในปัจจุบันวัฒนธรรมการปลูกข้าวในชุมชนได้เปลี่ยนไป เป็นการปลูกข้าวเพื่อการค้า มีการใช้เครื่องจักรในการเก็บเกี่ยวผลผลิตเพื่อความรวดเร็ว จากนั้นก็ส่งขายที่โรงสี ทำให้วิถีชุมชนแบบดั้งเดิมเปลี่ยนไป จะมีก็เพียงแต่ผู้อาวุโสในหมู่บ้านที่ยังยึดถือพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่า ที่ได้จัดพิธีกรรมขึ้นภายในทุ่งนา หรือหัวนาของตนเอง ครั้นเมื่อกลุ่มคนรุ่นใหม่ได้เห็นถึงความสำคัญของพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว พิธีกรรมสู่ขวัญข้าวพิธีกรรมเล็ก ๆ หากแต่ยิ่งใหญ่ในมิติของการอยู่รอดจึงถูกปลูกให้ตื้นเขินมารับใช้ชุมชนอีกครั้ง มิเช่นนั้นแล้วเยาวชนก็จะมีโอกาสได้เห็น ได้เข้าใจ ได้เรียนรู้ เพราะพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวนี้ถือเป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อปากท้องของมวลมนุษย์อย่างแท้จริง หากไม่ได้รับการบันทึกและสืบสานต่อพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวจะเลือนหายไปจากชุมชน ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรมีการรื้อฟื้นพิธีกรรมสู่ขวัญข้าวขึ้นในชุมชนที่มีการปลูกข้าว โดยการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐเช่น กระทรวงวัฒนธรรม โรงเรียน เพื่อให้พิธีกรรมสู่ขวัญข้าวยังคงอยู่ และให้นักเรียนหรือเยาวชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมพิธีกรรมสู่ขวัญข้าว ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในการเตรียมงาน หรือการมีส่วนร่วมในพิธีกรรม นอกจากนี้ควรมีการเผยแพร่กิจกรรมดังกล่าวผ่านทางสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อภาพยนตร์สารคดี โดยการเผยแพร่ผ่านทางสังคมออนไลน์ ที่สามารถรับชมได้ตลอดเวลาและผู้ชมสามารถรับชมได้เป็นจำนวนมากในเวลาเดียวกัน

บรรณานุกรม

- ฉลอง สุขทอง. (2555). **เศรษฐกิจบนฐานบุญประเพณีข้าวของชาติพันธุ์ไทอ้ายตอนใต้สัมผัสกับวิถีไทย**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมภาค (เศรษฐกิจและวัฒนธรรมชุมชน) . สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และชูชาติ สวัสดิ์ศรี. (2527). **ประวัติศาสตร์และนักประวัติศาสตร์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ประไพ เจริญบุญ. (2540). **การผสมผสานวัฒนธรรมไทย-ลาว และชาวไทย-เขมร ในพิธีม้งก๊วลจอนไต่บ้านดม อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ผึ้ง ภูลี. (2555 : มกราคม 26). สัมภาษณ์
- วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์. (2529). **รายงานการวิจัยเรื่องวิวัฒนาการพิธีทำขวัญของคนไท**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ และคณะ. (2545). **โครงการสารคดี ลาวตอนล่าง**. กรุงเทพมหานคร : ดรีมแคช
เซอร์กราฟฟิค จำกัด.

สาคร ไยบัว. (2555 : มกราคม 26). สัมภาษณ์

สุกัญญา สุจนายา. (2547). **ข้าวขวัญของแผ่นดิน**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์
พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

สุวรรณี สุขเกษม. (2539). **การศึกษาบายศรีท้องถิ่น กรณีศึกษา : บายศรีของกลุ่มชาวไทย-เขมร
จังหวัดสุรินทร์**. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

อนุชาติ ทองเกลี้ยง. (2553). **การสืบสานประเพณีการทำขวัญข้าวขององค์การบริหารส่วนตำบล
ท่าเรือ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตร์
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

บทความวิชาการ

เอกลักษณ์ทางความเชื่อคนต่างวัฒนธรรม :
จากลุ่มน้ำโขงในจีนตอนใต้สู่สายที่แก้มังกรในเวียดนาม
ประทีป แพร่มย์

ภูมิปัญญาตลาดชาติพันธุ์ในจังหวัดสุรินทร์
อัฉรีย์ มาลีหวล

เอกลักษณ์ทางความเชื่อคนต่างวัฒนธรรม :

จากลุ่มน้ำโขงในจีนตอนใต้สุดสายที่แก้มังกรในเวียดนาม

ประทีป แพร่มย์*

การพัฒนาศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ทางด้านมานุษยวิทยา ของกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยใช้แม่น้ำโขงเป็นเส้นทางของการศึกษานั้นมีข้อจำกัดทางภาษาเมื่อต้องปฏิสัมพันธ์กับคนต่างวัฒนธรรมเป็นอุปสรรคที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ยาก คนต่างวัฒนธรรมที่ไปศึกษาเริ่มจากลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลางสุดสายไหลลงสู่ทะเลที่เวียดนามใต้ในประเทศจีนตอนใต้ ซึ่งเรียกแม่น้ำโขงว่าหลันซาง ที่นี้ได้ไปสัมผัสกับวัฒนธรรมชาวไตลื้อ (เขียนตามสำเนียงม้งคุเทศก์จีน) คนไทยนิยมเขียน (ไทลื้อ) ที่สิบสองพันนา (บางแห่งเขียน บัณนา) (Xishuangbanna) ซึ่งเป็นรัฐเล็ก ๆ ที่เกิดจากการรวมตัวกันอย่างหลวม ๆ ของ เมืองสามสิบกว่าเมือง เป็น “ 12 พันนา ” คือ 12 เขต ได้แก่ เมืองเชียงรุ่ง เมืองแซ่ เมืองหลวง เมืองหน เมืองฮาย เมืองจาด เมืองล่า เมืองฮิง เมืองเหนื่อ เมืองพง เมืองอุเหนื่อ และเมืองทอง (เจีย แยน จอง. 2535 :38) สิบสองพันนาอยู่ท่ามกลางรัฐใหญ่คือจีนและพม่า ต่อมาจีนสามารถผนวกสิบสองพันนาเข้าเป็นส่วนหนึ่งของดินแดนจีน (ณัชชา เลหาศิรินาถ. 2541 : (21)) นอกจากนี้ได้ศึกษาวัฒนธรรมของชาวจีนในมณฑลยูนนาน ซึ่งมีฉายาว่า ดินแดนหลังก้อนเมฆ มณฑลนี้มีดินแดนที่ติดกับพม่าทางทิศตะวันตกและประเทศลาว ประเทศเวียดนามทางทิศใต้ ศิลปวัฒนธรรมหลายอย่างจึงมีลักษณะผสมผสานกับวัฒนธรรมในพม่า

ประเทศถัดลงมาช่วงกลางแม่น้ำโขง คือ ประเทศลาว (ลาวเรียกแม่น้ำโขงว่า แม่น้ำของ) ได้ไปศึกษาที่เมืองหลวงนครเวียงจันทน์ ซึ่งอยู่ติดกับจังหวัดหนองคาย โดยมีแม่น้ำโขงไหลผ่านแบ่งอาณาเขตไทยกับลาว การเดินทางจากนครเวียงจันทน์ไปเมืองหลวงพระบาง ตามเส้นทางหมายเลข 13 เหนือ ต้องผ่านหุบเหวตามเทือกเขาหลายพันโค้ง ผ่านหมู่บ้านของชนเผ่าต่าง ๆ ตลอดระยะทาง ใช้เวลาค่อนข้างถึงเมืองหลวงพระบาง ดินแดนแห่งธรรมะและประชาชนปฏิบัติยึดถือขนบธรรมเนียมอันดีงามแต่โบราณสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน เช่น งานเทศกาลแข่งเรือ ก่อพระเจดีย์ทราย พิธีกรรมเช่นสรวง โดยจะนำข้าวและผลไม้พื้นบ้านหลายชนิดห่อกรวยใบตอง เรียกว่า ห่อใบไ้ ไปวางไว้ตามรั้วบ้าน ตามริมทางเดิน โดยมีความเชื่อว่าภูตผีวิญญาณเร่ร่อนที่เดินทางมาจากนรกจะได้รับส่วนบุญนี้คนยากไร้ผ่านมาก็สามารถกินข้าวห่อใบไ้ได้เช่นกัน นอกจากนี้ยังมีประเพณีพิธีกรรมบวงสรวงปู่เอยย่าเอย ซึ่งคนหลวงพระบางถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของเทวดาคู่บ้านคู่เมือง (สมิทธิ ธนานิธิโชติ. 2547 : 57-115)พื้นที่ที่ได้ไปศึกษา

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ในประเทศลาวอีกส่วนหนึ่ง คือลาวตอนใต้ที่แขวงจำปาสัก เซกอง ซึ่งเป็นที่ราบสูงมีชนเผ่าอาศัยอยู่มาก พื้นที่ตอนใต้มีอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรป่าไม้และไร่ชา กาแฟ ผลไม้

จากนั้นไปประเทศกัมพูชา ดินแดนที่แม่น้ำโขงไหลไปเปลี่ยนทิศทางสร้างเป็นแอ่งน้ำจืดขนาดใหญ่กลายเป็นทะเลสาบเรียกว่าทะเลสาบเขมร (ตอลเลซาบ, ตอลเล แปลว่า แม่น้ำ , ซาบ แปลว่า จืด) ที่ซึ่งมีปลาชุกชุมและอุดมสมบูรณ์ที่สุด กัมพูชาเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรมทางภาษาที่มีความคล้ายคลึงกับภาษาไทย โดยเฉพาะคำราชาศัพท์ มีปราสาทหินที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลกจนกลายเป็นสิ่งมหัศจรรย์ของโลก ซึ่งอยู่ในจังหวัดเสียมเรียบ และได้ผ่านอีกหลายจังหวัด ดินแดนกัมพูชาแห่งนี้มีประวัติศาสตร์อันยาวนานและยิ่งใหญ่ที่สุดที่นี้มากด้วยแรงศรัทธาทั้งทางด้านศาสนาและความเชื่อ เช่น เรื่องผิบรรพบุรุษ ช้างขึ้นช้างแรม ความเชื่อเกี่ยวกับนาครผู้พิทักษ์น้ำ ความเชื่อเกี่ยวกับการสักตามร่างกายและวัฒนธรรมการกินหมาก (พรรณงาม เถาธรรมสารและคณะ. 2546 : 17)

การศึกษาทางด้านมานุษยวิทยาในภูมิภาคแห่งนี้ไปสิ้นสุดแม่น้ำโขงไหลลงสู่ทะเลที่แก้มังกรในประเทศเวียดนาม วัฒนธรรมของกลุ่มชนที่อาศัยตามลุ่มน้ำโขงนี้ มีเอกลักษณ์โดดเด่นเมื่อมองผ่านทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมที่ได้พบเห็นการแสดงออกถึงวิถีชีวิตในสังคมของตนที่ได้คิดสร้างระเบียบ กฎเกณฑ์ วิถีในการปฏิบัติ การจัดระเบียบตลอดจนระบบความเชื่อ ความนิยม ความรู้และเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการควบคุมและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ วัฒนธรรมจึงมีอิทธิพลทำให้เห็นความแตกต่างของแต่ละสังคม โดยเฉพาะในระบบความเชื่อซึ่งเป็นนามธรรมและเป็นเรื่องละเอียดอ่อนหากจะเรียนรู้อย่างลึกซึ้งต้องเข้าไปสัมผัสอย่างจริงจัง ต้องเรียนรู้การแปลรหัสทางวัฒนธรรมความเชื่อที่กลุ่มชนนั้นๆ ได้ปฏิบัติ จึงจะสามารถเข้าใจสังคมและเข้าถึงคุณค่าแห่งวัฒนธรรมนั้นได้ ความแตกต่างนี้เกิดจากวัฒนธรรมไม่ใช่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือชีวภาพ เช่นลักษณะทางชีวภาพกำหนดให้เราต้องกินอาหาร แต่การที่จะกินอะไรได้บ้างนั้นเกิดจากที่มนุษย์กำหนดขึ้นเองเฉพาะของวัฒนธรรมกลุ่มคนนั้น ๆ (สุพัตรา สุภาพ. 2523 : 139-147) เช่นคนจีน หรือคนเวียดนามบางคนกินเนื้อสุนัขโดยคิดว่าเป็นเรื่องปกติ เป็นต้น

ในบทความ เอกลักษณ์ทางความเชื่อคนต่างวัฒนธรรม : จากลุ่มน้ำโขงในจีนตอนใต้สุดสายที่แก้มังกรในเวียดนาม เริ่มต้นจากประเทศจีน ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ซึ่งเป็นจุดที่แม่น้ำโขงไหลลงสู่ทะเลโดยส่วนใดเกี่ยวข้องกับประเทศไทยก็จะกล่าวถึงไปในเนื้อหาส่วนนั้น ๆ ด้วย

ในประเทศจีน นำเสนอเรื่องของ พิเซียว คำนี้เรียกโดยคุณบัวคำ มัคคุเทศก์ชาวจีน พิเซียวทำขึ้นที่โรงงานทำหยก ชื่อ “สื่อเฉียง” รัฐบาลจีนสร้างให้คนพิการได้มีที่ทำงาน ลักษณะของ พิเซียว ตามคำบอกเล่าของมัคคุเทศก์ว่า พิเซียว เป็นลูก

แผงขายเนื้อสุนัขในตลาดเช้าที่เมืองล่าประเทศจีน

ชาย ของมังกรตัวที่ 9 มีแต่ปากไม่มีรูกัน หัวเหมือนมังกร ตัวเหมือนสิงโต ขาเหมือนเสือ หางเหมือนหงส์ พิธีเวียนเงินและกินทองเป็นอาหาร โดยไม่ถ่ายออกมา คนจีนนิยม ชีพิเยว มากเพราะเชื่อว่าช่วยให้ทำมาค้าขายได้เงินทองเก็บมากมาย ในกลุ่มผู้แสวงหาเครื่องรางของขลังได้กล่าวถึงเครื่องรางชนิดนี้ให้ชื่อว่า ปี่เซี่ยะ หรือกวางสวรรค์ (ทศพล จังพานิชย์กุล. 2549 : 115-135) ปี่เซี่ยะ มีชื่อเดิมว่า เทียนลก เป็นลูกตัวสุดท้าย (ตัวที่9) ของพญามังกร รูปลักษณะของ ปี่เซี่ยะ เป็นการรวมสัตว์หลายประเภทไว้ด้วยกัน ได้แก่ สิงโต มังกร กวาง แมว นก ฯลฯ เป็นสัตว์ของเทพ ในสมัยก่อน ตัวเป็นกวาง หางเป็นแมว เล็บเป็นสิงโต มีปีก มีเขา ไม่มีรูทวาร อาหารหลักของ ปี่เซี่ยะ คือ เงิน กับทอง ผู้คนนิยมบูชาไว้หน้าบ้านเพื่อจัดสิ่งอัปมงคล บันดาลเกียรติยศชื่อเสียง ปัจจุบันเป็นสัตว์มงคลที่ใช้ดูดทรัพย์เงินทอง จัดสิ่งชั่วร้าย อัปมงคลไปพร้อมๆ กัน ลักษณะเด่น มี 8 ประการ คือ อ้าปากรับทรัพย์ หางยาวกวักโชคลาภ ยกหัวข่มศัตรูคู่แข่ง เท้าตะปบทรัพย์ อ้าขาก้าวหน้า ลื่นยาววัดเงิน อกอาจน่าเกรงขาม ไม่มีรูทวารเงินทองไม่รั่วไหล สัตว์มงคลนี้มีชื่อเรียกแตกต่างกันเช่น ปี่เซี่ยะ (ภาษาจีกกลาง) ผีชีว (แต้จิ๋ว) ผีเฝ้า (กวางตุ้ง) คำเหล่านี้ออกเสียงต่างกันไปตามลักษณะท้องถิ่น ในที่นี้ขอเรียกว่า พิชีเยว ตามที่มณฑลเทศกัได้นแนะนำและได้ไปดูถึงโรงงานทำเครื่องรางชนิดนี้โดยตรง พิชีเยว มีถิ่นกำเนิด ที่เมืองเฉินตู มณฑลเสฉวน ประเทศจีน เป็นสัตว์ในเทพนิยายชั้นสูง ซึ่งมีมากกว่า 5000 ปี มีสมญานามตามแต่จะศรัทธา เช่น จินแผ่นดินใหญ่ เรียกว่าตัวดูดเงิน ฮองกงเรียก ตัวรับโชค ไต้หวันเรียก ตัวเฮง เฮง

พิชีเยว หรือ ปี่เซี่ยะ และพิชีเยว หรือ ปี่เซี่ยะ และโรงงานสื่อเจียง ในมณฑลยูนนาน ประเทศจีน

ในประเทศลาว นำเสนอวัดลาวในหลวงพระบางซึ่งเป็นวัดแบบพุทธเถรวาทจึงมีความคล้ายคลึงกับวัดในเมืองไทย แต่ในทางสถาปัตยกรรมมีความแตกต่างกันที่เห็นได้ชัดเจน คือ สิมหรือโบสถ์ของลาว มีสถาปัตยกรรมเป็นรูปแบบเฉพาะ ดังนี้ (ศรีธนย์ บุญประเสริฐ. 2548 : 30-34)

1. สิมแบบล้านช้าง มีทรงหลังคาผายกว้างออกเรียกว่าหลังคาปีกนก เช่น สิมวัดเชียงทอง ซึ่งถือว่าเป็นสุ

สิมวัดเชียงทอง ในหลวงพระบาง

ยอดแห่งลิ่มแบบล้านช้างที่สมบูรณ์ที่สุดในลาว รอบนอกมีจิตรกรรมฝาผนังลงรักปิดทอง เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนา หอพระพุทธรูปไสยาสน์ตั้งอยู่ข้างลิ่มวัดเชียงทอง ผนังทำเป็นประติมากรรมภาพวิถีชีวิตของชาวบ้าน นิทานพื้นบ้านประดับกระจกสีตัดเป็นชิ้นเล็ก ๆ (ดอกดวง) อย่างสวยงาม วัดเชียงทองสร้างขึ้นในรัชสมัยของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช

ภาพวิถีชีวิตรอบหอพระพุทธรูปไสยาสน์ วัดเชียงทอง ในหลวงพระบาง

2. ลิ่มแบบเวียงจันทน์ คล้ายโบสถ์วัดไทย ทรงอาคารสูงรับกับหลังคาซ้อนข้างแหลม มักมีฐานสูงหลายชั้นกว่าลิ่มแบบล้านช้าง
3. ลิ่มแบบเชียงขวาง มีลักษณะผสมผสานกับศิลปะลื้อ เนื่องจากนิยมใช้ช่างชาวลื้อ ซึ่งมีฝีมือดีกว่ากลุ่มอื่นมาบูรณะ

ในรูปแบบลิ่มทุกประเภท มีส่วนที่เป็นเอกลักษณ์คือ ส่วนที่อยู่ตรงกลางหลังคาลิ่ม ในประเทศไทย มีอยู่บ้างทางภาคเหนือ ซึ่งได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมแบบล้านช้างเช่นเดียวกัน ตรงกลางหลังคาลิ่ม มักทำรูปคล้ายฉัตรหลายอัน บางวัดทำเป็นตัวนาครเกี่ยวพันกันขึ้นไป ส่วนนี้ลาวเรียกว่า “ซ่อฟ้า” แต่ซ่อฟ้าที่ปรากฏในวัดไทย ลาวเรียกว่า “โหง่” ซ่อฟ้าแต่ละวัดแสดงถึงสถานะของวัด เช่นถ้ามี 17 ยอดแสดงว่าเป็นวัดหลวง สร้างโดยเจ้ามหาชีวิตหรือกษัตริย์ หากน้อยกว่า 17 ยอด หมายความว่าเชื้อพระวงศ์ตามลำดับลงมาเป็นเจ้าของสร้าง ซ่อฟ้าเป็นสัญลักษณ์ของเจ้าพระสุเมรุซึ่งเป็นศูนย์กลางของจักรวาล ความเชื่อในการทำหลังคาลิ่มลักษณะเช่นนี้มีในประเทศลาวและที่หมู่บ้านไตลื้อ ประเทศจีน นอกจากหลังคาลิ่มซึ่งเป็นศาสนสถานแล้วในภูมิภาคแถบนี้ยังมีการทำหลังคาบ้านที่มีสัญลักษณ์ตามคติความเชื่อดังกล่าวในกลุ่มชาวไตลื้อ ประเทศจีน และชาวกัมพูชา ในประเทศกัมพูชาที่คล้ายคลึงกันทั้งที่มีได้มีพื้นที่อยู่ติดกัน

ยอดโบสถ์วัดในหมู่บ้านไต้ลือ ประเทศจีน

ยอดโบสถ์วัดเชียงทอง หลวงพระบาง

หลังคาบ้านชาวไต้ลือ ประเทศจีน

หลังคาบ้านชาวกัมพูชา ในพระตะบอง

หลวงพระบางมีความผูกพันเหนียวแน่นกับพระพุทธศาสนา เอกัล กษณ์ทางพระพุทธศาสนา ในหลวงพระบาง นอกจากจะเป็นสถาปัตยกรรมการก่อสร้างวัดที่สวยงามแล้ว ทุกวันจะมีพระสงฆ์ประมาณ 280 รูป เดินรับบิณฑบาตเป็นแถวยาวเพื่อให้ประชาชนตักบาตร ส่วนใหญ่ผู้มาตักบาตรคือนักท่องเที่ยว ชาวบ้านจะรอตักบาตรอยู่หน้าบ้านตนเอง โดยพระสงฆ์จะเดินแยกออกเป็นสายไปตามคุ้มวัดนั้น ๆ การที่พระสงฆ์เดินบิณฑบาตเป็นแถว ๆ ทางลาวตอนใต้ก็เป็นลักษณะเช่นนี้ แต่อาจมีพระน้อยกว่าเพราะชุมชนขนาดเล็ก และภาพเหล่านี้ก็มีปรากฏให้เห็นในชนบทหรือตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยเช่นเดียวกัน การเดินเรียงแถวจะให้พระที่มีพรรษาสูงกว่าเดินนำหน้า ที่หลวงพระบาง นิยมตักบาตรด้วยข้าวเหนียวหนึ่ง ปัจจุบันมีผู้นำอาหารทำเป็นชุดมาขายจึงทำให้มีอาหารหลากหลายชนิด เช่น ข้าวต้มผัดห่อด้วยใบตองกล้วย ก๋วยเตี๋ยว ขนม อาหารแห้ง ดอกไม้พื้นเมือง เป็นต้น ในภาพด้านบน พระสงฆ์รับบิณฑบาต ที่หลวงพระบาง บนฝ่าบาตรที่ถือเป็นดอกศรีสุข

พระสงฆ์รับบิณฑบาต ที่หลวงพระบาง

ดอกศรีสุข ใช้ตักบาตร / บุญชา

ดอก เฮ่า ใช้เพื่อบูชาพระให้มีเงินมีค่า

อาหารชุดมีชายไว้ตักบาตร

ดอกจำปาลาว หรือลั่นทม

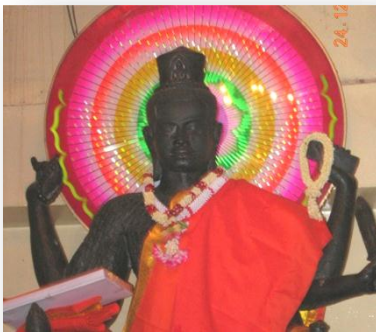
บายศรี

ดอกไม้พื้นบ้าน มีจำหน่ายสำหรับบูชาพระ ข้าวเหนียว ข้าวต้มผัด กล้วยสุกไว้ตักบาตร จำปาลาว หรือลั่นทม (คนไทยเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ลีลาวดี) เป็นดอกไม้ประจำชาติของลาว จะออกดอกบานสะพรั่งในเดือนเมษายน ซึ่งเป็นปีใหม่ของลาว ดอกจำปานิยมนำไปประดับและบูชา บายศรี ประดิษฐานกรรมเพื่อการสักการะบูชาที่ประเทศลาว ใช้ได้กับทุกสถานที่ที่ต้องการบูชา เช่น ห้างพระ หน้ารถยนต์ พระพุทธรูปหรือโบราณสถานที่สำคัญ ๆ เช่น ที่ ปราสาทวัดพู โบราณสถานที่เป็นมรดกโลก อีกแห่งหนึ่งของลาว ตั้งอยู่ที่ แขวงจำปาสัก (วัดพู, จำปาสัก เขียนเหมือนภาษาลาวและในภาพเป็นบายศรีที่ตั้งไว้สักการะหิ้งบูชา ร้านขายผัก ที่หลวงพระบาง) ส่วนในประเทศไทย คนไทยเขมร นิยมนำ ดอกจำปาประดับที่บายศรี เพื่อประกอบพิธีกรรม มมีวด ซึ่งเป็นพิธีกรรมในการรักษาพยาบาลคนป่วยของชาวไทยเขมรแถบจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์

ในประเทศกัมพูชา นำเสนอความเชื่อทางศาสนาซึ่งมีทั้งพุทธ พราหมณ์ ฮินดู และความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ซึ่งมีปรากฏให้เห็นตาม โบราณสถานและโบราณวัตถุมากมาย โดยเฉพาะปราสาทหินขนาดใหญ่ เช่น ปราสาทนครวัด 1 ใน 7 สิ่งมหัศจรรย์ของโลก ปราสาท บายน ปราสาทบันทายศรี แสดงให้เห็นถึงความเชื่อความศรัทธาในทาง ศาสนา นอกจากนี้ยังมีพระพุทธรูปอวโลกิเตศวร ประดิษฐานอยู่ใน ศาลา หน้าพระราชวังเขมรินทร์ กรุงพนมเปญ มีผู้คนมาสักการะด้วย มะพร้าวอ่อนกับดอกบัว เรียกว่า ผกาโดง (ผกา- ดอกไม้ , โดง – มะพร้าว) มีผู้มาแก้บนด้วยการจ้างดนตรีปี่พาทย์เขมร (พิณเพ็ญ) บรรเลงเพื่อเป็นการถวายสักการะอย่างเนืองแน่นทุกวัน

เทวรูปในปราสาทนครวัด

พระอวโลกิเตศวร ในกรุงพนมเปญ

ผกาโดงเครื่องสักการบูชา

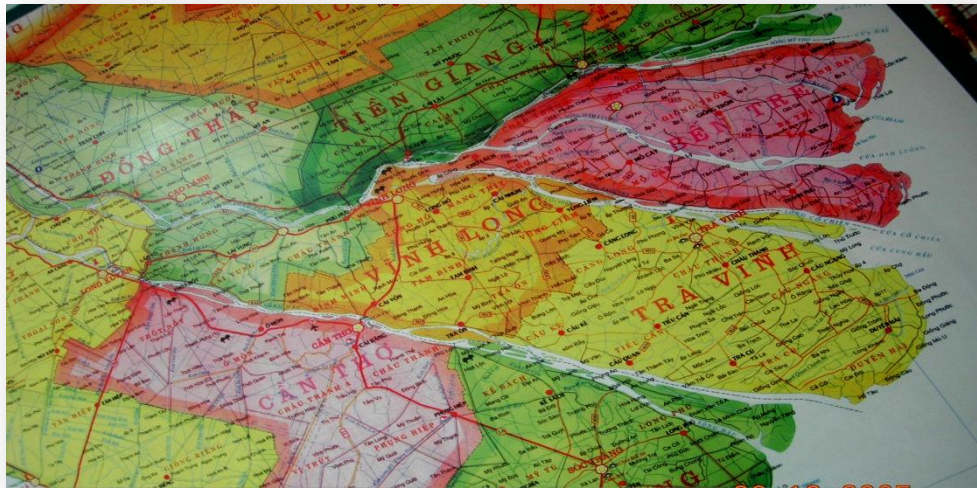
ภาพแกะสลักที่ปราสาทบันทายศรี

ความเชื่อเกี่ยวกับการวาดรูปดวงตาไว้ที่ด้านหน้าของเรือประมงและเรือบรรทุกสิ่งของ ในประเทศเวียดนาม

ในประเทศเวียดนาม มีลัทธิขงจื๊อและลัทธิเต๋า ซึ่งมีความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษเรียกว่า เฮี้ยว หรือพีธีแสดงความเคารพจาก ลูกหลาน จัดเป็นหนึ่งในศรัทธาความเชื่อที่สำคัญ (มัลลิกา พงศ์ปริตร. 2544 : 67) และได้ไปศึกษา วัฒนธรรมตามลำน้ำที่เมืองกันทอ ในเวียดนามตอนใต้ พบความเชื่อที่มีต่อเครื่องมือทำมาหากินที่ ปรากฏให้เห็น เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับการวาดรูปดวงตาไว้ที่ด้านหน้าของเรือประมงและเรือบรรทุกสิ่งของ เพื่อทำการค้า ดังเช่นในภาพดวงตามีสี่ขา (ซ้ายมือ) มองลงไปใต้น้ำ ดวงตาสีดำ ขาว แดง

(ขวามือ) มองไปข้างหน้า โดยเชื่อว่าสามารถมองดูเหตุการณ์ข้างหน้าได้ และเพื่อไม่ให้เรือได้รับอันตรายใด ๆ จากสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ

แผนที่ แสดงให้เห็นว่าแม่น้ำโขงแยกตัวออกเป็นแม่น้ำสายเล็ก ๆ 9 สาย

ที่เวียดนามแห่งนี้ แม่น้ำโขงแยกออกเป็น 9 สายไหลสู่ท้องทะเล ณ ที่แห่งนี้จึงถูกขนานนามว่า ดินแดนแก้มังกร สถานที่ที่สิ้นสุดการเป็นแม่น้ำโขงสายน้ำที่ยาวเป็นอันดับ 10 ของโลก ซึ่งยาวประมาณ 4,909 กิโลเมตร (เครือข่ายแม่น้ำเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. 2548. : 1) เป็นแม่น้ำที่นานาประเทศได้ใช้หล่อเลี้ยงชีพ ตั้งแต่แหล่งกำเนิดในธิเบตลงมา ผ่านจีนซึ่งได้ครอบครองสายน้ำนี้มากที่สุด ฉลาดพม่า เข้ามาในลาวและเป็นเส้นแบ่งประเทศไทยกับลาวในบางช่วงไหลลงสู่กัมพูชา ทำให้เกิดทะเลสาปอันกว้างใหญ่หล่อเลี้ยงชีวิตชาวกัมพูชาทั่วประเทศ จากนั้นลงไปสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับเวียดนามก่อนที่จะไหลลงสู่ทะเล แม่น้ำโขงได้เป็นแหล่งก่อให้เกิดวัฒนธรรมความเชื่อที่หลากหลาย แสดงเอกลักษณ์แห่งตนปรากฏให้เห็นดังได้กล่าวมาแล้ว แม่น้ำโขงไหลผ่านดินแดนแห่งใด มิได้มีแปรเปลี่ยนอัตลักษณ์ของตนเองยังคงให้ความอุดมสมบูรณ์แก่ทุกหนทุกแห่งที่ไหลผ่าน ดังนั้นประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงควรเห็นคุณค่า และร่วมกันพัฒนาใช้น้ำโขงอย่างมีสติให้เกิดประโยชน์ สมกับเป็นแม่น้ำนานาชาติ ทรานส์นันทานานสืบไป

บรรณานุกรม

เครือข่ายแม่น้ำเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. (2548). **คำให้การของคนทำนน้ำ**. กรุงเทพฯ : วินดาเพรส.

เจีย แยน จอง. (2535). “ไทลื้อสิบสองปันนาก่อนการเปลี่ยนแปลง,” ใน **สิบสองปันนา**.

กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

ถัซซา เลหาศิรินาถ. (2541). **สิบสองปันนา : รัฐจาริต**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุน

สนับสนุนงานวิจัย.

พรธงาม เจ้าธรรมสารและคณะ. (2546). **ประวัติศาสตร์กัมพูชา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มัลลิกา พงศ์ปริตร. (2544) **หน้าต่างสู่โลกกว้างลาวและกัมพูชา**. กรุงเทพฯ : หน้าต่างสู่โลกกว้าง.

ศรัณย์ บุญประเสริฐ. (2548). **คู่มือนำเที่ยวหลวงพระบาง**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สารคดี

ทศพล จั๋งพานิชย์กุล. (2549). **เครื่องรางมหาเศรษฐีบูชาแล้วรวย**. กรุงเทพฯ : คอมม่า ดีไซด์

แอนด์ พรินติ้ง.

สมิทธิ ธนานิธิโชติ. (2547). **หลวงพระบางบางสิ่งไม่เปลี่ยนไป ใจที่เปลี่ยนแปลง**. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพฯ : เดือนตุลา.

สุพัทธา สุภาพ. (2523). **สังคมและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

ภาพถ่าย โดย ประทีป แชรรัมย์ เมื่อปี 2548 - 2549

มัคคุเทศก์

คุณเงิน และคุณ ฮวงหลั่น(นำชมตลาดน้ำ) มัคคุเทศก์ประเทศเวียดนาม

คุณชาญสมร คุณคำแก้ว และทำวสุบัน แสงสุลิว มัคคุเทศก์ประเทศลาว

คุณซารา และคุณสุวรรณา มัคคุเทศก์ประเทศกัมพูชา

คุณบัวคำ และคุณคำห้ำ มัคคุเทศก์ประเทศจีน

ภูมิปัญญาตลาดชาติพันธุ์ ในจังหวัดสุรินทร์

อัจฉรีย์ มาลีหาล*

การเรียนรู้หรือการลำเลียงความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยที่แฝงฝังอยู่ทั่วไปในทุกกลุ่มชาติพันธุ์ของผู้คน และในวัฒนธรรม ทั้งรูปธรรมทั้งนามธรรมนั้น ได้ถูกค้นพบและได้รับการยกระดับศักดิ์ศรี และให้พื้นที่หน้าตาที่ขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาที่ยั่งยืนมาแล้วนับมากกว่าทศวรรษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญาการจัดการทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ และนิเวศวิทยาที่มีอยู่ตามธรรมชาติ (ยศ สันตสมบัติ : 2542 :59) ซึ่งผู้คนทั้งหลาย ต่างยอมรับว่าเป็นสิ่งมีคุณค่าที่จำเป็นต้องเร่งศึกษาฟื้นฟูเพื่อนำกลับมาคัดกรองใช้ใหม่ ด้วยเห็นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมีคุณลักษณะที่ “สามารถทำหน้าที่ชี้แนะการจะใช้ชีวิตอย่างยั่งยืนกับป่ากับเขา กับน้ำ กับปลา กับฟ้า กับนก กับดิน กับหญ้า สัตว์ป่า พืช แมลงหรือธรรมชาติรอบตัวนั้นได้อย่างไร” และยังเห็นว่าคุณลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นเป็น เรื่องของกฎเกณฑ์ทางคุณธรรมและการมีสติ ยังคิดในการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม และเป็นเรื่องของ ภูมิปัญญาที่จะเปลี่ยนแปลงแบบแผนหรือวิธีการใช้ทรัพยากรหรือธรรมชาติอย่างรอบคอบ เหมาะสมกับ เงื่อนไขทางธรรมชาติและสังคมเพื่อความมั่นคงและยั่งยืนยาวนานในอนาคต รวมทั้งยังยกระดับให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องของอุดมการณ์ของการใช้ชีวิตที่เรียบง่ายบนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวงทั้งที่ชีวิต สัตว์ พืชและมนุษย์ด้วยกันเอง ตลอดจนสิ่งไม่มีชีวิตรอบข้าง (ฉลาดชาย รมิตานนท์:2536 : 385-386) ซึ่งมีงานวิจัยและงานพัฒนานับจำนวนไม่ถ้วนที่ได้พิสูจน์แนวคิดและแนวทางดังกล่าว

นอกจากนี้ยังมีการค้นพบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยนั้นมีความสำคัญอีกประการหนึ่งที่เป็นกระบวนการทำให้เกิดความเข้มแข็งอันจะนำไปสู่ความอยู่รอดเพื่อหน้าที่พิทักษ์รักษาทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรมให้สามารถดำรงอยู่ได้ นั่นคือคุณสมบัติด้านการปรับตัวผ่านกระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดด้วยวิธีการต่าง ๆ นับตั้งแต่การเรียนรู้และการถ่ายทอดโดยตรงภายในชุมชน การเรียนรู้และการถ่ายทอดระหว่างชุมชนไปจนถึงการปรับประสานความรู้ใหม่เข้ากับความรู้ดั้งเดิมโดยไม่ยอมปล่อยมีการไหลเข้าไปแทนที่เพียงด้านเดียว (เอกวิทย์ ณ ถลาง.2540 :241)

ในสมัยพอขุนรามคำแหงให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาในตลาดที่ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 1 ไว้

* นักศึกษาปริญญาตรีบัณฑิต สาขาพุทธศาสตร์การพัฒนาศาสนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

เมื่อปี พ.ศ.1826 โดยกล่าวถึงคำว่า ป/सान ที่หมายถึงตลาดคำว่า “ปะสา หรือ ผสา” (Phsa) ในภาษาเขมรก็หมายถึง ตลาด เช่นเดียวกัน (จักรพงษ์ เจือจันทร์, 2554 : 3) จากเรื่องราวที่ถูกบันทึกไว้เพื่อที่สื่อให้เห็นถึงความเป็นอยู่ของคนในสมัยนั้นแล้ว ความอุดมสมบูรณ์ในเรื่องของการค้าขายดังคำพูดที่ว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว เจ้าเมืองบ่เอาจังกอบใน ไพร่รู้ทาง เพื่อนจูงวัวไปค้า ขี่ม้าไปขาย ใครจักใคร่ค้าช้างค้า ใครจักใคร่ค้าเงินค้าทองค้า ไพร่ฟ้าหน้าใส”

ในตลาดนั้นก็มีกิจกรรมซื้อ-ขายการแลกเปลี่ยน ที่ดำรงควบคู่กับสังคมมนุษย์มาช้านาน ตลาดจึงมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของผู้คน ทั้งนี้ เพราะว่ามันมนุษย์ไม่สามารถผลิตทุกอย่างได้ด้วยตนเอง และบนพื้นฐานที่ว่ามันมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ทำให้การซื้อขายแลกเปลี่ยนมีวิวัฒนาการไปเรื่อยๆ จากเดิมที่เป็นเพียงการแลกเปลี่ยนในชุมชน ไปสู่การแลกเปลี่ยนในระดับที่สูงขึ้น สิ่งที่น่าสนใจซื้อขายแลกเปลี่ยนนั้นผูกพันกับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต และเป็นพื้นฐานของการดำรงสังคม ตลาดมีการพัฒนาไปตามการขยายตัวของสังคมเมืองในยุคสมัยต่างๆ นอกจากนั้นยังค้นพบหลักฐานจากบันทึกของ มาร์โคโปโล (สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์. 2549 : 2) เมื่อครั้งเยือนจีนได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างตลาดกับชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนว่ามีความครึกครื้นมาก และที่สำคัญ การตลาดและการค้านี้เองเป็นปัจจัยให้เกิดภูมิปัญญาพื้นถิ่นของชาวจีนมากมาย ไม่ว่าจะเป็นระบบเงินตรา ระบบการชั่ง ตวง วัด และระบบการผ่อนแรง โดยอาศัยหลักการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการขนถ่ายสินค้า ยิ่งไปกว่านั้นตลาดชาติพันธุ์ (Ethnic Groups Market) ยังหมายถึงการใช้กลไกตลาดของกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งมีหลายๆ เผ่าที่กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้มักตั้งอยู่รอบนอกของตลาดสดทั่วไป ทั้งในเมืองใหญ่และชานเมืองส่วนมากมักจะอยู่บริเวณรอบนอกของตลาด วิธีการวางสินค้าเป็นแบบง่ายๆ เช่น บนเสื่อ ผ้าขาวพาสติก ใบตอง กระสอบปุย กระดาษหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

ภาพที่ 1 ภาพจำหลัก “เป็นภาพของความอุดมสมบูรณ์ของกษัตริย์ในสมัยนั้น มีการค้าขาย ความเจริญรุ่งเรือง ความสงบร่มเย็นของมวลประชาในอดีต” ภาพจากฝาผนังเมืองนครวัด, ปราสาทบายน ประเทศกัมพูชา
ที่มา : (อัครวิทย์ มาลีหวล 2555 : มกราคม 12)

ภาพที่ 1 ภาพจำหลักเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของภาพเก็บบรรยากาศ ที่กษัตริย์ต้องการสื่อสารกับประชาชน มีความเจริญรุ่งเรือง เมื่อพันปีปัจจุบันก็ปรากฏตามพิพิธภัณฑ์ ภาพวาด ที่ปรากฏในศิลาจารึกก็ดีเป็นการบอกกล่าวเรื่องราวให้ชนรุ่นหลัง ได้ศึกษาเป็นการบันทึกเรื่องราวในอดีตอย่างชัดเจนเป็นตัวชี้วัดอย่างดีในการสะท้อนภาพเรื่องราวเมื่อครั้งในอดีตว่าเกิดเหตุการณ์อะไรในยุคสมัยนั้น

ภาพในยุคโบราณนั้นมนุษย์มีการใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารกันอย่างจำกัด แต่ได้ผลดีเพราะมีผู้คนจำนวนน้อย ส่วนใหญ่จะสื่อสารกันด้วยการใช้ลีลา ท่าทาง หรือแม้กระทั่งการวาดภาพตามผนัง ถ้ามองว่าการใช้ภาษาในการสื่อสารจากภาพที่ปรากฏเป็นความอุดมสมบูรณ์ของความเป็นอยู่ในสมัยนั้น ความเจริญรุ่งเรืองในอดีต มีทรัพยากรทางธรรมชาติมากมายผู้ที่อาศัยอยู่มีกิน มีใช้อย่างพอเพียง หลังจากนั้นจึงได้นำมาแลกเปลี่ยนกัน ตลาดจึงเป็นจุดศูนย์กลางมากระทั่งถึงปัจจุบัน

ตลาดชาติพันธุ์นั้นมักมีกลุ่มคนที่มีความหลากหลายมาอยู่รวมกัน อีกทั้งยังเป็นพื้นที่แห่งชีวิตที่มีการพบปะสังสรรค์ของผู้คนในรูปแบบต่างๆ ที่น่าสนใจ หากปราศจากผู้ที่เข้ามาทำกิจกรรมต่างๆ แล้วพื้นที่ตลาดก็เป็นเพียงสถานที่ว่างเปล่าเงียบเท่านั้น ประเด็นที่น่าสนใจก็คือมีปัจจัยอะไรหรือกระบวนการอย่างไรในการทำให้พื้นที่แห่งหนึ่งกลายเป็นพื้นที่ยอมรับของผู้คน จึงขอหยิบคำพูดของ (สมพงษ์ ธงไชย, 2554) กล่าวว่า “ตลาดเป็นประตูเปิดแห่งจิตวิญญาณของมนุษย์ให้คนมีการเคลื่อนไหว มีการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์กัน เปิดวิญญาณโลกให้เป็นหนึ่งเดียว ” ตลาดชาติพันธุ์จึงมีความหลากหลายซ่อนเร้นแอบแฝงอยู่ มีมนต์เสน่ห์บนความเรียบง่ายชวนให้หลงใหล จากหลายๆ เชื้อชาติ มีทั้ง ลาว เขมร ไทย จีน เขก กะเหรี่ยง พม่า และเวียดนาม อีกทั้งยังมีการนับถือศาสนาที่ต่างกัน มีความเชื่อวัฒนธรรม ประเพณีที่แตกต่างกันแต่ยังสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างผสมกลมกลืน

อัลเฟรด(สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์.2549 : 3)ได้ศึกษาตลาดชาติพันธุ์ใน Dhorai ซึ่งอยู่เขต Bastar รัฐมัตยาประเทศ (ตอนกลางของอินเดีย) กล่าวถึงความมีชีวิตชีวาในตลาด เขาพบว่าวันไหนที่ไม่มีตลาด พื้นที่นั้นแทบไม่มีอะไรเลย แต่ในวันศุกร์ที่มีตลาดจะต่างอย่างสิ้นเชิง ชาวสิกขมาจากทางเหนือ ชนเผ่าต่างๆ เดินทางมาจากทุกทิศทาง นำเอาของป่า ของที่ปลูกได้จากไร่ นา และของที่ผลิตเองมาขาย มีคนขายผักชาวฮินดู ช่างฝีมือ ช่างทอผ้า ช่างตีเหล็ก มีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา โลกทั้งโลกและเทพเจ้ามารวมกันอยู่ในตลาด ผู้คนที่มาตลาดแต่งตัวมาอย่างสวยงาม ผมใส่น้ำมัน ใส่เครื่องประดับ นุ่ง紗หรือสวยๆ เสื้อใหม่ ผ้าโพกหัวใหม่ เหมือนกับว่าตลาดมีงานพิธีอย่างหนึ่งไม่ใช่แค่ที่มีการค้าขาย ตลาดแห่งนี้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่างๆ ในแบบที่ไม่ได้เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของหมู่บ้าน ตลาดแบ่งคนเป็นกลุ่มและใช้ความสัมพันธ์ทางการตลาดผูกมัดคนเหล่านี้เข้าด้วยกัน และการเป็นสังคมกันจริงๆ ตลาดเป็นที่จัดงานแต่งงาน การประชุมเรื่องระหว่างหมู่บ้าน งานพิธี งานแสดง ต่อรองค่าสินสอด คื่นของเมื่อหย่า ทุกอย่างเกิดขึ้นที่ตลาดชนเผ่า (Tribals) มากมาย สำหรับผู้หญิงของชนเผ่าต่างๆ แล้วนี่คือตลาดเทียม (Pseudo) เพราะมันเป็นเหตุให้พวกเธอได้หาเรื่องออกจากบ้าน เนื่องด้วยธรรมเนียมของกลุ่มที่ห้ามไม่ให้ผู้หญิงออกจากบ้าน ผู้หญิงกลุ่มนี้จะหาอะไรที่มีอยู่ในบ้านของบางอย่างแทบเอาไปขาย เพื่อที่ได้เจอเพื่อน ญาติๆ เพื่อนบ้าน และหนุ่ม นับเป็นโอกาสที่จะให้พบปะทางสังคมและไม่ต้องอยู่บ้านวิถีชีวิตของผู้คนที่เกี่ยวข้องกับตลาดชาติพันธุ์ ในมุมมองความสัมพันธ์รูปแบบต่างๆ ระบบความสัมพันธ์รูปแบบระหว่างคน เวลา สถานที่ และกิจกรรมที่มีในตลาดว่าสภาพการสื่อสารในตลาดชาติพันธุ์ระหว่างสินค้า ผู้ซื้อ ผู้ขาย ผู้ประกอบการและกลุ่มชาติพันธุ์

แต่ละกลุ่มจะมีความแตกต่างกัน ออกไป รวมไปถึงเส้นทางสินค้าที่นำมาจำหน่ายจากแหล่งผลิต จนกระทั่งมาถึงมือผู้บริโภค และมีความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่ม ในตลาด มีการแลกเปลี่ยนสินค้า การได้มาพบปะ มีปฏิสัมพันธ์กันนั้นดำรงอยู่ควบคู่กับสังคมมนุษย์มาช้านานแล้ว ในสมัยก่อน นอกจากตลาดผักแล้วตลาดที่พบจากหลักฐานโบราณคดีมักเป็นตลาดเฉพาะทาง อาทิ ตลาดเสียบึงตามหัวเมือง เพื่อใช้ในการรอนแรมเดินทาง ไปทำสงครามระหว่างรัฐ ตลาดฝ้ายเพื่อเอาไปใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม เครื่องแต่งกายให้ความอบอุ่นในฤดูหนาว ตลาดเหล็กกล้า แหล่งค้าสรรพาวุธ จำพวกมีด หอก ดาบ เพื่อใช้ในสงครามและตลาดเกลือ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการถนอมอาหาร ตลาดเครื่องเคลือบที่ใช้บรรจุอาหาร เป็นต้น

ภาพที่ 2 ตลาดชาติพันธุ์ในประเทศไทย, ประเทศจีน, และสปป.ลาว
ที่มา : (อัคริย์ มาลีหวล, 2554 : มีนาคม 11)

จากภาพที่ 2 ตลาดชาติพันธุ์ เกือบทุกที่ของกลุ่มชาติพันธุ์ มีลักษณะการวางจำหน่ายสินค้าคล้ายคลึงกัน เป็นแหล่งรวมของผู้คนเป็นจำนวนมาก รู้จักกันบ้าง ไม่รู้จักกันบ้าง ต่างหลังไหล เข้ามาจับจ่ายซื้อของกิน ของใช้ การได้มาเห็นผู้คนทีพลุกพล่านทำให้เพลิดเพลิน เป็นภาพชีวิตที่แปลกตา ความสุขแต่ละที่ที่มีความแตกต่างกันไป ในแต่ละท้องถิ่น แต่ละประเทศ ตลาดซึ่งขายสินค้าโดยกลุ่มชาติพันธุ์นั้นมีการค้าขายเป็นแบบลักษณะง่ายๆ ซึ่งจะมีแม่ค้าจะอยู่บริเวณด้านนอกตัวอาคารของตลาด มีความเรียบง่ายในการวางสินค้า ไม่พิถีพิถันกับสินค้าที่นำมาวางจำหน่าย ส่วนมากเป็นสินค้าที่มีอยู่ในชุมชน ไม่ต้องลงทุนอะไรจ่ายค่ารถโดยสารเพียงไม่กี่บาท บางคนก็มีรถส่วนตัว นำสินค้าที่มีอยู่ ซึ่งหาได้

จากธรรมชาติ จากน้ำ ป่า เขา และดิน เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สามารถนำมาขายในตลาดได้ผักที่ทำการเพาะปลูกเอง เป็นที่นิยมของตลาด บางอย่างเก็บตามทุ่งนา เช่น ผักปอด ผักอีอม (เขียง) ผักแว่น ผักบุ้ง ใบบัวบก เป็นต้น ผักบางชนิดจะมีเฉพาะหลังฤดูเก็บเกี่ยวแล้ว เช่น ผักลื้มผัว รสชาติออกมันๆ ไม่มีกลิ่น นำมาจิ้มกับน้ำพริกซึ่งเป็นผักพื้นบ้านที่ขึ้นเองตามธรรมชาติที่ไม่ต้องปลูกแต่หาเก็บได้ง่าย สำหรับสินค้าที่นำมาจำหน่ายนั้น ไม่ได้ระบุว่าจะขายอะไร แล้วแต่จะหามาได้

ในตลาดชาติพันธุ์นั้นมีความหลากหลาย โดยเฉพาะประเภทของสินค้าที่ชาวบ้านนำมาเอง ยกตัวอย่าง เช่น แม่ค้าบอกว่า การหาสินค้ามาจำหน่ายแต่ละอย่างได้มาง่าย แต่บางอย่างต้องออกจากบ้านไปไกล ถ้าหากแต่มีความสุข บางคนขายลูกมะกอกต้องรอเก็บได้ต้นมะกอกเพื่อรอให้ลูกหล่นมาเอง การจำหน่ายลูกมะกอกนั้น โดยมากแม่ค้าจะขายคู่กับมะละกอกเป็นส่วนใหญ่ นำมากองขายประมาณ 10-20 ลูก กอละ 10 บาท ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์เขมรยังใช้ภาษาเขมรสื่อสารกันในตลาดรองลงมา ได้แก่ กูย และลาว แม่ค้าบางคนสื่อสารได้ทั้ง 3 ภาษา ยกตัวอย่าง เช่น กลางดึกเวลา 6 โมง คุณยายก็มานั่งขาย พุดภาษาเขมร พอประมาณสัก 1-2 จะกลับ และจะมีเจ้าอื่นมานั่งขายแทนที่ เพราะฉะนั้นในที่แบกกับดินแค่ 1-2 ตรม. จะมีคุณค่าเวียนกันมาขายของตามฤดูกาล (อัครา ภาณุรัตน์, 2556 : 13 มกราคม)

แม่ค้าบางคนนำข้าวสารในชุมชนมาขาย อาทิ ข้าวหอมมะลิ ข้าวกล้อง ข้าวแดง ข้าวหอมนิล ข้าวปะกาอำปี้ล ซึ่งเป็นข้าวพันธุ์พื้นเมืองของจังหวัดสุรินทร์ และข้าวเหนียว ข้าวเหล่านี้ปลูกในจังหวัดสุรินทร์ แม่ค้าจะสีข้าวแล้วนำมาจำหน่ายด้วยตัวเอง ไม่ได้ผ่านพ่อค้าคนกลางสื่อความหมายให้เห็นถึงคนในจังหวัดสุรินทร์นิยมบริโภค ข้าวแบบนี้ ลักษณะของข้าวในจังหวัดสุรินทร์นั้นเวลาหุงข้าวขึ้น ข้าวจะมีกลิ่นหอมรับประทานมาก โดยเฉพาะข้าวใหม่ ที่ได้จากหลังฤดูการเก็บเกี่ยว ข้าวจะหอมอร่อย และนุ่ม เอกลักษณ์ของข้าวหอมมะลิสุรินทร์นั้นเมล็ดข้าวจะยาว ขาว หอม และนุ่ม ไม่นิยมทานข้าวจากที่อื่นเพราะความเคยชิน บ่งบอกถึงวัฒนธรรมการบริโภคข้าวโดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุรินทร์ การปลูกข้าวไว้รับประทานเอง สินค้าบางชนิดนั้นแม่ค้าบางคน ไม่ได้นำสินค้ามาขายมากมาย มีแค่ไม่กี่อย่าง ก็สามารถนำสินค้าจำหน่ายได้แล้ว แม่ค้าส่วนใหญ่เป็นกลุ่มสตรี มากกว่าผู้ชาย เอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในจังหวัดสุรินทร์ สังเกตได้จากการแต่งกาย และการสื่อสาร ฟังจากสำเนียงการพูด และการแต่งกาย กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุรินทร์นั้น ผู้หญิงที่สูงอายุหน่อย มักจะสวมใส่ผ้าไหมที่เป็นลวดลายเอกลักษณ์ของจังหวัดสุรินทร์ เช่น ผ้าไหมลายอันปรม ลายโฮล (ลายน้ำไหล) ลายสาคร ลายอันลวยซิม เป็นต้น แม่ค้าที่นุ่งผ้าไหมจะใส่ผ้าถุงสองผืนใส่ซ้อนกัน ได้สัมผัสกับแม่ค้าชาวไทยเขมรบอกว่าผ้าไหม เวลายืนอยู่กลางแดดผ้าจะโปร่งบาง ทำให้มองเห็นข้างในจึงใส่ผ้าถุงอีกหนึ่งผืนเพื่อเป็นซับใน และคนโบราณจะไม่สวมใส่กางเกงชั้นใน จึงนิยมใส่แบบนี้ จึงเป็นการสื่อความหมายว่าส่วนใหญ่ชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์เขมรสามารถสังเกตได้ง่ายจากการนุ่งผ้าไหมแบบสองผืน

กลุ่มชาติพันธุ์ในตลาดสุรินทร์ บางคนขายสินค้าอย่างเดียวกันก็ได้ เพราะไม่ได้ลงทุน ผักที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ได้แก่ ผักชีเหล็ก ผักเสม็ด ผักชะมวง ผักอ้อม หรือภาคอีสานเรียกผัก(เขียง)ผักอ้อม นั้นสามารถนำมาใส่ ต้มปลา ต้มเผือก น้ำพริก เป็นต้น ตั้งข้อสังเกตจากผักอ้อมนั้น เวลาฤดูดำนา ผักจะเริ่มขึ้นในช่วงนี้ผักอ้อมจะมีสีเขียวเข้ม ลำต้นอวบ เป็นเพราะน้ำ และชาวนาบำรุงใส่ปุ๋ยบำรุงต้นข้าวในทุ่งนา พอถึงช่วงฤดูเก็บเกี่ยวน้ำในนาข้าวลดน้อยลง ผักอ้อม จะเริ่มออกดอกเป็นสีม่วงเต็มท้องนา ใบจะมีน้อยลงลำต้นก็จะเล็ก กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุรินทร์นิยมนำมาปรุงใส่กับอาหารรับประทาน

จากการเดินศึกษาตลาด ทำให้ได้รับความรู้เพิ่มเติมโดยการสังเกต และสัมภาษณ์ เช่นผักหวานที่มีอยู่ตามธรรมชาติ นั้น ถ้ามีฝนตก ผักหวานยอดจะอวบ และรสชาติจะหวานอร่อย แต่ถ้าน้ำไม่พอผักจะมีลักษณะเล็กและแข็ง ผักหวานป่าจะมีในฤดูแล้ง ซึ่งประจวบเหมาะกะกับหน้านี้จะมีสีแดง จะขายคู่กันสื่อให้เห็นว่าถ้าจะทำกับข้าวสามารถใส่ไข่แดง กับแกงผักหวานรับประทานได้ เฉพาะหน้าแล้งเท่านั้นหนึ่งปีจะได้รับประทานอาหารผักหวานใส่ไข่แดงปีละครั้ง เป็นอาหารตามฤดูกาลเช่นเดียวกันกับผักปรัง ถ้าเก็บบ่อย ๆ ผักจะมีลักษณะอวบอิม ปล่อยให้ไว้นานผักจะยัดและเลื้อยยาว และนำมารับประทานจะไม่อร่อยเท่ากับผักที่เก็บประจำ ผักชีเหล็ก ขายคู่กับใบชะนาง หอยขม ซึ่งสื่อความหมายให้เห็นว่าของเหล่านี้เป็นเครื่องปรุงสามารถใส่รวมกันได้

ในตลาด นั้นมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายกลุ่ม มีความผูกพันกันมาช้านานบางคนอายุมากแล้วขายของมาตั้งแต่อายุน้อยอยู่ก็ยังยึดอาชีพนี้มาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ในตลาดแบกับดินซึ่งมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายมีอะไรอีกมากที่ยังต้องศึกษา เพื่อการค้นพบต่อไป แม้คำที่มาขายของในตลาดนั้นมีความสัมพันธ์ ผูกพันกันมีการแบ่งปัน

ตลาดจึงเป็นที่ ๆ ใครก็อยากไป โดยเฉพาะตลาดที่มีชาวบ้านจากชนบทนำสินค้ามาวางจำหน่ายแบบเรียบง่าย ซึ่งเป็นมนต์เสน่ห์ และความมหัศจรรย์ บนพื้นที่ไม่กี่ตารางเมตรบริเวณ ส่วนมากมักอยู่รอบนอกของตลาดใหญ่สินค้าที่นำมาจำหน่ายซึ่งบ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศสังคม วัฒนธรรม และ ความเป็นอยู่มีหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผสมผสานกันได้อย่างกลมกลืน เป็นการฉายภาพวิถีชีวิตของคนในตลาด มีความผูกพันสัมพันธ์กัน แบบร่วมมือกัน เอื้ออาทรต่อกัน เต็มเปี่ยมด้วยความมีชีวิตชีวา ระหว่างคน ผ่านความคิด ความเชื่อ ความเกี่ยวพันกับตลาด ในตลาดนอกจากมีกิจกรรมเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนสินค้าแล้วยังมีอย่างอื่นที่แฝงอยู่ โดยเฉพาะการสื่อสารในตลาดชาติพันธุ์ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นคำถามสำคัญ ที่ต้องสืบค้นต่อไป

ภาพที่ 3 ตลาดชาติพันธุ์ในจังหวัดสุรินทร์ แม่ค้าวางขายสินค้าแบบง่ายๆ บนกระดานหนังสือพิมพ์
ที่มา : (อัจฉรีย์ มาลีหวล.2555 :ธันวาคม 11)

จากภาพที่ 3 แม่ค้าบางคนมีสินค้าเพียงอย่างเดียวก็สามารถมาวางจำหน่ายได้ สินค้าที่วางจำหน่ายบางประเภทเก็บมาเอง เช่น ตะไคร้ ผักชีหอม (ผักขวย) ผักสะเดา ถั่วพู ดอกกะเจียว ส่วนมากจะปลูกที่บ้าน หรือเก็บจากท้องถิ่น

ภาพที่ 4 ตลาดชาติพันธุ์รัฐสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย
ที่มา : (อิทธิวัตร ศรีสมบัติ.2555 :ธันวาคม 11)

การที่ได้ว่าเจอผู้คนในตลาดทำให้เพลิดเพลิน ได้เห็นผู้คนมากมาย แลกหน้า แลกตา ถามแม่ค้าบางคนกล่าวว่า “มีความสุขที่ได้มาขายของในตลาด ขายมาตั้งแต่สาว ๆ อายุประมาณ 18-19 ตอนนี้อายุ 56 ปี มาตลาดแล้วไม่เครียด คุยกับเพื่อนๆ แม่ค้าได้เกือบทุกอย่าง เช่น เรื่องส่วนตัว

การเมือง การนิเทศ ทำให้ไม่เครียด การได้พบปะผู้คนมากหน้าหลายตา บางคนกลายเป็นคนคุ้นเคย และสนิทไปในที่สุด"(จำเนียร, สัมภาษณ์ 2557 : 12 มกราคม)

สรุปได้ว่าตลาดชาติพันธุ์ นั้นมีความหมายถึง กลุ่มคนตั้งแต่ 2 กลุ่มชาติพันธุ์ขึ้นไป ควรใช้ศัพท์ ภาษาพูดง่าย ๆ ว่า ตลาดชาติพันธุ์ ตลาดแบบกับดิน ตลาดชาวบ้านนั้นมักจะอยู่รอบนอกของเมือง ตลาดชานเมืองใหญ่เกือบทุกที่ เช่น ตลาดหอณาฬิกำจังหวัดสุรินทร์ มักจะมีกลุ่มเขมร ลาว และกวย มาตั้งขาย การขายเป็นแบบชั่วคราว เมนูไม่ได้ฟิก (Fix) หมายความว่า วันนี้ได้ปูมา มะพร้าว ไข่แดง ผักหวาน สายบัว เห็ด หน่อไม้ หอย กุ้งฝอย ปลา ก็จะนำมาขาย ไม่เหมือนกับตลาดที่อยู่ด้านใน ที่ต้องจ่ายค่าแผงค่าเช่าที่ค่อนข้างแพง และในควมมีคุณค่าไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคน หรือสินค้า จะเป็นความยั่งยืน ที่เป็นความมหัศจรรย์ อยู่ควบคู่กับคนตลอดไปตราบนานเท่านาน

สิ่งที่พบในตลาดชาติพันธุ์ แบบ (แบบกับดิน) มีดังนี้

1. การสื่อสารการสื่อสารเป็นภาษาเขมร ลาว กวย และภาษาไทยใช้เป็นภาษากลาง
2. การแต่งกาย
3. การต่อรองสินค้า
4. สินค้าที่ขายไม่ได้ตายตัว ว่าขายอะไร
5. การจูงใจ และโน้มน้าวให้ซื้อสินค้า
6. การเชิญชวนซื้อสินค้า

บรรณานุกรม

- จักรพงษ์ เจือจันทร์. (2555). ตลาดชาวบ้านในราชอาณาจักรไทย ราชอาณาจักรกัมพูชา และ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์.(2536). ความหลากหลายทางชีวภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนา. กรุงเทพฯ:สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา
- สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์. (2549). ตลาดในชีวิต ชีวิตในตลาด.กรุงเทพมหานคร:
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- สมพงษ์ ธงไชย. (2554, กันยายน 8). สัมภาษณ์.
- ยศ สันตสมบัติ.(2542). ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาอย่าง ยั่งยืน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง.(2544). ภาพรวมภูมิปัญญาไทย.กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- อัฉรา ภาณุรัตน์ (2556. มกราคม 13). สัมภาษณ์.

บทความปริทรรศน์

วัฒนธรรมคือกุศโลบายเพื่อความอยู่รอดมั่นคง

สรเชต วรคามวิชัย

MAATAF FESTIVAL มหกรรมวัฒนธรรมสัมพันธ์ในดินแดนศักดิ์สิทธิ์...อิสราเอล

ฉลอง สุขทอง

วัฒนธรรมคือกุศโลบายเพื่อความอยู่รอดมั่นคง

สรเชต วรคามวิชัย

สิ่งมีชีวิตย่อมรักชีวิตมากที่สุด ไม่พร้อมที่จะตาย คำอวยพรที่แพร่หลายและเป็นที่พอใจของผู้รับมากที่สุดคือ อายุ วรรณะ สุขี พละ , อายุ เวร กำเริบ เจริญ , อายุมั่น ขวัญเย็น มีลาภ ยศ ทรัพย์สมบัติ มากขนาดไหน แต่เมื่อไม่มีชีวิต ก็ไม่ได้ใช้ประโยชน์ ก็คือไม่มีนั่นเอง

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม และเป็นสัตว์ที่มีพัฒนาการเหมือนพืช และสัตว์ทั่วไป เริ่มต้นเล็กอ่อนแอ ช่วยตัวเองไม่ได้ จำเป็นต้องอาศัยผู้ที่เกิดก่อนช่วยดูแลจนกว่าจะเติบโต ช่วงกลางวัยจะเติบโตและเข้มแข็งถึงจุดสูงสุด และสุดท้ายเสื่อมลงกลับสู่ภาวะเหมือนเมื่อแรกเกิด จำเป็นต้องมีผู้ดูแล ช่วยเหลือเหมือนเมื่อแรกเกิด การพึ่งพากันจึงเป็นสิ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งมีชีวิตทั้งหลายจึงสร้างวัฒนธรรมขึ้นมา เพื่อให้การพึ่งพา ช่วยเหลือกันเป็นไปอย่างต่อเนื่อง อันจะทำให้สังคมอยู่รอด มั่นคงและมีความสุข

วัฒนธรรมคืออะไร

วัฒนธรรมพฤติกรรม วาทกรรม วรรณกรรม และกิจกรรมที่กระทำต่อเนื่องและถ่ายทอด สืบต่อกันมาอย่างไม่ขาดสาย ของมนุษย์ และสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย (Culture is a pattern behavior including language literatures and activities of human-beings and all living-objects which were transferred from generations to generations)

พฤติกรรมหลักของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ที่มีเหมือนกันคือ นอน กิน ถ่าย ขยายพันธุ์ สำหรับมนุษย์จะมีพิเศษขึ้นมาอีกหน่อยซึ่งมีบรรพชนได้สร้างวาทกรรมเอาไว้ เช่น food sex play faith and fasion ซึ่งมีความหมายรวมว่า บรรดามนุษย์ทั้งหลายจะกินอาหารเหมือนกัน จัดการเกี่ยวกับการบริโภคให้เหมือนกัน หรือได้มาตรฐานเดียวกัน มีการจัดการเรื่องเพศเหมือนกัน มีการเล่นเพื่อผ่อนคลายโดยมีกติกาคล้ายกัน มีการสร้างกระแสความเชื่อเพื่อให้เกิดกิจกรรมที่ระดมมหาชนโดยไม่จำกัดจำนวน การแต่งกายคล้ายกันและปรับปรุง เปลี่ยนแปลงรูปแบบตลอดเวลา ทั้งนี้เพื่อสร้างกลุ่มที่มั่นคงโดยไม่ต้องสร้างศัตรู

ความแตกต่างที่ไม่แย่งผลประโยชน์กัน เข้าใจจุดมุ่งหมาย ของกันและกัน ก็จะทำให้เกิดสันติสุข มนุษย์ทั้งโลกก็จะอยู่ได้ตลอดอายุขัย ไม่ต้องเสียเวลามาทะเลาะและฆ่ากัน ใช้ชีวิตให้มีความสุขโดยมี

กิจกรรมร่วมกันเป็นครั้งคราว ไปมาหาสู่กันอย่างคนในครอบครัวเดียวกัน ใช้กติกาทางสังคมร่วมกัน นี่คือเป้าหมายสุดท้ายของมนุษย์

เรื่องที่น่ายินดีในปัจจุบันคือ

๑. มนุษย์รู้จักกันทั่วโลกว่าใครอยู่ที่ไหน สภาพที่อยู่เป็นอย่างไร มีภาษา และวัฒนธรรมเป็นเช่นไร มีการเมืองการปกครองแบบใด
๒. มีการเล่น และการละเล่นแม้แตกต่างกัน แต่มีจุดมุ่งเพื่อความสนุกสนานและสามัคคีกัน แลกเปลี่ยนการแสดงระหว่างกันอย่างมีความสุข
๓. มีการแข่งขันกีฬาระหว่างกันเพื่อแสดงความแข็งแกร่ง ฉลาด และอดทน โดยมีชื่อและกติกาของกีฬาอันเดียวกัน มากขึ้นตามลำดับ
๔. มีการใช้ภาษาร่วมกันมากขึ้น ไม่นำชาตินิยมไปผูกพันกับภาษา ซึ่งสุดท้ายมนุษย์จะมีภาษาเดียวกันทั้งโลกในที่สุด
๕. ที่น่ายินดีสำหรับกลุ่มประเทศในแหลมอินโดจีน (ประเทศที่อยู่ระหว่างกลางประเทศอินเดียและจีน) กำลังเข้าสู่ความเป็นสังคมเดียวกัน ใช้ภาษาสื่อสารร่วมกัน มีวัฒนธรรมที่แม้แตกต่างกันแต่ไม่ขัดแย้งกัน ซึ่งเราเรียกกันเป็นกลุ่มประเทศ asean จะมีผลตั้งแตปี ๒๕๕๘ เป็นต้นไป ซึ่งจะทำให้สังคมมนุษย์เราใหญ่ขึ้น ถ้าเปรียบโลกของเราเป็นร่างกายเดียว เราก็จะไม่ได้แยกแขน ขา หัว ตัวเป็นอิสระ บางครั้งขัดแย้ง เป็นศัตรูกับแขน อย่างที่เคยเป็นมาแล้ว โลกมนุษย์เราก็จะได้เป็นโลกใบเดียวมนุษย์ก็จะเป็นชนกลุ่มเดียวปกครองโลกแบบเบ็ดเสร็จอย่างที่ไดโนเสาร์เคยเป็นมาแล้ว

MAATAF FESTIVAL

มหกรรมวัฒนธรรมสัมพันธ์ในดินแดนศักดิ์สิทธิ์...อิสราเอล

ฉลอง สุขทอง

รู้จักประเทศอิสราเอล

ประเทศอิสราเอลมีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่า รัฐอิสราเอล (State of Israel) เป็นประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันตกเฉียงใต้ ปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา และเป็น "รัฐยิว" ตามนโยบายแห่งชาติ ประชากรของอิสราเอลส่วนใหญ่เป็นชาวยิว โดยมีชนกลุ่มน้อยขนาดใหญ่เป็นชาวอาหรับที่นับถือศาสนาอิสลามหรือศาสนาคริสต์ สภาพอากาศเป็นแบบเมดิเตอร์เรเนียน ร้อนแห้งในฤดูร้อน เย็นปานกลางและมีฝนตกเล็กน้อยในฤดูหนาว มีอุณหภูมิเฉลี่ย ระหว่าง 8 - 36 องศา ฝนตกประมาณปีละ 64 วัน มีปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ย 539 มิลลิเมตร พรมแดนด้านทิศเหนือของอิสราเอลติดกับประเทศเลบานอนและซีเรีย ด้านทิศตะวันออกติดกับประเทศจอร์แดน ด้านทิศใต้และทิศตะวันตกติดกับอียิปต์ อิสราเอลมีชายฝั่งทะเลด้านทิศตะวันตกของประเทศยาวจากเหนือจรดใต้ติดทะเลเมดิเตอร์เรเนียนและในภาคใต้มีทางออกสู่ทะเลแดงและมหาสมุทรอินเดียที่เมืองท่าอีลัต (Elat)

ประวัติศาสตร์ของอิสราเอลหรือของชาวยิวพบว่ามีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานแต่บางช่วงบางตอนขาดหายไปเพราะภัยจากผู้รุกราน หากต้องการศึกษาประวัติศาสตร์ของประเทศอิสราเอลหรือชาวยิวเราสามารถศึกษาได้จากความเป็นมาของศาสนายิว ยูดาห์หรือยูดาเย (Judaism) ได้ เนื่องจากศาสนายิวเป็นศาสนาที่ไม่มีหลักการแห่งการเผยแพร่ศาสนา เพราะหลักการแห่งความเชื่อและศรัทธาผูกติดอยู่กับการเป็นชาวยิวหรือชนชาติอิสราเอล กล่าวได้ว่าศาสนายิวเป็นเฉพาะของชนชาวยิวเท่านั้น เนื่องจากมีข้อผูกมัดในเรื่องของพันธสัญญาวันันตร์ โดยการขลิบหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศหรือการเข้าสุหนัต ศาสนายิวเกิดขึ้นก่อนคริสต์ศาสนาในเขตปาเลสไตน์ประเทศอิสราเอล เป็นหนึ่งในศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดในโลกที่ยังคงดำรงอยู่จนถึงทุกวันนี้ โดยมีพระเจ้าองค์เดียวกับศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม คือพระยาห์เวห์หรืออัลลอฮ์ มีศาสดาคือโมเสส (Moses) และมีพระคัมภีร์ทางศาสนา คือพระคัมภีร์โตราห์ ซึ่งเป็นคัมภีร์ 5 เล่มแรกในคัมภีร์ไบเบิลภาคพันธสัญญาเดิม เป็นคัมภีร์ที่ชาวยิวใช้เป็นหลักในการยึดเหนี่ยวจิตวิญญาณดั้งเดิมของตนไว้

ประวัติศาสตร์โดยย่อ ในปี 721 ก่อนคริสต์ศักราช อาณาจักรอิสราเอล ถูกยึดครองโดยพวกอัสซีเรียน (Assyrian) ภายใต้การนำของกษัตริย์ซาร์กอนที่ 2 และกวาดต้อนชาวยิวไปยังอัสซีเรีย และในอีก 134 ปีต่อมา อาณาจักรยูดาห์ต้องล่มสลายลงเมื่อกษัตริย์เนบูคัดเนสซาร์แห่งอาณาจักรแคลเดียรบชนะพวกอัสซีเรียและบุกกรุงอาณาจักรยูดาห์ต่อพร้อมกับทำลายมหาวิหารเยโฮวาร์และกวาดต้อนชาวอาณาจักรยูดาห์ไปยังบาบิโลน หลังจากอาณาจักรทั้ง 2 ล่มสลายไปชาวยิวตกอยู่ภายใต้การปกครองของ

เปอร์เซีย กรีก และโรมัน เป็นอิสระได้ในระยะเวลาสั้นๆ แต่ในที่สุด ถูกเนรเทศเกือบทั้งหมดและบางส่วน ถูกฆ่า ชาวยิวถูกขับไล่กระจัดกระจายไปทั่วโลก ทั้งทวีปแอฟริกา ยุโรป เปอร์เซีย และคาบสมุทรอารเบีย

ในปี ค.ศ 632 ดินแดนปาเลสไตน์ ได้กลับมาเป็นของชนกลุ่มน้อยที่เคยอยู่มาก่อนนั่นคือ ชาวฟิลิเตียหรือชาวปาเลสไตน์อีกครั้ง ครั้นถึงยุคล่าอาณานิคมประเทศอังกฤษได้เข้ามามีอำนาจ และอิทธิพลในดินแดนแถบนี้ ได้อนุญาตให้ชาวยิวเดินทางกลับสู่ดินแดนมาตุภูมิได้ตามมติสหประชาชาติ ชาวยิวจึงขอตั้งรัฐอิสระภายใต้การนำของดิโอเดอร์ เอิร์ท ในนาม กลุ่มไซออนนิสต์ ซึ่งสหประชาชาติได้มีมติให้แบ่งดินแดนแห่งนี้ 60 % เป็นของชาวยิวหรืออิสราเอล และอีก 40 % เป็นของชาวฟิลิเตียหรือปาเลสไตน์ จนนำไปสู่การจัดตั้งประเทศอิสราเอลในที่สุดในปี ค.ศ.1947

การเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของประเทศอิสราเอลนำไปสู่ความขัดแย้งรุนแรงระหว่างอิสราเอลและปาเลสไตน์รวมทั้งประเทศอาหรับทั้งหมด การเจรจาหลายครั้งประสบความล้มเหลวจนปะทุเป็นสงครามความรุนแรง เช่น สงครามหกวันระหว่างโลกอาหรับกับอิสราเอล และความไม่สงบตามแนวชายแดนกับรัฐปาเลสไตน์และกับประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศอย่างต่อเนื่อง ความขัดแย้งระหว่างประเทศโลกอาหรับกับอิสราเอล เป็นความขัดแย้งระหว่างชนชาติสองชนชาติ ระหว่างอุดมการณ์สองอุดมการณ์ ระหว่างกลุ่มผู้ถือศาสนาหนึ่ง กับกลุ่มผู้ถือศาสนาอีกศาสนาหนึ่ง ซึ่งทั้งสองศาสนานั้นค่อนข้างใกล้ชิดกัน ศาสดาของศาสนาหนึ่ง ก็เป็นศาสดาของอีกศาสนาหนึ่งด้วย อีกทั้งบรรพบุรุษของชนชาติทั้งสองนี้เมื่อย้อนยุคไปจนถึงที่สุดก็เป็นคน ๆ เดียวกัน แต่ความขัดแย้งของทั้งสองฝ่ายนี้กลับยาวนาน ยืดเยื้อไม่สิ้นสุด มาจนกระทั่งปัจจุบันนี้

อิสราเอลแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 เขต ได้แก่ 1) เขตเยรูซาเลม (Jerusalem District) มีเมืองเอกคือ เยรูซาเลม 2) เขตเหนือ (North District) มีเมืองเอกคือ นาซาเรธ (Nazareth) เมืองสำคัญ ได้แก่ เซฟัต (Zefat) คินเนเรต (Kinneret) อัคโค (Akko) และโกลัน (Golan) 3) เขตไฮฟา (Haifa District) มีเมืองไฮฟา (Haifa) เป็นเมืองเอกและเป็นเมืองท่า 4) เขตกลาง (Center District) เมืองสำคัญ ได้แก่ รามลา (Ramla) ชารอน (Sharon) เรโฮวอต (Rehovot) 5) เขตเมืองหลวงเทลอาวีฟ (Tel Aviv District) 6) เขตใต้ (Southern District) มีเมืองสำคัญ ได้แก่ อัชเกลอน (Ashqelon) เบเออร์เชวา (Be'er Sheva)

ระบบเศรษฐกิจอิสราเอลมีลักษณะผสมผสานระหว่างการค้าที่รัฐเข้าไปมีบทบาทควบคุมกิจการที่มีกำลังการผลิตและการจ้างงานสูง ขณะที่ภาคเอกชนก็สามารถมีกิจการได้โดยเสรี โดยทั่วไปแล้วเศรษฐกิจของอิสราเอลจะอยู่ได้อิทธิพลของความจำเป็นด้านความมั่นคง สินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ เครื่องจักรและอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ เพชรเจียรระไน ผลิตภัณฑ์เกษตร เสื้อผ้า ส่วนสินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ วัตถุดิบ อวรุณยุทธโปกรณ์ เชื้อเพลิง เพชร เมล็ดข้าว สินค้าอุปโภคบริโภค โดยมีประเทศคู่ค้าที่สำคัญคือ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมนี เบลเยียม สวิตเซอร์แลนด์ จีน ฮองกง

อิสราเอลมีประชากรประมาณ 6 ล้านคน ร้อยละ 90 อาศัยอยู่ในเขตเมืองที่ทันสมัย แต่ก็มีบางส่วนที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองเก่า ประชากรอีกร้อยละ 6 อยู่ในชนบทโดยเป็นสมาชิกสหกรณ์ 2 ลักษณะ

คือ คิบบุตซ์ และโมชาฟ ชาวอิสราเอลมีหลายเชื้อสาย ส่วนใหญ่เป็นชาวยิว ชนอาหรับพื้นเมือง รวมทั้งชาวยิวที่อพยพมาจากยุโรป จากแอฟริกาซึ่งส่วนใหญ่มาจากประเทศเอธิโอเปีย จากเอเชีย และประเทศตะวันออกกลางอื่นๆ นับจากมีการก่อตั้งประเทศ โดยรัฐบาลอิสราเอลมีนโยบายเปิดกว้างให้สัญชาติแก่ชาวยิวจากทั่วโลกเดินทางกลับมาอาศัยอยู่ร่วมกันในดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์ของตนได้อย่างเสรี การตั้งถิ่นฐานของประชากรส่วนใหญ่ อาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ ๆ อาทิ เทลอาวีฟ เยรูซาเล็ม และไฮฟา ที่เหลือกระจายตามพื้นที่การเกษตรทั่วประเทศ ที่เป็นเช่นนี้เพราะสภาพทางภูมิศาสตร์ที่แห้งแล้งไม่เอื้ออำนวยต่อการอาศัยอยู่โดดเดี่ยวรวมถึงความปลอดภัยจากชนกลุ่มน้อยและภัยคุกคามอื่นๆ ชาวอิสราเอลร้อยละ 82 นับถือศาสนาユดาเย นับถือศาสนาอิสลาม 14 % ศาสนาคริสต์ 2 % ที่เหลือเป็นศาสนาบาไฮและอื่นๆ ในด้านวัฒนธรรมประเทศอิสราเอลมีวัฒนธรรมทั้งเก่า และใหม่ผสมผสานกัน กล่าวคือวัฒนธรรมโบราณของยิวที่เก่าแก่กว่า 4000 ปี และวัฒนธรรมใหม่ที่เกิดจากการหลั่งไหลของชาวยิวจากทั่วโลกที่กลับเข้าไปตั้งถิ่นฐานในอิสราเอลภายหลังการก่อตั้งรัฐอิสราเอล เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2491

นครหลวงเทลอาวีฟ (Tel Aviv) เป็นเมืองหลวงและเมืองที่ใหญ่เป็นอันดับ 2 ของประเทศอิสราเอล มีประชากรราว 393,900 คน เมืองเทลอาวีฟถูกก่อตั้งในปี ค.ศ. 1909 บนเขตพื้นที่รอบนอกของเมืองท่าโบราณยัฟฟา (ภาษาฮิบรูเรียกว่า *Yafo* ส่วนภาษาอาหรับเรียกว่า *Yaffa*) เนื่องจากตั้งอยู่บนชายฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียนภายหลังเทลอาวีฟและยัฟฟาถูกรวมเป็นเมืองเดียวกันในปี ค.ศ. 1950 หลังจากการก่อตั้งรัฐอิสราเอล นครสี่ดาวแห่งเทลอาวีฟได้รับการขึ้นเป็นมรดกโลกในปี 2003 เพราะถือว่าเป็นการรวมกลุ่มอาคารสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ที่ใหญ่ที่สุดในโลก เทลอาวีฟเป็นเมืองที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่สำคัญและเป็นเมืองที่มั่งคั่งที่สุดในอิสราเอล เป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ จนได้ฉายาว่า เมืองที่ไม่เคยหลับ

รู้จักเทศกาล Maataf Festival

เทศกาล Maataf Festival เป็นเทศกาลการแสดงวัฒนธรรมพื้นบ้านนานาชาติที่ถือว่าเก่าแก่และยิ่งใหญ่ที่สุดในประเทศอิสราเอล มีการจัดต่อเนื่องกันมายาวนานปีนี้นับได้เป็นครั้งที่ 27 องค์กรที่เป็นเจ้าภาพจัดงานเป็นองค์กรเอกชน (NGO) ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลอิสราเอลประมาณปีละ 30,000-40,000 ดอลลาร์ วัตถุประสงค์ขององค์กรนี้ตั้งขึ้นมาเพื่อทำกิจกรรมทางด้านการแสดงแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านระหว่างประเทศ เนื่องจากรัฐบาลอิสราเอลเห็นความสำคัญว่างานทางด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านนั้นเป็นช่องทางหนึ่งในการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจในมิตรประเทศเพื่อความอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เนื่องจากเป็นที่ทราบกันดีว่าประเทศอิสราเอลเป็นประเทศที่มีปัญหากับกลุ่มประเทศอาหรับมายาวนาน ประเทศที่อยู่รายรอบประเทศอิสราเอลก็คือประเทศโลกอาหรับนับจากตอนเหนือคือประเทศเลบานอนและซีเรียด้านทิศตะวันออกมีอาณาเขตติดกับประเทศจอร์แดน ทิศใต้และทิศตะวันตกติดกับประเทศอียิปต์ ประเทศเพื่อนบ้านเหล่านี้ล้วนเคยมีปัญหาทำสงครามกับประเทศ

อิสราเอลจนบางประเทศ เช่น อียิปต์ ได้ลงนามความตกลงสัญญาสงบศึกต่อกัน แต่กับประเทศเพื่อนบ้านบางประเทศ เช่น ซีเรีย เลบานอน ก็ยังมีปัญหากระทบกระทั่งกันอยู่เนืองๆ จนต้องปิดพรมแดนไม่มีความสัมพันธ์ใดๆ ต่อกัน ดังที่เป็นข่าว

การให้การสนับสนุนองค์กรเอกชนดำเนินกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมจึงถือเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของรัฐบาลอิสราเอลที่หวังผลเพื่อสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันในระดับประชาชนหรือศิลปินพื้นบ้าน เพราะภาษาของศิลปินทั้งดนตรีและนาฏศิลป์สามารถสื่อสารและเข้าใจกันได้ง่ายไม่เหมือนการเจรจาทางการทูต โดยในทุกปีที่ผ่านมามีตัวแทนนักแสดงจากประเทศในกลุ่มมุสลิมมาร่วมแสดงด้วย เช่น ตัวแทนจากประเทศจอร์แดนที่มาร่วมงานในปีนี้ และประเทศตุรกีที่เคยมาร่วมงานในปีก่อน ประการต่อมาประเทศอิสราเอลต้องการมีมิตรและแรงหนุนจากนานาชาติโดยใช้วัฒนธรรมเป็นสื่อหรือการทูตวัฒนธรรมเพื่อถ่วงดุลกับกลุ่มประเทศอาหรับที่จับมือกันเหนียวแน่นผ่านกิจกรรมความเชื่อทางศาสนา หากมองอย่างลึกซึ้งจะเห็นว่ายังมีประโยชน์อีกหลายประการทั้งในด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว นับได้ว่าเป็นนโยบายที่ชาญฉลาดของรัฐบาลอิสราเอลโดยอาศัยองค์กรเอกชนและชุมชนท้องถิ่นเป็นตัวขับเคลื่อนงานแทน

รูปแบบการจัดงานในเทศกาล Maataf Festival เป็นรูปแบบที่น่าสนใจไม่แตกต่างจากเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการจัดงาน กล่าวคือ ผู้อำนวยการจัดงาน (Mr.Zion Shlomi) ถือเป็นตัวจักรสำคัญ (Key Man) ในการดำเนินงาน มีบทบาท ดังนี้ 1) ติดต่อประสานงานทาบทามศิลปินจากประเทศต่างๆ มาร่วมงาน 2) ดูแลต้อนรับศิลปินในเรื่องการเดินทางรับส่งและอาหารการกินทุกมื้อ 3) วางแผนจัดการแสดงให้น่าสนใจติดตาม เช่น กำหนดคิวการแสดงประเทศไหนก่อนหรือหลัง เลือกชุดการแสดงและระยะเวลาในการชมให้เหมาะสม ส่วนใหญ่กำหนดไว้ไม่เกิน 2 ชั่วโมง 4) ติดต่อและประสานงานกับเจ้าภาพจัดการแสดงในแต่ละเมืองซึ่งตลอดเวลาของเทศกาลจะหมุนเวียนแสดงไปในหลายเมือง ไม่ซ้ำเดิมทำให้ไม่เกิดความจำเจและนักแสดงได้มีโอกาสท่องเที่ยวเห็นประเทศอิสราเอลในมุมกว้างมากขึ้น และที่สำคัญเจ้าภาพเหล่านี้คือสปอนเซอร์รายใหญ่ที่อุดหนุนค่าใช้จ่ายในการต้อนรับดูแลศิลปินต่างชาติทุกประเทศ โดยเมืองที่เป็นเจ้าภาพได้ทำสัญญาตกลงกันไว้ล่วงหน้าประมาณ 3-6 เดือน กับผู้อำนวยการจัดงานว่าจะร่วมเป็นเจ้าภาพในเทศกาล Maataf Festival ซึ่งอัตราค่าใช้จ่ายอยู่ที่ประมาณ 7,000-10,000 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ต่อการเป็นเจ้าภาพ 1 รอบการแสดง ส่วนรูปแบบการแสดงจะเป็นการแสดงให้ชมฟรีในเวทีกลางแจ้งหรือจัดในโรงละครมีการขายบัตรเข้าชมเจ้าภาพในแต่ละเมืองเป็นผู้ตัดสินใจเอง

สถานที่พักของศิลปินนักแสดงต่างชาติผู้จัดเลือกเช่าสถานที่ของโรงเรียนมัธยม Kefar Secondary School ตั้งอยู่ในเขตชานเมือง Ashqelon ทางภาคใต้ของอิสราเอล เหตุผลที่เลือกใช้โรงเรียนเป็นสถานที่พักของนักแสดงเนื่องจากเป็นช่วงปิดภาคเรียนหอพักของโรงเรียนจึงว่าง ประกอบกับมี

สถานที่กว้างขวาง มีระบบการรักษาความปลอดภัยเคร่งครัด มีห้องพัก ห้องอาหาร สนามกีฬา สระว่ายน้ำ น้ำ สถานที่ฝึกซ้อม ที่พักแยกกันอย่างชัดเจนสำหรับแต่ละประเทศ

รู้เขารู้เรา กับศิลปินชาวต่างชาติที่มาร่วมแสดง

เทศกาล Maataf Festival จัดขึ้นครั้งนี้นับได้เป็นครั้งที่ 27 มีประเทศต่างเข้าร่วมแสดงรวม 8 ประเทศประกอบด้วยคณะนักแสดงจากประเทศไทย บัลแกเรีย ลัตเวีย จอร์เจีย กรีซ จอร์แดน สาธารณรัฐประชาชนจีน และรัสเซีย นอกจากนี้ยังมีนักแสดงจากประเทศเจ้าภาพอิสราเอลในแต่ละเมืองร่วมแสดงด้วย จำนวนนักแสดงต่างชาติทั้งหมดประมาณ 200 คน

ในส่วนของการแสดงจากประเทศไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ได้รับเชิญจากคณะผู้จัดงานเทศกาล Maataf Festival ประเทศเจ้าภาพโดย Mr. Zion Salomi ผู้อำนวยการจัดงานซึ่งเคยนำคณะนักแสดงจากพื้นบ้านประเทศอิสราเอลร่วมเดินทางไปแสดงในงานเทศกาลศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านนานาชาติที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ (SIFF) มาก่อน การมาร่วมงานครั้งนี้ของนักแสดงจากประเทศไทยจึงถือเป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกัน การในครั้งนี้มีเครือข่ายด้านศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ร่วมเดินทางไปด้วย คือมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ในคณะประกอบด้วยอาจารย์ผู้ควบคุมและนักศึกษารวมจำนวน 9 คน นำเอาศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้คือ มโนราห์ มาเผยแพร่ และมีตัวแทนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม 1 คน คือผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรมมาสังเกตการณ์และร่วมกิจกรรมการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมในครั้งนี้ด้วย ในส่วนของนักแสดงจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์เองประกอบด้วย ตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิในสภามหาวิทยาลัย ผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษาระดับปริญญาโทและศิษย์เก่ารวมจำนวน 11 คน รวมทั้งคณะมีทั้งหมด 21 ชีวิต

การเดินทางและการแสดง (25 มิถุนายน – 8 กรกฎาคม 2555)

กำหนดการเดินทางโดยรวม คณะนักแสดงทุกคนมาพร้อมกันที่ สนามบินสุวรรณภูมิเวลา 19.00 น. ในวันที่ 25 มิถุนายน 2555 ซึ่งเป็นวันเดินทาง ตามกำหนดการสายการบินอิสราเอลเที่ยวบินที่ LY 082 มีกำหนดบินออกจากสนามบินสุวรรณภูมิเวลา 00.10 น. ของวันที่ 26 มิถุนายน แต่สาเหตุที่ต้องมาถึงก่อนเนื่องจากทางอิสราเอลกำหนดให้มีการสัมภาษณ์ตรวจตราอุปกรณ์ต่างที่จะนำมาลงหน้า เป็นหนึ่งในมาตรการรักษาความปลอดภัยของประเทศอิสราเอลผู้เดินทางทุกคนไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ คณะเราเดินทางมาถึงสนามบิน Ben Gurion กรุงเทลอาวีฟ ประเทศอิสราเอลในเวลา 07.20 น. ตามกำหนดการหลังจากที่บินมาได้ 11 ชั่วโมง การเดินทางที่ยาวนานนอกเหนือจากระยะทางที่ยาวไกลแล้วยังมีสาเหตุมาจากการบินอ้อมอ่าวเปอร์เซียและคาบสมุทรอาหรับ เป็นอีกหนึ่งมาตรการด้านความปลอดภัยของสายการบินอิสราเอลที่ไม่เสี่ยงที่จะบินข้ามประเทศอิรักและอิหร่านแต่เลือกที่จะบินอ้อมวกมาข้ามผ่านทะเลแดงและเข้าสู่ประเทศอิสราเอลทางด้านทิศใต้ ทำเอาพวกเราใจหายเพราะเป็นเวลาเช้า

พอดีสามารถมองเห็นพื้นดินเบื้องล่างได้ เพราะสภาพพื้นดินที่เห็นมีแต่หินและทะเลทราย แต่ครั้งบินมาใต้ระหนึ่งจึงค่อยเห็นก้อนเมฆและพื้นดินสีเขียวเบื้องล่างก่อนที่เครื่องบินจะร่อนลงจอดที่สนามบิน Ben Gurion ซึ่งตั้งชื่อเพื่อเป็นเกียรติแก่นายกรัฐมนตรีคนแรกของประเทศ David Ben-Gurion เจ้าของวลีที่นำไปสู่การสร้างชาติสร้างประเทศอิสราเอลจนเป็นปึกแผ่นในเวลาต่อมาที่ว่า...

"All the experts are experts on what was, there is no expert on what will be. To become an expert on the future, vision must replace experience."

แปลความง่าย ๆ ได้ว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้งหลายอาจเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ ที่ผ่านมาแล้ว ไม่มีผู้เชี่ยวชาญในสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้น หากอยากเชี่ยวชาญในปรากฏการณ์แห่งอนาคต วิสัยทัศน์ย่อมสำคัญกว่าประสบการณ์ เป็นคำพูดที่แสดงถึงการมองการณ์ไกลไปสู่อนาคตอย่างมีวิสัยทัศน์

เจ้าภาพนำคณะนักแสดงทุกประเทศมาพักอยู่ที่โรงเรียน Kefar Secondary School ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับมัธยมแต่เป็นช่วงปิดภาคเรียน ในเมือง Ashqelon ในอิสราเอลภาคใต้ใกล้กับชายแดนของฉนวนกาซ่า (Gaza Strip) ประมาณ 5 กิโลเมตร ทำเอาหลายคนหวาดหวั่นเมื่อทราบข่าวเพราะก่อนหน้านี้ไม่กี่เดือนเคยเกิดปัญหากลุ่มหัวรุนแรงฮามัสในฉนวนกาซ่ายิงจรวดมาตกในแคมป์ที่พักของคนงานไทยได้รับบาดเจ็บไปหลายราย ซึ่งสถานที่พักของเราอยู่ในรัศมีทำการของจรวด

วันเดินทางกลับเราออกเดินทางจากสนามบิน Ben Gurion กรุงเทลอาวีฟ ในวันที่ 7 กรกฎาคม 2555 เวลา 22.25 น. โดยสายการบินอิสราเอลเที่ยวบินที่ LY 081 ก่อนหน้านั้นในภาคเช้าคณะของเราได้รับเกียรติจากตัวแทนจากสถานทูตไทยประจำประเทศอิสราเอลนำโดยท่านอัครราชทูตที่ปรึกษา คุณอัฐกาญจน์ วงศ์ชนะมาศ และคุณอดุลย์ เป็นไกด์พาไปชมฟาร์มเกษตรสวนดอกไม้ที่แรงงานไทยไปทำงานอยู่ พวกเราจึงมีโอกาสดูไปเห็นสภาพความเป็นอยู่และการทำงานของแรงงานไทยซึ่งส่วนใหญ่ไปจากภาคอีสาน สวนดอกไม้ที่ปลูกเพื่อการจำหน่ายทั้งในประเทศและเพื่อการส่งออกโดยแปลงสภาพที่ดินแบบทะเลทรายให้เป็นรายได้ แปลงสภาพภูเขาหัวโล้นให้ร่มรื่นเขียวขจีด้วยระบบการจัดการน้ำที่ดีและการใช้เทคโนโลยีการเกษตร ทำให้ทราบว่าแรงงานไทยที่อิสราเอลได้รับการยอมรับเป็นอย่างมากเนื่องจากความเชี่ยวชาญด้านการเกษตรที่มีติดตัวไปจากเมืองไทยและมีอัธยาศัยใจคอดีถูกใจนายจ้างแรงงานเหล่านั้นมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 40,000-60,000 บาท แต่ก็ต้องปรับใจต่อสู้กับความคิดถึงบ้านเพราะตามสัญญาว่าจะได้กลับบ้านตามข้อตกลงประมาณ 2 ปีต่อครั้ง

การแสดงในเทศกาล Maataf Festival เริ่มต้นขึ้นในวันที่ 28 มิถุนายน จนถึงวันที่ 5 กรกฎาคม 2555 กำหนดการโดยละเอียดมีดังนี้

วันที่ 27 มิถุนายน 2555 ทักษิณศึกษาเมือง Jerusalem

วันที่ 28 มิถุนายน 2555 แสดงที่เมือง Ramla

เมือง Ramla ตั้งอยู่ห่างจากเมือง Ashqelon ประมาณ 30 กิโลเมตร เมืองนี้มีประชากรประมาณ 100,000 คน ประชากรส่วนใหญ่มีฐานะปานกลางถึงยากจน การเดินทางผ่านตัวเมืองในช่วงเย็น

ก่อนการแสดงทำให้เราเห็นและรับรู้ได้ถึงคำบอกกล่าวเหล่านั้น เวทีการแสดงถูกจัดขึ้นอย่างเรียบง่ายริมสระว่ายน้ำบริเวณสปอร์ตคอมเพล็กซ์ของเมืองซึ่งมีทั้งสระว่ายน้ำขนาดใหญ่ ศูนย์ฟิตเนส สนามเทนนิส ฯลฯ การแสดงเริ่มในเวลา 20.00 น. ขั้นตอนพิธีการต่างๆ ถูกจัดอย่างเรียบง่ายไม่ซับซ้อน มีผู้ชมซึ่งซื้อตั๋วเข้ามาชมการแสดงกะประมาณด้วยสายตาน่าจะมีไม่ต่ำกว่า 1,000 คน การแลกเปลี่ยนของขวัญของที่ระลึกระหว่างประธานในพิธีกับหัวหน้านักแสดงแต่ละคณะถูกดำเนินการในช่วงต้นจากนั้นจึงเป็นการแสดงที่ต่อเนื่องจนเสร็จสิ้นครบทุกประเทศ ประธานการจัดงานเป็นนายกเทศมนตรีของเมืองได้ขึ้นกล่าวต้อนรับและทักทายนักแสดงต่างชาติผู้มาเยือนโดยพูดเอาใจให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับตัวแทนจากประเทศจอร์แดนเพื่อนบ้านจากกลุ่มประเทศอาหรับ การแสดงของแต่ละประเทศใช้เวลาเพียงประเทศละประมาณ 5-7 นาที วันนี้เรานำเสนอชุดการแสดงมโนราห์พื้นบ้านภาคใต้เป็นการปฐมฤกษ์เสมือนเป็นการไหว้ครูเอาฤกษ์เอาชัย การแสดงของทุกประเทศเสร็จสิ้นในราวสี่ทุ่มครึ่งหลังจากนั้นจึงเป็นบรรยากาศของการรับประทานอาหารเย็นร่วมกันริมสระว่ายน้ำพร้อมๆ กับการเล่นน้ำ เรากลับมาถึงที่พักประมาณตีหนึ่งของวันต่อมา

วันที่ 29 มิถุนายน 2555 แสดงที่เมือง Nazareth

เราออกเดินทางจากที่พักประมาณบ่ายโมงเนื่องจากเมืองนี้ตั้งอยู่ทางภาคเหนือ เป็นเมืองที่มีความสำคัญในอดีตเนื่องจากเป็นสถานที่ประสูติของพระเยซูคริสต์ มีโบสถ์พระแม่มารีย์ (Marie de Nazareth) ซึ่งตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลางของเมืองและร่องรอยการขุดค้นทางประวัติศาสตร์คอยบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาแก่ผู้ไปเยือน การแสดงในวันนี้เราไม่ได้แสดงที่เมืองนั้นแต่กลับลงมาแสดงในหมู่บ้านอาหรับ ที่เรียกเช่นนี้เพราะประชากรในชุมชนแห่งนี้เป็นชาวอิสลามแต่มีศาสนาอิสราเอล การแสดงถูกจัดขึ้นที่ในโรงยิมส์ของโรงเรียนประจำชุมชนซึ่งถูกเปลี่ยนกำหนดการเดิมคือลานวัฒนธรรมของชุมชนแต่เนื่องจากความปลอดภัยจึงถูกเปลี่ยนมาใช้โรงยิมส์แทน ผู้อำนวยการจัดงานเล่าให้ฟังว่าเนื่องจากปัญหาประชาชนบางกลุ่มของชุมชนต่อต้านไม่ยอมให้มีการจัดการแสดงขึ้นที่นี่ ในบางปีมีการขว้างปาก้อนหินเข้าใส่คณะนักแสดงและผู้ชม การแสดงในวันนั้นจึงเริ่มต้นขึ้นในเวลาประมาณหนึ่งทุ่มและเสร็จสิ้นในเวลาประมาณสามทุ่มซึ่งยังไม่ทันมีดึกมากนัก ชุดการแสดงในวันนี้เราเลือกกระบี่ดาบดาไล้ปัส การแสดงของชาวมุสลิมพื้นบ้านภาคใต้ของไทยที่มีกลิ่นอายทั้งเครื่องแต่งกายและทำนองดนตรีแบบอิสลามมาเอาใจผู้ชมชาวมุสลิมแห่งเมือง Nazareth เมื่อแสดงเสร็จคณะนักแสดงทุกชาติต่างกระวีกระวาดเก็บอุปกรณ์สัมภาระการแสดงขึ้นรถเดินทางกลับอย่างเร่งรีบเรามาแวะรับประทานอาหารเย็นกันที่ชายหาดเมือง Netanya ปล่อยทิ้งความหวาดหวั่นระแวงไว้เบื้องหลัง ก่อนเดินทางกลับที่ที่พักเมือง Ashqelon

วันที่ 30 มิถุนายน 2555 ทักศศึกษาทะเลสาบ Dead Sea

วันที่ 1 กรกฎาคม 2555 แสดงที่เมือง Rishon Lezion

เมือง Rishon Lezion เป็นเมืองบริวารของมหานครเทลอาวีฟห่างจากตัวเมืองเทลอาวีฟประมาณ 25 กิโลเมตร หลังอาหารเช้าวันนี้พวกเราพากัน Surprise จัดงานวันเกิดให้อาจารย์ธีรพันธ์

จันทร์เจริญ ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะนักแสดงมโนราห์จากภาคใต้ บรรยายภาคเติมไปด้วยความอบอุ่นครั้งแรกต่อการต้อนรับสำหรับการแสดงในตอนบ่ายตามกำหนดการเราได้รับจัดสรรเวลาสำหรับการแสดงเพียง 5-6 นาที สถานที่แสดงเป็นโรงละครขนาดใหญ่สามชั้นจุผู้ชมได้ประมาณ 2,000 คน พวกเราไปถึงสถานที่แสดงเห็นผู้ชมหนาแน่นเต็มโรงละครพาให้ตื่นตื่น ผู้ชมส่วนใหญ่เป็นวัยเดียวกันคือวัยเกษียณอายุราชการใครบางคนพูดแทรกขึ้นมาว่าหากอายุรวมกันคงได้หลายหมื่นปี การแสดงเริ่มขึ้นในราวห้าโมงครึ่งตอนเย็นวันนี้เราเลือกชุดการแสดงที่บูรณาการระหว่างการแสดงของภาคใต้คือมโนราห์กับรำกลองยาวของภาคกลางแต่ลดเวลาเหลือเพียง 5 นาที รูปแบบการแสดงในลักษณะเช่นนี้หาได้ไม่ได้ที่ประเทศไทยมีโชว์เฉพาะต่างประเทศเท่านั้น หลังการแสดงมีทั้งผู้ชมและคณะผู้จัดงานเข้ามาแสดงความชื่นชมชื่นชอบในการแสดงชุดนี้ของไทยทำเอาพวกเราหัวใจพองโต

วันนี้ในภาคเช้าคณะผู้บริหารของมหาวิทยาลัย นำโดย ผ.ศ.ฉลอง สุขทอง รองอธิการบดีฝ่ายศิลปวัฒนธรรมและวิเทศสัมพันธ์ กับคณะผู้บริหารและผู้ทรงคุณวุฒิในสภามหาวิทยาลัยรวม 4 คน พร้อมด้วยผู้ประสานงานอาจารย์ ดร.ไมเคิล สไตส์เนอร์เพื่อนผู้รู้ใจชาวอิสราเอลและเป็นอาจารย์พิเศษของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เดินทางไปพบกับ Prof. Dr. Benny Chor ศาสตราจารย์ด้านคอมพิวเตอร์และเป็นผู้ประสานงานด้านความสัมพันธ์กับต่างประเทศของมหาวิทยาลัยเทลอาวีฟ เพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนด้านการแลกเปลี่ยนและร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์กับมหาวิทยาลัยเทลอาวีฟ การพบกันครั้งนี้เป็นการเจอเจอครั้งแรกเพื่อทำความรู้จักคุ้นเคยกัน จากการพูดคุยทำให้เราทราบว่ามหาวิทยาลัยเทลอาวีฟเป็นมหาวิทยาลัยที่ใหญ่ที่สุดในประเทศอิสราเอล มีจำนวนนักศึกษาในทุกระดับมากกว่า 30,000 คน และมีจุดแข็งทางด้านวิทยาศาสตร์ แพทย์ศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ และด้านกฎหมาย มหาวิทยาลัยเทลอาวีฟได้มีการลงนามความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยในเอเชียบางประเทศ เช่น ประเทศญี่ปุ่น จีน และได้หวัน แต่ยังไม่มีการลงนามความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยใดๆ ในประเทศไทย การไปเยี่ยมเยือนในครั้งนี้จึงเปรียบเสมือนการหว่านเพาะเมล็ดพันธุ์ความสัมพันธ์เอาไว้หวังว่าวันหนึ่งในอนาคตคงจะเติบโตใหญ่

วันที่ 2 กรกฎาคม 2555 แสดงที่กรุงTel Aviv

เป็นอีกหนึ่งวันที่การแสดงถูกกำหนดขึ้นในโรงละครขนาดใหญ่กลางเมืองใหญ่อย่างมหานครเทลอาวีฟ เราเลือกชุดการแสดงชุดเดิมชุดซึ่งผสมผสานบูรณาการระหว่างมโนราห์ภาคใต้กับรำกลองยาวของภาคกลางเพื่อเอาใจผู้ชมตามที่ผู้จัดงานร้องขอมา แต่เหตุผลที่สำคัญกว่านั้นคือไม่ต้องมาชักซ้อมกันอีก การแสดงเป็นไปอย่างราบรื่นเสียงปรบมือต้อนรับให้กำลังใจอย่างเกรียวกราวจากผู้ชมสูงวัยที่มีจำนวนมากกว่า 1,200 คน เพราะงานในวันนี้ชมรมผู้สูงวัยแห่งมหานครเทลอาวีฟเป็นเจ้าภาพจัดงาน ผู้ชมส่วนใหญ่จึงเป็นวัยไม่ไถ่ผัดผัวยังมีไฟอยู่เพราะเท่าที่สังเกตเห็นคุณภาพชีวิตผู้สูงวัยกับคนพิการในอิสราเอลอาจเป็นกลุ่มคนที่น่าอิจฉาเมื่อเทียบกับผู้พิการหรือผู้สูงวัยในประเทศอื่นที่คนทั่วไปค่อนข้างให้ความสำคัญน้อยกว่า

จากการเดินทางไปเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยในต่างแดนแต่ละครั้งสังเกตเห็นว่า ประเทศจีนจะให้ความสำคัญกับกิจกรรมดังกล่าวซึ่งถือว่าเป็นหน้าเป็นตาของประเทศ จีนยุคใหม่ใส่ใจในทุกรายละเอียดสมกับฉายาหาอำนาจของโลกตัวจริง จากการพูดคุยกับตัวแทนนักแสดงจากจีนทำให้ได้ข้อมูลว่า การนำคณะนักแสดงมาเผยแพร่แต่ละครั้งจะต้องผ่านการกลั่นกรองคัดเลือกมาหลายระดับนักแสดงของจีนในปีนี้เป็นตัวแทนที่มาจากกลุ่มนักแสดงจากซานเหมิงเซี่ยงไฮ้

เช่นเดียวกันในภาคเช้าของวันนี้คณะผู้บริหารของเราได้มีโอกาสเข้าพบกับ Prof. Dr. Marita Barabash รองอธิการบดีและผู้อำนวยการสถาบันวิจัยของวิทยาลัย Achva College of Education และ Prof. Dr. Erez Miller เป็นวิทยาลัยที่เน้นการผลิตนักศึกษาในระดับปริญญาโททางด้านการศึกษาและวัฒนธรรม นักศึกษาจำนวนหนึ่งเป็นชาวเบดูอิน ชนเผ่าเร่ร่อนในทะเลทรายในอดีต ซึ่งมีจำนวนนับแสนคนในประเทศอิสราเอล โดยรัฐบาลอิสราเอลได้จัดสรรที่ดินให้ทำกินเพื่อหยุดการอพยพเร่ร่อน ทำให้พวกเขามีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นหากเปรียบเทียบกับชนเผ่าเบดูอินที่อาศัยอยู่ในประเทศข้างเคียง จุดแข็งของวิทยาลัยแห่งนี้สามารถกล่าวได้ว่าเป็นวิทยาลัยที่เน้นด้านศึกษาศาสตร์เป็นหลัก นอกจากจัดการศึกษาในแขนงวิชาต่างๆ แล้วยังมีการศึกษาพิเศษ เช่น การจัดการศึกษาสำหรับชนเผ่า รวมทั้งการวิจัยวัฒนธรรมของชนเผ่า เป็นต้น จากการเจรจาจึงมีความเป็นไปได้สูงที่จะมีการแลกเปลี่ยนนักศึกษาและนักวิจัยระหว่างกันในอนาคต

วันที่ 3 กรกฎาคม 2555 แสดงที่เมือง Hod Ha Sharon

เมือง Hod Ha Sharon เป็นอีกหนึ่งเมืองบริวารของมหานครเทลอาวีฟ ตั้งอยู่ห่างออกไปทางทิศเหนือของเมืองหลวงประมาณ 20 กิโลเมตร เวทีการแสดงถูกจัดขึ้นที่บริเวณลานหน้าห้องสมุดประชาชนกลางใจเมือง การแสดงเริ่มต้นขึ้นประมาณสองทุ่มตรงซึ่งยังมีแสงแดดให้เห็นรำไร ผู้ชมมาจับจองที่นั่งหนาแน่นตั้งแต่ต้นเนื่องจากมีกลุ่มนักเรียนตัวน้อยๆ จากโรงเรียนในชุมชนมาร่วมแสดงเปิดงานทั้งที่ในช่วงเวลานี้เป็นช่วงปิดภาคเรียน เป็นที่น่าสังเกตว่าในการจัดงานลักษณะเช่นนี้ในอิสราเอลพิธีการต่างๆ ถูกจัดวางให้ดำเนินไปอย่างเรียบง่าย พิธีกรในวันนี้มาในชุดเสื้อเชิ้ตกางเกงยีนส์ปล่อยชายเสื้อไม่ได้ พิธีพิธีต้นปรุงแต่งเหมือนกับงานระดับนานาชาติในบ้านเรา พิธีกรกล่าวแนะนำความเป็นมาเพียงเล็กน้อยก่อนการแสดงของแต่ละชาติพอให้ได้รู้จัก ประธานในพิธีซึ่งเป็นนายกเทศมนตรีของเมือง Hod Ha Sharon มาไม่ทันเปิดงานก็มาเปิดงานเอาในช่วงท้ายๆ ตอนงานใกล้ปิด ทำให้เราได้คิดว่าผักชีโรยหน้าหรือสิ่งปรุงแต่งต่างๆ ที่เราถือเป็นสาระสำคัญจนบางครั้งดูจะมากกว่าเนื้อแท้ของงานน่าจะได้ถูกทบทวนบ้าง

การแสดงของไทยในวันนี้เรานำเสนอมนตราห์เต็มชุดใช้เวลาประมาณ 8-9 นาที จังหวะดนตรีและการเคลื่อนไหวที่เนิบช้าสะกดจิตใจคนดูได้มากทีเดียวเนื่องจากชุดก่อนหน้านี้ทุกชุดจากมิตรประเทศส่วนใหญ่จะแสดงถึงความคึกคักรวดเร็วป่วนตื่นเต้นบ้าง เช่น การแสดงที่ผสมกายกรรมจากประเทศจีน ดังคำกล่าวที่ว่าความสงบสยบความเคลื่อนไหว สังเกตได้เมื่อหลังจากจบสิ้นการแสดงมีผู้ชมจำนวนหนึ่งมารอพูดคุยทักทายขอถ่ายรูปรูปกับนักแสดงของเราบริเวณด้านนอกที่พักพร้อมกับคำพูดบอก

เล่าว่าเคยไปเมืองไทยมาแล้ว รู้จักภูเก็ต พัทยา เชียงใหม่ ชอบการนวดของไทย ชอบผัดไทยอาหารไทย และคนไทยใจดี และฉายแววดาแห่งความประทับใจที่มาพร้อมกับคำกล่าวเหล่านั้น

วันที่ 4 กรกฎาคม 2555 แสดงที่เมือง Haifa

วันนี้เป็นวันที่คณะนักแสดงต้องเดินทางไกลอีกวันหนึ่งเพราะสถานที่แสดงในวันนี้ห่างจากที่พักไปทางทิศเหนือใกล้กับชายแดนด้านประเทศเลบานอน หากดูตามแผนที่จะเห็นว่าอยู่ทางด้านทิศเหนือของเมืองไฮฟา (Haifa) เมืองท่าและเมืองสำคัญทางภาคเหนือของอิสราเอลประมาณ 25 กิโลเมตร เมื่อรวมระยะทางจากที่พักการเดินทางในวันนี้จะอยู่ประมาณ 200 กิโลเมตร ต้องใช้เวลาเดินทางในราว 2 ชั่วโมงกว่าๆ ในระหว่างทางเราแวะชมวิวทิวทัศน์บนภูเขาของเมืองไฮฟา ใกล้กับมหาวิทยาลัยไฮฟา บริเวณที่เรียกกันว่าสวน Bahai Gardens เป็นสวนซึ่งกลุ่มศาสนาลัทธิหนึ่งชื่อว่าบาไฮเวนคืนซื้อบ้านเรือนมาจากประชาชนมาจัดตกแต่งเป็นสวนไม้ดอกไม้ประดับและสร้างสิ่งปลูกสร้างที่สวยงามลดหลั่นเรียงรายไปตามไหล่เขา จากจุดชมวิวด้านบนของสวนบาไฮสามารถมองเห็นวิวทิวทัศน์และท่าเรือเมืองไฮฟาได้ทั้งหมดและวันนั้นทัศนวิสัยดีมากจนเราสามารถมองไกลเห็นไปถึงยอดเขาและน่านน้ำซึ่งเป็นแนวกันเขตแดนระหว่างอิสราเอลกับเลบานอนรวมทั้งที่ราบสูงโกลัน (Golan Heights) ดินแดนที่อิสราเอลยึดครองมาจากซีเรียในสงคราม 6 วันได้อย่างชัดเจน

สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปในภาคเหนือของอิสราเอลถือได้ว่าค่อนข้างอุดมสมบูรณ์กว่าภาคใต้มาก มีพืชธรรมชาติอย่างต้นสนและพืชไร่จำพวก ต้นโอลิฟ กล้วย ข้าวโพด อะโวคาโด พลัม ฯลฯ สีเขียวขจีปกคลุมเนินเขาตลอดสองข้างทางสร้างความฉ่ำชื่นในหัวใจได้ไม่น้อยผิดกับพื้นที่ทางภาคใต้ อย่างเช่นในวันที่เราเดินทางไปทะเลสาบ Dead Sea พื้นที่สองข้างทางแห้งแล้งเป็นภูเขาสีน้ำตาลไม่มีต้นไม้ไร่ชีวิตชีวาในความรู้สึก ทำให้นึกไปถึง Badlands ในรัฐ South Dakota ของประเทศสหรัฐอเมริกาอย่างไรอย่างนั้น โอลิฟและน้ำมันโอลิฟหรือที่เราเรียกกันว่าน้ำมันมะกอกถือเป็นสัญลักษณ์ร่วมของประเทศในภูมิภาคที่อยู่รายรอบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ทั้งในยุโรป เอเชียและแอฟริกา ทั้งในหมู่ชนที่นับถือศาสนาคริสต์ อิสลามหรือศาสนายิว ต่างมีเมนูอาหารที่ทำจากลูกโอลิฟและน้ำมันโอลิฟ โดยเฉพาะลูกโอลิฟดองในเมนูอาหารเช้าหรือทุกมื้อ กล่าวกันว่ามีประโยชน์มากมายจนสาธยายกันไม่หมด เช่น มีคุณสมบัติช่วยลดความดันโลหิต ช่วยต้านอนุมูลอิสระ ฯลฯ เรื่องราวของพืชมหัศจรรย์อย่างโอลิฟคงต้องนำมากล่าวไว้ตอนหนึ่งแยกต่างหากเช่นเดียวกับระบบการบริหารจัดการชุมชนแบบคิบบุซซ์และโมซาฟของประเทศอิสราเอล

การจัดงานในวันนี้ไม่จำเป็นต้องมีการจัดตกแต่งเวทีการแสดงแต่อย่างใดเนื่องจากชุมชนที่เป็นเจ้าภาพจัดงานเลือกใช้สถานที่ซึ่งเป็นลานหินเดี่ยวๆ หน้าโบราณสถานริมชายหาดเป็นเวทีการแสดง ที่นั่งผู้ชมเป็นลานหินลดหลั่นครึ่งวงกลมให้อารมณ์แบบย้อนยุค ผู้จัดงานเล่าว่าอาคารโบราณสถานหินเก่าหลังนี้มีอายุในราวหนึ่งพันปีสร้างขึ้นในสมัยที่อาณาจักรออตโตมัน (ตุรกี) เรื่องอำนาจได้แผ่อิทธิพลเข้ามายึดครองดินแดนแถบนี้ รูปโดมครึ่งวงกลมบนยอดอาคารบ่งบอกได้ถึงความเป็นมาและความเก่าแก่ของสถานที่แห่งนี้ การแสดงในวันนี้พวกเราเลือกชุดการแสดงนาฏกรรมคล้องช้างซึ่งเป็นงานวิจัยในระดับ

ปริญญาเอกของอาจารย์อัคราพร สุขทอง มานำเสนอเล่าเรื่องราวกับจับช้างป่าของชาวญออะจิงจังหวัด สุรินทร์ เป็นการแสดงฉากแนวความต่างจากชาติอื่นเหมือนเช่นเคย ช้างที่เื่องอย่างองเนียบข้ามสานเข้ากับเสียงซอกันตรึมที่โหยหวนและเสียงปี่สะในที่ตั้งกังวาลไกล ในความรู้สึกของคนไทยเราสามารถสัมผัสรับรู้ได้แต่กับผู้ชมส่วนใหญ่ในวันนั้นคงต้องรอผลจากการเก็บข้อมูลวิจัยมายืนยันอีกครั้งหนึ่ง

วันที่ 5 กรกฎาคม 2555 แสดงที่เมือง Holon

เมือง Holon เป็นอีกหนึ่งเมืองบริวารของมหานครเทลอาวีฟ วันนี้เป็นวันสุดท้ายของงานในเทศกาล Maataf Festival ประจำปีนี้ นอกเหนือจากผู้ชมทั่วไปแล้ววันนี้เราได้รับเกียรติจากผู้แทนจากสถานทูตไทยประจำกรุงเทลอาวีฟนำโดยท่านอัคราพร สุขชาติ เลียงเสียงทอง มาร่วมชมงานพร้อมคณะจำนวน 9 คน เราจึงเตรียมการซักซ้อมและวางแผนการแสดงกันอย่างคึกคักถึงแม้ว่าจะเป็นวันสุดท้ายของงานก็ตาม ชุดการแสดงในวันนี้เป็นชุดเมดเลต์เริ่มต้นด้วยการแสดงสดเดี่ยวจะเข้เครื่องดนตรีที่ได้รับการอนุรักษ์ให้ยืมจากทางสถานทูตไทยในกรุงเทลอาวีฟ ตามมาด้วยการแสดงมโนราห์ ระบำตะลิกีปัส และรำกลองยาวปิดท้าย เป็นการแสดงอย่างต่อเนื่องสอดรับกันไปในแต่ละชุดจนจบการแสดง วันนี้เราขอขยายเวลาการแสดงพิเศษเป็น 10 นาทีจากเดิมเราได้รับการจัดสรรเวลาเพียง 5 นาที ทั้งนี้ทั้งนั้นก็เพื่อเอาใจผู้ใหญ่จากทางสถานทูตไทยให้เห็นการแสดงที่หลากหลายของไทยซึ่งผู้จัดงานก็เข้าใจ บรรยากาศในพิธีเปิดเทศกาล Maataf Festival เต็มไปด้วยความประทับใจแต่เรียบง่ายในสไตล์ของอิสราเอล มีการแลกของที่ระลึกและปล่อยลูกโป่งสีฟ้าขาวซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของธงชาติอิสราเอลจำนวนมากลอยขึ้นสู่ท้องฟ้าเป็นสัญญาณและสัญญาณว่าเทศกาลในปีนี้ได้เสร็จสิ้นลงแล้วอย่างสมบูรณ์

เราเดินทางกลับมาถึงที่พักค่อนข้างมืดเหมือนเคย คณะนักแสดงจากประเทศจอร์เจียและลัตเวียเดินทางกลับในคืนนั้นทันทีที่กลับถึงที่พัก ส่วนประเทศจีน รัสเซีย และกรีซเดินทางกลับในเช้ามีดในวันถัดมา แต่สำหรับพวกเรามีโปรแกรมอยู่ต่อเพราะได้กำหนดนัดหมายกับทางสถานทูตไทยไว้

วันที่ 6 กรกฎาคม 2555 งานเลี้ยงอำลาโดยสถานทูตไทย

ในภาคเช้าของวันนี้พวกเรามีเวลาให้ได้ซื้อปิ้งเลือกซื้อหาของฝากจากซื้อปิ้งมอลล์ที่อยู่ตรงข้ามกับที่พักบางคนก็จัดเตรียมเก็บข้าวของ หลังจากรับประทานอาหารเที่ยงเราจึงเดินทางไปชมเมือง Yafu ซึ่งเป็นเมืองโบราณชายทะเลชานกรุงเทลอาวีฟด้านทิศใต้ ในภาคบ่ายวันนั้นคณะอาจารย์และนักแสดงอีกจำนวนหนึ่งได้เดินทางไปสอนดนตรีไทยให้กับลูกหลานและเจ้าหน้าที่ของสถานทูตไทยในกรุงเทลอาวีฟ ครั้นช่วงเย็นคณะของพวกเราทั้งหมดได้เดินทางไปร่วมรับประทานอาหารเย็นที่บ้านพักของเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศอิสราเอลคือ ท่าน จักร บุญหลง ซึ่งมีภรรยาและลูกๆ ของท่านพร้อมกับเจ้าหน้าที่อีกหลายฝ่ายในสถานทูตไทยมาให้การต้อนรับและรับประทานอาหารร่วมกันอย่างอบอุ่นในบรรยากาศแบบไทยๆ ทั้งนี้เพราะพวกเราห่างเหินจากอาหารไทยมาหลายวัน เมนูไข่เจียว หลนกับผักสด แกงเขียวหวานไก่ และคั่วกลิ้งทำเอาพวกเราหายคิดถึงเมืองไทยไปได้ชั่วขณะ

วันที่ 7 กรกฎาคม 2555 เดินทางกลับประเทศไทย

การท่องเที่ยวและทัศนศึกษา

กรุงเยรูซาเลม

เยรูซาเลม (Jerusalem) เป็นเมืองที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลกโดยไม่มีผู้ใดทราบว่าจะตั้งขึ้นมาครั้งสมัยใด เมื่อปี ค.ศ. 1949 ได้รับการประกาศให้เป็นเมืองหลวงและเมืองที่ใหญ่ที่สุดของประเทศอิสราเอล เยรูซาเลมเป็นดินแดนที่มีประวัติศาสตร์และมีความสำคัญทางศาสนา 3 ศาสนาหลักของโลก คือ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนายูดาย (ยิว) เยรูซาเลมเป็นเมืองที่พระเยซูคริสต์เสด็จขึ้นสู่สวรรค์ที่ภูเขายอสิฟและว่ากันว่าจะเสด็จกลับลงมาบนโลกอีกครั้งที่นั่นตามความเชื่อของคริสต์ศาสนิกชน เป็นเมืองที่พระเยซูประสูติและถูกตรึงกางเขนไปบนสวรรค์ตามความเชื่อของชาวมุสลิม อีกทั้งเป็นเมืองหลวงเก่าแก่ของชนชาติยิว

เยรูซาเลมเป็นเมืองหลวงทางศาสนาของประชากรราวครึ่งหนึ่งของมนุษยชาติ แต่สำหรับชาวยิวแล้วเยรูซาเลมเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นสิริมงคลมาแต่ครั้งอดีตและยังเป็นความหวังในอนาคต กรุงเยรูซาเลมเป็นแหล่งกำเนิดความเชื่อและสันติจึงเป็นเมืองที่ศักดิ์สิทธิ์ ทั้งยังเป็นเมืองที่ผ่านความทารุณโหดร้ายแห่งสงครามและการหลั่งเลือด ประตุมืองแห่งนี้มีการสู้รบมามากกว่าเมืองอื่นใดในโลก เคยถูกล้อมมากกว่า 50 ครั้ง ถูกยึดถึง 36 ครั้ง และถูกทำลายมากกว่า 10 ครั้ง

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์กรุงเยรูซาเลม มีความเป็นมาโดยสรุป ดังนี้

- 965-922 ปี ก่อนคริสตกาล กษัตริย์โซโลมอนได้ปรับปรุงเมืองนี้และสร้างพระวิหารขึ้น
- 587 ปี ก่อนคริสตกาล ชาวบาบิโลนได้เข้ายึดกรุงเยรูซาเลม ทำลายพระวิหารและนำชาวยิวไปเป็นทาสในบาบิโลน
- 538 ปี ก่อนคริสตกาล ชาวยิวได้กลับสู่กรุงเยรูซาเลมและสร้างพระวิหารขึ้นใหม่
- 332 ปี ก่อนคริสตกาล พระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชได้ยึดกรุงเยรูซาเลม
- 168 ปี ก่อนคริสตกาล กษัตริย์อันติโอกุส เอปิปาเนส ได้ทำลายกำแพงกรุงเยรูซาเลม
- 63 ปี ก่อนคริสตกาล อาณาจักรโรมันยึดกรุงเยรูซาเลม
- 37 ปี ก่อนคริสตกาล เฮอร์โด้ได้แต่งตั้งให้เป็นกษัตริย์ของชาวยิว พระองค์เป็นนักก่อสร้างและปรับปรุงกรุงเยรูซาเลมให้สวยงาม ได้สร้างกำแพงและวิหารขึ้นมาใหม่ เป็นกรุงเยรูซาเลมที่พระเยซูทรงรู้จัก
- ค.ศ.70 กรุงเยรูซาเลมถูกทำลายโดยจักรพรรดิติตัส
- ค.ศ.132-135 จักรพรรดิเฮเดรียน แห่งอาณาจักรโรมันได้สร้างกรุงเยรูซาเลมขึ้นใหม่ตามแบบของเมืองโรมัน ตั้งชื่อว่า "เอเลีย กาปีโตเลีย" และสร้างสักการสถานบนซากสักการสถานของชาวยิว พวกยิวถูกห้ามเข้าเมืองเด็ดขาด หากจับได้จะมีโทษประหารชีวิต
- ค.ศ.330 จักรพรรดิคอนสแตนตินที่ 1 มหาราชผู้กล้าได้เปลี่ยนกรุงเยรูซาเลมให้เป็นเมืองคริสต์

- ค.ศ.614 ชาวเปอร์เซียยึดกรุงเยรูซาเลมและทำลายศาสนสถานต่างๆ
- ค.ศ.636 กรุงเยรูซาเลมตกอยู่ภายในอำนาจของชาวอาหรับ ซึ่งได้รักษาอำนาจนี้ต่อมาเป็นเวลา 500 ปี
- ค.ศ.1099 กรุงเยรูซาเลมถูกยึดโดยครูเสดและกลับเป็นที่ตั้งของอาณาจักรละติน
- ค.ศ.1187 กรุงเยรูซาเลมถูกยึดโดยชาวมุสลิมภายใต้การนำของซาลาดิน
- ค.ศ.1517 เมืองตกอยู่ในเงื้อมมือของชาวเติร์ก และอยู่ในการปกครองของพวกเติร์ก 400 ปี
- ค.ศ.1917 กองทัพพันธมิตรได้ยึดกรุงเยรูซาเลมและให้อยู่ในการปกครองของทหารอังกฤษ
- ค.ศ.1948 เกิดสงครามระหว่างยิวและชาวอาหรับ กรุงเยรูซาเลมถูกแบ่งดินแดนเป็นเยรูซาเลมตะวันตก ปกครองโดยอิสราเอล และเยรูซาเลมตะวันออก ปกครองโดยจอร์แดน และเป็นเมืองหลวงของประเทศอิสราเอลในส่วนที่เป็นเยรูซาเลมตะวันตก ระหว่างสงคราม 6 วัน ใน ค.ศ. 1967 กรุงเยรูซาเลมตะวันออกจึงตกอยู่ภายใต้การปกครองของอิสราเอล และตามกฎหมายของอิสราเอลซึ่งออกใน ค.ศ. 1980 กรุงเยรูซาเลมจึงเป็นเมืองหลวงของอิสราเอลอย่างเป็นทางการ

สภาพทางภูมิศาสตร์กรุงเยรูซาเลมตั้งอยู่บนที่ราบสูงทางตอนใต้ของเทือกเขาจูเดียเนน มีอาณาเขตติดกับทะเลเดดซี (Dead Sea) ทางด้านตะวันออก ห่างจากชายฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียน (Mediterranean Sea) ซึ่งอยู่ด้านทิศตะวันตก 58 กิโลเมตร เยรูซาเลมมีประชากรและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป เมืองโบราณแห่งนี้มีทั้งชุมชนที่นับถือศาสนายิว คริสต์ศาสนา และชาวมุสลิม แบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารให้บรรยากาศความเป็นตะวันออก โดยเฉพาะในเยรูซาเลมตะวันออกมีกลิ่นอายแบบชาวอาหรับ ลักษณะของสถาปัตยกรรมแบบโมเสก (Mosaic) มีกลิ่นเครื่องเทศที่ฉุนฉุนแรงเตะจมูก มีเสียงระฆังดังจากโบสถ์กังวานไกล ผสานกับเสียงสวดมนต์จากหอกระจายเสียงในสุเหร่ามุสลิม และท่วงทำนองเสียงสวดมนต์ของชาวยิวที่กำลังเพ่งตะวันตกรอกำแพงร้องไห้ (Western Wall) เป็นเสน่ห์และความมีชีวิตชีวาที่น่าหลงใหลของเมืองนี้ นอกกำแพงเมืองเก่าเยรูซาเลมกลับเต็มไปด้วยบรรยากาศความทันสมัยทั้งถนน เส้นทางคมนาคม ตึกสูง ห้างสรรพสินค้า ย่านธุรกิจ โรงเรียน ร้านอาหาร และร้านค้า

จากการสำรวจประชากรในปี ค.ศ. 1993 เยรูซาเลมมีประชากร 556,000 คน ส่วนใหญ่เป็นชาวยิวอาศัยในเยรูซาเลมใหม่หรือเยรูซาเลมตะวันตก ทางฝั่งเยรูซาเลมตะวันออกหรือเยรูซาเลมเก่าส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม มีบางส่วนที่นับถือศาสนาคริสต์ ภาษาที่ผู้คนตามท้องถนนใช้มีทั้งภาษาฮีบรู ภาษาอาหรับ และภาษาอังกฤษ จากการไปสัมผัสสักได้ว่าเยรูซาเลมเป็นแหล่งกำเนิดอารยธรรมที่เก่าแก่และหลากหลายที่สุดในโลกแห่งหนึ่งซึ่งเป็นที่น่าอัศจรรย์ใจว่าผู้คนยุคใหม่หลายเชื้อสายของกรุงเยรูซาเลมยังคงดำรงและสืบทอดวัฒนธรรมเหล่านั้นของตนไว้ได้อย่างต่อเนื่อง และเมื่อรัฐชาติเข้ามามีบทบาทในการกำกับเขตแดนปัญหาที่ซับซ้อนจึงเกิดตามมาเป็นชั้นๆ เกินกว่าที่จะแก้ไขได้ในอนาคตอันใกล้

ทะเลสาบเดดซี

ทะเลสาบเดดซี (Dead Sea) มีอีกชื่อหนึ่งว่า ทะเลมรณะหรือทะเลเกลือ เป็นทะเลสาบน้ำเค็มที่มีความเข้มข้นของเกลือสูงมาก มีความเค็มประมาณ 70 เปอร์เซ็นต์ หรือประมาณ 4 เท่า ของน้ำทะเล โดยทั่วไป สามารถพิสูจน์ได้โดยบรรจุน้ำจากทะเลสาบเดดซีลงในขวดที่มีปริมาณความจุเท่ากันกับน้ำจากทะเลทั่วไปจะพบว่าน้ำจากทะเลสาบเดดซีมีน้ำหนักน้ำหนักมากกว่าอย่างเห็นได้ชัดทั้งนี้เพราะปริมาณของเกลือที่แฝงอยู่ ทะเลสาบเดดซีตั้งอยู่กลางทะเลทรายและถูกแบ่งออกเป็นสองส่วนเพราะตั้งอยู่ในแนวเขตแดนระหว่างประเทศจอร์แดนกับอิสราเอลเพื่อนบ้านซึ่งไม่สู้จะลงรอยกันมากนัก การมาท่องเที่ยวชมความน่าอัศจรรย์ของทะเลสาบเดดซีจึงมีเรื่องที่น่าห่วงอยู่บ้าง คนขายของที่ระลึกริมฝั่งทะเลสาบชี้ให้ดูว่าบนภูเขาของทั้งสองฝ่ายมีทหารหน่วยแม่นปืนคอยเฝ้าระวังตรวจตราอยู่ตลอด 24 ชั่วโมง เพื่อป้องกันการรุกร้าเขตแดน มาตรการที่นำมาใช้ของทั้งสองฝ่ายคือจัดการกับผู้บุกรุกได้ในทันทีโดยไม่มีการเตือน นักท่องเที่ยวจึงลอยคอลอยตัวอยู่ตามแนวชายฝั่ง ระดับน้ำในทะเลสาบเดดซีอยู่ต่ำกว่าระดับน้ำทะเลปานกลาง 417.5 เมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 1,020 ตารางกิโลเมตร โดยมีขนาดความยาว 80 กิโลเมตร และกว้าง 18 กิโลเมตร จุดที่ลึกที่สุดมีความลึกประมาณ 400 เมตร สาเหตุที่ทะเลสาบเดดซีได้ชื่อว่าเป็นทะเลแห่งความตาย เนื่องจากมีความเข้มข้นของเกลือมากจนไม่มีสิ่งมีชีวิตใดๆ อาศัยอยู่ได้ ยกเว้นสิ่งมีชีวิตจำพวกแบคทีเรียและพวกพืชขนาดเล็ก เช่น เห็ด รา เล่ากันว่า บางครั้งที่ปลาน้อยปลาใหญ่จากแม่น้ำจอร์แดนซึ่งไหลลงทะเลสาบเดดซีหลงว้ายเข้ามาบ้าง แต่พวกมันก็ตายทันทีที่เข้ามาถึงทะเลแห่งนี้

จุดขายของทะเลสาบเดดซีอยู่ที่การลงเล่นวายน้ำแล้วไม่จม สาเหตุเพราะความเข้มข้นของน้ำซึ่งมีเกลือละลายอยู่มากถึง 25% ทำให้น้ำมีความหนาแน่นมากเป็นพิเศษ คนที่ลงไปเล่นน้ำในทะเลสาบแห่งนี้จะไม่วันจมน้ำ ไม่ว่าจะตัวเราจะอ้วนหรือหนักขนาดไหนสามารถลงไปนอนอ่านหนังสือหรือทำกิจกรรมอื่นใดในน้ำได้ ประการต่อมาความที่อยู่ต่ำกว่าระดับน้ำทะเลทำให้ทะเลสาบเดดซีเป็นศูนย์รวมของแร่ธาตุต่างๆ จำนวนมากโดยเฉพาะโคลนหรือชั้นดินสามารถนำมาสกัดเพื่อประโยชน์ในด้านความงาม เช่น โคลน และครีมบำรุงผิว จนกลายเป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงของอิสราเอล ทุกวันนี้ประเทศอิสราเอลซึ่งประสบผลสำเร็จในการนำเอาผลการวิจัยมาพัฒนาประเทศยังคงส่งเสริมให้นักวิจัยไปลอยอยู่บนจุดที่ลึกที่สุดในโลก เพื่อปฏิบัติการค้นหาความลับของทะเลสาบมรณะหรือทะเลสาบเดดซีต่อไป

เราออกเดินทางจากที่พักเมือง Ashqelon มุ่งหน้ามาทางทิศใต้เพื่อไปยังทะเลสาบเดดซีจากพื้นดินที่มีสีเขียวปกคลุมอยู่บ้างผ่านทุ่งกว้างที่แห้งแล้งจนเข้าสู่เขตทะเลทราย สองข้างทางมีหมู่บ้านชาวเผ่าเบดูอินเรียงรายประปรายลงหลักปักฐานมั่นคงคล้ายกับจะหยุดเร็ววัน อูฐ รายรอบตัวเรามีแต่ภูเขาหินภูเขาทรายและจากเมือง Arad เป็นต้นไปถนนค่อยๆ ลดต่ำลงๆ มีป้ายบอกระดับความต่ำกว่าระดับน้ำทะเลอยู่เป็นระยะๆ จาก -100 เมตร เป็น -200 เมตร จนกระทั่งลงมาถึงทะเลสาบเดดซี ระดับความต่ำอยู่ที่ -417.5 เมตร ความร้อน ความเหนียวตัวเหนอะหนะจากความชื้นสูงทำให้หลายคนหรือที่จะลงเล่นน้ำในทันทีที่เดินทาไปถึง Ninoy ไกด์ประจำคณะของเราเล่าว่า เมือง Arad เป็นเมืองที่เหมาะสม

อย่างยิ่งสำหรับคนที่เป็โรคภูมิแพ้เนื่องจากที่นี่มีอากาศเบาบางและสะอาด เราจึงไม่แปลกใจว่าชุมชนเมืองกลางทะเลทรายแห่งนี้มีดีกรามบ้านช่องรองรับผู้อยู่อาศัยค่อนข้างหนาตา

เอกอัครราชทูตไทยประจำอิสราเอล จักร บุญ-หลง และภริยาพร้อมเจ้าหน้าที่สถานทูตถ่ายรูปร่วมกับคณะผู้บริหารและนักแสดงจากประเทศไทยหลังจากเสร็จจัดงานเลี้ยงก่อนวันเดินทางกลับ

ภาพขวา : บรรยากาศการเตรียมพร้อมก่อนขึ้นเวทีในวันสุดท้ายของการแสดงที่เมือง Holon หนึ่งในเมืองบริวารของมหานครเทลอาวีฟ มีท่านอัครราชทูตไทยและคณะมาให้กำลังใจถึงขอบเวที

ภาพซ้าย : จดจารไว้ด้วยภาพกับผู้จัดการของเทศกาล Maataf Festival/ Mr.Zion Slomi

คณะนักแสดงจากทุกประเทศที่ต้นศึกษานครเยรูซาเล็มในวันหยุดพักผ่อน

ย่านขายของที่ระลึกในเมืองเก่าและวิถีชีวิตพ่อค้าในนครเยรูซาเล็มตะวันออก

การขอพรบริเวณกำแพงตะวันตกหรือกำแพงร้องไห้ (Western Wall) หนาแน่นไปด้วยชาวยิวและนักท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวทัศนศึกษาทะเลสาบ Dead Sea

การแสดงบนเวทีและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมกับเพื่อนนักแสดงและผู้ชมชาวต่างชาติ

ศึกษาดูงานมหาวิทยาลัยและกิจกรรมฟาร์มและตลาดเกษตรพืชผักผลไม้

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน

คำประกาศเกียรติคุณ พระพิศาลศาสนกิจ

วาสนา แก้วหล้า

คำประกาศเกียรติคุณ พระพิศาลศาสนกิจ

วาสนา แก้วหล้า

ชีวประวัติพระพิศาลศาสนกิจ (เถื่อน ขน ดิพล)

พระอาจารย์เถื่อน เกิดเมื่อวันที่ 12 เมษายน 2495 ที่บ้านระไทร์ ต.นาดี อ.เมือง จ. สุรินทร์ เดิมชื่อ นายเถื่อน หุทัยถาวร บิดาชื่อ นายมอญ หุทัยถาวร มารดาชื่อ นางฮิต หุทัยถาวร มีพี่น้องทั้งหมด 9 คน ท่านเป็น บุตรคนแรก

อุปสมบท เมื่ออายุครบ 20 ปี ในวันที่ 16 เมษายน 2515 ณ วัดบูรพาราม อ.เมือง จ.สุรินทร์ (ธรรมยุต) โดยมี พระรัตนกรวิสุทธิ (หลวงปู่ดุลย์ อตุโล) เจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์เป็นพระอุปัชฌาย์ พระครูสถิตยสารคุณ เป็นพระกรรมวาจาจารย์ และ พระครูวิมลศีลคุณ เป็นพระอนุสาวนาจารย์

การศึกษา

จบประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนบ้านระไทร์ ต.นาดี อ.เมือง จ.สุรินทร์ ศึกษาธรรมและปฏิบัติภาวนาตั้งแต่ปี 2515 เริ่มในวันแรกที่บวช โดยศึกษากับหลวงปู่ดุลย์ ซึ่งท่านได้สอบจิตทำควมสงบ สามารถปฏิบัติภาวนาได้รวดเร็วมีจิตสงบนิ่ง หลวงปู่ดุลย์จึงได้สนับสนุนให้ปฏิบัติธรรม โดยท่านกล่าวว่า "จิตเข้าสู่โลกุตระธรรมแล้ว ไม่ต้องเรียนหนังสือ ให้ปฏิบัติธรรมต่อไป" ต่อมาท่านได้ฝากให้เข้ารับการศึกษามรรคมฆัสวตรปฏิบัติกับ หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน วัดป่าบ้านตาด จ.อุดรธานี ตั้งแต่วันที่ 11 พฤศจิกายน 2516 ได้ฝึกปฏิบัติกรรมฐานกับหลวงตาจนถึงปี 2518

ประวัติการทำงานและประสบการณ์การปฏิบัติภารกิจส่วนตัว

พ.ศ. 2519 ปฏิบัติธรรม ณ วัดสร้างใหม่เนิน 424 ห่างชายแดนไทย-กัมพูชาประมาณ 1 กิโลเมตร เป็นพื้นที่เสี่ยงภัยอันตรายมาก ได้ปฏิบัติธรรมอยู่ 5-6 เดือน ให้กำลังใจทหาร ต่อมาถูกปองร้ายจากกลุ่มคอมมิวนิสต์ จึงได้ไปอยู่ที่วัดบูรพาราม

พ.ศ. 2520 ปฏิบัติธรรมในป่าช้า อำเภอสนม เพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจพุทธศาสนิกชนเนื่องจากมีคณะครูโรงเรียน มีความคิดผิดแผกฝ่ายซ้าย แม้จะถูกต่อต้าน ทำร้ายร่างกาย ใช้ก้อนอิฐปาศีรษะ ได้ปฏิบัติธรรมด้วยความสงบ แต่ในที่สุดเหตุการณ์สงบลง จึงอยู่ถึงปี พ.ศ. 2531

พ.ศ. 2523 ปฏิบัติธรรมและอนุรักษ์ป่าและสัตว์ป่าในบริเวณป่าเขาศาลา อำเภอบัวเขต จังหวัด สุรินทร์ ได้จัดทำโครงการส่งเสริมศาสนา เพื่อการอนุรักษ์ป่าและพัฒนาสิ่งแวดล้อม บริเวณพื้นที่ชายแดน จังหวัดสุรินทร์ เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ในโอกาสเจริญพระชนมายุครบ 5 รอบ ในปี พ.ศ. 2535 เนื้อที่ 10,794 ไร่ โดยเสนอจัดตั้งเป็นพุทธอุทยาน ได้เสนอเรื่องตามลำดับ ไปที่สำนักงาน เลขาธิการในพระองค์สมเด็จพระบรมราชินีนาถ กรมป่าไม้ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสุรินทร์ กรมการ ศาสนา สมเด็จพระสังฆราช จนกระทั่งในวันที่ 10 เมษายน 2535 ได้รับหนังสือ รล 003/8472 จากสำนัก ราชเลขาธิการในพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ ทรงรับเป็นประธาน คณะกรรมการอุปถัมภ์โครงการ

พ.ศ. 2526 เผยแพร่พุทธศาสนา ปฏิบัติธรรม ณ กรุงบอร์โน ประเทศเยอรมัน

พ.ศ. 2536 ปฏิบัติธรรมและอนุรักษ์ป่าและสัตว์ป่า โดยได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวง เกษตรและสหกรณ์ ให้ใช้พื้นที่หลังการตรวจสอบของกรมป่าไม้แล้ว รวมทั้งสิ้น 10,865 ไร่ ในเขตป่าห้วย ลำราญ อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ โดยคณะรัฐมนตรีมีมติให้รักษาไว้เป็นสมบัติของชาติ เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2536 โดยมีเงื่อนไข 11 ข้อ

พ.ศ. 2538-ปัจจุบัน ปฏิบัติธรรมและได้จัดทำโครงการสร้างพุทธอุทยานอนุรักษ์ป่าไม้และ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม วัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ แผนระยะเวลาดำเนินงาน 10 ปี ระหว่างปี พ.ศ. 2538-2548 เพื่อจัดสร้างเป็นเขตอุทยาน เขตรักษาป่าสมบูรณ์ เขตปลูกป่าและ พื้นฟูสภาพป่าไม้ ฝึกการปฏิบัติธรรม บำเพ็ญภาวนาสำหรับพระภิกษุ สามเณร และพุทธศาสนิกชนทั่วไป และให้ราษฎรในพื้นที่ที่มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ช่วยอนุรักษ์ป่าไม้และสัตว์ป่า โดยรับผิดชอบโครงการร่วมกับ กรมการศาสนา กองกำลังสุรนารี กองทัพภาคที่ 2 กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ และหน่วยงานเอกชนที่ร่วมสนับสนุนโครงการ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2540 ได้มีการประกาศ จากกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง ตั้งวัดในพระพุทธศาสนา เพื่อจัดตั้งวัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร ให้ถูกต้อง ตามกฎหมาย

พ.ศ. 2553 ได้สร้างวัดเฉลิมพระเกียรติสุทธิดมมาราม เลขที่ 457 หมู่ 18 ถนนศรีณรงค์ซอย 9 ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ สืบยกทิศได้หน้าห้างสรรพสินค้าบิกซี และได้ประกอบพิธีเท ทองหล่อพระพุทธรูปนาครปรก

ในปีเดียวกันนี้ได้อัญเชิญพระพุทธรูปชื่อ **พระพุทธรักษานักรบกล้าอีสาน** หล่อด้วยโลหะสีทอง อัญเชิญไปประดิษฐานที่ฐานตชด.ช่องพริก และอัญเชิญพระพุทธรูปชื่อ **พระพุทธรักษาสยามประเทศ** ไปไว้ตามแนวเขตชายแดนไทย-กัมพูชา ณ ฐานตชด.เนิน429 เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้แก่ทหาร ตำรวจตระเวนชายแดนที่อยู่ตามรั้วของชาติ

ความร่วมมือกับหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ

พ.ศ. 2540-2545 ได้ร่วมกิจกรรมปลูกป่ากับนักศึกษาชมรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์อย่างต่อเนื่อง มีผลงานการปลูกป่าที่ถูกทำลายไป ให้เป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการทำกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเยาวชน และเป็นการพัฒนาสิ่งแวดล้อมป่าไม้อย่างยั่งยืน

พ.ศ. 2545 ได้จัดกิจกรรมเวทีเสวนาประชาสังคม เพื่อประกาศเขตจัดตั้งเขาศาลา เป็นพื้นที่อนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดสุรินทร์ ร่วมกับสถาบันราชภัฏสุรินทร์ นายอำเภอบัวเชด และหัวหน้าหน่วยงานระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ซึ่งเป็นกิจกรรมเวทีชาวบ้าน เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2545 ได้รับความสนใจจากชาวบ้าน นักเรียน นักศึกษา ครู อาจารย์จำนวนมาก และทุกฝ่ายที่เข้าร่วมเวทีเสวนาต่างให้การสนับสนุนการจัดตั้งวัดเขาศาลาให้เป็นเขตอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น

วันที่ 10 เดือนเมษายน พ.ศ. 2553 ได้เป็นวิทยากรบรรยาย เรื่อง จิตผู้รู้ ให้นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปริญญาโทและเอก ให้แก่มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

วันที่ 1-7 มิถุนายนพ.ศ. 2553 ได้ร่วมเดินทางไปศึกษาบนเส้นทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ตำบยาและการแพทย์พื้นบ้านแนวอายุรเวท ณ ประเทศศรีลังกา หลังจากเดินทางกลับสู่ประเทศไทยได้ร่วมโครงการอุตสาหกรรมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้านการแพทย์แผนไทย(การแพทย์พื้นบ้านพนมดงรักและรับเป็นที่ปรึกษาในโครงการนี้ด้วยและได้แบ่งพื้นที่บนวัดเขาศาลา ได้ร่วมกิจกรรมจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทั้งในทางการศึกษา การพัฒนาความรู้จากแนวคิดจากผู้ที่มีความรู้ ความสามารถที่หลากหลายเพื่อนำมาบูรณาการและประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนทุกระดับและการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านสภาพสังคม การเป็นอยู่ วัฒนธรรมชนเผ่า อีกทั้งประเพณีของท้องถิ่นในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เช่น อาเซียน – อินเดียน ที่มีการจัดการด้านตำบยา การศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดการด้านพุทธศาสนาที่มีกิจกรรมการส่งเสริมพุทธศาสนา ด้วยการปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัด บนหลักศรัทธาทางพุทธศาสนา กระทั่งทำให้สังคมผ่านพ้นวิกฤตมาได้ นับเป็นต้นแบบของการปกครองตนเอง ภายใต้ผู้นำแนวพุทธคือ ท่านเป็นผู้สืบทอดความคิดและอุดมการณ์ด้านสรรพสิ่งล้วนอยู่ร่วมกัน โดยยึดหลักธรรมะ คือ ธรรมชาติ ตามแนวของหลวงปู่ดูล และท่านได้ไปศึกษาตามรอบวัตรปฏิบัติจากหลวงตามหาบัว ซึ่งเป็นบุคคลตัวอย่างในด้านการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยผนวกหลักธรรมเข้ากับวิถีชีวิต และมีการสืบทอดภูมิปัญญาด้านตำบยา จัดทำสวนสมุนไพรที่มีคุณค่ายิ่ง ต่อการดำรงชีพของชาวไทยให้เป็นพิพิภรณ์ธรรมชาติวิทยาที่หลากหลาย ที่เน้นหลักการไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน โดยจัดตั้งเป็นวิทยาลัยนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ณ ลานสวนไผ่

การนำเสนอจริยธรรมใหม่แก่โลก

พระพิศาลศาสนกิจ เป็นบุคคลที่มีใจกว้างยอมรับในโยช่ายทุกประเภทที่ผูกพันและยึดโยงกับสังคมชนบท โดยเฉพาะตามแนวชายแดน-กัมพูชา แม้ในสถานการณ์วิกฤตในหลายๆ ครั้ง ท่านก็ไม่เคยหวั่นไหว ท่านทำตัวเป็นผู้ให้ตลอดกาล เพราะท่านมีมโนทัศน์ว่า “ โลกนี้ คือ หมู่บ้านของเรา ” ท่านได้ใช้หลักพุทธธรรมนำการปฏิบัติให้เป็นທີ່ประจักษ์ว่า เราพึงปฏิบัติต่อผู้อื่น เช่น ที่ต้องการให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อตน ด้วยการแบ่งปันและเสนอโครงการทอดผ้าไหมขึ้นดี เมืองสุรินทร์ เพื่อเป็นสมณบริหาร ยกระดับบทบาทสตรีผู้ทอผ้าและขยายบริบทในการให้ความหมาย ของวัฒนธรรมได้ถูกรื้อฟื้นซึ่งเป็นสถานที่สำคัญในการอบรมบ่มเพาะจิตใจของผู้คนตั้งแต่ในวัยเด็ก รวมถึงการให้เกียรติและศักดิ์ศรีแก่คนเขมรหรือพระภิกษุสงฆ์ของประเทศกัมพูชาเป็นอย่างดี อาทิ การช่วยเหลือเงินเพื่อสร้างศาสนสถานแก่พุทธศาสนิกชนชาวกัมพูชา และดำเนินการระดมทุนบริจาคและทอดผ้าป่าแก้ววัด และชุมชนชาวกัมพูชาทุกๆปี อย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่รู้จักและสร้างศรัทธาแก่ชาวกัมพูชาบริเวณจังหวัดอุดรมีชัย พระตะบอง เสียมเรียบ ศรีโสภณ พระวิหาร ฯลฯ

การที่สื่อมวลชนและประชาชนศรัทธาในการเฝ้ารู้ของท่านบทบาทหน้าที่ของพระพิศาลศาสนกิจ กับความเป็นผู้นำทางอุดมการณ์นำยุทธวิธีพุทธะมาประยุกต์ใช้การการพัฒนานั้น ทั้งนี้มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ได้ดำเนินการตามหลัก ปรัชญา คือ รับฟังเสียงสะท้อนของมวลชน ในการสืบหา ผู้ที่สมควรได้รับการพิจารณาให้ได้เสนอชื่อบุคคลเพื่อขอรับการพิจารณาถวายปริญญาเกิตติมศักดิ์ ท่านเป็นสมณเพศที่มีคุณสมบัติครบถ้วนเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณธรรม มีความรู้ เหมาะสมที่ควรได้รับปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาพุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค เนื่องจากได้บำเพ็ญวัตรปฏิบัติด้วยความเป็นผู้ถึงพร้อมด้านยุทธพุทธะวิธีในการบริหารการพัฒนาในทุกมิติ และความเป็นนักปราชญ์ที่มีภาวะผู้นำ อีกทั้งท่านได้ใช้ความอุตสาหะในตนเองเป็นเครื่องพิสูจน์ในการศึกษาเล่าเรียนระดับวิปัสสนาธุระฝึกกรรมฐานใช้แนวทางจิตรู้จิตและจิตรู้กาย อันเป็นต้นแบบของบุคคลในเพศสมณะ ท่านได้ทำการเล่าเรียนกรรมฐานและฝึกฝนอย่างไม่ย่อท้อ แม้จะไม่ได้รับการศึกษาทางโลก แต่ท่านได้อุทิศตนให้เป็นที่พึ่งทางใจแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป มีจริยวัตรที่เหมาะสม เผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ช่วยเหลือคนที่ขัดที่พึ่งพึ่งทางใจได้เข้าใจในหลักธรรมและสามารถนำมาประพฤติปฏิบัติให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบพอเพียงได้อย่างเป็นสุขตามอัตภาพของตน อันเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สังคมมีความสุข พระเดชพระคุณ พระพิศาลศาสนกิจ ท่านได้ใช้หลักธรรมของพระพุทธเจ้าสอนให้บุคคลรู้จักตนเองอย่างถ่องแท้แล้วนำไปสู่การแก้ไขปัญหาชีวิตด้วยตนเองได้ โดยใช้สถาบันหลักได้แก่ วัด บ้าน โรงเรียน เป็นหลักในการสอนการดำเนินชีวิต อีกทั้งยังส่งเสริมพระพุทธศาสนาด้วยการบูรณปฏิสังขรณ์วัด สนับสนุนอุปถัมภ์นักเรียนยากจนขาดโอกาส ให้ได้รับการศึกษาในระดับสูง ภายใต้โครงการ “โรงเรียนชายแดนที่ชื่อว่าโรงเรียนวัดเทพประทานจุฬามณีทับทิมสยาม 04” ซึ่งดำเนินมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๕

พระพิศาลศาสนิก ได้ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลแก่สังคมทั้งในด้านอาณัติและธรรมทานตามหลักแห่งจิตธรรม จนเป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลและองค์กรทั่วไป

เกียรติคุณที่ได้รับรางวัลเกียรติยศ

พ.ศ. 2536 ได้รับประกาศนียบัตรเชิดชูเกียรติแก่บุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน จากสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

พ.ศ. 2538 ได้รับเกียรติยกย่องเชิดชูเกียรติในด้านส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากสมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก

พ.ศ. 2545 ได้รับโล่ประกาศเกียรติคุณจากกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เมื่อวันที่ 18 กันยายน 2545 เพื่อแสดงว่า วัดเขาสาลาดมูลฐานะจาโร เป็นวัดที่อนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรป่าไม้เขตดีเด่น ประจำปี 2544

การได้รับเกียรติจากองค์กร และหน่วยงานต่าง ๆ

พ.ศ. 2530 ได้รับพระราชทานโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นพระครูสัญญาบัตรที่พระครูภาวนาวิทยาคม

พ.ศ. 2534 ได้เลื่อนตำแหน่งจากพระครูสัญญาบัตรชั้นตรี เป็นชั้นโทในราชทินนามเดิม

พ.ศ. 2536 เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2536 ได้รับถวายเครื่องไทยธรรม โดยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์อัครราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วย น.อ.วีระยุทธ ดิษยะศริน พระสวามี เพื่อทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจ ณ บ้านกะเลงเวก อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

พ.ศ. 2539 ได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์

พ.ศ. 2543 ได้เลื่อนเป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นเอกในราชทินนามเดิมและดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะตำบล

พ.ศ. 2524-2543 ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดป่าอตุโลบุญญลักษม์

พ.ศ. 2544 ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดเขาสาลาดมูลฐานะจาโร เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2544

ผลงานดีเด่นที่สมควรได้รับการยกย่อง

ด้านเป็นผู้มีคุณธรรมที่เหมาะสม

พระพิศาลศาสนิก ได้ประพฤติตนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ดังนี้

1. พระพิศาลศาสนิกได้ทำหน้าที่ในการอนุรักษ์ป่าและสิ่งแวดล้อม บริเวณห้วยสำราญตลอดระยะเวลา 20 ปีเศษที่ผ่านมา โดยมีแรงบันดาลใจจากการธุดงค์ในผืนป่าเขาสาลาด ได้รับความวิเวกความสงบอย่างยิ่ง จึงศรัทธาที่จะอุทิศตนเป็นผู้รักษาผืนป่าแห่งนี้ ให้คงความวิเวกมีทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าเป็นสมบัติของประเทศชาติอย่างยั่งยืน

2. ได้ทูลเกล้าฯ ถวายเงินโดยเสด็จพระราชกุศลสมทบทุนสร้างศูนย์ชาติพันธุ์วิทยาเขต
สุรินทร์ จำนวน 10,000 บาท ให้ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2537

3. ได้ทำหน้าที่วิทยากร ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับสถานที่บริการเขาศาลา ได้ติดต่อประสานงาน
กับทหารพราน หรืออาสาสมัครชาวบ้านที่ชำนาญทางบริเวณเขาศาลา ทำหน้าที่ช่วยกันเป็นผู้นำจัด
กิจกรรมเดินป่า ศึกษาธรรมชาติสมุนไพรบริเวณเขาศาลา ให้กลุ่มลูกเสือจากโรงเรียนต่าง ๆ นักศึกษา
พยาบาลจากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จังหวัดสุรินทร์ นักศึกษาชมรมวิทยาศาสตร์ รักษ์
สิ่งแวดล้อม จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ โดยมีได้มีค่าตอบแทน เป็นการส่งเสริมให้เยาวชนรักษ์
สิ่งแวดล้อม

4. ได้ช่วยเหลืองานราชการ โดยใช้ความสามารถพิเศษพูดภาษาเขมรได้ เจรจาให้เขมรที่บุกรุก
ชายแดน ยอมมอบตัว โดยไม่มีการเสียชีวิต และกระสุนปืน รวม 3 ครั้ง ครั้งแรก 5 คน ต่อมา 10 คน และ
3 ครอบครัว

5. ได้มอบทุนการศึกษาแก่สามเณร ปีละ 150 รูปและจัดกิจกรรมบวชชีพรหมณ์ เป็นประจำ
ทุกปี

6. ได้ทำหน้าที่ประสานงานให้ชาวบ้านในหมู่บ้านต่าง ๆ บริเวณชายแดน เกิดความเข้าใจอันดีใน
บทบาทของทหารและให้ความร่วมมือในการป้องกันประเทศ

7. ได้เยี่ยมเยียนทหารพรานที่ต่อสู้อย่างหนัก เพื่อบำรุงขวัญสร้างเสริมกำลังใจ กำลังกาย
ให้สามารถทำหน้าที่รับผิดชอบได้อย่างเต็มที่ในการป้องกันของป่า และแหล่งต้นน้ำ และให้เกิดจิตสำนึก
ที่ดีในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ป่า รวมทั้งร่วมกันปลูกกล้าไม้ ขยายผืนป่า พลิกฟื้นบริเวณป่าที่เสื่อมโทรม
อย่างต่อเนื่อง

8. ได้บริจาคปัจจัยที่มีผู้ศรัทธาในพระพุทธศาสนาบริจาคจัดทำแก้อี้จำนวนมาก เพื่อบริจาค
แก้อี้ให้แก่โรงเรียนและหน่วยงานต่าง ๆ ที่ขาดแคลน โดยมีได้คิดมูลค่า เป็นการบำเพ็ญประโยชน์
สนับสนุนกิจการของทางราชการ

9. ได้จัดสร้างศาสนสถานและอัญเชิญพระพุทธรูปประดิษฐานไว้ตามช่องชายแดนไทย-กัมพูชา
ท่านเป็นศาสนทูตที่คอยปรับปรนเหตุการณ์ทางการเมืองและความมั่นคงบริเวณชายแดนอย่างต่อเนื่อง
ตลอดระยะเวลา 20 ปี โดยเฉพาะความตึงเครียดทางการเมืองและกรณีพิพาทเรื่องแนวเขตกับกองทัพ
ประเทศกัมพูชา ที่มีสงครามชายแดนที่ภูมะเขือ ใกล้แนวเขตปราสาทเขาพระวิหาร เมื่อวันที่ 4-6 กุมภาพันธ์
2554

ด้านผลงานวิชาการดีเด่น

1. ด้านการอนุรักษ์และสัตว์ป่าในบริเวณป่าห้วยสำราญ พื้นที่รวมทั้งสิ้น 10,865 ไร่
ได้ดำเนินการวางแผนปรับปรุงสถานที่เพื่อให้สะดวกต่อการดูแลพื้นที่ป่าได้ทั่วถึง ทำให้สามารถควบคุม

การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า รวมทั้งป้องกันไฟป่าได้อย่างดี ทำให้มีป่าและสัตว์ป่าที่หลากหลายอยู่มากมายในพื้นที่ป่า

2. ด้านการฟื้นฟูสภาพป่า ได้ตัดถนนใหม่ เพื่อให้ขนย้ายกล้าไม้นำไปปลูกในด้านหน้า และบำรุงป่าเก่าที่ใกล้จะหมดสภาพป่า ให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ขึ้นมาทดแทน โดยคาดว่าจะปลูกป่าทดแทนป่าที่เสื่อมโทรม โดยคาดว่าจะปลูกป่าทดแทนป่าที่เสื่อมโทรม เนื้อที่ประมาณ 3,000 ไร่ ได้แก่ มะค่า ประดู่ ยาง และสัก เป็นต้น

3. ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้ร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเชิงการอนุรักษ์ป่า เช่น ลูกเสือจากแต่ละโรงเรียน นักวิชาการจากภาควิชาการป่าไม้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ นักศึกษาชมรมวิทยาศาสตร์รักษ์สิ่งแวดล้อม สถาบันราชภัฏสุรินทร์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสุรินทร์ เป็นต้น ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เยาวชนรักษ์ป่า ได้แก่ ปลูกป่า เดินป่าศึกษาธรรมชาติ ศึกษาพันธุ์พืช เป็นต้น

4. ด้านการพัฒนาองค์ความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ได้วางแผนจะจัดตั้งสำนักงาน ประเมินผลและสำรวจ โดยอาสาสมัครของนักเรียนแต่ละโรงเรียนทุกอำเภอของจังหวัดสุรินทร์ โดยจะสำรวจทำทะเบียนต้นไม้ วัชพืช สมุนไพร พันธุ์สัตว์ และอนุรักษ์ความรู้ยาสมุนไพรของชาวบ้านที่มีภูมิปัญญาด้านสมุนไพร แผนโบราณที่หายาก เพื่อเป็นทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศชาติสืบไป

5. ด้านการพัฒนาป่าห้วยสำราญ เป็นป่าที่ยั่งยืนได้จัดทำโครงการอนุรักษ์ป่า และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จัดตั้งพุทธอุทยานเขาศาลา เพื่อให้พระภิกษุเป็นผู้ดูแลผืนป่า รักษาความอุดมสมบูรณ์ของป่า สัตว์ป่า ได้สำรวจผืนป่าและวางแผนจัดการดูแลป่า โดยวางจุดสร้างกุฏิเป็นระยะ และสร้างร่องน้ำรอบเขตป่า เพื่อแก้ไขป้องกันปัญหาผู้บุกรุกลักลอบตัดไม้ทำลายป่า และป้องกันไฟป่าด้วย จนเป็นที่ประจักษ์แก่ผู้เกี่ยวข้อง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และได้รับการยอมรับว่าสามารถจัดการดูแลผืนป่าได้อย่างดี

พระพิศาลศาสนกิจ ได้ดำเนินงานอนุรักษ์ป่าห้วยสำราญ โดยมีการจัดการตามหลักวิชาการและอาศัยประสบการณ์ความชำนาญพื้นที่ โดยมีการวางแผนที่ดี เริ่มตั้งแต่สำรวจพื้นที่ป่า จัดทำโครงการส่งเสริมศาสนา เพื่อการอนุรักษ์ป่า และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ในช่วงปี พ.ศ. 2532-2538 จนได้รับอนุมัติพื้นที่ในเขตป่าห้วยสำราญ ห้วยทับทัน รวมทั้งสิ้น 10,865 ไร่ สำหรับปฏิบัติธรรมและอนุรักษ์ป่าและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม วัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 จนถึงปัจจุบัน เพื่อให้หน่วยงานสถานศึกษาได้มีส่วนร่วมให้ความร่วมมือในการดูแลรักษาป่า ทำฐานข้อมูลองค์ความรู้ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ส่งเสริมให้ป่าเป็นแหล่งความรู้ ยาสมุนไพร และพื้นที่พุทธอุทยานเขาศาลาเป็นแหล่งส่งเสริมพุทธศาสนา นอกจากนี้ได้ส่งเสริมการสร้างความรักความภูมิใจในผืนป่าให้ชาวบ้าน เจ้าของพื้นที่และเยาวชนบริเวณรอบ ๆ วัดเขาศาลา โดยร่วมมือกับมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ มีโครงการจัดตั้งเขาศาลาเป็นเขตอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นของจังหวัดสุรินทร์ จัดตั้งวิทยาลัยนิเวศวิทยา

วัฒนธรรม ให้สถานที่วัดจัดงานชุมนุมสันติภาพโลก เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2554 และได้มอบเงินบริจาค
เข้ากองทุนทอดถวายผ้าไหมชั้นดี เมืองสุรินทร์ เพื่อเป็นสมณบริหาร

ผลงานที่ผ่านมา แสดงถึงการเรียนรู้ความสามารถ และการมุ่งมั่นมีอุดมการณ์ในการอนุรักษ์ป่า
ไม้อย่างจริงจัง และต่อเนื่องจนได้รับการยกย่องจากกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ถวายโล่
ประกาศเกียรติคุณ ในฐานะเป็นวัดอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรป่าไม้เขตดีเด่นประจำปี 2544 ด้วย
ผลงานดีเด่นในด้านคุณธรรม การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาในทุกมิติ และใน
ปี 2554 ผลงานวิชาการ ผลงานทางด้านความมั่นคงระหว่างประเทศ โดยนำยุทธศาสตร์ด้านศาสนธรรม
เป็นยุทธวิธี ในการพัฒนาสังคม การเมือง วัฒนธรรมและการศึกษา

ปกิณกะ

ประวัติท้องถิ่น / ชื่อบ้าน นามเมือง

สุดใจ สะอาดยิ่ง

นิทานพื้นบ้าน (ไทยกูย)

ตำนานพระมอเฒ่า(กานายหาววอูเด็มมออาจิง)

อารีย์ ทองแก้ว

เสน่ห์ มนตรา คุณค่า แห่งไหมมัดหมี่

ผ้าไหมลายโฮล

ธนพร เวทย์ศิริยานันท์

อาหารพื้นบ้าน

ชั้นลอตราวตะไตรยอ้ง (แกงเผือกใส่ปลาอย่าง

สมนึก รัตนกำเหนิด

ประวัติท้องถิ่น/ชื่อบ้านนามเมือง

สุดใจ สะอาดยิ่ง

อำเภอลำดวน

อำเภอลำดวนเป็นเมืองโบราณที่สำคัญเมืองหนึ่งของจังหวัดสุรินทร์ ปรากฏร่องรอยทางโบราณคดีโบราณวัตถุที่ชัดเจน เช่นมีคูน้ำคันดินล้อมรอบบริเวณชุมชนที่มีสภาพเป็นโคกสูง เดิมเรียกว่าบ้านลำดวน จากคำสัมภาษณ์ คุณพ่อสังข์ สุคันธรัตน์ ข้าราชการบำนาญ ในงานวิจัยของ วิชาศโพธิสาร ปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้เล่าตำนานความเป็นมาของบ้านลำดวน ว่า บ้านลำดวนเดิมมีพื้นที่ยาวรีเรียกว่าโคก ต่อมาเมื่อมีคนมาตั้งบ้านเรือน ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเดิม ยังไม่มีชื่อหมู่บ้าน ในครอบครัวนายม่วงมีลูกสาว ชื่อ พิน เป็นหญิงสาวที่งดงามล้ำลึกไปทั่วมีความสามารถในการรำรำ วันหนึ่งมีขบวนคาราวานสินค้าจากเขมรต่ำผ่านมา มีเจ้าชายรูปงาม ต้องการหาคู่ครองร่วมขบวนคาราวานสินค้ามาด้วยกองคาราวานตระเวนแลกเปลี่ยนและขายสินค้ามาจากการเขาพนมรุ้ง จนถึงหมู่บ้านและพบนางพินก็เกิดหลงรักกันขึ้น และได้ให้แม่สื่อติดต่อให้ทราบว่าเจ้าชายสนใจและรักนางพิน ในช่วงเวลานั้น พระบิดาของเจ้าชายเกิดประชวร เจ้าชายทราบข่าวก็เดินทางกลับเขมรต่ำโดยสัญญากับนางพินว่า จะยกขบวนขันหมากมาสู่ขอตามประเพณี ทางหมู่บ้านซึ่งชาวบ้านและครอบครัวนางพินยังไม่ทราบฐานะของเจ้าชาย เมื่อเจ้าชายกลับถึงนครมพระบิดาได้สวรรคต เจ้าชายจึงได้รับการสถาปนาเป็นกษัตริย์ และได้จัดขบวนขันหมากมาสู่ขอนางพินไปเป็นพระสนมเอก โดยอำมาตย์ได้เล่าความจริงให้นายม่วงทราบ ผู้คนในหมู่บ้านต่าง ปลื้มปิติยินดี จึงจัดพิธีบายศรีสู่ขวัญนางพิน นางพินดีใจได้ดื่มเหล้าจนเมาและรำรำ ทำให้เกิดอุบัติเหตุหกล้มขาหักไม่สามารถเดินทางกลับไปพร้อมกับขบวนขันหมากได้ นางพินเสียใจมาก และในที่สุดก็ตรอมใจตาย ต่อมาหมู่บ้านก็ร้างผู้คนจึงได้ขนานนามหมู่บ้านว่า “โคกเรือมดูล” (เรือม = รำ , ดูล = ล้ม) และผู้คน

หลักเมืองอำเภอลำดวน

ทั่วไปก็เรียก ชุมชนนี้ว่า โคกเรือมดูล มาโดยตลอด โคกเรือมดูล ถูกเรียกขานกันอยู่ทั่วไป และต่อมาได้เพี้ยนสำเนียงมาเป็น “ลำดวน” ซึ่งใกล้เคียงกับชื่อดอกไม้ในภาษาไทย ที่มีกลิ่นหอมต่างๆ ที่ในเขตชุมชนนี้ ไม่มีต้นดอกลำดวนอยู่เลย

สภาพอาคารห้องแถวไม้ บ้านโบราณของผู้มีฐานะในอำเภอลำดวน ยังคงอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดี

ต่อมาพ.ศ. ๒๔๑๒ ตรงกับ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระยาสังฆะขอแยกกุดปะไท ไปตั้งเป็นเมืองศีขรภูมิพลัย พระยาสุรินทร เกรงว่าพระยาสังฆะ จะรวมเอาบ้านลำดวนไว้ด้วย จึงมีใบบอกขอที่ตั้งบ้านลำดวน เป็นเมือง และขอให้พระยาไชยณรงค์ภักดี (นาก) ปลัดเมืองสุรินทร์ เป็นเจ้าเมือง พระราชทานนามว่า เมืองสุรพินทนิคม ให้ปลัดเมืองสุรินทร์เป็นพระสุรพินทนิคม มานุรักษ์ เป็นเจ้าเมือง ต่อมาได้ถูกลดฐานะลงเป็นอำเภอ สุรพินทนิคม และปี พ.ศ. ๒๔๖๐ ก็ถูกลดฐานะลงอีกเป็นตำบลลำดวน กลับมาใช้ชื่อเดิม ขึ้นต่ออำเภอศีขรภูมิ ต่อมาปี ๒๕๑๙ ย้ายมาขึ้นต่ออำเภอสังขะ และได้ยกฐานะขึ้นเป็นกิ่งอำเภอลำดวน ในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ และเป็นอำเภอลำดวนจนปัจจุบัน

สภาพทางภูมิศาสตร์ คูน้ำ คัน ดิน ในเขตอำเภอลำดวน

นิทานพื้นบ้าน (ไทยภูย)

อารีย์ ทองแก้ว

ตำนานพระมอเฒ่า(กานายหาววอูเฒ่ามออาจิง)

นายเถา แสนดี ชาวบ้านตากกลางอายุ 75 ปี เป็นหมอช้างที่ยังมีชีวิตอยู่ หรือพระมอเฒ่าซึ่งเป็นตำแหน่งสูงสุดในบรรดาหมอช้างทุกคน เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2537 ให้หลวงพี่หาญ หลานชายที่บวชจำพรรษาอยู่ที่วัดในหมู่บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ มีความว่า

พระมอเฒ่าคนสุดท้ายของชาวส่วยหรือชาวภูย ที่มีอาชีพคล้องช้างป่า มีชื่อเสียงเลื่องลือไปทั่วทุกสารทิศในความสามารถเกี่ยวกับการจับช้างป่าตั้งแต่ยังเป็นเด็กหนุ่มที่ยังไม่ได้แต่งงาน ต่อมาได้แต่งงานกับหญิงสาวชาวบ้านใกล้เคียงอยู่กันมาจนมีลูกชายหนึ่งคนชื่อ “ก่อง” หรือภาษาส่วยเรียกว่า “อาหก่อง” เป็นที่รักและห่วงใยของพ่อแม่เป็นอย่างมาก เมื่อเติบโตเข้าสู่วัยหนุ่มก็ได้รับตำแหน่ง “กำรวงปิด” (ครูบาใหญ่) ตามประเพณีที่มีพ่อเป็นพระมอเฒ่าโดยไม่ต้องไต่เต้าตามลำดับ โดยประเพณีที่สืบทอดกันมาได้กำหนดไว้ว่าผู้มีตำแหน่งสูงสุดในบรรดาหมอช้าง ถ้ามีลูกคนแรกเป็นผู้ชาย ให้หมอช้างทั้งหลายนำเอาเปลือกต้นกระโดนมารองรับตัวเด็กให้นอนพร้อมกับประกาศยกฐานหรือตำแหน่งหมอช้างคือ “กำรวงปิด” ให้โดยไม่ต้องผ่านขั้นตอนใดๆ แต่ถ้าลูกคนแรกเป็นผู้หญิงก็จะมีสิทธิพิเศษดังกล่าว

ก่อง หรืออาหก่อง เป็นทายาทสืบทอดมรดกทุกอย่างต่อจากพระมอเฒ่าที่พ่อแม่ภาคภูมิใจมาก เพราะตั้งแต่เล็กจนโตก่องเป็นเด็กดี มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่และขยันขันแข็ง พระมอเฒ่าจึงคิดที่จะถ่ายทอดวิชาทุกอย่างให้กับลูกชาย ให้มีความสามารถทุกอย่างโดดเด่นเหนือชายหนุ่มทุกคนในหมู่บ้าน

วันหนึ่งพระมอเฒ่าได้พาลูกและภรรยาออกไปเรียนรู้การคล้องช้างป่าโดยไม่บอกใครเลย เพราะต้องการตามใจลูกที่ไม่ต้องการให้ใครรู้หรืออาจเป็นเพราะความประมาทของพระมอเฒ่าด้วยประกอบกับความเย่อหยิ่งในความสามารถของตนเองที่ไม่มีใครเทียบเท่า จึงคิดว่าจะทำอะไร หรือทำอย่างไรก็ได้

ย้อนกลับไปในอดีต “อาหก่อง” เกิดเป็นลูกช้างป่า ถูกพระมอเฒ่าคล้องมาได้ เมื่อนำมาฝึกอย่างหนักในหมู่บ้านก็ทนกับสภาพสิ่งแวดล้อมไม่ได้จึงตรอมใจตาย แล้วกลับชาติมาเกิดเป็นลูกชายของพระมอเฒ่า อาหก่องสามารถจำชาติก่อนได้ทุกอย่างจึงคิดถึงแม่ช้างป่าตลอดเวลา โดยเฉพาะเวลาที่เห็นบรรดาหมอช้างออกไปคล้องช้างในป่าก็ยังคิดถึงแม่มากยิ่งขึ้น

เมื่อกลับชาติมาเป็นคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้เกิดมาเป็นลูกของพระมอเฒ่าแล้ว ก็ได้โอกาสเหมาะที่รอคอยมานาน ในตอนที่พระมอเฒ่าจะพาภรรยาและตนออกไปคล้องช้าง ซึ่งตามธรรมเนียมแล้วการออกไปคล้องช้างในป่านั้น ได้ห้ามนำภรรยาไปด้วย นอกจากนี้ก็ห้ามให้ลูกนั่งบนช้างเชือกเดียวกันกับพ่อด้วย แต่พระมอเฒ่าก็ละเลยไม่ปฏิบัติตาม ซึ่งถือว่าผิดธรรมเนียมประเพณีอย่างร้ายแรง

ทั้งนี้อาจเนื่องจากเชื่อว่าตนเองเป็นผู้มีตำแหน่งสูงสุด มีความสามารถที่จะดูแลภรรยาและลูกได้นอกจากนี้ยังต้องการให้อาห่องไม่ต้องลำบากในการหุงหาอาหารให้ ที่สำคัญคือต้องการฝึกลูกชายให้เป็นคนเก่งโดยไม่ต้องการให้ใครรู้

ก่อนออกไปคล้องช้างป่าและระหว่างการเดินทางไปคล้องช้างในป่าลึก อาห่องได้ขอร้องให้พ่อคล้องเอาช้างผู้เป็นแม่ช้าง โดยให้เหตุผลว่าเมื่อคล้องได้แม่ช้างแล้วลูกช้างก็ต้องติดตามผู้เป็นแม่ช้างมาด้วย แต่พระมอเฒ่าผู้เป็นพ่อได้บอกว่าโดยธรรมเนียมการคล้องช้างนั้นจะไม่คล้องเอาแม่ช้าง การคล้องช้างจะคล้องเอาเฉพาะลูกช้าง เพราะต้องการให้แม่ช้างอยู่ในป่าเพื่อผลิตลูกช้างให้อีกต่อไป และถ้าคล้องเอาแม่ช้างไปด้วยจะทำให้การฝึกลูกช้างเป็นไปด้วยความยากลำบาก ลูกช้างจะคลอเคลียกับแม่ช้าง และไม่สนใจการฝึกซ้อม ความขัดแย้งระหว่างพ่อกับลูกเป็นอยู่เรื่อยๆ เพราะต่างคนต่างยืนยันความเห็นของตนเอง ไม่มีใครยอมใคร เมื่อถึงบริเวณดงช้าง พระมอเฒ่าได้นำภรรยาพร้อมด้วยสัมภาระต่างๆ ไปไว้ที่จันรมย์ (ที่พัก) ใกล้ต้นหว้าใหญ่ เพื่อให้ภรรยาคอยหุงหาอาหารไว้ให้ตนกับลูกชาย โดยให้ภรรยาอยู่ตามลำพังเพียงผู้เดียว

ต่อจากนั้นพระมอเฒ่าก็เริ่มทำพิธีเบิกไพร (เปิดป่า) จัดหนึ่งปะกำมาวางบนหลังช้างไม้คันทามและอุปกรณ์ที่จำเป็น โดยให้อาห่องเป็นมะนั่งท้ายบนช้างต่อ เสร็จแล้วก็พากันขับช้างเข้าสู่ป่าที่ช้างอาศัยอยู่ เดินทางไปได้สักครู่ใหญ่พระมอเฒ่าก็มองเห็นโขลงช้างใหญ่กำลังกินอาหารอย่างเจียบๆ พระมอเฒ่าจึงได้ขับช้างอาสาเข้าใกล้โขลงช้างทันที บังเอิญว่าช้างโขลงนั้นมีแม่ช้างซึ่งในอดีตเคยเป็นแม่ของอาห่อง พร้อมน้องๆ และเพื่อนๆ อีกมากมายอยู่ด้วย อาห่องเมื่อเห็นดังนั้นก็ตะโกนบอกพ่อให้คล้องเอาแม่ช้างโดยเร็วหลายครั้ง แต่พระมอเฒ่าไม่สนใจเพราะต้องการคล้องลูกช้างเท่านั้น อาห่องได้เห็นพ่อไล่กวอดลูกช้าง เห็นภาพที่แม่ช้างพยายามปกป้องลูกช้างให้วิ่งหนีโดยเร็ว ได้เห็นสภาพแม่ช้างที่ตกใจเห็นแม่ช้างเหนื่อยหอบเพราะแม่ช้างแก่มากแล้ว จึงตัดสินใจกระโดดขึ้นหลังแม่ช้างไป ฝ่ายแม่ช้างเมื่อเห็นคนกระโดดขึ้นหลังก็ตกใจกลัวสุดขีด จึงเร่งความเร็วในการวิ่งสุดชีวิต ทำให้หางออกไกลจากพระมอเฒ่าเรื่อยๆ ฝ่ายช้างต่อเมื่อไม่มีผู้ขับขี่หรือบังคับก็ไม่ได้ใจที่จะวิ่งไล่กวอดโขลงช้างต่อไปอีก

ทางด้านพระมอเฒ่าก็ตกใจที่เห็นอาห่องกระโดดขึ้นหลังแม่ช้างไป และด้วยความที่เป็นห่วงลูกพระมอเฒ่าก็ได้ร้องเรียกหาอาห่องๆๆ ไปเรื่อยๆ โดยไม่สนใจฝูงลูกช้างอีกต่อไป แต่กลับให้ช้างวิ่งตามแม่ช้างเพื่อติดตามหาอาห่อง ได้ยินเสียงอาห่องร้องตอบมาว่า กูๆๆๆ แต่เสียงนั้นก็ห่างไกลออกไปเรื่อยๆ เพราะแม่ช้างเองก็รีบหนีให้เร็วสุดชีวิตเพราะมีคนอยู่บนหลังตนเอง จนในที่สุดแม่ช้างที่อาห่องกระโดดขึ้นขี่ก็หายไปพร้อมกับความมืดที่เริ่มปกคลุมป่า พระมอเฒ่าเสียใจมากและได้พยายามค้นหาอาห่องท่ามกลางความมืด แต่ก็ไม่มีวี่แววและเสียงขานตอบจากลูกชายเลย เมื่อมืดมากแล้วพระมอเฒ่าก็ตัดสินใจกลับไปหาภรรยาพร้อมช้างคู่ใจ ระหว่างทางก็ตัดพ้อว่าลูกทั้งพ่อแม่ที่แท้จริงไปได้ลงคอ ทั้งที่ตนเองหวังดีอยากให้อาห่องเก่งกว่าคนอื่นๆ ทำไมลูกถึงไม่เข้าใจพ่อแม่เลย

พระมอเฒ่าได้แต่รำให้มาตลอดทาง เมื่อมาถึงต้นหว่าใหญ่ก็ได้ร้องเรียกรรยาแต่ไม่มีเสียงใครตอบรับ ก็เข้าใจว่ากรรยาคงนอนหลับแต่เมื่อเดินเข้าไปหาก็ไม่เห็นกรรยานอนอยู่จึงเดินเรียกหากรรยาไปเรื่อยๆ แต่ก็ไม่พบ ด้วยความเหนื่อยล้าและความมืดปกคลุมไปทั่ว พระมอเฒ่าจึงตัดสินใจว่าจะตามหากรรยาในตอนกลางวันแทน

เมื่อถึงเวลาเช้าพระมอเฒ่าจึงเดินตามหากรรยาตนเองอีกครั้งปรากฏว่าเจอเลือดและเศษเนื้อชิ้นน้อยกระจ่ายอยู่เป็นบริเวณกว้าง พระมอเฒ่าเกิดความสงสัยจึงเดินตามหาไปทั่ว ในที่สุดก็พบแขนข้างหนึ่งของกรรยาอยู่บนพื้นที่มีเลือดกระจ่ายอยู่ทั่วบริเวณจึงเข้าใจว่าเสียได้กัฏกัฏกรรยาของตนไปแล้ว พระมอเฒ่าทั้งตกใจและเสียใจเป็นเท่าทวีคูณ ได้แต่รำร้องให้จนจะขาดใจตายตามลูกและกรรยาไป ด้วยความเสียใจบวกกับความเหนื่อยล้าของพระมอเฒ่าทำให้หมดกำลังที่จะคิดทำอะไรต่อไป จึงได้นำแขนข้างหนึ่งของกรรยาขึ้นหลังข้างและนอนนิ่งๆอยู่บนหลังข้างเพื่อให้ข้างพากลับบ้าน

เมื่อถึงหมู่บ้านชาวบ้านต่างสงสัยว่าพระมอเฒ่าหายไปไหน กรรยาและอาห่กองหายไปไหน เมื่อถูกชาวบ้านถามมากๆ ยิ่งไปตอกย้ำความเสียใจให้กับพระมอเฒ่ามากยิ่งขึ้น พระมอเฒ่าไม่ตอบชาวบ้านแต่อย่างใด ได้แต่บอกว่าตนเองไม่เหลืออะไรแล้ว จะเหลือก็เพียงแค่แขนนางเท่านั้น ทุกคนต่างดูสัณนิษฐานของพระมอเฒ่าที่อยู่บนหลังข้าง เมื่อเห็นแขนข้างหนึ่งและอุปกรณ์อื่นๆ แต่ไม่เห็นกรรยาและอาห่กองลูกชายของพระมอเฒ่าก็คาดเดากันพอเข้าใจเรื่องราวต่างๆ ได้บ้าง พระมอเฒ่าได้ฝากส่วนแขนของนาง (หมายถึงแขนของกรรยา) ให้ทุกคนจัดการแล้วแต่ความเหมาะสมด้วย ส่วนคนที่จะไปคล้องข้าง หรือทำอะไรเกี่ยวกับข้างก็ให้ขออาห่กองทุกครั้ง เพราะอาห่กองถือว่าเป็นเจ้าของข้างในป่าทั้งหมดไปแล้ว และก่อนสิ้นใจพระครูปะกำ (เป็นตำแหน่งรองจากพระมอเฒ่า) ได้เข้าไปกอดพระมอเฒ่าพร้อมกับจับหนึ่งปะกำไว้ เป็นการรับมอบพิธีการคล้องข้างไว้ต่อจากพระมอเฒ่า โดยให้สัญญาว่าจะรักษาประเพณีการคล้องข้างไว้มิให้สูญหายชั่วลูกชั่วหลาน จะรักษาให้สุจริตและรักษาให้เคร่งครัด แต่ไม่ขอรับตำแหน่งเทียบเท่าพระมอเฒ่า จะขอรับเพียงตำแหน่งพระครูปะกำเท่านั้นดังนั้นจึงจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันไม่มีตำแหน่งพระมอเฒ่า จะมีเพียงตำแหน่งครูบาใหญ่ หรือตำแหน่งกำรวงปิด ซึ่งเป็นตำแหน่งที่รองลงมาเท่านั้น ต่อมาก็มีการประชุมหารือและตกลงกันในบรรดาหมอข้างว่าจะเอาแขนนางไว้ในบ่วงบาศก์ ทุกครั้งที่ทำหนึ่งปะกำจึงเรียกบ่วงบาศก์ว่า “แขนนาง” และกิจกรรมที่เกี่ยวกับข้างทุกครั้งก็จะพูดถึงหรือเรียกหา “อาห่กอง” มาจนถึงปัจจุบัน

ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา การคล้องข้างก็จะไม่มีการนำกรรยาหรือผู้หญิงติดตามไปด้วยเลย มีการบัญญัติว่าเป็นข้อห้ามที่ต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด รวมทั้งห้ามไม่ให้พ่อกับลูกซึ่งข้างเดียวกันเด็ดขาด ก่อนออกไปคล้องข้างทุกคนต้องผ่านการทำพิธีใหม่อีกครั้งเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ใจ ถ้าไม่ได้ข้างก็ต้องหาสาเหตุว่าใครทำผิดข้อห้ามหรือข้อปฏิบัติใดบ้าง ถ้าไม่มีใครยอมรับก็จะถือว่าผู้ที่ทำผิดข้อห้ามนั้นจะมีอันเป็นไปเอง บางครั้งก็จะมีอาการเจ็บปวด หรือมีอันเป็นไปต่างๆ นานา ซึ่งเป็นความเชื่อที่มีมาจนถึงทุกวันนี้

จากเรื่องเหล่านี้พอสรุปว่าในการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มชนหรือการทำงานเป็นกลุ่มนั้น ทุกคนจะต้องเคารพกฎ ระเบียบ กติกาของหมู่คณะอย่างเคร่งครัด ทุกคนจะต้องสามัคคีกัน มีจิตใจบริสุทธิ์ ไม่เคารพกฎระเบียบ กติกาหรือเห็นแก่ตัว เอาเปรียบผู้อื่นก็จะได้รับผลร้ายตอบแทนทั้งกับตนเองและครอบครัว

เสน่ห์ มนตรา คุณค่า แห่งไหมมัดหมี่

ธนพร เวทย์ศิริยานันท์

ผ้าไหมลายโฮล

ผ้าโฮลเป็นผ้าไหมมัดหมี่ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อสายเขมรในจังหวัดสุรินทร์ ผ้ามัดหมี่โฮลถือเป็นลายเอกลักษณ์ของลายผ้าไหมมัดหมี่จังหวัดสุรินทร์ “โฮล” เป็นคำในภาษาเขมรเป็นชื่อเรียกกรรมวิธีการผลิตผ้าไหมประเภทหนึ่งที่ใช้เรียกเฉพาะเจาะจงถึง ผ้านุ่งที่สร้างจากกระบวนการมัดย้อมเส้นพุ่ง แล้วนำมาทอให้เกิดลวดลายต่างๆ แบบผ้าปูมของขุนนางโบราณล้านช้างยาม ซึ่งตรงกับคำว่า “ผ้าปูม” ในภาษาไทย “มัดหมี่” ในภาษาลาว ผ้าโฮลเป็นผ้าที่มีคุณภาพดีมาก เพราะการทอผ้าชนิดนี้ใช้เส้นไหมน้อย (ส่วนในสุดของเส้นไหม) ในการทอทำให้เป็นผ้าไหมมัดหมี่เนื้อแน่นเส้นไหมเล็กละเอียด เนื้อผ้าจะบางเบา เน้นแน่นเนียน อ่อนนุ่ม ลวดลายสีสันเป็นแบบฉบับของชาวสุรินทร์ ซึ่งได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมจากศิลปะของเขมร

ผ้าโฮลเป็นผ้าไหมมัดหมี่ที่มีลักษณะเฉพาะที่โดดเด่น นิยมใช้เส้นไหมน้อยในการทอ มีการมัดย้อมเส้นพุ่งด้วยวิธีการเฉพาะเรียกว่า จนองโฮล โดยการมัดหมี่ผ้าโฮล นิยมมัดหมี่ 21 ลำ ซึ่งการมัดหมี่เพียงหนึ่งลาย สามารถทอได้ถึง 4 แบบด้วยกัน ได้แก่ (ลายโฮลผู้ชาย) ผ้าโฮลสตรี (ลายโฮลธรรมดา หรือโฮลผู้หญิง) ผ้าโฮลเกียรติ และผ้าโฮลปะนะ

ในการค้นล้ามัดหมี่ มัดหมี่โฮลแต่ละล้ามักจะเป็นอิสระต่อกัน การทอจะใช้เทคนิคการทอพิเศษ โดยการทอผ้าให้ลายเฉียงขึ้นเรียกว่า “ปะนะ” การมัดย้อม จะนิยมใช้สีธรรมชาติ และมัดย้อมหลายครั้งละเอียดทุกขั้นตอน การย้อมสีผ้าโฮล คือ จะต้องให้ครูทอผ้ามาสอนวิธีการย้อมเสียก่อน เพราะถือกันว่าเป็นผ้าครู ที่จะต้องผ่านกระบวนการครอบครัวย้อมเสียก่อน ผ้าโฮลมี 5 สี ได้แก่ สีดำ, แดง, เหลือง, น้ำเงิน และเขียว ได้จากการย้อมด้วยสีธรรมชาติ เนื้อผ้ามักมี 2 สี ด้านหน้าเป็นสีอ่อน อีกด้านหนึ่งเป็นสีเข้มกว่า

โฮลสตรี (โฮลผู้หญิง) เป็นผ้านุ่งสำหรับผู้หญิง มีลักษณะเป็นลายริ้วสลับสีกับลายมัดหมี่ มีความกว้างประมาณ ครึ่งนิ้ว สลับกันไปในแนวเส้นพุ่ง ลวดลายที่ปรากฏคล้ายกับใบไผ่ ส่วนลายริ้วนั้นเปรียบเสมือนก้านใบไผ่ เมื่อมองโดยภาพรวมแล้ว จะคล้ายเป็นป่าไผ่ มีช่องเขาและลำธารไหลผ่าน ผ้าโฮลสตรี ช่างทอต้องมีความชำนาญ ใช้ความอดทน ความละเอียดถี่ถ้วน พิถีพิถัน จึงจะได้ลวดลายที่สวยงาม

ผ้าโฮลสตรี

โฮลเปราะห์ (โฮลผู้ชาย) เป็นผ้านุ่งสำหรับผู้ชาย ใช้ในงานพิธีกรรมสำคัญ เช่นงานบวช งานแต่งงาน เป็นต้น ลักษณะของผ้าโฮลเปราะห์จะทอเป็นลายมัดหมี่เหมือนหมี่โฮลของผู้หญิง เพียงแต่ไม่มีลายริ้วสลับ การทอผ้าโฮลเปราะห์ 1 ผืน จะมีความยาวอย่างน้อย 4 หลา หรือ 3.5 เมตร เพื่อให้นุ่งเป็นโจงกระเบน นอกจากนั้น ยังใช้เป็นผ้าคลุมบายศรีขนาดใหญ่นิพพาน งานขึ้นบ้านใหม่และอื่นๆได้อีก

ผ้าโฮลเปราะห์

ปัจจุบันนี้ โฮลเปราะห์ แทบหาตัวคนผลิตไม่ได้และไม่เป็นที่รู้จักกันในวงกว้างอีกต่อไป คำว่า "โฮล" ในปัจจุบันแทบจะมีความหมายตกไปอยู่ที่โฮลสตรี (โฮลสตรี) เกือบทั้งหมดเพราะฉะนั้นคำว่า "โฮล" โดดๆ ในภาษาเขมรสุรินทร์ปัจจุบันจึงมีความหมายเจาะจงอยู่ในแค่ผ้าโฮลลายริ้วที่สตรีใช้นุ่งเท่านั้น คำเรียกผ้าโฮลสตรี ชนิดเดียวกันนี้ในภาษาเขมรสุรินทร์ได้เรียกปลีกย่อยออกไปอีกหลายอย่าง เช่น โฮลบันเต็อด (บรรทัด) โฮลปะนะ, โฮลอันลุย

ผ้าโฮลเป็นภูมิปัญญาและมรดกล้ำค่าของบรรพชนชาวสุรินทร์ ที่คนรุ่นลูกรุ่นหลานควรหวงแหนและอนุรักษ์เอาไว้

บรรณานุกรม

เครือจิต ศรีบุญนาค ปิ่นเพชร ชูทองเดช และ วารุณี สุวรรณานนท์. 2540. **ซั่มปื๊ดใช้ด: ผ้านุ่งไหมขาว**

ไทยเขมรสุรินทร์ : คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันราชภัฏสุรินทร์.

อาหารพื้นเมือง

สมนึก รัตนกำเหนิด

ชั้นลดตราวตะไตรยอ้ง (แกงเผือกใส่ปลาอย่าง)

เผือกเป็นไม้ล้มลุกประเภทเดียวกับกระบุกมีหัวอยู่ใต้ดิน ชาวไทยเขมรสุรินทร์นิยมปลูกเผือกตามเรือสวนไร่นา บริเวณมีน้ำค่อนข้างแฉะ เผือกจะเจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็ว เผือกมีหลายพันธุ์ทั้งหัวเล็กและหัวใหญ่ ขึ้นอยู่กับพันธุ์ของเผือก โดยมากชาวไทยเขมรสุรินทร์จะนิยมแกงเผือกกับปลาอย่าง กบย่าง แกงเผือกใส่ปู ปลาเล็กปลาน้อย

แกงเผือกใส่ปลาอย่าง ส่วนมากจะนำมาปรุงเป็นอาหารในงานมงคล และงานพิธีกรรมทั่วไป แต่ไม่นิยมนำมาปรุงในงานศพ เพราะถ้าปรุงไม่ดีจะทำให้เกิดอาการคันซึ่งถือเคล็ดว่าเป็นเรื่องไม่ดี เผือกนอกจากจะทำอาหารคาวได้หลายอย่างแล้ว ยังสามารถนำมาปรุงเป็นของหวานได้มากมายหลายชนิดเช่นกัน

เมื่อก่อนแกงเผือกใส่ปลาอย่าง เป็นแกงพื้นบ้านของไทยเขมรสุรินทร์ทั่วไป ปัจจุบันแกงเผือกใส่ปลาอย่างได้มีการพัฒนานำมาแกงให้เหมาะสมกับความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนไป ทำให้แกงเผือกใส่ปลาอย่างยังเป็นที่ต้องการของสังคมสืบต่อไป และชาวบ้านชาวไทยเขมรสุรินทร์ยังนิยมแกงเผือกใส่ปลาอย่างไปวัดในวันพระ

แกงเผือกใส่ปลาอย่างนี้นับเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่สามารถนำเอาเผือกที่มีความคันมาทำให้หายคันเพื่อนำมาประกอบเป็นอาหารได้ทั้งคาว-หวาน หลากหลายชนิด

ส่วนผสม

ปลาช่อนย่าง	800	กรัม	1	ตัว (เฉพาะส่วนที่รับประทานได้)
เนื้อปลาร้าปิ้ง	30	กรัม	1	ชิ้นโต๊ะ
หัวเผือก	480	กรัม	4	ถ้วยตวง
ผักแขยง	20	กรัม	1	มัด
น้ำปลา	45	กรัม	3	ชิ้นโต๊ะ
น้ำมะขามเปียก	45	กรัม	3	ชิ้นโต๊ะ

เครื่องแกง

ตะไคร้ซอย	20	กรัม	2	ช้อนโต๊ะ
กระเทียม	10	กรัม	10-20	กรีบ
หอมหัวแดง	15	กรัม	3	หัว
พริกสด	10	กรัม	10-20	เม็ด
พริกขี้หนูแห้ง	5	กรัม	15	เม็ด
กระเทียม	10	กรัม	10-12	กลีบ
ตะไคร้ซอย	10	กรัม	1	ช้อนโต๊ะ
ข่า	9	กรัม	1	ช้อนชา
กะปิ	20	กรัม	1	ช้อนชา
เกลือ	4	กรัม	1	ช้อนชา

เครื่องแกงทุกอย่างโขลกให้เข้ากันจนละเอียดเป็นเนื้อเดียวกัน

วิธีทำ

1. โขลกเครื่องแกงให้ละเอียดเป็นเนื้อเดียวกัน
2. ตั้งน้ำพอเดือดใส่เครื่องแกงที่โขลกไว้ลงไปคนให้เข้ากัน
3. ปอกเปลือกล้างให้สะอาด หั่นเป็นชิ้นๆ ขนาดพอคำใส่ลงในหม้อแกง รอจนเดือดเริ่มสุก
4. ใส่ปลาอย่างทีฉีกเป็นชิ้นๆ ลงไป
5. เติมปลาร้าปั้ง น้ำปลา น้ำมะขามเปียก ชิมรสเปรี้ยวๆ เค็มๆ มันเผือก และเผ็ดเล็กน้อย
6. ก่อนยกกลงเตาใส่ผักแขยง จะทำให้กลิ่นหอมน่ารับประทาน
7. ขณะยกกลงโรยหน้าด้วยใบมะกรูด แกงจะหอมน่ารับประทาน

เทคนิคการประกอบอาหาร

1. เผือกที่จะนำมาแกงเราใช้เผือกพื้นบ้าน หัวเล็กๆ เนื้อจะเหนียวนุ่ม เผือกต้องปอกเปลือกให้เรียบร้อย แล้วแช่น้ำเกลือป้องกันไม่ให้เกิดอาการคันปาก คันคอ เวลารับประทาน
2. ปลาช่อนอย่างควรเป็นปลาท้องถิ่น เนื้อปลานุ่มหอม อร่อยน่ารับประทาน
3. เนื้อปลาร้าควรเลือกปลาร้าที่สะอาด รสชาติดีจะทำให้ น้ำแกงหอมน่ารับประทาน
4. มะขามเปียกควรเป็นมะขามเปียกใหม่ น้ำแกงจะมีสีแดงอ่อนๆ หอมมะขามใหม่ แต่ถ้าใช้มะขามเปียกเก่าซึ่งจะมีลักษณะดำ แกงแล้วน้ำแกงสีจะไม่น่ารับประทาน กลิ่นไม่หอม
5. กระเทียมและหอมแดง ควรเป็นชนิดหัวเล็กจะมีกลิ่นหอมและให้รสชาติเข้มข้น

6. ถ้าไม่มีเปลือกชนิดหัวเล็ก ใช้เปลือกหัวใหญ่แทน ส่วนปลาย่างจะใช้เนื้อหมูย่างแทนเนื้อปลาย่างก็ได้

7. รสชาติอาหารเปรี้ยวๆ เค็มๆ มันเผือก เผ็ดเล็กน้อย หอมใบผักแขยง และหอมเผือก

8. ปริมาณอาหารสำเร็จ 5 ถ้วยตวง

9. เสิร์ฟจำนวน 7 คน

10. การเสิร์ฟ เสิร์ฟขณะร้อน ๆ ใส่ซอสแกง ตักเกือบเต็มซาม

11. แกงเผือก ถ้าใช้รับประทานในครอบครัวจะนิยมรับประทานมือเย็น โดยมีน้ำพริกผักจิ้ม ไข่ทอด รับประทานเข้าชุดกัน แต่ถ้าเป็นแกงในงานพิธีต่างๆ ก็มักมีผัดหมี่, ผัดผัก, ไข่ต้ม, และมีขนมลอดช่องใบเตยรับประทานร่วมด้วย

คุณค่าทางโภชนาการ

โปรตีน	150	กรัม
คาร์โบไฮเดรต	90	กรัม
ไขมัน	63	กรัม
พลังงาน	1,575	กิโลแคลอรี

งานถวายปริญญาอุษฏภีบัณฑิตกิตติมศักดิ์แด่พระพิศาลศาสนิก วันที่ 21 พฤษภาคม 2556

เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทย ณ.ประเทศอิสราเอล 25 มิ.ย. - 8 ก.ค. 2557

งานแสดงแบบผ้า “ร้อยสี พันลาย ไหมสุรินทร์สู่สากล” วันที่ 13 – 17 กันยายน 2556

บันทึกข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการ (MOU) ระหว่างสำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ กับ โรงเรียนสังขะ 10 พฤศจิกายน 2556

การจัดขบวนช้างเผือกและช้างศึกในพิธีเลี้ยงช้าง และต้อนรับช้าง วันที่ 15 พฤศจิกายน 2556

มหกรรมการแสดงแบบผ้าและเครื่องแต่งกายนานาชาติในงาน 9th Siff วันที่ 20 มกราคม 2557

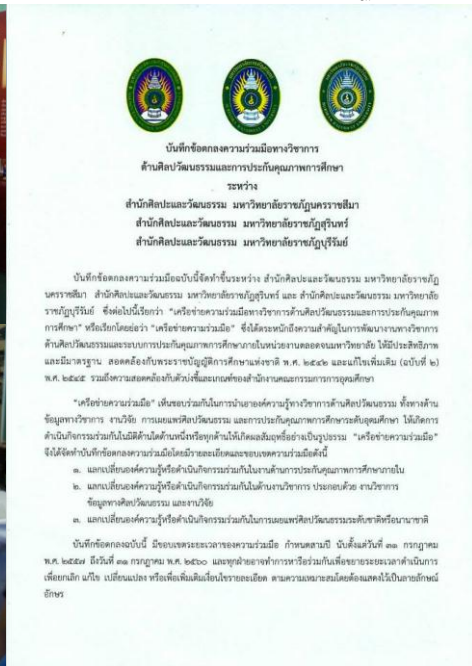
โครงการสัมมนาและบริการวิชาการศิลปะและวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมสู่ชุมชน
ณ วัดเขาศาลา อ.บัวเขต จ. สุรินทร์ วันที่ 3-4 กรกฎาคม 2557

นิทรรศการ ชุดไทยพระราชนิยม และชุดแต่งกายนานาชาติ ในงาน “ไหมสุรินทร์สุดยอดไหมโลก”
23—27 กรกฎาคม 2557

โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ วิเคราะห์ ทบทวน แผนยุทธศาสตร์สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
ณ วิทยาลัยครูหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 10-14 กรกฎาคม 2557

บันทึกข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการ (MOU) ด้านศิลปวัฒนธรรม และงานประกันคุณภาพ
วันที่ 31 กรกฎาคม 2557 ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

หลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการ หรือบทความจากงานวิจัยเพื่อพิมพ์ในวารสาร

“ศิลปวัฒนธรรม”

๑. เป็นบทความด้านวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปกรรมสาขาทัศนศิลป์ คีตศิลป์ และนาฏยศิลป์
๒. เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ ในกรณีเป็นภาษาอังกฤษต้องผ่านการตรวจสอบความถูกต้อง จากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาก่อนส่งบทความมายังกองบรรณาธิการ
๓. ต้องระบุชื่อบทความ ชื่อ – นามสกุลจริง ของผู้เขียนบทความ พร้อมวุฒิการศึกษา ตำแหน่ง และสถานที่ทำงานอย่างชัดเจน เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
๔. ต้นฉบับบทความต้องมีความยาวไม่เกิน ๑๕ หน้ากระดาษ A4 ขนาดอักษร Cordia 16 พร้อมทั้งแฟ้มข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยจัดส่งทางไปรษณีย์ ถึงผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ๓๒๐๐๐ โทรสาร ๐๔๔-๕๑๕๒๒๗ หรือส่งที่อีเมล artculturesru@hotmail.com
๕. ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน
๖. หากเป็นงานแปลหรือเรียบเรียงจากภาษาต่างประเทศ ต้องมีหลักฐานการอนุญาตให้ตีพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าของลิขสิทธิ์
๗. บทความต้องมีสาระสังเขปทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ มีความยาวรวมกันไม่เกิน ๑ หน้ากระดาษ A4
๘. บทความที่ส่งมาเพื่อตีพิมพ์จะได้รับการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องกับอย่างน้อย ๒ ท่าน
๙. บทความที่ไม่ผ่านการพิจารณาให้ตีพิมพ์ทางกองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้เขียนทราบ แต่จะไม่ส่งต้นฉบับคืนผู้เขียน

การอ้างอิง

การอ้างอิง ใช้วิธีการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหา โดยวงเล็บเฉพาะ ชื่อ - สกุลผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ และเลขหน้าที่อ้างอิง (ผู้แต่ง, ปีพิมพ์ : เลขหน้า) เช่น (Margaret Stutley, 1985 : 36) สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ ให้ดูได้ที่บรรณานุกรมท้ายบทความดังตัวอย่างต่อไปนี้

รูปแบบบรรณานุกรม

- ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อหนังสือ/เอกสาร. สถานที่พิมพ์ : โรงพิมพ์.
- ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). “ชื่อบทความในหนังสือ” ชื่อหนังสือ. สถานที่พิมพ์ : โรงพิมพ์.
- ผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์, เดือน). “ชื่อบทความในวารสาร” ชื่อวารสาร. ปีที่ (ฉบับที่) : หน้าที่พิมพ์.

ตัวอย่างบรรณานุกรม

หนังสือ

สมิทธิ ศิริภัทร และมยุรี วีระประเสริฐ. (๒๕๓๓). **ทับหลัง**. กรุงเทพฯ : โมเดอนเพลส.

คงเดช ประพัฒน์ทอง.(๒๕๒๙). “ต้นตระกูลที่อยู่ในศิลปกรรม” **ขุณคลังวิทยา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
ข่าวทหารอากาศ.

วารสาร

กฤษฎา พิณศรี. (๒๕๕๑, เมษายน – มิถุนายน). “พระกริ่ง” **วารสารเมืองโบราณ**. ๓๔ (๒) : ๑๘ - ๒๐.